

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કોપીગ્રાફી વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૨૨૪ વર્ગિક

પુસ્તકનું નામ ગે.અર. જુ.રસ. ૧૨૫૧૬૨-૧

વિગ્રહ કઠ: પૃ

મેઝંરાજુસ્સઆંદહ

ભાગ ૧ લો.

જેનો અંકર

નક્સની ખીમારીયો અને તેના ધલાજેનું ખયાન છે.

છપાવી પ્રગટ કરનાર

હાજી ગુલામઅલી હાજી ઈસમાઈલ

અધિપતી રાહુનખાત અને નુરેહમાન

તક્સીર, તોહફુસ્સાએમીન, દુરરેએમહા વીં વીં ના કર્તા.

અહિમદઆબાદ-કેંપાંચપટ્ટી.

જીમત રૂ. ૧૧૧ પોસ્ટેજ બે આના આફીલા ચાર આના.

તાં ૧૫ મી માહે સફર સન ૧૩૨૩ હીં.

સન ૧૯૦૫ ઇસવી, સંવત ૧૯૬૧ વીં.

ફકત ૯૪ નકલ છાપી છે.

ઈસ્ના અમરી પ્રી-પ્રિંગ પ્રેસ—અમદાવાદ.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
ગુજરાતી કોપીરાઈટ-સંગ્રહ
કલ્પા. * પ્રગટ

૧૨૨૪

મુદ્રા મર્મોલી
કાલ
કલ્પા મર્મોલી
કાલ
કલ્પા મર્મોલી
કાલ
કલ્પા મર્મોલી
કાલ

❖ ❖ મેઘરાત્રુસ્તઆદહનું સાંકળીયું. ❖ ❖

બીપય.

પેન્.

રોખાચો.

ખા-૬ પહેલો ફસલ ૧ લી બન્ને

જઠાનની નેક અખતોની ચાવી.

ફસલ ૨ છ પોતાની પીઠાનત.

ફસલ ૩ છ ૨૬ વીશે.

ફસલ ૪ થી બદન અને રૂઢની બીમારી.

ફસલ ૫ મી બીમારીનો ખુલાસો.

ફસલ ૬ ઠી રૂઢની પેદાશ વી.

ફસલ ૭ મી આખેરતની સઆદત.

ફસલ ૮ મી પરચુરણ બાબતો.

ખા મ બીજો ફસલ ૧ લી ૪ કોવા.

ફસલ ૨ છ કોવાની સરકશી

ફસલ ૩ છ કોવાની બઝૂત અને મુસીબત.

ફસલ ૪ થી બીજો તાપરવા વીશે.

ફસલ ૫ મી કોવાના રૂથ

ફસલ ૬ ઠી કોવાની ચાલાઈ.

ફસલ ૭ મી ચાર સીફતોની તાઅરીફ

ફસલ ૮ મી ચાર સીફતોની ચતો નેઢીવો

ફસલ ૯ મી ચાર બદ સીફતો.

ફસલ ૧૦ મી દરેક ફસલનો હદ.

ફસલ ૧૧ મી આઠ બદ સીફતો.

ફસલ ૧૨ મી નેક અને બદ સીફતોની

જોગબાણ.

ખાખ ત્રીજો ફસલ ૧લી નેક સીફત

મેળવવાની રીત.

ફસલ ૨ છ પાક સીફતો મેળવવાનો

ધલા ૮.

ફસલ ૩ છ રૂઢની બીમારી દુર થવા

વીશે

ફસલ ૪ થી નફસની બીમારીયોનો ધલા ૪૧

ખાખ ચોથો ફસલ ૧ લી કુવજો

આમેલા.

ફસલ ૨ છ અદાબતના મામ.

બીપય.

પેન્.

ફસલ ૩ છ અદાબત વીશે વધુ ખુલાસો ૪૭

ફસલ ૪ થી હમેદીન સીખવા વીશે. ૪૯

ફસલ ૫ મી હલમના આદાન. ૫૧

ફસલ ૬ ઠી તાલીમ કરવાના આદાન. ૫૩

ફસલ ૭ મી હમનો ના. ૫૪

ફસલ ૮ મી દુગુણો અને ધલા ૫૭

ફસલ ૯ મી તપકીદમાં કિંદાવતરવા વીશે. ૫૫

ફસલ ૧૦ મી નફસના ખ્યાલ, અવતા-

નના વસવસા અને તેના ધલા ૬૮

ફસલ ૧૧ મી નફસના ખ્યાલ. ૬૯

ફસલ ૧૨ મી ખરાણ ખ્યાલનો ધલા ૭૬

ફસલ ૧૩ મા અવતાનનો વસવસા અને

અને તેનો ધલા ૭૭

ફસલ ૧૪ મી ખુદાની કુદરતમાં વીચાર

કર વીશે. ૮૦

ફસલ ૧૫ મી અનજબીયો. ૮૫

ફસલ ૧૬ મી નસીહત અને હમનહાન. ૮૮

ફસલ ૧૭ મી મક્ક અને હીલા. ૯૦

ફસલ ૧૮ મી તકવુર અને ખુબત ૯૩

ફસલ ૧૯ મી ખાફ ૯૪

ફસલ ૨૦ મી ખાફનો ધલા ૯૫

ફસલ ૨૧ મી ખુદાના અજાબથી મેય-

રવા ન થતા વીશે ૧૦

ફસલ ૨૨ મી ખુદાનો ખાફ. ૧૦૧

ફસલ ૨૩ મી ખાફનો ખુલાસો. ૧૦૩

ફસલ ૨૪ મી ખાફની તાઅરીફ. ૧૦૪

ફસલ ૨૫ મી ખાફ મેળવવાના તરીકા ૧૦૮

ફસલ ૨૬ મી ખાફનો ખેર થવા વીશે. ૧૧૦

ફસલ ૨૭ મી ખુદાની રહમતથી ના

હમેદ ન થવા વીશે. ૧૧૩

ફસલ ૨૮ મી ખાફ અને રજા. ૧૨૨

ફસલ ૨૯ મી ખાફ અને રજા મેળવવા

વીશે. ૧૨૫

વીધ્ય.	પેજ.
ફસલ ૩૦ મી નક્કની મુસતી.	૧૨૫
ફસલ ૩૧ મી નાહીમતી.	૧૨૭
ફસલ ૩૨ મી ખેશરમી.	૧૨૯
ફસલ ૩૩ મી ઉતાવળ.	૧૩૫
ફસલ ૩૪ મી બદગુમાની.	૧૩૧
ફસલ ૩૫ મી નેકગુમાન.	૧૪૦
ફસલ ૩૬ મી ગુસ્સો.	૧૪૧
ફસલ ૩૭ મી ગુસ્સાનો ધંધાજ.	૧૪૩
ફસલ ૩૮ મી હીદમ.	૧૪૪
ફસલ ૩૯ મી ગદસો લેવા વીશે.	૧૪૬
ફસલ ૪૦ મી માફ કરવા વીશે.	૧૪૮
ફસલ ૪૧ મી સખતાઈ વીશે.	૧૪૮
ફસલ ૪૨ મી બદમીઝાજ.	૧૪૯
ફસલ ૪૩ મી અદાવત.	૧૫૨
ફસલ ૪૪ મી હુંપત.	૧૫૭

વીધ્ય.	પેજ.
ફસલ ૪૫ મી પોતાને તુલ્ય સમજવા વીશે.	૧૬૫
ફસલ ૪૬ મી કીચ વીશે.	૧૬૬
ફસલ ૪૭ મી તકબુર	૧૬૮
ફસલ ૪૮ મી નમ્રતા.	૧૭૩
ફસલ ૪૯ મી રખર.	૧૭૭
ફસલ ૫૦ મી ખંડ.	૧૭૭
ફસલ ૫૧ મી પતરાજી.	૧૭૮
ફસલ ૫૨ મી પક્ષપાત.	૧૭૮
ફસલ ૫૩ મી હક છુપાવવા વીશે.	૧૭૯
ફસલ ૫૪ મી કઠણ દીલ.	૧૭૯
ખાખ ૫ મો, ફસલ ૧ મી, મોમ,	
ફરાશા વીશે.	૧૮૧
ફસલ ૨ જી ખોમુદ વીશે.	૧૮૬
ફસલ ૩ જી દુન્યાની મોહબ્બત અને/	
તેના દરમોમાનમાં ઇસ્પેહાનના ગામડી.	
યાનો રસીક કીરસો પેજ ૧૮૮ થી પેજ ૨૦૦	

✧ જાહેર ખબર. ✧

ખુદાના ફરજોકરમથી અમારે ત્યાં ૧૩ વરસ થયાં હીન ઇસ્લામનાં ચોપાન્યા તથા ધણી જાતની ખાસ ઇસલામી કીતાબો પ્રગટ થાય છે અને થોડાં વરસ થયાં ફુરઆને શરીફની તફસીર અમોએ લખીને છાપી છે, મરજી હોય તેઓએ અરધા આનો મોકલીને લીસ્ટ મંગાવી વાકેફ થવું થોડી કીતાબોનું ટુંક લીસ્ટ નીચે મુજબ.

૦૧ = ફુરઆને શરીફની તફસીર મોટા ૨૧૦૦ પેજમાં ત્રણ ભાગમાં, અરબી તથા ગુજરાતીમાં આપનો, તરબુમો તફસીર તાવીલ વીં વીં થી ભરપુર આફ્રીકા મોટે પાંચ ભાગના ૩૩૪૧ =

૧૧ = અમાનો સીપારો મજકુર તફસીરમાંથી, આફ્રીકાનો ૩૧૧૧ =

૨) રાહેનગત માસીક ચોપાન્યા ૩૨ પેજમાં.

૧) તુરેકમાન ખેમાસીક આફ્રીકાનો ૧) =

૧૧ = અલવાલ્લીસા, મોરતેના અલવાલમાં આફ્રીકા ૧૧

૧૧ = હદીકએ શહાદત ૪૦ મજલીસ આફ્રીકા ૧૧૧

૨) = તોહફતુરસાએમીન. માહે રમઝાનના રોઝાની ફઝીલત અઅમાલ ઝીયારત હોઆ-ઓ, જવશને કબીર ગુજરાતીમાં, તર-ગુમા સાચે હીકાયતો સીહતો મસા-એલ વીં વીં ૩૦, વાએઝની ૩૦૦ પેજની આફ્રીકાના ૧૧ = પાંચ જાતની રંગીન સાહી ચામડાની પુઠાની બહુજ ભારે કાગળવાળીના ૩૩) વધારે.

મેઝેરાજીસ અંદાહ

વાચન

નેકબત્તીની મેઝેરાજી.

બિસમિલ્લાહિર રહુંમાનિર રહીમ.

અહુંમ્દોલિલ્લાહે રખીલ અંલમીન અલ્લા-
હુમ્મ સૈલેઅંલા મોહુંમ્મદ વઆલે મોહુંમ્મદ.

ખીદમતે મેઝેરાજીની વશીઅયાને આલે તા-હા વચારીતમાં આ ખાકસાર ઉમ્મેદવારે રહમતે ગફદાર હાથ ગુલામેઅલી હાથ ઇસમાકલ અરજ કરેછે કે “મેઝેરાજીસ-અંદાહ” નામની શરસી કીતાબ એક મોહટા આલીમ અને મુજતહેદ જનાએ સુલ્તા અહમદ ઇબ્ને મોહમ્મદ મહેદી ઇબ્ને અબીકર નીરાકી અવ્વલલ્લાહે મકમોહુએ જનાએ મરહુમ વ મગદુર શાહેઇરાન ફતેહ અલીશાહ તાબસરાહના ઝમાનામાં તસનીફ કરી છે; એ સાહેબે એતો દીખાવો બહુજ ઉમદા ત.અરીફ કરવા સાએક લખેલ છે છેલ્લે લખે છે કે દુરસદ બહુજ કમ અને અનેક જાતના ગમ હોવા છતાં ખુદાએ કદીરથી મદદ અને અમ્મમ્મે માઅમુમીન સલવાતુલ્લાહે અલમલીમ અજમઇનની અરવાહે મુકદ્દસાથી કુમક આહીને એ કીતાબ લખી છે; અને ઉમ્મેદ છે કે તમામ ખીરાદરોને પસંદ આવી સર્વે સાહેબોને ફૈઝ મળે;

આ ખાકસાર કહે છે કે જ્યારે શીઆહ ઇસનાઅશરી શાહેઇરાનના ઝમાનામાં કીતાબ લખનાર ખુજુરગ લખે છે કે કેટલી જાતની શીકર અને મુસીબતમાં છું, તો આ ઝમાનો કે ગુજરાતીમાં દીની કીતાબોને ઉત્તેજન આપનાર ન કાઈ પાદશાહ છે, ન અમીર તરછસ તો નીચારો કે મનમાં જે જે બાબતો હોય તે કેવી રીતે પુરી થાય ?

વળી સૈતાન નાખકારના ફરેબ વાંજેરે બાબતોથી મનગડિ મુરાદ પુરી થવા પામતી નથી, લખાણ માટે કેટલીક બાબતો જરૂરી છે.

૧-એકાંત જોઇએ, ૨-ઠંડુ દીલ જોઇએ, ૩-તમામ હથીયાર મવજુદ હોવાં જોઇએ,

૪-આડી અવૂળી શીકર ન જોઈએ, ૫-કુરસદ અને સહેત જોઈએ. જ્યારે એટલી બાબતો નસીબ થાય, તો ઉમદા ઉમદા મ્હોટી મ્હોટી કીતાબોમાંથી ચુંટી ચુંટીને લખાણોના મુસ-વેદા કરી, સિને "કુરી તપાસી ઈમારત શીરીન બનાવોને છપાવાય તો તેની ખરી ખુશી અને હેઠીલી લીજુંત મળીને દીલ બાગ બાગ થાય; એ કીતાબમાં બયાન થયું લખાણ અને ખુલાસાથી છે, પણ અમેએ એ કીતાબમાંથી ઇન્ટેબાબ કરીને કેટલીક બાબતોને ખુલાસા કેટલીક પુરી લખીને આનુ નામ પણ "મેઝરાવુરસઆદહ" રાખ્યું, ઉમેદ છે કે ખુદાવંદે કરીમ આને કબુલ કરી ખીરાદરોને ફેઝ પહોંચાડે. અગર કોઈ જગ્યાએ ભુલ જોવામાં આવે તો સુધારીને સવાબમાં ઘખલ મળું.

આખ પહેલો.

ફસલ પહેલી - બંને જહાનની સઆદત (નેકબખ્તી) ની ચાવી.

અમે ખીરાદર મેદરબાન જાણ કે બંને જહાનની સઆદતની ચાવી પોતાના નફસને ઓળખવાથી છે; કેમકે પોતાના નફસને ઓળખવાથી તમામ જહાનના માલીકને ઓળખવાનું બને છે, જેમકે હકતબાલા કુરઆનમાં ફરમાવે છે "સનોરીહીય આયાતેના ફિલઆફક વ ફી અનફોરોહિમ હતા યતઅયના લહોમુલ હક" યાઅને નજીક છે કે તમોને તમારા નફસની અંદર, મારી પોતાની કુદરતે કામેલાની નીશાની ખતાવંશ કે નથી તમો મને ઓળખશો કે પરવરદીગાર હક કાણ છે. ૬૦ રસુલે ખુદા સં થી મનકુલ છે કે "મન અરફા નફસહુ ફકદ અરફા રખમહુ" યાઅને જેણે પોતાના નફસને ઓળખ્યો તેણે પોતાના ખુદાને ઓળખ્યો અને એ બાબત નહર અને આશકાર છે કે જે કોઈ પોતાના નફસને ઓળખી ન શકે તે ખીજને કેવી રીતે ઓળખી શકે ? કેમકે તારા નફસ કરતાં વધારે નજીક તારી પાસે કોઈ ચીજ નથી, તો જ્યારે પોતાની પાસેની ચીજને ઓળખીશ નહીં તો છોટી ચીજને કેવી રીતે ઓળખવાનો ?

તુકે દરઈદમે ખુદા ઝખું ખાશી=આરેફે કીરદીગાર ચું ખાશી*

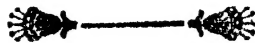
જોટલે જ્યારે પોતાને પોતેજ સમજી શકતો નથી તો તારા પેદા કરનારને કેવી રીતે જાણી શકીશ ? જે વખતે ઇનસાન પોતાને ઓળખે અને જાણે છે તો નેક બાબતો અને સારી ચાલચલણ અને નેક અખલાક (સારી આદતો) તરફ શોખ વધતો જાય છે અને તેથી ખરાબ બાબતો અને ખુરી ખસલતોથી દીલ ખેઝાર થતું જાય છે, જે વખતે ઇનસાન પોતાને ઓળખે તો સમજે છે કે હું આલમે મલકુત (આખેરત) નું એક જવહર (હીરો) છું, મને આ દુન્યાની અંદર મોકલેલ છે તો વીચારમાં એને ફીકરમાં રાંછી જાય છે. કે અર અવા જવહરને નકમોનાખી ખરખાદ કરી નાંખતો માટે મોકલેલ નહીં હોય એવા બંધી ફીગતના ગૌહર (હીરો) ને આ ખાફી શુરીરમાં જે ઓઠવેલ છે તે વગર કામે નાહક ઓઠવેલ નહીં હશે, તો એવા એવા ખીયાલ થઈ તેને શા કામ માટે મોકલેલ છે તેની શોધ કરવાને તૈયાર થાય છે અને થોડે થોડે કરી મનઝીલ ઉપર પહોંચે છે.

પણ કોઈ વખતે ઈનસાન સમજે છે કે મેં પોતાને ઝોળખેલ છે, તો અંજો ખૂરાદર એવું વગર દલીલે શરૂ કરતા વગર પોતાની મેળે પોતાને એવો સમજી જાય. હરગીઝ હરગીઝ ખરી હકીકત પામવાનો નથી, અંજો અંજીઝ માફ રાખ એવું ઝોળખવું સંજ્ઞાદત નીચાવી થનાર નથી અને એવી ઝોળખાણ મનઝીલે મક્કુદમાં નહીં પહોંચતે કેમકે એવી રીતેની ઝોળખાણ તો હવવાનોમાં પણ છે, તો તેમાં અને તારામાં શા ફેર રહ્યો ? તુ જાહેરમાં પોતાને એટલુંજ ઝોળખી શકે કે જે હાથ પગ મોડું આંખો વીગેરે મને છે અને હવવાન પણ એટલી ઝોળખાણ રાખે છે તેમજ અંદરના બાગને પણ તુ એટલુંજ ઝોળખી શકે છે કે જે વખતે જીવ લાગે ખાવાનું ઇચ્છે છે જે વખતે કોઈ તારા ઉપર ગુસ્સો કરે તો તેનો ગદ્દો લેવાની પયરવીમાં રહે છે શહવત ગલમો કરે તો તે દેડે કરવાનો ઉપાય કરે છે વીગેરે વીગેરે તો એ બાબતો પણ હવવાનમાં છે તો ચોચાર અને ફીકર કરે કે મારામાં અને હવવાનમાં કંઈ બાબતમાં ફેર રહ્યો ?

અને જ્યારે તારી સમજ એટલીજ છે તો કયા હક અને મરતગાથી હવવાન ઉપર ખપ્પર ફેરે છે ? કયા કારણથી તેઓ કરતા પોતાને અરજલ સમજે છે ? અને જો એમજ હોય તો પછી ખુદાએ જે ફરમાવેલ છે કે “**وَكُلُوا مِنْ ثَمَرِهِ إِذَا أَثْمَرَ**” બાબતે અમોએ અમારી ઘણી ખસકત કરતા આદમના ફરજદોને ફઝીલત આપી છે, તો જો અગર ઇનસાન અને હવવાન એક હાલતમાં હોય તો ખુદાના આ ફરમાનને કેવી રીતે સમજવું ? એટલુંજ નહીં પણ ઘણા હવવાન એવાં છે કે ઇનસાન કરતા વધારે સારા છે તેનું શી રીતે સમજવું ?

તો તને લાઝીમ છે કે એ બાબતની જોજ અને તપાસ કર કે જેથી તને ખપ્પર પડશે કે તું કોણુએ અને કયાંથી આવ્યો અને કયાં જઈશ ? અને આ થોડા દીવસની દુન્યામાં આવવું શું ફાયદો પહોંચાડશે, અને આ હાથ પગ વીગેરે શા માટે તને આપ્યા અને ઘણી બાબતોની શક્તિ અને કુદરતની લગામ તારા હાથમાં શા માટે સોંપી છે ? અને જાણ કે તારી સંજ્ઞાદત (નેક બખ્તી) કંઈ બાબતમાં છે અને સંજ્ઞાદત શું ચીજ છે. અને જાણ કે તારી અંદર કેટલીક રીફાનો ગલાએકની છે કેટલીક હવવાનની છે કેટલીક ફાડી ખાનાર જનાવરોની છે, એ સરવેને સાથે શા માટે રાખી છે, તો જે વખતે તે તમામ સીફતોના શાયદા અને તુકસાતની ખપ્પર પડશે અને કંઈ કંઈ સીફતને કયા કયા અમે કેવા ઉનયોગમાં લેવી તેથી માહીત થઈશ તે વખતે તેના પર અમલ કરીને ફતેહગંદ થઈશ.

ફસલ ખીજ પોતાની પીછાવત.

અગર પોતાને પીછાવવા માહતો હોતો જાણ કે દરેક શખસને જે ચીજથી પેદા કરેલ છે એક તો જાહેરી અંગ જેને તન કહે છે, અને તન ગોસ્ત, ચામડી, રંગ વીગેરેથી બનાવેલ છે અને જાહેરમાં એજ ચીજો જોવામાં આવે છે. હવે ખીજ ચીજ ‘નફુસ’ જેને “રૂહ” કહે છે બસકે “જાન” “અકલ” “હીલ” પણ કહે છે, તે એક એવું “જાવહર” મુજરરહ (એકજ જેમાં ખીજ ચીજનો ભેગ નહીં તે) છે કે જેની તાઅરીફમાં

ગવહર (હોર) કહીયે તો પણ આલે, અને તે જવહર બહુજ હંચી કીમતનું મજાપ છે બલકે અમુક્ય ખોલીથી વધારે કીમતી છે, જે મલાએકા અને ઓકુલે કુસીયાહમાંથી છે, (જેનું) વધારે વર્ણન આગળ કરી) તેને ખુદાએ પોતાની કુદરતે કામેલાથી કેટલીએક મસ-લેહતના સબખથી આ જાહેરી તનમાં નાખી આપસમાં મેળવી આપેલ છે બલકે ગોયા આ તનના પીંજરામાં તે રહને અમુક મુદતના એક કેદી તરીકે રાખી કે જ્યાં સુનું મુદત પુરી ન થાય ત્યાં સુધી તેમાંજ રહે અને મુદત પુરી થઈ કે તરત કેદખાનામાંથી નીકળી પોતાને અસલી કેદાણે જવાની.

“નાજી” કહે છે દુન્યાના કેદીમાં અને આ કેદીમાં ઘણા ફેર છે કેમકે દુન્યાનો કેદી જ્યારે કેદથી મુક્ત થયો તો ગોયા રાહત અને આરામમાં આવ્યો, પણ આ તનના પીંજરાનો કેદી જે રહ છે તેના માટે બે જાગત છે. યા તો આ કેદખાનામાંથી નીકળીને જન્મને આલીશાનમાં જે લાખો કરોડો જંતતી નેઆમતો અને રાહતો છે ત્યાં પહોંચવાનો, યા તો આ કરતા લાખો કરોડો દરજની સખત સુરીખતો અને બલાઓ અને આજાપ છે તેમાં દાખીલ થવાનો. પછી લખે છે એ રહને જાહેરી આખોથી જોઈ શકાતી નથી પણ ખાતેની ગસીરત (તેજ) થી જોવાઈ શકાય છે તો જાન., રહ, દીલ, આકલ, આદમી ઇતિસાન જે કહે તે આનેજ કહે છે.

જાણુનું કે બદન (તન) છે તે રહના લથીયારછે, જેમકે લાકડું ઘડવું હોય તો કે-ટલીક જાનના લથીયાર વગર ઘડી ન શકાયા તેમજ રહને જે કામ કરવા હોયતે હાથ પગ આંખ કાન બીજેરે વગર યશ ન શકે, અને રહને વધારે ઝાળખવી તોય તો આ દુન્યામાં ઝાળખી નહીં શકાય કેમકે લઝરતે ન્યુલે ખુદા સં ને રહની લકીકત પુછી તો લઝરતે જવાબ આપે નહીં, તે વખતે ખુદા તરફથી જવાબ મળ્યો કે—“યસઅલુનહા અ-નિરરુદ્દે કેલિર રહ મિનઅન્ને રખખી” યાઅને તમારી પાસે કહનો સવાલ કરે છે તો કહે કે રહ છે તે મારા પરવરદીયારના “અઝ્ઝ” (હુકમ) છે, અને તેથી વધારે બયાન કરવાની રજા મળી નહી, પણ જો ઇતિસાન જે વખતે પોતાના નશ્તને કામીલ કરે અને બદનથી છલાકો ઉપાડી લીધે અને એકદમ આખેરા તરફ રજુ કરે તો બનવાજોગ છે કે રહની કાંઈક માઅરેફત મેળવી શકે.

ફસલ ત્રીજી રહ વીશે વિશેષ લકીકત.

જાણુનું જોઈએ કે જે કાંઈ બયાન થયું તેથી માલુમ થયું કે ઇતિસાનને બદન સીયાય ખીજી પણ એક ચીજ છે અને તે રહ છે, અગરચે તેને જાણુની ઝાળખવી અને પીજાનવી મુશકાત છે પણ હંડી નજરે તલકાક કરે તો તેને કાંઈક ખખર પણ પડે છે, પણ તે એવી રીતે કે દુન્યાની કેટલીક ચીજોથી દીલને પાક અને સાફ કરે અપૂરે હયવાની સીધાનો બીજેરે છે તેને ક્રેટ રાખે અને જે જે ખરાબીયોથી દીલના આદના ઉપર ઝંગ (કાટ) ચડી ગીએલ છે તેને સાફ અને ચળકવું કરે કોઇ કોઈ વખતે એ આડીઅવળી ચીજોથી આંખો બંદ કરી પોતાના મહયુએ લકીકતો પાસે ખીલવત (એકાંત) કરે અને ખૂબીયર ધ્યાન આપી દીલ કેદાણે રાખી આખેરા તરફ મન ખેંચી ખાલીસ પશ્ચાથી મુના-

જાતમાં મજબૂત થાય, અને કોઈ કોઈ વખતે તેમી અભિવ્યક્તિ અમુકાત કે કેવી કેવી ચીજો અને ખાખતો બનાવો છે તે તરફ ધ્યાન આપી વીચાર કરે તેનો એવી કુદરતે કામેલા અને કેવો જલ્દીજલાલ અને ઇચ્છિતજ્ઞાન તરફ જુવે તો એવી એવી જાખતો અને ઉપાયથી અભિવ્યક્તિ તેના આટે જુરાની હાલત થવાની અને અકલ્પમાં વધારો થઈ સમજાયું પૂરવાની અને તેથી પોતે પોતાને એજાખરી કે મારી જાયો આ ન હોય અહીંયાજ મારે રહેવાનું ઠેકાણું નથી મારે મકાન તો બીજુજ છે આતો એક ખવાળ (સ્વપ્ના) ની માફક છે પણ તે ખવાળની અંદર ઇનસાન કેટલીક ચીજો અને નવીન નવીન જાખતો જુવે છે ભોકો સાથે વાતો કરે છે પણ જોને કાંઈ તુર હાસીલ થયું હોય તો તે શખસ ખવાળમાં ને આલમે મલકુત (આખેરતની જગ્યા) માં પહોંચી લાંબી કેટલોક ખાખતોની ખાતની મેજવે છે અને આંદા થવારી ખાખતથી આગાહ થાય છે પણ એવી ખાખતો જગતી હાલતમાં નસીબ થતી નથી.

અને બીજો રસ્તો એ કે ઇનસાનને તમામ જાતના ઇલિમ અને કારીગીરીની કુદરત છે કે જે ચીજ સીખવા ચાહે તે સીખી શકે છે અને તે ઇલિમના સખખથી તે ચીજ હકીકતમાં શું છે તે પણ સમજે છે કેટલીક વખત જો ઉગ્ર વીચારમાં અને ફોકરમાં પેસે તો થોડીજ વારમાં મશીરીકથી મગરીબ (ઉગમણથી આથમણ) બનકે પાતાળ સુધી પહોંચી જાય છે અને તેનું તન તો આજે ખાક ઉપરજ ઉભું હોય છે અને તે ખાખત જરા આસાન છે કે જરા વીચાર કરે કે સમજે છે. હવે જ્યારે ખખર પડી કે દરેક જ-ણમાં રહ અને ખદન મલેલ છે તો ઇનસાન હયવાન ઉપર મોટા દરજે ધરાવે છે તેનું કારણ શું છે તે તપાસવાનું છે તેનું એક કારણ તો આ છે કે ઇનસાનની રહ છે તે મલાએકએ મુકદ્દસામાંથી છે અને એ રહ માટે આ તન એક સ્વારીની માફક મુકરર કરેલ છે કે તેના થકી જ્યાં ચાહે લાં સ્વાર થઇને ફરે ફરે છે અને આજે દુન્યામાં તે સ્વારીપર ખેસીને એક મ્હોટા વેહપાર માટે આવેલ છે કે પોતાની મુસાફરીની મુદતમાં બનતી કોરીશો સારો સારો માલ ભેગો કરી પોતાના વતનમાં જાય અને તે પોતાનું વતન આખેરત છે.

હયવાન કરતાં ઇનસાનની વધારે યુજુરગી છે તેનું એક કારણ એ પણ છે કે ઇનસાન જોલે અને સમજે છે, અને શરીર છે તે જાની થવાવાળું છે તેને કાયમપણું નથી, મરવા પછી સાંધા અને જોડ એક બીજાથી જુદા થઈ જવાના છે, અને એક લાંબી મુદત સુધી કે તે કયામત છે લાંબુથી એમજ રહેશે, અને કયામતમાં તે તમામ મામ ભેગા કરીને હીસાબ અને સવાબ તથા અજાબ માટે હતા એવા દુસ્ત કરી હઝના મુયદાનમાં લાવશે; અને રહ છે તે તેને ફના થવાપણું અથવા ખરાબ થવાપણું નથીજ, આ બદનની અંદરથી બાહર નીકળશે તોપણ તેના આટે જીલકુલ બગડવાપણું નથી; જે વીશે કુરઆનથી સાબીત છે, અને ખદરની લકાઈમાં હમરતે રસુમે પુદાસ. શહીદને ફરમાવ્યું કે "હુલ વજકુલુમ માવઅકકુમ રખએકુમ હકકા" આઅને આજે ખદરમાં શહીદ થાએઆ તમોને પુદાએ વામહે કરેલ તે મુજબ ખમ્યા પુદાની વામદને હક અને રસ્ત જોયો : આ સાંભળીને અસહાયોએ અરજ કરી પા હમરત આ ભોકો તો મરી ગયા છે તે શું સાંભળતા હશે ? હમરતે જવાબ આપ્યો અભિવ્યક્તિ તેઓ સાંભળે છે અને

તમારા કરતા વધારે સમજ રાખે છે. તો જાહેર છે કે તેઓના ખંડ જે કપાએલા પદ્મા હતા તેઓ કંઈ સાંભળતા ન હતા. બલકે તેમાં જે રૂઢ હતી તે સાંભળતી હતી. હવે સાચાત થયું કે ધનસાગમાં જે ચીજો છે એક હમવાનની સીદાત ખીજી મલાએકી સીદાત તો નં.ખંને એક સાથે મળેલી હોવાથી દરેક સીદાતને તેના મકામ અને મવકામાં વાપરવી, જે મલાએકી સીદાતને દુન્યાની અંદર આખેરતની ચાહના અને શીકર હોય તો તે સાં જવાની ધનતેજરીમાં રહી દુન્યા તરફ ખાહીશ રેહતી નથી અને જે એ મલાએકી સીદાતને આખેરત તરફ રજુ ન રાખતા દુન્યામાંજ મચગુલ કરી તો તે પોતાને ઠેકાણે જવાની ખાહીશ નહીં રાખે તેમ તે દરજે પહોંચશે પણ નહીં અને જે પોતાના હઠીકી ઠેકાણાની તરફ ધ્યાન ગ્રહે તો અગરએ આ દુન્યાના કેદખાનામાં છે તો પણ એટલો ફેઝ પહોંચશે કે દીલ નુરાની થતું જશે અને દુન્યાની મોહખખત ઝોછી થતીજશે અને દીલ રોશન થઈ અંદરનો ભાગ સાફ અને પાક થશે એટલે સુધી કે મરવાનો વખત આવે ત્યાં અધારાના તમામ પરદા દુર થઈ જવાના અને આ આંખોપર જે હીળખ (આડ) રાખેલ છે તે નીકળી જઈ જે ચીજો જોઈ શકતો ન હતો તે જોવાનો અને તમામ જાતની મુસીબતો અને ગમી દુર થવાની અને જે જે બાબત અને ચીજ માટે અફસોસ કરતો અને ગુસ્સો ખાતો તે તો રેહવાનીજ નહીં અને ખુશી ઉપર ખુશી રાહતપર રાહત પહોંચવાની હરહર થડી હરહર પક્ષ હરહર લહજમાં તુર ઉપર તુર તાજી તાજી રોશની અને અમક પહોંચવાની અને એકાદેરે ઝુલ જલાલ તરફથી એવા એવા ફેઝ અને એવી એવી ખુખીયો મળવાની કે એના સખખથી દુન્યામાં હોવા છતાં દુન્યાના તમામ ઇલાકા તુડી જઈ દીલ એવું પાક સાફ થવાનું કે દુન્યામાં હોવા છતાં એ ઉપર મુજબ અજમ હાલત થવાની કે આંખોના પરદા ઉઠી જઈ અજબ અજબ બાબતો જોવાનો.

“નાજી” આજ કરે છે કે આ ઉપરથી એવો વહેમ ન થાય કે જ્યારે આંખોના પરદા ઉઠી જાય તો ખુદાનો દીદાર થતો હશે અથવા ખુદાની સાથે મળી જવાનું હશે અને જ્યારે એવી હાલત થઈ તો પછી જાહેરી ચીજો નમાઝ રોઝાની કાંઈ જરૂરત થઈ તો એવો એતેકાદ રાખનાર મસૂઉન ખખીસ ક્ષપતાનનો ભાષ ગણાય છે એવો પણ તરીકો શયતાનના ફરેખથી નીકળેલ છે કે કહે છે ખુદાની એવી માઅરેફત હાસીલ થાય કે તેમાં મળી જઈએ તો નમાઝ રોઝાની જરૂરત નથી “મઆઝ અલ્લાહ” તૌખા તૌખા નનજરજઈને પાણી કેમ ભેજું તે નાપાક જગોને પાક કેવી રીતે કરવી તેની તો બાધશાખને ખબર નથી અને ખુદાની પાસે મળી જવાનો દાવો કરી કહે નમાઝ શું ચીજ છે ? તેની અમેને શી જરૂરત છે ? વલ્લાહે ખીલ્લાહે અવા કુદરતા કલામ કાદનાર દુશમને ખુદા વ રસુલ છે, એટલુંજ વીચારો કે હજરતે રસુલે ખુદા મોહમ્મદ મુસ્તાફાસં તથા જતાએ અલીયે મુરતઝા રહીલહોમલ શીદાગ કરતા તો કાછને વધારે માઅરેફત નથી અરે વધારે શું તેઓના મુકાબેલામાં એક જરા ખરાખર પણ નથી તો તેઓએ એવું કશું ધરમાવ્યું નથી કે નમાઝની જરૂરત નથી બલકે હં રસુલે ખુદા રાતના ઉમા રહી એટલી નમાઝ પડતી કે પગ સુજી જતા અને એવી સખતી ઉઠાવાથી ખુદાએ ખીતાબ કર્યો કે “આ અમ્મોહલ મો-ઝુમ્મોહા કેમિલયલા ઇલ્લાકલિલા” તેનો મતલબ એકે અએ મારા હખીબ તુ રાતના બંદગી માટે જે તકલીફ ઉઠાવે છે તે એટલી તકલીફ ન ઉઠાવ બલકે થોડી ઝોછી

તકલીફ ઉપાક એ ખીતાબ થવાથી હજરતે એ બાબતની હા પાડી નહીં બલકે એવો જવાબ આપ્યો કે “માઅબદનાહા હુંકંકે એબાદતેક” એનો ખુલાસો એ કે અન્ને મારા મા-અબુદ તુ કહે છે તે તારી મેહરબાની પશુ હકીકતમાં તો તારી ઇબાદતનો જે હક છે તેવી રીતે મારાથી બંદગી થઇ શકતી નથી. તો જ્યારે રસુલે કરીમ આ મુજબ ફરમાવે ત્યારે એવી રીતે ઇબાદત કરે નમાઝ પડે અને બીજાઓ આલતુ ફાલતુ દુન્યા અને પેટના બંદાઓને એવી મારફત ક્યાંથી મળતી હશે ? કે જેથી નમાઝ પશુ માફ થઇ જાય હા હું બુધ્યો ખરી વાત છે માઅરેફતના જાહેરી માધના ઝોળખાણ થાયછે તો તે માઅરેફત શયતાનની હશે ખરી અને શયતાન સાથે જે જે માઅરેફત હાસીલ કરે તો તેના માટે નમાઝ રોઝાની જરૂરત રેહતી નથી બલકે સાયદ શયતાન હરામનો ફતવો આપતો હશે. તો જ્યારે અલીયન એવી હાલત થવાની કે અજન અજન ચોળે જુબો તે વખતે મા-લ અને અયાસ (આલ બચ્યા) એક બાર તરીકે માથે બોઝો દેખાવાનો ફકત જરૂરત મુજબ તેઓ સાથે મેળાપ રાખવાનો બાકી હરહાલમાં તે આપેરત તરફ ધ્યાન રેહવાનું અને પોતાના તન અને બદનથી દીલગીર રેહવાનો અને તે હમેશાની જગ્યોની સફરનો ઉમ્મેદવાર રેહવાનો અને ઝખાને હાલથી આ મુજબ કેહવાનો.

હીજબેચેહરા જાંમીશવહ ગુબારેતનમ=ખુશાદમીકેઅઝીં ચેહરા પરહા જરફેગનમક

મતલબ એ કે આજે બદન મારી જાનની આડો પરહો છે તે પરહો ઉઠી જાય તો હું રાજ થાઉં,

અને એ હાલતે પહોંચે તે વખતે તેનું બદન તો આ ખાક ઉપર હરે ફરે અને રહે છે પશુ દીલને કરાર આવતો નથી દીલ આલમે અફઝાક તે હમેશાના જાવીદાની મકાન તરફ ફર્યા કરે છે અને ખુદા શીરાય બીજી ચીજ તરફ દીલ ભાગતુ નથી બીજી વાત ગ-મતી નથી તેના તરફના રસ્તા સીરાય બીજે રસ્તે ચાલતા મન થતુ નથી એટલે સુધી કે આખર મક્કમે અઅલા (આપેરતની મ્હોટી જગ્યો) માં પહોંચે છે તે માલીકની કુરબ (નજીક) ની મહશીલમાં પેસે છે, અને એવી ચીજ પામે છે કે ન કોઈ આંખે જોઇ હોય નેમ ન કાને સાંભળી હોય ન કોઈના દીલમાં તેનો ખીયાલ પશુ થવો હોય અને કીતાબે ઇલાહીમાં જે જે બાબતોના ઇશારા છે તે તમામ જુવેછે જેમકે ફૂલા તાઅલમ નફૂસા માઅબફાલહુમ મિનકુરરતા અઅથોનિન યાને એ ઝખીરો (સંઝહ) જે તેઓ માટે સાં કરી રાખેલો છે તેને કોઈ જાણતું નથી અને તે એવી ચીજો છે કે આંખો તુરાની કરેછે

ફસલ ચોથી બદન અને ફહની બીમારીઓ વિશે.

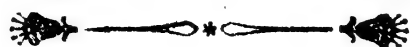
હવે એટલી તો સમજણ પડી કે ઇનસાનની અંદર ફહ અને બદન બે ચીજ છે અને એ બન્ને મળીને ઇનસાન થયો એ બન્ને માટે સુખ દુખ અને રંજ રાહત વીગેરે છે તેમજ બીમારી અને સેહત (તાંદુસ્તી) પશુ બંનેને છે પશુ તે બંને માટે જે જે બીમારી અને તેના ઇલાજ છે તેમાં બહુજ તફાવત છે જે વીશે આગળ જાણશો.

પહેલું—બદન (કરીર) ની બીમારીના ખુલાસો એ છે કે જાહેરમાં જે દરદ થાય છે જેમકે તાજા આવેલો માથુ દુખવું વીગેરે વીગેરે કે જેથી બદન દુઃખી થઈ કમ જોર થઈ જાય છે અને જે જાહેરની લીઝુંત છે તેના ફેર અને મળદથી મહરૂમ રહે છે અને તેના ઇલાજ ન કરવાથી હલાકતને દરજે પહોંચે છે અને તેના ઇલાજ માટે “હદમેતીબ” (હીકમત, વૈદક) એ હદમ નીકળ્યા છે કે જેથી તે થતી બીમારીઓને અંટકાવે અને યાજ તે તેને દોરે કરે.

બીજું—ની બીમારીના હાલ એ છે કે ઇનસાન જે બદકામ અને ખરાબ ફેઅલ કરે છે તે જેમકે બખીલી, શીરકપાણું, કુદરપાણું, બુગઝ, કાનો, કપટ, વીગેરે વીગેરે કે તેથી રૂદની બદબખતી અને હલાકતનું કારણ છે, તો જેવી રીતે બદનની બીમારીથી દુન્યાની નેઅમતોની લીઝુંત મળતી નથી તેવીજ રીતે રૂદને બીમારી હોવાથી આખેરતની નેઅમતોની મળદ મળતી નથી અને સારી લાગતી નથી તો જ્યારે એ નેઅમતો જે હકીકત અને ખરી છે તેજ કડવી અને ખરાબ લાગે તો તેનો ઉપયોગ પણ નહીં થાય અને જ્યારે તેનો ઉપયોગ થયો નહીં તો તેના સખખથી જે ખાસ મરતમે પહોંચવાનું છે તે દરજે કદી નહીં પહોંચાય.

“નાજી” કહે છે જેમકે કોઈ સખસને સખત બીમારી હોય અને તાવ પણ આવતો હોય એવી બીમારીમાં તેની સામે ઉમદા ઉમદા મીઠાઈ તથા ખાણા વીગેરે રાખે તો તેને કડવા ઝેર જેવા લાગવાના અને તેનાથી મોટું ફેરવી લેવાનો પણ જે સારી રીતે સહીદ સલામત હોય તો તે ચીજોની ખાલીશ કરશે અને જે કાંઈ સામે લાવીને રાખશે તો તેનું એકસાન માની બહુજ ગુશીની સાથે ખાશે. તેમજ જેની રૂદને બીમારી હોય જેમકે અહમેયએતની મોહખમત ઝોછી હોય અથવા ન હોય, ઝીના, શરાબ, નાટક, વીગેરે બીમારીમાં ગીરફતાર હોય અને તેની સામે આખેરતની નેઅમતો, નમાઝ, રોઝા અને મન્ગલીસ એ ચીજો બતાવે તો તે પેહલા તાવવાળાને બોરવાની ઝરદો જેમ કડવો ઝેર જેવો લાગે અને મોટું ફેરવી લેવાનો અને કડવો લાગવાની તેથી નમાઝ નહીં પડે રોઝા નહીં રાખે અને મન્ગલીસમાં નહીં જાય. પણ નફસની બીમારી નહીં હોય તો એટલી તો શીરીન લાગી મજદ મળવાની કે નમાઝનો વખત થયો કે તરત પડવાનો રોઝા મહીનો આવ્યો કે રોઝા રાખવાનો મન્ગલીસનું નામ સાંભળ્યું કે તરત મન્ગલીસમાં જવાનો.

પછી લખે છે કે રૂદને બીમારી ન હોય તો મશાએકની સીફાત હાસીલ થઈ હજરને બારી તઆલાની નજીકને દરજે પહોંચે છે અને નજાત મળી રસ્તગાર થવાય છે, રૂદની બીમારી અને તેના ઇલાજ છે તેના માટે પણ એક હદમ છે જેને “હદમે અખલાક” કહે છે તો જેમ હીકમતની કીતાબો વૈદક શાસ્ત્ર અને ડાકતરી સીખીને બદનને ઇલાજ કરે છે તેમ રૂદની બીમારી માટે હદમે અખલાક સીખીને રૂદની બીમારીને ઇલાજ કરવો બેનએ બદન માટે જેવી રીતે જુદી જુદી જાતની બીમારી માટે જુદીજુદી ઓળખાણ અને તેની જુદી જુદી દવા છે તેમજ રૂદની બીમારી માટે પણ છે અને તે હદમે અખલાક વીશેનીજ આ કીતાબ છે તો તે હદમ લખવામાં આવે છે જેને વાંચી સમજીને અમલ કરે તેને એ હદમ તેની શક્તિ અને અકકલ મુજબ હાસીલ થવાનો.

ફક્ત પાંચમી-૩૬ અને બદનની બીમારી વીશે વધારે ખુલાસો.

જે વખતે ખબર પડી કે ૩૬ની બીમારી સખત છે, અને તેના પશુ ઇલાજ છે, તે અંગે બીજાદર ૩૬ની બીમારીને હલકી અને આસાન ગણીશ નહીં અને તેના ઇલાજને રમત સંજ્ઞા નહીં; અને ખરાબ અખલાકના નુકશાન અને તેથી થતી ખરાબીઓને "થોડી માનીશ નહીં", અને ૩૬ની તંદુરસ્તીને શરીરની તંદુરસ્તી સાથે સરખી સમજાશ નહીં, કોણ અક્ષમ કે એવો હશે કે એ જાનેને બરાબર સમજે, કેમકે બદનની સંજ્ઞામતી છે તે ફક્ત આ દુન્યાની પાંચ દીવસની ઝીંઘાની માટે છે, અને તે બીમારીથી એટલુંજ નુકશાન થવાનું કે સારી ચીજોની લાજુત નહીં મળે, અને ૩૬ની બીમારી છે તેથી આખેરતમાં મળતી હમેશની બાદશાહીત અને જાત જાતની લાજુતોથી મહામ રહેવાનો; અને ૩૬ની બીમારીઓ જે કુલમત (અધાર)ના પરદા છે તે અશરૂકે અનવારીયએ ઇલાહી-આદ (ખુદાની મેરરખાનીના નુર વીં)ની આડી આવી એ ફેઝ પહોંચવા આપતી નથી; બદનની બીમારીનો ઇલાજ ન કરે તે એટલુંજ થવાનું કે આએ ફાની દુન્યામાંથી કુચ કરી જવાનો પશુ જે ૩૬ની બીમારીની દવા ન કરે તે એવો હલાક થવાનો કે કાયમ અને કાયમ શકી રહેવાનો અને તે ૩૬ની બીમારીનો ઇલાજ કરવાથી હમેશાં કાયમ કાયમની ઝીંઘી રાહતમા ગુજરવાની.

જે વખતે ખરાબ અને પુરી ચીજોથી ૩૬ સારી થાય તે વખતે તે પરવરદીગાર તરફથી આવતા ફેઝ બેહીસાગ પયવસ્ત થઇ અંદરના પરદા ઉઠી જાય છે, અને દીલના આઈનામાં મવજુદ ચીજો જાહેર થઇ દેખાવ આપે છે, કે તેથી તાજે સહતનત અને એવી એવી લીજુતો મળે છે કે કોઇએ ન એવી જાઇ હોય ન એવી દીલમાં પશુ ગુજરી હોય; હઝરતે રસુલે ખુદા સં ફરમાવ્યું કે અગર શયતાન તથા તેનું ભક્કર બની આદમના દીલની અતરાફ ઘેરા કરી ન લેતે તો તેઓ ઉપર અને નીચેની ચીજો જોતે અને ખુદાની કુદરતે કામેલાના આસારથી વાકેફગાર થતે.

અને અગર દીલ તમામ પુરાઇ અને ખરાબીથી પાક થાય તો નક્કસ તાહેર અને સાફ થાય છે, અને તમામ કુલમતના પરદા ઉઠી જઇ તમામ મવજુદાતની હકાએક ખુલ્લી જાય છે; અને અગર તમામ ૩૬ પાક સાફ ન થાય અને તેમાંથી થોડી પુરાઇ દુર થાય તો તેટલો ફેઝ પહોંચવાનો, અને તેટલી ચીજો જુવાનો, મતલબ એ કે નક્કસના આઈના (ખરીસો) ઉપરથી જેટલો અંગ (કાટ) દુર થઇ આજનો સ્વચ્છ થવાનો તેટલું અજવાળું થઇ તેમાં દેખાતી ચીજો જોવામાં આવવાની; અને તેના પ્રમાણમાં તે માઅજુદની દરગાની નજીકનો મરતબો હાસીલ થવાનો, અને એજ સખબથી હઝરતે ખાતેમુલાઅબીમા મોહમ્મદે કુલમત સં ફરમાવ્યું કે "ખુદાની મઅદલાહે હાલાતુન લાયહુલમેલોહા મલકુન મુકરરખ વજા નામરયુન મુરસલ" એનો ખુલાસો એ કે મને પરવરદીગારની સાથે એવી કેટલીક ખાખતો છે કે તેની તાકત કોઇ મુકરરખ શીરીસ્તાને કે કોઇ પશુ પશુ નથી એટલે સુધી કે મુરસલ નથીને પશુ એ ઉપાડવાની શક્તી અને તાકત નથી;

જે કોઇ સઆદત અને નેક બખતીના રસ્તામાં જેટલી કાશીશ કરશે અને પોતાની હાલતને સુધારશે તે પોતાની કાબીલીયત અને ગમ્મ મુજબ ફેઝ પામશે, પણ પોતાની

સમજ કરતા મોટે દરજે નહીં પહોંચે, હા અગરચે પોતે ગૈય ઉપર ધમાન લાવે અને ઈશ્વર કરે અને અહકામે દીનની તમામ બાબતને સાચી જાણે જેમકે આપણે હઝરતે રસુલે ખુદા 'સં' ની નખુલ્લત ઉપર ધમાન ગાખીએ છીએ પણ તેની હકીકત શું છે તે આપણે જાણી શકતા નથી, અને આપણી નાકસ અક્કલ તેના ખરા, બેદની કુનાહ જાણી શકતી નથી; અને આ બાબતમાં કોઇને શક ન રહે તેથી એક જાહેરી દાખલો આપણે આપે છે કે તેથી બરાબર મગજમાં ઉતરી જઈ દીલ કપુલ કરશે કે ખરી વાત છે જેમકે આલમે તુકુલીયત એટલે બચપણનો વખત છે તે વખતમાં જે સમજદાર છોકરાની હાલત હોય છે તેને બચુ' નથી જાણી શકતું કે કુ કહ હાલતમાં છું અને તે મારા કરતાં કેટલે દરજે વધારે સારો છે અને તેની શું ખુશ્ખી છે વીગેરે; તેમજ સમજદાર બચુ' થયું તે મોટા માણસની અક્કલને નહીં પહોંચે અને તેને બરાબર નહીં ઓળખે કે તે શું કરે છે અને શા કારણથી દુલાલું કામ કરે છે અને તેના કેવો મરતબો છે, તેમજ જહીલ માણસ આલીમના આલમ (વખત)ને નહીં જાણે કે તેની શું હાલત છે અને તે કેવો છે તેમજ આલીમ છે તે પયગમ્બરો અને ઓલીયાના આલમને નહીં જાણે કે તે તેઓ કેવે દરજે છે અને શું છે અને કેવી હાલત હશે; એથી મતલબ એમ નથી કે તેઓનો દરજો મોટો છે તે નથી સમજતા, એ તો તમીજદાર છોકરો પણ જાણે આપણા કરતાં મોટું માણસ અને તેના કગતાં આલીમ અને આલીમ કરતા પયગમ્બરોનો દરજો મોટો છે, તો આ કેકાણે તે દરજો મોટો છે એટલુંજ સમજી મોટો દરજો છે એમ માને એ હેતુ નથી, બસકે મતલબ એ છે કે તેના કેવી હાલત છે તે ખગર નથી પડતી, પણ જે વખતે તે દરજે પહોંચે તે વખતે સમજે છે, જેમકે બચપણમાં નાની નાની ધોલકો બનાવીને સારી ચીજ જાણી રમીએ છીએ, પણ મોટી ઉમ્મર થાય તે વખતે આંખ ઉઘડે છે કે તે બાબત તદન ખરાબ અને નકામી હતી; તેમજ જહીલ આલીમ થાય તે વખતે પોતે સમજે છે આગલી મારી હાલત હતી તે બહુજ ખરાબ અને ધીકરવા જેવી હતી.

જાણવું જોઈએ કે ખુદાની રહમત અને તેના ફૈઝના દરવાજા કોઈ ઉપર બંધ નથી, તે તમામ માટે ખુલ્લા મુકાબમાં આવેલ છે, તેના દરગાહમાં બખીલી નથી, પણ એ દરજે પહોંચવા માટે જરૂર છે કે બાઝંગ ચડી ગએલા દીલને સવકળ (ચળકતું) કરવું જોઈએ, અને તેના ઉપર જામી ગીએલા ખરાબીના મેલને પાક સાફ કરવો જોઈએ, તેમજ જે જે ખરાબ આદત અને સીદ્દતો હોય તે દુર કરવી જોઈએ, તો એ દરજતને પહોંચવાની ચીજો ખુદાએ તઆલાની બખીલીના સજામથી નથી મળતી એમ નથી, બસકે આપણું દીલ એવાં પાક સાફ ન હોવાથી અને એચીજોનો પુરેપુરો શોખ ન હોવાથી અને તે તરફ જોઈએ તેવી કોશીશ ન કરવાથી મહરૂમ રહીએ છીએ.

હરચેહસ્તઅઝકામતેનામાએએઅંદામેમાસ્ત=ચરનાતશરીફેતોખરખાલાએકસકોતાહનીરત

એનો મતલબ એ કે તારા તરફથી ખીલખત છે તે તો બરાબર છે પણ અમારા શરીર પર બરાબર ન થવાતું કારણ અમારું શરીર એ લાયકતું બરાબર નથી; ખુદાએ એ કે તેની રહમતનો દરીયા જરી છે પણ આપણે તેમથી ફૈઝ ન મેળવીએ તેમાં તેની કસુર નથી; અને જાણો કે જે ગાઅરફતના ઈલમ અને ભેદ છે તે નફસ પાક અને સાફ થવા થીજ હાસીલ થાય છે, ફકત આ દુન્યાની રીવાજ કીતાબો સીખવા અને વાંચવાથી એ

ફ્રેઝ મળતો નથી કેમકે તે ઇદમ છે તે જુદોજ છે કે તે ઇદમ હકીમએ નુરાની છે, વળી તે માઅયુદના તરફથી ઇલાહામ થાય છે અને તે ઇલામ માટે હજરતે ફરમાવ્યું છે કે એ ઇલામ એવું નુર છે કે હકતઆલા એ દીલની અંદર નાખે છે કે જે તેને ચાહે છે અને જનામે અમીરૂલ મોઅમેનીન હજરતે અલી અ. એ ઇલામની તરફ ધણી ઇશારા ફરમાવ્યા છે જેમકે એ ઇલામના આલીમની તાઅરીફમાં ફરમાવ્યું કે તેઓના ઇલામ એવો દેખતો અને ખીના છે કે હકીકતે રહ અને યકીનને દરજે પહોંચી ગયો છે તેઓની સામે એ સખત અને મુશ્કીલ બાબતો નરમ અને આસાન થઈ ગઈ છે કે જે બાબતો અમશ અને આનામ કરવાવાળાઓ પાસે મુશ્કીલ છે અને એ ઇલામ જાણનારનો એવો હાલ છે કે જે મીજથી જાહીલો ભાગે છે તેને તેઓ ચાહે છે અને જેનાથી એ ડરે છે તેનાથી. આ મોહબ્બત રાખે છે અને એ આલીમો દુન્યામાં એવી રીતે રહે છે કે તેઓની રહને લો પેલી આખેરત તરફ ઇલાકો ભાગેલો છે અને આ શરીર આ દુન્યામાં જોવામાં આવે છે. ખાજે ઠેકાણે એ ભોક્ષની તાઅરીફમાં ફરમાવે છે કે પોતાના નફસને મારી નાંખ્યા અને પોતાના દીલને ઝીંદા કર્યા છે કે તેથી કઠણ અને સખત અને બેદાન મીજને તેઓની સામે નરમ આસાન અને ખરાબર થઈ ગઈ છે અને તેઓ માટે એક અમકવા વાળુ નુર અમકયું કે તેથી રાહિ હુક તેઓપર જાહેર થઈ અને તેને એવે રસ્તે લઈ ગયા કે જ્યાં મતલબ હતો ત્યાં પહોંચી ગયા.

પણ જ્યાં સુધી દીલના આઈના ઉપરથી અખલાકે ઝમીમા (ખરામ અને ખુરીમીજો) દુર નહીં થાય ત્યાં સુધી અતી જાતનો ઇલામ અને માઅરેફત મળવાની નથી કેમકે જો હેરી ઇલાદત નમાઝ છે તેમજ ખાતીનની હખાદત ઇલામ અને માઅરેફત છે તો જેમ જાહેરમાં બદન અને કપડા વીગેરે ઉપરથી નજસત દુર કરી પાક સાફ થઈ નમાઝ નહીં પડે ત્યાં સુધી તે નમાઝ સહીહ અને કબુલ નહીં થાય તેમજ ખાતીનની ખખીસ સીફાતો અને રઝીલ બાબતોને દુર કરી પાક સાફ નહીં થાય ત્યાં સુધી એ નુરેહલામ આવના નહીં પામે અને એ કેમ બને ? કે નાપાક દીલમાં એ હક ઇદમ આવીનેરહે કેમકે ઇલામ છે તે લવહે મહદુઝથી મલાએકએ મુકદ્દસાહ (પાક પાકીઝા) લાવીને દીલમાં નાંખે છે અને હજરતે રસુલે ખુદા સ. ફરમાવ્યું કે જે ઘરમાં કુતરો હોય ત્યાં મલાએકા દાખીલ થતા નથી તો જે દીલમાં ખરાબ અને રઝીલ સીફાતો કે જે કુતરા જેવી છે તે હોય ત્યાં મલાએકા કેવી રીતે આવે ?

તો સાખીત થયું કે જેઓએ પોતાની ઉમ્મર ઇદમ સીખવામાં વાપરી અને ઇદમે કલામ વી. સ્ત્રીખ્યા પણ પોતાના નફસને પાક પાકીઝા કર્યો નહીં અને દીલ એવી એવી ખરાબ અને ખુરી મીજોમાં ગુતાએલું અને રસાએલું રાખે અને નફસને ગજબ અને શીફવતમાં રાખે તો એવો શખસ ઇલામની હકીકતથી નાવાફેફ અને કાંઈ ફગ મેળવવાનો નહીં અને તે જેને ઇલામ સીખેલા સમજે છે તે ઉલટું છે કેમકે જે હકીકી ઇલામ છે તે એવો છે. કે તેનાથી ખુશી હાસીલ થઈ નુર પેદા કરે છે અને દીલમાં સશાધ આવે છે અને જે દીલમાં નુર દાખીલ થાય તે ખુદાની અઝમતના દરયામાં જઈ તેના જમાલને જુવે છે એટલે બહુજ સારી બાબતો તે માલીક તરફથી તેને માઅલુમ પડે છે અને તે શખસ ખીજ તરફ ધ્યાન પણ કરતો નથી.

અને પછે ભાગે લોકોનો મતભળ એ છે કે દુન્યાની ચીજો ધણી જાણ શોધરત ના-
મવરી અને ચરે તરફ વર્ષાણુ થાય અને બહુ ઘણું નામ ફેલાય લોકો તામે થાય વીગેરે
અને જે અનવરે ઇલાહી અને તેના ફેર વીગેરે છે તેને એ ખરાબ સીધાનો અને રજીલ
બાબતો આવકથી અટકાવે છે બસકે જ્યાં સુધી અંદરની સફાઈ અને પાકીજગી નહીં
કરે ત્યાં સુધી જાહેરી ઇલાહતને પણ અસર થવાનો નહીં એટલે તેના માટે જેને સવાબે
અને દરજ મુકરર છે તે નહીં મળવાના અને ફક્ત જાહેરનો ડોળ સારો બતાવી ઉપરથી
હાઠમાઠ કરવામાં શું ફાયદો થવાનો ? ખુદાએ તઆલા કલામે મજદમાં ફરમાવે છે કે—
“ઈન્નરસલાતના તનહા અનીલ ફૂલશાએ વલ મુનકર” એનો જાહેરી મતભળ એકે
નમાઝ એવી ચીજ છે કે નમાઝ પડનારને નમાઝ ખરાબ કામોથી અટકાવે છે તો જે
અંદરની નાપાકી હોવા છતાં જો એ નમાઝ ખુદાની દરગાહમાં કબુલ હોતો તો ધણા લોકો
હમેશા પાંચ વખતની નમાઝ પડવા છતાં દરેક કલાકમાં તેઓથી ગુનાહના ધણા કામો શા
માટે થાય છે ? અને હજરતે ફરમાવ્યું “અરસલાતો મેઘરાજી મેઘમીન” એટલે
નમાઝના સખબથી મેઘમીન ખુદાની નજીકને દરજે ઉપર ચડે છે તો નમાઝ પડવા છતાં
શા માટે નીચે પડતા જોઈએ છીએ.

ગર ન મુશી દુઝદ દર અંબારે મારત=ગંદુમે અઘમાલે એહલ સાલા કોનસ્ત*
અઘલ અયજાં દફઅ શરરે મુશ કુન=આઅદજાં દરજમએ ગંદુમ જોશકુન*

એનો ખુલાસો એ કે અગર આપણા ધર્મના ઢગલામાં જિંદર પેઠો ન હોય તો આ-
ળીસ વરસ સુધી ભેગા કરેલા ધર્મ ક્યાં ગયા ? તો અગર જીરાદર પહેલે જિંદર ન આવે
એવો બંદોબસ્ત કર પછી ધર્મ ભેગા કરવામાં કોશીશ કર, અને જે લોકો જાહેરી ઇલા-
હત કરે છે અને બાતીનની ખરાબીયો અને નાપાકાયોને દુરસ્ત કરતા નથી તેઓનો હાલ
કબરની માફક છે કે ઉપરથી સારી રૂપાળી દેખાય અને બાતીનમાં બદમો અને ગંધ
ભરેલી હોય છે બીજો દાખલો કે જેમ કોઈ ઘરમાં ગતના બાગમાં અંધાઈ હોય અને
તેના ઉપર દીવો બળતો હોય તો તે દીવાથી અંદર અજવાળું નહીં થાય તેમજ જે
ખેડુત જમીન પાક સાફ કરીને દાણા વાવે તેમાં ખડ પળ ઉગે હવે તે ખડ જડુગથી
ન શઢતાં ઉપર કેપરથી તોડી લીએ તો તેથી ફાયદો નહીં થવાનો અને તે બીયાને વધવા
નહીં દેવાનું તેમજ કાઢને એવી બીમારી હોય કે તે દડે થવા દવા પીવી જોઈએ તેને બદલે
દવા ન પીતા ઉપર ભેપ કરે તો તેથી કશો ફાયદો થવાનો નહીં અને તે બીમારી વધતી
જવાળી, તો જે વખતે ખજર પડી કે નફસની બીમારી અને સલામતી તથા બદનની
સેહત અને બીમારીને સરખાવવી અને જાનનેમાં ફરક ન સમજવો તે મોટી ખતા અને
ભુલ છે તો જે લોકો કે રાત અને દીવસ પોતાના વખતને આગે ફાની થવાવાળા બદનની
સલામતી માટે ગુમાવે છે અને સવાર અને સાંજ બીમારીઓની દવા કર્યા કરે છે અને
કોઈ પણ હકીમ ફાસેક હોય કે કાફર હોય તેના કેહવા મુજબ અમલ કરી દવાની બાજ-
તમાં તેની તામેદરી કરી કડવી અને બદ મજાહ વાળી દવાઓના પ્યાલા પીએ છે અને
અંદરની બીમારીની દવા તો શું પણ તે તરફ ધ્યાન પણ આપતા નથી અને તખીએ
ઇલાહી (ખુદાનો હકીમ) કે જે હમેશાની સઆદતો રસ્તો બતાવી તેની દવાઓ બતાવે છે
તે કરતો નથી કે તે હયાતે અગદી હમેશની છે તેના ઇલાજને તો કાંઈ ગણતોજ નથીજ
તો એવા લોકોથી બહુજ અજબ છે.

તોરાયઝઢાંહમીગાયદકેદરદુન્યામખોરખાદા=તોરાતરસાહમીગાયદકેદરસફરોમખોરહલવા*
એમહરેદીનખુગઝારીહરામઅઝગુફતયેયઝઢાં=એખહરેતનતુખુગઝારીહહાલઅઝગુફતયેતરસ*

એનો ખુલાસો એ કે તને ખુદાએ હુકમ કર્યો કે દુન્યામાં શરાબ પીધશ નહીં અને તને સફરો હોવાથી એક કાફર હકીમે કહ્યું કે હલવો ખાધરા નહીં પણ તું દીન ધસલા-મને ખાતર ખુદાની મનામ હોવા છતાં પણ હરામ મુકતો નથી અને આ બદન માટે થઈ એ કાફરના કેહવાથી હલવો જે હલાલ છે તે ખાતો નથી, પણ જે વખતે ગદ્દલતાના પરદા જોયા થઈ જશે તે વખતે જોશે કે નફસમાં કેવી કેવી બીમારીયો ભરી છે પણ તે વખતે તેની દવા અને ઇલાજ કરવાનું નહીં અને તે અફસોસથી ફર્યાદકરશે પણ કાંઈ વળવાનું નહીં.

ફસલ છટ્ટી રહની પૈદાઈશ દુન્યામાં થતી વખતે શું કરવું.

જાણવું જોઈએ કે જે વખતે ઇનસાન પેદા થાય છે તે વખતે તેની રૂહ તમામ સારી નરસી સીફાતોથી ખાલી છે જેમકે કાગળનું કોરું પાનું કે તેના પર કાંઈ ચીજ વીં નકશી કરી ન હોય તેમ, તો એથી મતલબ એ કે જેમ કોરા કાગળ ઉપર સારી અને ઉમદા નકશી કે ચીજ કરવા ચાહીયે તે થઈ શકે છે પણ પહેલે ખરાબ ચીજ કે નકશી કરીને પછી તેને કાઢી સારી નકશી કરવી તે બહુજ અગવડ બરેલું છે તેમજ ઇનસાનને બચપણથી જે ટેવ અને આદત પડે તેજ માફક તે અમલ કરે છે ગાટે પહેલેથીજ દીન-દારીની બાબતો બચ્ચાએને સીખવી હોય તો મોટું કામ તે વખતે પરહેઝગારી બહુજ આસાનીથી થઈ શકે પછી ભણે છે કે જે બાબત એક વખત થઈ તેજ બીજી વખત બને તો તેનો અસર દીલ ઉપર વધારે થાય છે તેમજ જે ચીજ વારંવાર કરશે તે દીલમાં મજબુત રીતે ઠસી જશે અને તેના ઉપર બરાબર ફાવશે જેમકે કોઈ ચીજને આગની બા-જીમાં રાખે તો તે ગરમ થશે પણ પાછી ઝોટે કરી કે થંડી થઈ જવાની પણ જેટલી વાર આગ પાસે રહી હશે તેટલી વાર થંડી થતાં વધારે વાર ભાગશે અને વધારે વખત આગમાં રેહશે તો તે પણ આગ જેવી થશે એટલે સુધી કે તેમાં પણ આગની તાસીર આવી તેમાં પણ બીજી ચીજને બાળવાની શક્તી આવવાની અને એજ કારણ છે કે બચ્ચાને તાલીમ આપીએ તો જલદી સીખે છે અને મોટા અને ધરડાને તાલીમ આપે તો બહુજ મેહનત પડે છે.

અગર કોઈ પોતાના અઅમાલ અને અહવાલ તરફ નજર કરે તો પોતાના દીલના ખૂનાને જુવે કે તેના ઉપર કંઈ કંઈ ચીજો અને શું શું બાબતો નકશા થઈ ગઈ છે, ફૂટલાં જણના દીલ ઉપર એવી એવી બાબતોથી નકશા થઈ ગીએલું છે કે તેથી પોતાના નફસથી ગાફીલ થઈ ગયા છે, પણ આખેરતની મુસાફરી કરતી વખતે આ દુન્યાના તમામ ઇલાકા મવકુફ થવાના તે વખતે પોતાના દીલના પાનાને જોસે અને જાણશે કે તેમાં શું શું છે, જે વોશે હકતઆલા કુરઆને શરીફમાં પણ ફરમાવે છે, “વએઝર સોહાફે નાશેરત” અને બીજી જગ્યાએ ફરમાવે છે “ફકશફના ઈનકા” (આખર સુધી) જેનો ખુલાસો એ કે કયામતના દીવસે તારી સામેથી પરદા ઉઠ્યા કરશે અને તારા તમામ અઅ-

માથ તારી નજરની સામે દેખાશે, અને તે અચ્ચાસનો કેવો જલ્દો મળવાનો તે પણ જાણશે નીગેરે, વળીન પુદા ફરમાવે છે કે “બહુદક્ષ ઇનસાનીન અલઝમનાહો” (આખર સુધી) ‘તેનો મતલબ એ કે હરેક ઇનસાનનું’ અમલનાયું’ તેના ગળામાં ટાંગેલું’ હશે, અને કયામતમાં તેના અમલની કીતાબ બાહર લાવીને આપશે તે ખુલ્લી હશે, તેને કહેવામાં આવશે કે વાંચી જો અને તારા અચ્ચાસનો હીસાબ કરવા તું પોતેજ કાફી છો, તો જેણે દુન્યાની અંદર પુરાં અને ખરાબ કામ કર્યાં અને પોતાની ઉમ્મરને બાહીયાત ખેલ તમાશામાં ખરબાદ કરી હશે તેઓ તે અચ્ચાસનામાની કીતાબ જોઇને ખેંચખતીયાર કહેવાના “માલો હાઝલ કેનાય લાયોગાદરો સગીરતન વલા કબીરતન ઈદ્લા અહસાહા” ખુલાસો એ કે અરે આ કેવી કીતાબ છે ? કે તેની અંદર તમામ નાના મોટા અચ્ચાસ લખ્યા છે અને કાંઈ ખાકી રાખેલ નથી.

ફરસ સાતમી, આખેરતમાં સચાદત નસીબ થવા વીધે.

તમો જાણી ચુક્યા કે હમેશાની હયાત અને કાયમની સચાદત (નેકબખ્તી) માટે લાઝીમ અને જરૂર છે કે ખરાબ અને ખુરી ચીજોને દુર કરવી; અને એવી બાબતોથી દીલ પાક અને સાફ કરવું, અને નેક સીદ્દાતો સારી બાબતો મેળવવી, પણ એવી હાલત થવા માટે જરૂર છે કે તે ખરાબ સીદ્દાતોને ઝાંઝળે અને નેકબખ્તની તમીઝ પેદા કરે. એક બીજીમાં લગાવન પડ્યો છે અને શાથી છે તે સમજે, પછી તેના ઇલાજને જે ઇલ્મેઅખલાકમાં છે તેની માહિતી મેળવે, અને જાહેર છે કે આ ઇલ્મ તમામ ઇલામ કરતાં શરીર અને ખુરુરગ છે, તેમ તેનો ફાયદો અને નફો પણ તમામ ઇલામ કરતાં વધારે છે, હરેક ઇલામ કરતાં કેમ મરતઓ વધારે ન હોય ? કે હરએક ઇલામ બ્યાંથી નીકળેલ છે તે તરફ નજર કરવી જોઈએ અને આ ઇલામ જે નીકળેલ છે તે અશરફ અને ખુરુરગ છે, અને આ ઇલામના સખબથી હયવાળીયતના નીચેના દરજ્જાથી જ્યાંવેને આશમે મલાએકા તરફ ઊડેજ કરે છે (એથી મતલબ એ કે મોહટ આલી અને જિંચે દરજે પહોંચે છે)

ઇનસાન માટે દરજ્જ છે તેમાં નીચેનો અને હલકો ધીક્કારવા જેવો દરજ્જે હયવાન કરતાં પણ નીચો છે, અને મોટો દરજ્જે તેતો શીરીફતા કરતાં પણ જિંચો છે; તે નીચેના દરવાજાવાળા માટે કહેલ છે કે “ઈન્નહુમ ઇદ્લા કલ અનઆમે બલહુમ અઝદ્દો સખીજા” માઅને તે લોકો દોર જેવા બલકે તેઓથી પણ હલકા અને નીચા તથા ગુમરાહ છે; અને એટલાજ માટે કુદશર કયામતમાં કહેશે “યાલયતની ફુનતેક તોરાબા” માઅને કાશકે અગો માટી હતે તો સાફ હવું; એટલે આ વખતે અઝાબમાં ફરાવું ન પડતે. અને જે મોટા આલી દરજ્જવાળા છે તેમાં હઝરતે રસુલે ખુદા સં માટે ફરમાવ્યું છે કે “સવજાક લમા બલકતુલ અફ્લાક” માઅને અગર તમોને પેદા કરવાનો ઇરાદો નહતે તો આસમાનોને પણ પેદા ન કરતે;

અએ નકહ અસ્લોફરઅ નદાનમ ચે ગવહરી=કહ આસમાં તોખરતરો અઝખાક કમતરી

એનો મતલબ એ કે અએ ઇનસાન તારી અસ્લ નથી જાણતો કે કેવું મોતી છે ?

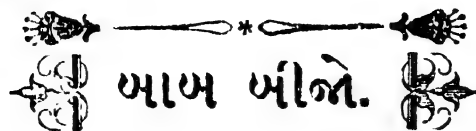
કોઈ વખતે આસમાનથી પણ વધી જાય છે, અને કોઈ વખતે માટીથી પણ નીચે ચાલે છે, એટલા માટે હજરતે રસુલે ખુદા સં દરમાવ્યું કે તમામ ઉન્મત સાથે મને સરખાવ્યો તો તમામ કરતાં મારો મોટો મરતબો થયો; તો જાણ્યું કે એવો મોટો તશવત્ અને ઇખતેલાફ જે ઇનસાનમાં છે તે આ માટીના જીસમના સખખથી નથી કેમકે જે એમ હોય તો એમાં તમામ મળેલા છે, પણ તફાવત છે તે સીફતોના સખખથી નાને મોટેદરને પહોંચે છે, તો વીચારો કે એ ઇલમ કે જેના સખખથી નાના અને હલકા મરતબાથી મોટેદરને પહોંચે તે ઇલમ કેમ તમામ કરતાં આલી દરજ્જાવાળો ન હોય, અને એજ કારણથી આગલા એલામાએએ આ ઇલમનું નામ “ઈલમ અખલાકે હુકીકીયાહ” રાખેલ છે, અને તેથી તેને “અકસારે અઅઝમ” કહે છે અને પહેલે આ ઇલમ સીખીને બીજું કંઈ સીખતા, અને પોતાના શાગીરહેને પહેલે આ “ઇલમે અખલાક” સીખવ્યા પછી બીજી બાબતો સીખાવે છે, અને જેણે એ ઇલમે અખલાક સીખ્યો ન હોય, તેના માટે બીજા તમામ ઇલમ બેફાયદાને બેકાર સમજે છે; તે વીશે એક દાખલો આપે છે કે જેમ કોઈ શખસ બીમાર હોય અને તેનું ખુન જગડી ગયું હોય, પરંતુ વીગેરે અંદર હોય તથા કેટલીક જાતનો બગાડ શરીરમાં હોય, તો તેવા શખસનો તે બગાડ અને અંદરની બીમારી દુર કરવા વગર અગર સારૂ સારૂ ખાવાનું ખવરાવે તેથી કશો ફાયદો ન થતાં તે સારી ખોરાક બરખાદ જવાની અને ઉલટી બીમારી વધવાતી;

તો જે ઇનસાનનો અંદર ખગબ અને બદ સીફતો હોય તો તેને બ્યાંસુધી દુર ન કરે ત્યાં સુધી કોઈ પણ ઇલમ સીખે તે ફાયદો નહીં કરે, અને એજ કારણથી છે કે કેટલાંકોએ આલીમોનો લીલાસ પહેર્યો છે અને પોતાને આલીમોની અંદર ગણે છે, પણ જે તેઓનો મરતબો અને હાલ જીવે તો જાહીલો કરતાં પણ બદતર અને ખરાબ છે; એટલુંજ નહીં પણ તેઓનું દીલ કાળુ થઈ ગીએલું છે, તેઓનો ધંધો એજ છે કે આખો મહીનો આખું વરસ માલ બેગો કરવો હલાલથી મળે હરામથી મળે તેની પરવા પણ ન કરે, અને રાત અને દીવસ એજ કોશીશમાં કે માન કેમ મળે, અને એ બાબતોને તરવીજે દીન અને મજહબની તરફી સમજે છે, અને પોતાના ખરાબરીયા સાથે લડાઈ ઝગડો કરે કે તેથી આમ જાહીલોની સામે પોતાની બડાઈ અને મોટપ જાહેર કરે; પણ એવા શખસોના એઅતેકાદ સુસ્ત ઊસુલેદીન નાદુરસ્ત હોય છે, અને શરએ મોખીનના અહ-કામ અને રીતબાતને દુર ફેકી આપે છે, અને એને હીકમત સમજે છે, પણ એથી માશીલ છે કે હીકમતે હકીકી એજ છે જે શરાએ મુકદ્દસે નખવીયાહમાં ફરમાવેલ છે શું નુથી જાણ્યો ? કે અમલ વગરનો ઇલમ છે તે ગુમરાહી અને જલાલત છે તેમજ ઇબ્નાદત વગરનો ઇલમ ખુસરાન (નુકસાનકારક) અને વખાલ છે શું હજરતે રસુલે ખુદા સં ના ફરમાનને સાંભળેલ નથી ? એવા જાણનાર કરતા નાદાન સારો છે કે તેની નજાત થવાની વધારે ઉમેદ રહે છે, વળી હજરતે ફરમાવ્યું છે કે મારી પીઠ.એ જણાવ્યોએ બાંગી નાંખી છે એક તો એ આલીમ કે શરાના પરદાને ફાડી નાખે અને ઇલમ ઉપર અમલ ન કરે અને બીજો એ જાહીલ કે સમજ્યા વગર મનમાં આવે તેમ અમલને ઇબ્નાદત કરે.

ફસલ આઠમી આઝે પહેલાં ખાખનો છેલ્લી પરચુરણ ખાખતો.

જો સરવેથી સમજ્યા કે “ધૃતમે અખલાક” થી નહસ ખરાખ ખાખતોથી પાક અને સાફ થાય છે અને બહુજ સારી સારી સીફાતો હાસીલ થાય છે અને નેતું ફળ એ છે કે આખેરતમાં ખેર અને સઆદતને દરજે પહોંચાય છે પણ સઆદત પુરેપુરી હાસીલ થતી નથી પણ જો તમામ ખરાખ સીફાતોને દુ કરી નેક અને સારા અઅમાલમાં પોતાને મુધારે તો અલગતા પુરેપુરી સઆદત નસીબ થાય જેમકે ઇનસાનના શરીરમાંથી જ્યાં સુધી તમામ જાતની ખીમારી દુર નહીં થાય ત્યાં સુધી નીરોગી નહીં થાય તો ખરાખર સધદ એ છે કે પોતામાં તમામ સારી સીફાતો હાવી એવી રીતે સાખીત અને પાયદાર રહે કે દુન્યાની દોરગીના હાલથી ઝમાનાની ગરદીશથી તેમાં ફરક ન આવે બલાઓની ઝાળથી સખરના ડગલાને બળવા ન આપે સખાતી અને મેદનતથી શુકર કરવામાં ફરક ન પડે એનેકાદના દામનને ખરાખીની ખાક માટી કચરો અડવા ન પામે ભોકો તેની પુરાઈ કરે તેથી આ અખસ તેની સાથે જે નેકી કરે તે ખંદ ન કરે તેમજ કોઇ તેની સાથે દુશમની કરે તો આ પોતાની દોસ્તી તરક ન કરે અને સાખીત કદમી એવી હોય કે પોતાની નેક સીફાતો એવી રીતે સાંચવી રાખે કે જેવી મુસીબત હજરતે અચ્યુખ અં ને પહોંચી તેવી મુસીબત અને બલા પહોંચે તો પણ તેના અહવાલમાં જરાએ ફરક ન આવે અને ખરનાસ હકીમની બલાઓ આવે તો પણ પોતાના અઅમાલમાં ખલલ ન આવવા આપે અને જેન વાકેઇ સઆદત નસીબ થાય તો તે મુજરરેદાતને દરજે પહોંચે છે અને આ જીસમના આલમમાંથી ઉપર જાય છે અને આસમાન કે સીતારા કે કોઈથી પણ કાંઈ તેને પહોંચે નહીં કોઈ સઅદ કે નહસ તેને તાસીર નહીં કરે સુરજ અને ચંદ્ર પણ તેને કાંઈ કરી શકતા નથી બલકે એવો મરતબો મળવાથી આસમાન ઉપર હુકુમત ચલાવે છે જેમકે હજરતે રસુલે ખુદા સં ચંદ્રને નીચે ઉતારી બે કટકા કર્યા જનાબે અલીયે મુરતઝા માટે સુર્ય અસ્ત થઇને ખાહેર આવ્યો વીગેરે વીગેરે.

ખાખ ખીજો.

ફસલ પહેલી ચાર કોવાનું ખયાન.

ખાખનું જોઇએ કે ઇનસાન છે તે એક મમલેકત (મુલક) ની માફક છે અને તેમાં ખાલી રૂહ નાખી અને રૂહ માટે એ મમલેકતમાં અઅઝા (અંગના ભાગ) હવાસ અને ઝાહેરના ખાતીનના કોવા મુકરર કર્યા જે વીશે વધારે સમજણ આગળ આવશે અને એ મમલેકત ગોયા એક બાદશાહી તરીકે છે અને બાદશાહી માટે તો વઝીર, મુશ્ફીર, લશકર, નોકર, ચાકર, વીગેરે ચીજોની જરૂરત છે તો તે તમામ ચીજો આ ઇનસાનની અંદર મવજુદ છે અને દરેકને માટે જુદી જુદી ખીદમત મુકરર છે પણ તેમાં “કોવાએ અર-ખાઅ” એટલે ચાર કોવા છે (કોવાથી મતલબ એક જાતની શક્તી)તે ચાર કોવાના નામ.

૧-અકલ, ૨-શહવત, ૩-ગઝબ, ૪-વહમ, છે તે એ ચાકે કોવા સરવેના ઉપરી અને સરદાર ગણાય છે અને બાકીના તમામ કોવા અને ઝીંજો તેઓની તાબેદાર છે* હવે તે દરેક કોવાની તફસીલ અને વીગત છે કે તેઓ માટે કયું કયું કામ છે અને તેઓથી શું થાય છે ૧-અકલ (અકલ) એનું કામ એ છે કે દરેક કામની અંદરની હકીકત બાબત સમજાવી સારી નરસી ખરાબ અને બદ ઝીંજમાં તમીજ કરવી પસંદ કરવા બાયક અને ધિકકારવા જેવી બાબતોને ઓળખવી

૨-“કુવ્વએ શહવીયાદ” જેને “શહવત” કરીને લખ્યું તેનું કામ એ છે કે શરીરને સાંચવી રાખે અસલ શહવતથી નતલના એ છે કે કોઈ ચાંજની ખાહીશ જેમકે ખાવાની, પીવાની, સૂવાની, ઐશ અને આરામ કરવાની ઓરત માટે મરદની, મરદ માટે ઓરતની બદન સાફ અને ઉમદા રેહવાની વીગેરે વીગેરે. તે એ શહવત હોય તોજ ઈ-નસાનનું ગુજરાન આ દુન્યામાં થઇ શકે; કે તેના થકા બદનને જોઇતી ઝીંજો મેળાવાને પુરી પાડીએ છીએ.

૩-“કુવ્વએ વહમીયાદ” જેને વહમ કરીને લખ્યું છે તેનું કામ એ છે કે ઝીણી ઝીણી અને ખારીક ખારીક બાબતોને સમજાવે તેમજ ભારે ભારે ઝીંજો પણ જાણે કે કોઈ ચાંજને જોઇ હવે તેમાં વહમનો દબલ થશે તો બચારશે આની અંદર કાંઇ હોવું જોઇએ તેને બાંજે નો અંદરથી કોઇ ચીજ નીકળે માંછ છુપી રીતે જોઇને ચાલતું થયું તો વહમ કેહશે આ જોઇને ચાલતો થયો તેમાં કાંઇ બેદ હશે સા કારણથી આવ્યો હશે શું હશે ? વખતે ચોરનો વહમ થાય તો તેનાથી બચશે વીગેરે.

૪-“કુવ્વએ ગઝબીયાદ” જેને “ગઝબ” કરીને લખ્યું તેનું કામ એ છે કે શરીર ઉપર થતા હુદમને અટકાવશે શરીરને થતી નુકશાનીથી હીજાતમાં રાખશે જેમકે કોઈ જતાબર કરડવા કે મારવા આવે તો આ પોતેજ ગુસ્સામાં આવી તેને અટકાવશે તે છતાં પણ નહીં અટકે તો તેને મારશે તેમજ કોઇ ઇનસાન ગાળો આપશે અથવા મારવા આવશે તેને પાછો હટાવશે તેનો માર બનતા સુધી નહીં ખામ વીં વીં

ફસલ બીજ કોવાનો સરકશી વીશે.

હવે એ ચાર કોવામાં અકલ છે તે તેઓની ઉપરી તરીકે છે અને બીજા ત્રણ કોવા છે તેમાં ગઝબ છે તે વહમ અને શહવત ઉપર ઉપરી છે કે કોઇ વખતે શહવત પોતાની હદથી વધીને ખરાબ કામ કરવા બાય જેમકે શરાય પીવાની ખાહીશ થઇ અથવા વહમ પોતાની હદથી વધીને કોઈ ઉપર ખોટું બોલતાન મુકવા બાય તો અકલ તેને મના કરશે કે આ કામ સારા નથી પણ જો તે નહીં માને તો ગઝબ છે તે તેઓને અટકાવી અકલના હુકમ મુજબ વરતવા કેહશે, “નાહ” કહે છે એવા દાખલા ઘણા બનેલા છે જેમકે એક આખીદની નકલ મશાફર છે અને અગોએ આગળ ચોપાન્યામાં લખી છે તેનો મતલબ એ કે તે આખીદની પાસે એક ઓરત રાતના આવેલી અને લોકો બેઠાજતા કરશે

* આ શુરઆતનું લખાણ છે તેથી સમ્મત છે આગળ સરલ અને ખરાબર સમજ પડે એવી બાબતો આપશે,

માટે આજની રાત તારે ત્યાં રહેવા આપ એવા મકરથી શ્રેષ્ઠ આપવા આવેલી તો રાતના તે આખી સીવાય બીજું કોઈ ન હતું અને તે નાયકા નખરાની ભરેલી પોતાની પોશાક રૂપ તેને સુતા સુતા ઉઘી ગઈ હોય એવી હાલત કરીને બતાવતી તેથી તેનો “કુવ્વએ શહવાયદ?” જોશમાં આવ્યો અને હરામ કામની ખાલીશ કરી પણ કુવ્વએ ગઝબીયાએ રોકીને મના કરી પણ શહવીયાહએ માન્યું નહીં તેથી ગઝબીયાએ પોતાનો ગઝબ જોશમાં લાવી એક આંગળી દીવા ઉપર બાળીને કહ્યું જો આગનો મળદ આપ અને વીચાર કે આ દુન્યાની આગ અહીં તેજ છે તો દોઝખની આગ કેવી હશે ? તેથી શહવત પાછી હઠી થોડીસાર પછી વળી તેણીના રૂપ બીજેરેથી શહવત જોશમાં આવી વળી ગઝબીયાએ જોર કરી બીજી આંગળી બાળી એટલે સુધી કે તમામ આંગળીઓ બાળીનાંખી. તો એથી સાચાન શયું કે એ મુજબ એ ચાર કોવાનું હુકુમતપણું અને કામ છે તો જાહેરમાં કે બાતીનમાં એ ચાર સીવાય બીજાની સરદારી નથી બલકે બીજી તમામ ચીજો તેઓના તાબામાં છે.

અક્કલ છે તે બાદશાહનો વઝીર છે અને તેના થકી નેક અને સારો રસ્તો પકડે છે કે તેથી મગલેકાનો બદોબસ્ત રહે, શહવત છે તે દાણ અને વેરો વસુલ કરવાવાળાની જેમ છે અને તેનું કામ એ છે કે લાલચ અને તમાચી પોતાની મરજી મુજબ સારું ભાગે તે કરે અને વઝીર જે અકલ છે તેની તાબેદારી ન કરે બલકે રહને પોતાના તાબામાં રાખે ને હયાતોની માફક બતાવી ખાતું પોતું અને સારા સારા કપડા પેહરવા બીજેરેમાં મશગુલ કરે. ગઝબ છે તે જાહેરના કોતવાલની માફક છે અને કોતવાલનું કામ મારવું કુટવું સખતાઈ વાપરવી ધમકી આપવી કેદ કરાવવું બીજેરે બીજેરે એટલુંજ નહીં પણ જો વધારે ખરાબ હોય તો લોકોની ઉપર જુલમ પણ કરે અદાવત રાખે બદલો લીએ અને એની એવી મરજી છે કે પોતાના બાદશાહને પોતાના કબજામાં લીએ અને અકકલની તાબેદારી ન કરે.

વહમ છે તેનું કામ એ છે કે લોકોના મકર અને ફરેબને ઓળખવા અને તે પોતે પણ મકર અને શ્રેષ્ઠ કરે છે બલકે શીતનો અને ફસાદ પણ કરાવે છે તેનો પણ એવો મત છે કે અક્કલની તાબેદારી ન કરે અને રહ જે બાદશાહ છે તેને પોતાના ફરેબમાં ભદ કબજામાં રાખે તો ઇનસાન એક શહરની માફક છે તો તેની અંદર લડાઈ અને જંગ પણ થાય છે કે જે વખતે એ ત્રણ કોવા અકકલની તાબેદારી ન કરે અને એકબીજાથી ઉલટા ચાલે તો એક તોફાન મચી જાય છે કોઈ વખતે શીરીશ્તાઓની મીસાલ સારી સારી બાં બતો જાહેરમાં આવે છે કે જે વખતે હયાત અને જંગલી જનાવરોની સીફતો દેખાવમાં આવે છે કોઈ વખતે શયતાની કામમાં મશગુલ હોય છે જ્યાં સુધી કોઈ કોવાને પુરેપુરી રીતે ગલખો હાસીલ ન થાય ત્યાં સુધી એવોજ હાલ રહે છે પણ જે વખતે જોનો ગલખો બંધી ગયો તે તરફ તમામનું વળણ થઈ પડે છે.

જો અક્કલનો ગલખો થયો અને તેના કબજામાં એ ત્રણ કોવા આવે તો રહની બાદશાહી બહુજ સારી અને ઉમદા રીતે ચાલે છે મલાએકાઓ આવળવ કરે છે બહુજ તાઅરીફ કરવા લાએક ઇનતેજામ થાએ છે તે એવે વખતે ઇનસાન એક ફીરીશ્તાની ખસલતનો થાય છે પણ જો અક્કલ સીવાય બીજા કોવાનો ગલખો હોય તો યુરાઈ થાય છે.

શીતનો અને ફસાદ વધી જાય છે; અને મંમલેકત ખરાબ થઈ જાય છે; અને ઇનસાનને એક ઢોર અથવા જંગલી જનાવરની ખસલતનો થાય છે; અથવા શયતાન જેવો ખતી જાય છે. (પ્રુદા એવી બાબતોથી બચાવે.)

હવે એ તમામ ઇખતેલાફ અને અણખનાથ છે તે અક્ષમની સાથે ત્રણે કોવાને છે, પણ તે ત્રણે કોવાને આપસમાં કરી ઝગડો કે તકરાર કે ફસાદ નથી, અને એક બીજાના ફેઅક્ષથી તેઓને કશી નડતર હોતી નથી, કેમકે તેઓ જે કામ કરે તેથી કોઇના કામમાં કોઇને ખસલ પડતો નથી, કુવ્વએ ગઝબીયાદને પોતાનું ધારેલું કરતાં કુવ્વએ શહવીયાહ કે કુવ્વએ વહમીયાહ આડો આવતા નથી તેમજ એક બીજાને હરકત થતી નથી ખસકે કેટલીક સ્ત્રીઓમાં આપસમાં મળી જાય છે પણ એટલી વાત તો છે કે અક્ષમની તાબેદારીમાં વધારે હશે તેનું જોર ઓછું હશે, અને તેની તાબેદારી ઓછી કરે તેનું જોર વધારે હશે.

હયવાનની અંદર ફકા ત્રણ કોવા છે સાથે કોવો અક્ષમ તે નથી તેથી તેમાં કોઇ જાતનો ફસાદ નથી ત્રણે કોવા મળી તે કામ કરે છે, પણ ઢોર વીગેરેમાં કુવ્વએ શહવીયાહ વધારે છે કે તેનાથી તે ખાવા પીવામાંજ મશગુલ છે, અને ફાડી ખાનાર જનાવરનો કુવ્વએ ગઝબીયાહ વધારે હોય છે તેથી તે હયવાનો વીગેરેને પકડવાને મારવાને ચીરવા તેમાં મશગુલ હોય છે; અને મલાએકામાં કુવ્વએ આકલાહ એટલે ફકત અક્ષમનો કુવો છે, બાકી ત્રણ કોવા તેઓમાં નથી તેથી આપસમાં ઝગડો કે ફસાદ કે તકરાર નથી, અને એજ સખખથી તેઓથી યુનાહનાં કામ થતાં નથી અને ઇખાદતમાં મશગુલ રહે છે; "નાજી" કહે છે હયવાનમાં જે અક્ષમ છે કહે છે તે અક્ષમ નહીં પણ જે વહમ છે તેમાં સમજ શક્તી પણ સમાએલી છે, અને તેને આધારે કેટલીએક બાબતો અક્ષમ જેવી તેઓથી બને છે કે પછીને ઓળખવો, તેઓની તાબેદારી કરવી વીગેરે; અગર અક્ષમ હોતો તો જીવો કે એક પોપટ તેને લોકો કેવા કેવા ગીતે પળે સાફ સાફ ખવરાવે અને તેની ખીદમત કરે છે પણ તેને છુટો મુકો તો ભાગી જાય છે અને એમ નથી સમજતો કે અવી અવી રાહતમને કોઇ જગ્યાએ નહીં મળે; હવે બીજા પંખી જેમકે કપ્પતર કે મુરગા વીગેરે ભાગી નથી જતા અને ધરે આવે છે તો તે વદમની સમજ શક્તી અને ખાજી એ કે તેઓને એવીજ ટેવ પડી જાય છે; અને મોડુ કારણ તો એ છે કે ખુદાવંદે કરોએ પોતાના બંદાઓની ભલાઈ અને ઉપયોગ માટે કેટલાક હયવાન એવા સ્વભાવના બનાવ્યા કે તે ઇનસાનમાંજ રહે કે લોકોને તેઓને જાળવવાની વધારે મેહનત ન પડે, અને કેટલાંકને જંગલી કર્યા કે તે ઇનસાન પાસે ન આવે, હવે એ તમામથી સાબીત થયું કે ફકત ઇનસાનને તમમ કોવા મળેલા છે કે તે તમામને સાચવીને ચાલે, અને એજ કારણથી ઇનસાનનો મજતબો ફીરીશતા કરતાં પણ વધારે થઈ ખુદાના ખસીફા અને તેના તરફથી હુજૂરત થવાને લાયક થયા, મલાએકામાં કુવ્વએ આકલાહ છે તેના સખખથી તેઓ ખુદાની બંદગીમાં મશગુલ છે તેઓને ઇદમ અને નુર વીગેરે છે, પણ ઇનસાન માટે જે ખુજૂર્ગી છે તે તેઓ માટે નથી, કેમકે અગરએ હોકમાના કાએદા મુજબ અજસામે ફલકી રુહાહ (શીરીફતા વીગેરે) ખાલી સનફસ છે, પણ તેઓમાં જુદી જુદી જાતના એક બીજાથી આડા ચાલનાર કોવા નથી અને તેઓથી તે છોટે છે; તેઓએ સખત રસ્તાનો મુસાફરી કરી નથી, ખતરનાક બાબતોમાં પડ્યા નથી, લડાઇ ઝગડા તકરાર તેઓની સામે આવતા નથી, દુન્યાના ફરતા ચક્કરની ચાલમાં આવ્યા નથી.

‘હવે ઇનસાન છે તે તેમાં તમામ ખાજતો ભરેલી છે તેથી જામેએ હકાએક કહેવાય છે; હજારે અમીરો મોઅમેનીન અં દરમાવે છે કે હકતઆલાએ મલાએકાઓને ફકત અક્કલ આપા કરી છે, તેઓને શહવત અને ગઝખમાંથી કાંઈ પણ આપેલ નથી- અને હયવાનોને ગઝખ તથા શહવત આપીને અક્કલથી બેનસીય રાખ્યા, અને ઇનસાનને એ તમામ ઉપર યુક્તરંગી આપા દરમાવી, તો જો ગઝખ અને શહવતને અક્કલના તાખામાં કરી લીએ તો મલાએકાથી અદ્દજલ મશે, કેમકે અટલી મોટી આડી આવનારી ચીજો ગઝખ અને શહવતને તોડીને અક્કલને તાખે કરે છે; અને મલાએકાઓને એવી નડતર છેજ નહીં, અને અગર શહવત અને ગઝખનો તાખેદાર યની જાય તો હયવાન કરતા પણ પાદતર ગણશે; કેમકે અક્કલ જેવો કેવો તેની મદદમાં આપવા છતાં શામાટે ગઝખ અને શહવતની તાખેદારી કરી? અને હયવાનો માટે એ ફુલ્વએ આકેલા મદદ માટે નથી તેથી તેઓપર કશો ઇપકો નથી.

“નાહ” કહે છે આ દુન્યાની અંદર ખુદાની તાખેદારી કરતાં આનાકાની કરીએ છીએ પણ જે વખતે જન્મતમાં મોટા દરજ્જા અને સન્દારી મળવાની તે વખતે એવી મોટી શીરીન લાગશે કે જે વીશે કાંઈ લખી શકતો નથી માટે જેમ અને તેમ તે માલી-કના દરમાંગરદારી કરવી જોઈએ.

ફક્કલ ત્રીજી, કાવાઓની લજ્જત અને મુસીબત.

ઉપર લખાઈ ગયું તેથી સમજણ પડી કે ઇનસાનની અંદર ચાર કોવા છે અને તે તમામના સરદાર અને ઉપરી છે અને તેને ગણતાં નામ વધારે થાય છે, નઝરાય્યાહ, અકલીય્યાહ, વહુમાયાહ, ખેવાલીય્યાહ, સખ્ખર્યાહ, ગઝખીય્યાહ, ખતીમીય્યાહ, અને શહવાય્યાહ; અને એ દરેકને માટે લજ્જત અને મુસીબત છે, અને તે દરેકની લજ્જત એના અંદર છે કે જે ચીજો તળીયતને પસંદ આવે, અને તેથી ઉલટો ખાખતોમાં મુસીબત છે.

અક્કલને પેદા કરવાનું કારણ એ કે હકાએકની માગરેફત મેળવે, અને તેને ઇસમ અને આચરેફતથી લજ્જત મળે છે; અને જાહીશપણ અને તથા જોઈ સમજ તેના માટે મુસીબત છે, ગઝખનું પેદા કરવું કહર અને ઇનનકામ (ખલો લેવો) માટે છે, અને તેને ગલ્લે તથા તસલુત (શાંતી જવું) થી લજ્જત મળે છે; અને હારી જવું તથા પાછું હાલવું તેના માટે મુસીબત છે, શહવત પેદા કરવા બદનની રાહત અને પસંદ પડતી ચીજોની ખાહીશ કરવા માટે છે, તો તેને જોઈતી ચીજ મળે તેમાં તેને લજ્જત મળે છે, અને તેથી ઉલટામાં મુસીબત છે; વહુમને પેદા કરવાનો સખખ એ છે કે ખારીકી અને ઝીણી ખાખતોને પોથી કાઢે. અને તે પોતાને ચતલખે પહોંચે તેમાંજ તેની લજ્જત છે; અને તેથી મદદગ રહેત તેના માટે મુસીબત છે.

જેવા રીતે એ ચારે કોવામાં અક્કલનો મોટો દરજ્જો અને એ ત્રણેની ઉપરી છે, તેમજ તમામ કરતાં વમારે લજ્જત અક્કલને મળે છે, અને અહવાલમાં ફરફાર થવાથી

તેથીમાં ફેરફાર થતો નથી અને બાકીની તમામ લક્ષણો તેની સામે હીન છે. પણ ધનસા-
નમાં જે કોવાનું જેવું વધી તેની પેરવી કરશે તેમાં લક્ષ્ય વધારે મળશે અને બીજામાં
નહીં મળે, અને જે વખતે હમવાનીયત વધી જાય છે તો અકલીયાહની લક્ષ્ય તેને મળતી
નથી કેમકે એ લક્ષ્ય છે તે પાક પાકીયા નફસ માટે છે કે જે વખતે ખરાબ સીધાતો
નીકળી અને દુર થાય અને ફાગેલ પયવરત થાય તો લક્ષ્ય મળે છે, જે વખતે ધન-
સાનને અક્ષતની લક્ષ્ય મળીને અક્ષતનું હુકમતપણું વધી જાય છે તો બાકીના ત્રણે કોવા
તેને તાબે રહે છે અને તેઓને ભગતી લગત પણ સારી રીતે મળે છે અને હીન બદીન
વધારો થતો જાય છે અને નુકસાન કે જવાબ કે ખરાબ થવા પણ તેના માટે નથી.

અન્ય છે એ સોફીયા કે જાહેરી લક્ષ્ય જે ખાવાપીવા અને નીકાલ કરવા વીં ની
છે તેનેજ લક્ષ્ય ગણે છે અને એ ચીજો પુરેપુરી મળે એટલે છેલ્લાં દરજ્જાની તત્ત્વમત
અને લક્ષ્ય સમજી લીએ છે અને જે હકાકી અને ખરી લક્ષ્ય છે તેને નાંઈ પણ સમ-
જતા નથી અને એની પણ ખબર નથી કે ધનસાનીયતને મોટો મરતબો અને છેલ્લો દરજ્જો
કઈ ચીજમાં છે એટલું સમજે છે કે હુરગીભાગન સેખ અગુર અનાર શરાખ વીગેરે
આખીરતમાં મહે એટલે ગોયા તમામ તેમમતવા મળી, અને મુરાખત અને દુઃખ એને
સમજે છે કે આગમાં નાંખી અને બાળે. સાંપ વીધુ કરડે વીગેરે વીગેરે અને જે બંદગી
ધ્યાદત કરે છે તે એજ જન્મતની સારી સારી ચીજો મળવા માટે અને તાજબી કામ કરી
ગુનાહ તરક કરે છે તે એટલા માટે કે એ આગના અગ્રાખથી નજાત મળે પણ નથી
સમજતા કે એવી ધ્યાદત મજુર અને ગુલામ સોફા જેવી છે અને એ સોફાનો એથી
મતલબ એકે આ થોડી અને નાની લક્ષ્યતને તરક કરીએ તો ત્યાં મોટી અને સારી લક્ષ્ય
મળે તો એ મોટી અને હમેશની લગત માટે થઇ આ થોડી અને હુંક મુદતની લક્ષ્યતને
તરક કરે તે એવે આલી દરજ્જો કેમ પહોંચે ? તેથી કાંઈ પરવરદીગારની હુકુરીને નજ-
દીકી મળવાની ?

જે સોફા આગની બીજી રાવે હુરના વીસાસના શેખમાં ધ્યાદત કરે ઊમદા ઉમદા
ખાણાની લાભમે રોજન રાખે હુરગીભાગનની મુલાકાત માટે નમાઝ પડે તેવા સોફાને ખુદાની
નજીકીની ગાદી ઉપર બેસનારમાં કેવી રીતે ગણાય ? તો ક્યા કમાલ મરતબાથી તે
તત્ત્વગ્રીમ અને તવકીરને લાયક ગણાય ? એ તમામ બાબત ગદ્દલતમાં થઇ ફકત રહની
ખુશી અને લગતથીજ મતલબ છે પણ હજરતે રસુલે ખુદા સં દરમાબ્યું તેની ખબર નથી
કે “ઈલાહી મા અબદતોક ખૈદુન મિન્નારેકા; વસાતમઅન ફાલજન્નતેકા વ-
લાકીન વજદતોકા અહુલીલ એઆદતે અબદતોકા” યાઅને અબ્બ ખુદાપંદ તારી
ધ્યાદત કરેખું તે જહન્નમના ખૈદથી કે જન્નતના શોખથી નથી કરતો ફકત એટલાજ
માટે કે તને મેં બંદગીની લાયક સમજ્યો તેથી તારી ધ્યાદત કરે ખું આએ જસમની

* એ ઉપરની બાબત કે દોઝખની બીક અને જન્નતના શોખથી ધ્યાદત કરે તે
ફક નથી વીં બખ્યું તો તે મોટા દરજ્જેવાળા માટે છે જેને મહા મોહતે દરજ્જે પહોંચવું
હોય તેઓએ એમ ન કરવું તે ઉપરથી આપણાથી થતી ધ્યાદત તરક ન કરવી લોભ
અને ડરથી પણ વાજેબાત અદા કરવા વીગેરે “નાજી”

એ બાળતોથી સાંપીત થયું કે જીસમની ભૂંતો છે તેમાં કમાલ નથી અને ધનસાન છે તે કુવચ્છે આકેસા અને સજ્જાતે અક્લીયાહમાં મલાએકાથી મળેલ છે અને કોવાએ ગઝખીયાહ શહવીમાહ અને વહમીયાહ એ ભૂંતે જીસમીયાહમાં જંગલી જનાવરો ઢોર અને શયતાનને મળતા છે હવે જે વખતે જે કુવાનું વધારે જોર થયું અને તેનુંજ આહું મરા ભાગ્યું તો ધનસાન તેવો થવાનો, તો અએ ખીરાદરે જનન ખરીરતનો આંખ ઉઘાડ હોશમાં આવે અને જે કે પોતાને કેવો જનાવ્યો અને કએ મરતખે પહોંચાવ્યો જાણુ તુ કે અગર કુવચ્છે શહવીયાહ તમામ કુવ્વહ ઉપર ગાલેખ થાય તો ઘણે ભાગે તારો વીચાર અને શીકર અને ઝીકર ખાવાપીવાની ચીજો ઓરતની ખાહીશ અને તમામ સજ્જોની ચાહના અને ઘણેભાગે સારાસારા પકવાન અને ખાણાની તૈયારીમાં અને ખુબસુરત ઓરતો લાવવાની ફીકરમાં રહેશે તો એવી હાલતમાં પોતાનું નામ ધનસાન નરાખ બલકે હયરાનોમાં હીસાખ કર, અને અગર કુવચ્છે ગઝખીયાહનું જોર તમામ કુવા કરતા વધી ગયું તો હરવખત જલકે ખુદા ઉપર મોટો દરજો જાહ મનસખની ખાહીશ થવાની અને આંધવું મારવું પહાડવું ભાગવું ગાળો દેવી બદ મોલવું તથા લોકોને ધઝા પહોંચાડવામાં રહેવાનો તો એવી હાલતમાં પોતાને ધનસાન ન સમજ બલકે ફાડીખાનાર એક જંગલી જનાવર અથવા કરડવાવાળા કુતરામાં હીસાખ કર, અને અસર કુવચ્છે શયતાનીયાહ કે જે કુવચ્છે વહમીયામાં દાખીલ છે તેનું જોર વધી ગયું તો હમેશા મક્કર ફરેમ દગ્યાજી

હીલા વીગેરે કરશે અને મખડી વાતોની તપાસ કરશે તો એ વખતે પોતાને ઇનસાન સમજ નહીં બલકે જીસમવાળા સમતાનમાં હીસાબ કર, અને ઝુગર કુબ્બએ આકેલાતું જોર વધી ગયું અને હર વખત એ માઅમુદની માઅરફત અને મલીએકીની ખસલત મેળવવામાં કોશીશ કરે અને ઇબ્રાહીમ તતલબ રજાએ પરવરદીગાર અને ઇતાઅતે રસુલે મુખાર હોય અને સઆદતનો રસ્તો પકડે તથા એ માલીકની નજીકીએ પહોંચવાના મરતઆની ખાહીશ રાખે તો પોતાને ઇનસાને હકીકી સમજ અને તે વખતે મલાએકાએથી પથુ વધી જવાનો અને તેઓના મરતઆથી ખુલદ મરતઓ પામવાનો તો જોતે જરા પથુ હોય હોય અને પોતાના નફસનો ફુશમન ન હોય તેને જરૂર છે કે કુબ્બએ આકેલાતું જોર વધારે અને હમેશની સઆદત તથા નેકબખતી મેળવવાનું કરે તથા નેક અખલાક સારી સીકાતો હાસીલ કરવા માટે કોશીશ કરે તથા ખરાબ અને રજીલ સીકાતોને દુર કરે તથા શહવાતે નફસાની અને ભજબને જીસમાનીમાદને તરક કરે પથુ જરૂર નેટલી ચીજો વાપરે.

ફસલ ચોથી દુન્યાની ચીજો વાપરવા વીશે.

ખાવા માટે એટલી ચીજ વાપરવી કે જેથી બદન સહીહ અને સલામત રહે અને મરે નહીં અને એટલીજ વાપરવી જરૂર છે અને તે ઇલાજ તરીકે છે પથુ પોતાની ઝીંદગીને સારસાડ ખાવું અને ભજતવાળી ચીજો મેળવવા માટે બરખાદ ન કરે એથી વધારે મેળવવા માટે એ છે કે પોતાની ઓરત બચ્ચાઓન પાળીપોશી શકે પથુ તેથી વધારે હીરસ કરવી તે વખાલ અને તુકસાની છે, પેદરવા માટે એટલીજ મેળવે કે બદનને છુપાવી શકે અને સરદી તથા મરમીમાં બચ્ચી શકે અને તેથી વધારે મેળવવું એ માટે છે કે પોતાની બરાબરીયાની સામે બેકદર ન થાય, મુખમેઅત (સોહબત કરવી) એટલા માટે કરે કે એલાદ થાય અને નસલ બાકી રહે પથુ શહવતના દરયામાં ગોતા ખાવા અને તેજ બાખતમાં ધ્યાન રાખવું તે ખરાબ છે કેહકે એમાં મશગુલ રહેવાથી શકીપથુ અને હલાકપથુ આવે છે તો અએ માઅશરે ઇખવાન અને ગુરહે બીરાદરાન (એટલે અએ બાઇઓ) ખુદા વાસ્તે પોતાપર રહમ કરો અને તમામ રસ્તા બંધ થવાની પહેલા પોતાપર રહમ કરો અને જગો અરે તમારા પગ બાંગી જવાની પહેલાં રસ્તો પુરો કરો પોતાને સંબાળો કે વખત યુઝરતો જાય છે અરે ગફલતમાં પડ્યા ન રહો કે ઊમર તમારી કોતાહ અને મુખતસર છે ખરાબ સીકાતોના મુળ મજબુત થવાની અગાઉ તેનો ઇલાજ કરી લીઓ કેમકે જો તપાસ નહીં રાખો તો ખરાબ ચીજોની આદત અઇ જશે અને શયતાનનું લશકર તમારા દીલની મમલેકતને ઘેરી લેશે અને દીલનું તખત છે તેનાપર શયતાન સુલતાનપથુ જોમવશે અરે તારી જવાની છે તે દીનઅદીન ધરી ધરીને ઝઇશી આવતી જશે અને ખરાબ સીકાતો છે તે મજબુત થતી જશે કોઇને કાંટો વાગ્યો હોય તો તે જવાનીમાં તરતજ નીકળી શકે અને જો તે વખતે ન કાઢે તો તે કાંટો ઉંડા મુળ નાંખવાનો અને શહવાતજો ઝઇશી નાતવાન થવાનો તો તે તારી જવાનીની હાલતમાં શયતાનના લશકર સાથે મુકાબેલો કેવી નહીં એથી હાલતમાં કે તેના લશકરે હજુ તારા દીલની મમલેકતને કબજો કરેલ નથી તો જે વખતે તું બુદો થઇશ અને તેનું લશકર પુરેપુરો કબજો કરી લેશે તે વખતે તારાથી તેનો મુકાબેલો કેવી રીતે થવાનો ?

પણ હરભાભા ખુદાની રહમતથી નાઉમ્મેદ થવું નહી કેમકે તેની રહમતથી નાઉમ્મેદ થવું રૈવાં નથી; દરેક વખતે હરભાભામાં પોતાથી ખનતી કોથીશ કરવી.

જનાંએ શેખ ફાઝીલ અહમદ ખીન મોહમ્મદખીન ચાંચકુચકે તેઓ આએ “ધહમે અખલાક”ના ઉસ્તાદ છે અને અહલે ઇસલામમાં આ ઇસમની કીતાબ એ સાહેબે પહેલે લખી છે, તેઓ કહે છે જે વખતે હું મારી તખીયતની મસતીથી હુશીયાર થયો એટલે જાગૃત થયો, અને ગફલતની ઊંઘથી આંખ ઉઘાડી તે વખતે મારી જાંઘીની દોલત ખલાસ થઈ અને ઝઘરી આવી જવાનીમાં જે જે ટેવ અને આદતો પડેલી તે મજબુત થઈ દીલમાં જામી ગીએલી, એવા વખતમાં મેં બહુજ સખત મેદનત અને કોરીશ કરી કે જેના થકી એ ખરાબ આદતો દુર થઈ, એટલે સુધી કે ખુદાએતઆલાએ મને તૌરીક આતા ફરમાવીને એ હલાકીથી નજાત મળી.

તો અએ જાને ખીરાદર નાઉમ્મેદ નથા અને જાણુ કે ખુદાની ફૈઝ અને રહમતના દરવાજા ખુલ્લા છે અને દરેકને માટે નજાતની ઉમ્મેદ છે, અને જાણવું કે જે નુર અને સફાઈ ગુનાહની કાળપથી ચાલી જાય છે તે પાછી તેજ હાલતમાં આવી શકે એમ નથી, બલકે જરૂર છે, કે તે માઅસીયત અને ખરાબ સીધાતોને અંદરથી દુર કરે અને નેકીઓ કરે તે વખતે નફસ અવ્વલની માફક સાફ થાય છે અને ગુનાહ કર્યા નહતા એવી હાલતમાં આવે છે તોપણ આ નેકીયું કે જેનાથી તે દીલની કાલપ દુર થઈ દીલ પાક સાફ થયું તેથી રેશનાઈ અને સમ્માદત હાસીલ થવાની નહીં, હા અગર તે ગુનાહ કર્યા નહતે અને આ નેકીયો કરી હને તો એ મોટું ફળ હાથ આવતે અને આખરે તેમાં પણ દરજા મળતે, પણ પહેલે ગુનાહ કરીને એ નેકીયું કરી તેથી તે નેકીના સખખથી મળતા દરજા ચાલતા થવાના, તો તેમાં એક સવાલ ઉત્પન્ન થશે કે એ નેકીયો કરવા છતાં તેનો ફાયદો નથી મળતો અને તે નેકીયુંમાં જે મોટા દરજા મળવાનો ગુણ છે તે ક્યાં ગુમ થયો ? તો તેનો જવાબ એ છે કે પહેલે ગુનાહ ન કરીને એ નેકીયો કરી હતે તો તેના મુકાબેલામાં જે જે દરજા ખુદાએ રાખેલા છે તે મળતે પણ ગુનાહ કરવા પછી એ નેકીયો અમલમાં આવી તો તે નેકીયુંના સખખથી તે ગુનાહ માફ થઈ એની તારીફી (અંધારાપણું) દુર થઈ દીલ સાફ થયું તે તેના શયદા અને સવાળથી થયું, જોયા તેનો બદલો મળ્યો પણ આ બદીને દુર કરવામાં ગયો.

ફૂસલ પાંચમી એ ચારે કોવાના ગુણ વીશે.

સાખીત થયું કે એ ચાર કોવા સીવાય ખીજ બાળતો છે પણ એ ચાર સીવાય ખીજાનું કંઈ પણ ચાલી શકતું નથી, એ ચાર છે તેજ નફસની બાદશાહીમાં ઇખલ આપી શકે છે, તો જેટલા સારા નરસા અને નેક તથા બદ કામો થાય છે તે એ ચારનાજ સખખથી છે, પણ ખેરાત અને નેકીઓ છે તે જ્યાંસુધી કુવ્વએ આકેલાનું જોર નહીં થાય ત્યાંસુધી નહીં થાય, કેમકે નેક કામ અને સારી ચાલ અને ઊમદા કામ કરવાનો ગુણ કુવ્વએ આકેલામાંજ છે અને જે વખતે એ કુવ્વએ આકેલાનું જોર ઘટીને આજીઝ અને લાચાર થઈ જાય તો બદી અને ગુનાહો થાય છે.

ભાષા બીજો.

ફસલ છટ્ટી ચાર કોવાની ચાલાકી ગુણ અને કામ.

કુવચ્ચે “આકેલાહ” અને કુવચ્ચે “વહમીચ્યાહ” છે તે કામોની ખારીકીને કેવી રીતે કરવા તે જાણે છે ને સમજે છે; પણ પહેલે તેઓ કુલ્લીયાતને સમજે છે પછી જુઝાયાત જાણે છે, કુલ્લીયાત એટલે તમામ ખાખતની એક ચીજ જેમકે “બગીચો” તે કુલ્લીયાત કહેવાય; અને જુઝીયાત એટલે કુલ્લીયાતની અંદરની ચીજો જેમકે બગીચાની અંદર ઝાડ, કુંડા, કુવો, વીગેરે વીગેરે, અને બદનથી જે ફરજિયાત થાય છે તેને અફચ્યાલે જુઝાયાદ કહે છે, અને તે જુઝાયાતને અમલમાં લાવનાર કુવચ્ચે વહમીયાહ છે, અને તેથી તેને કુવચ્ચે આમેલા પણ કહે છે, અને અફલે અમલી કહે છે; ને પહેલાને અફલે નઝરી કહે છે અને કુવચ્ચે એકેલા તેજ છે,

કુવચ્ચે ગઝમીચ્યાહ અને કુવચ્ચે શહવીયાહ છે તેઓનું કામ બદનને હરકતમાં લાવવાનું છે; તેમાં જે કુવચ્ચે ગઝમીચ્યાહ છે તે બદનને હરકતમાં લાવે છે તે એવી રીતે કે જે નાપસંદ ચીજ સામે આવે તેને દુર અને દૂર કરવા તૈયાર કરે છે; અને શહવીચ્યાહ છે તે પસંદ પડતી ચીજ મેળવવા માટે બદનને હરકતમાં લાવી તે લેવા કે લાવવા તૈયાર કરે છે;

જો કુવચ્ચે આકેલા તમામ ઉપર ગાલેખ હોય અને તમામ કોવા તેની તામેદારી કરે તો અલખતલ તમામ કોવાથી સારા અને લાયક કામ હોય તે બની આવે છે, અને નફસની હુકમત અને મુલકમાં ખલલ ન આવતા સારી રીતે ઇનિતેજામ અને બંદોબસ્ત રહે છે; અને ઇનિસાનીયતમાં ગણાશે.

અને તે દરેક કોવા માટે આદાબ અને ખાકીજગી છે તે મળવાની, અને તેમજ તે દરેકને જે જે ફઝીલત છે તે હાસલ થવાની.

તો કુવચ્ચે આકેલાની તહજીબ (સારો ગુણ) અને ખાકીજગી એ છે કે તેનાથી હીકમત હાસીલ થાય છે, અને તે હીકમતથી વૈદકકે ઝકતરપણું તથી બલકે હકીકી હીકમત છે;

કુવચ્ચે આમેલા જેને કુવચ્ચે વહમીચ્યાહ કહે છે તેની ખાકીજગી અને તહજીબ એ છે કે અદાલત હાસીલ થાય, અને તે અદાલતથી પણ એજ અદાલત જે હકતઆલા તરફથી હુકમ છે તે;

કુવચ્ચે ગઝમીચ્યાહની તહજીબ એ છે કે શુબઅતલ (મરદપણું) હરે તહી તે) હાસીલ થાય, અને શુબઅતથી પણ એજ મતલબ કે જેને ખુદાએ પસંદ કરેલ છે, નફે બેવકુફની શુબઅત;

શહમીચ્યાહ ની તહજીબ એ છે કે હકીકત હાસીલ થાય, હકીકત એટલે બદ અને ખરાબ કામથી પ્રેરણા કરવી તે.

એ ચારે સીદ્ધાંતો અખલાકે ફાંજેલાં હતાં છે, એટલે સારી અને પસંદ કરવાની બાબતો છે, અને બાકીની તમામ નેકસીદ્ધાંતો એ ચારના અંદરથી નીકળે છે, એટલે એ ચારે સીદ્ધાંતોના સમજાથી તમામ સારા અને નેક અમલ થઈ શકે છે, મતલબ કે એ ચારે સીદ્ધાંતો તમામ નેકસીદ્ધાંતોના મૂળ છે, એટલે ઘર છે.

ફક્ત સાતમી એ ચાર સીદ્ધાંતોની વધારે તાબરીફ.

એ ચાર સીદ્ધાંતો ઉપર આવી ગઈ, પણ તેના સાથે નામ લખવાથી ખરાબર ધ્યાન માં રહેશે.

૧—હીકમત. ૨—શુભઅત. ૩—અદાલત. ૪—ઇફ્ફત.

“હીકમત” છે તેથી સારી તદ્દવીર અને હુશીયારી આવે છે, “શુભઅત” થી મોટી હીમ્મત અને સખર મળે છે, તેમજ હીલમવકાર વીગેરે હાસીલ થાય છે, “ઇફ્ફત” થી સખાવત, હયા, શરમ, અમાનત, હસ્તુ મોદુ વીગેરે બાબતો હાસીલ થાય છે, “અદાલત” થી ધનિસાદ હક નાહકને ઝાળખવું વીગેરે બને છે.

તો અગતીય થયું કે તમામ નેક સીદ્ધાંત અને બાબતોની આચાર સીદ્ધાંતો સરદાર છે; અને ચાર સીદ્ધાંતથી જે ચાર બાબતો નીકળે છે તે સીવાય પણ ઘણી ચીજો છે, અને એ ચારે સીદ્ધાંતોથી જે અમલ થાય છે તે એવી રીતે કે તેઓથી થતી બાબતો ઉપર લાગુ પાડીએ તો તેની સમજણ પડે જેમકે.

હીકમત એને કહે જે ચીજો છે તેના હકાયક ઓમર, એટલે મોટી મોટી હકીકતની બાબતોને ઝાળખવી, અને તે કેવી છે તે સમજવી, પણ તેની ખેદીસમ છે હીકમતે નઝરી તથા હીકમતે અમલી; હીકમતે નઝરી એ છે કે જે ચીજો મવબુદ છે અને તે બનાવવી કે અમલમાં લાવવી આપણા ઇખતીયારમાં નથી તેની માહિતી મેળવવી; હીકમતે અમલી એ છે કે જે ચીજો આપણાથી થઈ શકે ને ઇખતીયારમાં છે તેની માહિતી મેળવવી.

ઇફ્ફત—એને કહે છે કે ખરાબ અને ખુરા કામથી પરહેઝ કરવી, અને કુવ્વએ શહ વીચાહને કબજે કરવો ને કુવ્વએ આકેલાની તાબેદારીમાં રાખવો, તેથી ઇફ્ફત હાસીલ થાય છે. શુભઅત—એ છે કે મહા ભારે કામ અને બાબતોમાં અક્કલ પસંદ કરે તે વખતે તેમાં પડવું, અને અક્કલ મના કરે તો તેથી છોટે રહેવું, ને કુવ્વએ ગઝબીયાહનું અક્કલને તાબે થઈ તેની ફરમાં બસારી કરવી. અદાલત એ છે કે હક ના હકને ઝાળખી ધનિસાદ કરવો વીગેરે, અને કુવ્વએ આકેલાના તાબેદારીમાં કરવો, અને શરએ મુકદ્દસ તથા અક્કલથી ઉલાટું કામ ન કરવું વીગેરે.

ફક્ત આઠમી એ ચાર નેક સીદ્ધાંતોથી થતી નેકીયો તથા બીજી નેક સીદ્ધાંતો.

જે વખતે એ ખુલાસાથી ખબર પડે કે તમામ ફજાએલના અસલમુજ અને નીકળવાના ઠેકાણા એચાર સીદ્ધાંતો છે, કે તેમાંથી તહઝીબ અને પાકી હાસીલ થાય છે. અને તમામ અખલાકે હસના (નેક આદતો વીગેરે) એ ચારે સીદ્ધાંતોના તાબામાં ને તેઓની નીચે છે; ઘણા ઝોલમાએ અખલાક (આઈએ અખલાકના આલીએ) આ ચારે સીદ્ધાંતો

માટે પણ આખો જ્યાન કરી છે, ને તે તમામ ચીજો એ ચારે ચીજોમાંથી છે. પછી એ ક્રીતાય લખનાર લખે છે કે મારા વાલીદે માજીદે ક્રીતાય નામે. આદાલતમાં ફરમાવ્યું છે કે આ અખલાક છે તે શીકર કરવાથી નીકળે છે, વખતે ખબર પડી કે અદાલત છે તે એ છે કે કુવ્વએ આમેલા કુવ્વએ આકેલાની તામેદારી કરે, એટલે કુવ્વએ આમેલા ને વહમીયાહ છે તે જો અક્કલની ફરમાં ખંદારી કરે તો અદાલત કેહવાય; ખીજી કેટલીએક આખત લખી છે પણ તે ખીલકુલ સમજવામાં નહીં આવે તેથી તેનો હુંક મતલબ એ કે એ ત્રણે કોવા છે તેમાં કુવ્વએ આમેલા દખલ આપે ને આને ખરાખર ચલાવે તો નેક કામો થાય છે વળી એકદમ એમજ દહીએ કે કુવ્વએ આમેલાથીજ નેક સીદાતો થઈ શકે છે તેમ પણ નથી, પણ આમેલા છે તે આકેલાને તામે થઈ ગઝખીયાહ અને શહવીયાહને સીધે રસ્તે ચલાવે તો તેઓમાંથી નેક સીદાતો પેદા થવાની, તો દરેક નેક અથવા બદ સીદાત છે તે એ ત્રણે કોવાથી નીકળે છે, આકેલા, ગઝખીયાહ, શહવીયાહથી પણ એ નેક અથવા બદ સીદાતો એ ત્રણે કોવાથી જાહેરમાં લાવનાર કુવ્વએ આમેલા છે, કે તે જેમ કહે તેમ તે કરે, અગરચે કુવ્વએ આકેલા સરદાર છે પણ આમેલાને પણ દખલ થણો છે,

ઉપર જે આવી ગયું કે ચાર કોવાથી ચાર ફજીલત, હીકમત, શુજઅત, અદાલત, અને ઇફ્ફત, એ નીકળે છે, પણ જો વધારે તપાસ કરીએ તો, તે એક એકથી એક સીદાત બીકળી શકે નહીં બલકે એક બીજા કોવાની મદદથી થાય છે, જેમકે અદાલત છે તેને કહીએ વહમીયા થીજ નીકળે છે તેમ નહીં બલકે બીજા કોવાની પણ મદદ હોય છે, તો ફીકર અને વીચાર કરતાં નીકળે છે કે તમામ ફજાએલ અને રજાએલ (ખરાબીઓ) એ ત્રણે ફજીલતોની નીચે અને તામે છે, તે હીકમત, શુજઅત, અને ઇફ્ફત છે; અને જે ખરાબ આખતો છે તે એ ત્રણેથી ઉલટી ચીજથી નીકળે છે, જેમકે કુવ્વએ આકેલા, ગઝખીયાહ અને શહવીયાહ, અગરચે એથી સારી આખતો પણ નીકળે છે પણ જો ઉલટી રીતે વરતે તો ખરાબ સીદાતો નીકળે.

એથી જાહેર થયું કે તમામ અખલાકે હસના તથા સીદાતે ઝમીમા (ખરાબ) એની ઘણી જાત છે, અને તે ઉપર જ્યાન થીએલી ત્રણ સીદાતોની નીચે છે, અને એ ત્રણે કોવામાંથી જે અથવા ત્રણ ભેગા થઈ જે કામ કરે તે આમેલા કહેવાય; જેમકે જેહલ (નાદાનપણું) અને ઇલમ તે કુવ્વએ આકેલાને લગતા છે, જે ઇલમ નીકળે તો સીદાતે હસના (નેક) ગણાય, અને જો જેહલ નીકળે તો સીદાતે રજીલા (ખરાબ) ગણાય; તેમજ ગઝખ (ગુસ્સો) તથા હીલમ (નરમાસ) એ કુવ્વએ ગઝખીયાહને લગતી છે, કે જો હીલમ નીકળે તો સીદાતે હસના ગણાય; અને અગર ગઝખ નીકળે તો સીદાતે રજીલા ગણાય; તેમજ હીરસ (અતી લોભ) તથા કેનાઅત (સતોષપણું) એ કુવ્વએ શહવીયાહને લગતી છે, જો “હીરસ” નીકળે તો સીદાતે રજીલા ગણાય, અને જો “કેનાઅત” નીકળે તો સીદાતે હસના કહેવાય;

એ ઉપર જ્યાન થઈ તે સીદાતે હસના તથા રજીલા એકજમાંથી બધે નીકળે છે; પણ કેટલીક સીદાતો એવી છે કે બધે ત્રણ ત્રણમાંથી નીકળે છે,

જેમકે હુખ્ખેજાહ (એટલે ઇજ્જત અને માનની મોહઅમત) તેથી મતલબ એ હોય કે ખલાએકઉપર ઉપરીપણું મળે લોકમાં એક અજુબ, તો તે ગઝખીયાહમાંથી નીકળી

એમ જણાવે, પણ જે તેથી મતલબ માલ જોગો કરવો અને ખાવાપીવાની સગવડો વધારો કરવો, તે તે શહવીયાહમાંથી મળ્યાશે;

તેમ હસદ (ખાર) અગર કામની સાથે અદાવતના સમયથી હોય તો તે ગઝબીયાહમાંથી ગણાશે, અને અગર કામની સારી હાલત જેમને દેખી ન શકે તે હસદ કરે કે તેનાથી એ હાલત દૂર થાય, તો તે તે વખતે એ હસદ કુચ્ચએ શહવીયાહમાંથી ગણાશે.

હવે જે હસદ કરવાના બને કારણ હોય કે આગલાનો મોટો મરતમો કે દૌલત જેમ ન શકે અને તે તેનાથી દૂર થવાની ઇચ્છા કરે, તથા તેની સાથે દુશમની પણ હોય કે તેથી પણ તેનાપર હસદ કરે, તો તે વખતે એ હસદ, કુચ્ચએ શહવીયાહ તથા કુચ્ચએ ગઝબીયાહ બંનેમાંથી નીકળ્યું ફેલાશે.

તેમજ જેમ એ બે કાવાથી એક ચીજ નીકળી તે ચીજ જાલીલીચત (નાદાની) થી હોય તો તેનાં કુચ્ચએ આકેલા પણ જોગો ગણાઈ એ ત્રણે કાવાથી હસદ નીકળ્યું ફેલાશે.

અને એમ પણ બને છે કે કોઈ કુચ્ચના સમયથી એક કામ બને ને તે પછી તેમાં બીજા કુચ્ચનું દખલ થઈ કાંઈ બને તો તે સીકત બીજા કુચ્ચમાં ગણાશે ને પહેલા કુચ્ચથી નહીં ગણાય, જેમકે કોઈ ચીજ શહવીયાહને પસંદ હતી ને તે ગુમ થઈ ગઈ તેથી ગુસ્સો આવ્યો, તો તે શહવીયાહના સમયથી ગુસ્સો ઉત્પન્ન થયો, તો હવે તે ગુસ્સો ગઝબીયાહમાં ગણાશે.

ફસલ નવમી ચારનેક સીકતોના મુકાબેલામાં તેથી ઉલટી ચારબદ સીકતો.

એ કીતાબ લખનાર લખે છે કે જેવી રીતે મારા વાલીદે માહદ (પીતાજી) જાને ફરસ આદાતમાં લખી ગયા છે, તે તરતીબથી હું પણ લખું છું, કે પહેલે “કુચ્ચએ આકેલાહ” ને લગતી સારી તથા નરસી સીકતો બયાત કરીશું, પછી “કુચ્ચએ ગઝબીયાહ” ને લગતી ને તેથી નીકળતી જે નેક અને બદ સીકતો છે તે બયાત કરવામાં આવશે, તે પછી “કુચ્ચએ શહવીયાહ” ને લગતી જે સીકતો હસના અને રસીલા (ખરાબ) છે તે લખીશું, તે પછી બધે કુચ્ચાહ મળીને તમા ત્રણે કુચ્ચ મળીને જે જે પસંદ કરવા લાયક તથા પસંદ ન કરવા લાયક સીકતો નીકળે છે તેનો ખુલાસો કરીશું.

દરેક નેક સીકતની સામે બદ સીકત તેથી ઉલટી પણ છે, અને જે ચારે કાવાથી ચાર સારી અને નેક સીકતો નીકળે છે, તેમજ તે ચારેની સામે ચારેથી ઉલટી ચાર બદ સીકતો પણ નીકળે છે: જેમકે—

૧—“જેહલ;” કે તે હીકમતથી ઉલટી અને તેથી વીરદ તેના મુકાબેલામાં છે. અને જેહલ નાદાનીને કહે છે; અકલ અને હીકમત ન હોય તે.

૨—“જુબ્બ” કે તે શુબ્બઅતથી ઉલટી અને તેથી વીરદ છે, જુબ્બ એટલે ના મરદાઈ, બીકલ, હીમ્મત વગરનો વીગેર;

૩—“શરહ” કે તે ઇફકતથી ઉલટી અને તેથી વીરદ છે, શરહ એટલે ખરાબ બદ ચાલચલણ વીગેર;

૪ “જવર” કે તે અદાલતથી ઉલટી અને વીરદ છે, જવર એટલે ખુલ્મ કરવો એ ધનસાધી કરવી, હકને નાહક અને નાહકને હક કરવું વીગેર.

જાણવું જેમએ કે એ ચારે નેક સીકતો જે હીકમત, શુબ્બઅત, ઇફકત, અને અદાલત એના અર્થ તથા તાઅરીફ ઉપર લખી ચુક્યા છીએ.

બાબ બીજે.

ફસલ હસમી દરેક ફઝીલત માટે ખાસ ખાસ હદ.

જાણવું જોઈએ કે દરેક ફઝીલત માટે ખાસ મજબુત અને મુકરર હક છે, કે તે અવસત (વચ્ચે) રસ્તા ગણાય છે, અને તે હદથી આગલ પાછલ વધી ઘટી જવાથી તે નેક સીદ્દતથી નીકળી રજીલા જે ખરાબ સીદ્દત છે તેમાં ફસાઈ જવાય છે, તો જેને સીદ્દત કે બરાબર અવસતને દરજે છે તે મરકઝે દાએરાહને ઠેકાણે છે, મરકઝે દાએરાહ એને કહે છે જેમકે પ્રકારથી ગોળ લાંટી ખેંચવી હોય તો તે પ્રકારની એક અણી વચમાં રાખી બીજી અણીયારે તરફ ફેરવો એટલે ઘોળ દાએરા થાય છે, તો વચલી અણીથી જે મીંડુ થાય છે તે મીંડાને મરકઝ કહે છે, તો તે મરકઝ નેક સીદ્દતની માફક છે, અને તેને મુકીને આગુબાગુની તમામ જગ્યા ગોચાબદ સીદ્દતની માફક છે, તો અમર તે મરકઝમાં ન્યાંસુધી રેહશે ત્યાંસુધી બરાબર મુસતકીમ રહે છે, અને જો તેમાંથી જરા પણ દુરી પકડશે તો તે બદસીદ્દતોમાં ફસાઈ પડવાનું થવાનું;

તો એ હપરથી એમ જણાય છે કે એક નેકી અથવા સીદ્દતે હસનાની આગળ પાછળ બન્નેકે ચારે તરફ હજારો બદીઓ અને સીદ્દતે રજીલા હોય છે; તો બહુજ ચેતીને ચાલવું જોઈએ કે જરા આગળ પાછળ વધી ઘટી ગયો કે ખાડમાં પડવાનો; જેમકે એક જમણમાં ચારે તરફ સાંપ અને વીંછુ વીગેરે ધન આપનાર જનાવરો હોય અને તેઓની વચમાં એક નાનું એવું કુંડાળું હોય કે તેમાં તે કોઇ આવી ન શકે, પણ તે કુંડાળાની અદરથી જરાક પગ બાહર કાઢ્યો કે તે ફટકાવાના;

તો એજ સખખ છે કે નેકી અને સારા કામના અસખખ કરતા બદી અને ખરાબ કામના અસખખ ઘણા છે અને એ શુમાર ચીજોની અંદરથી એક ચીજ ગોતી કાઢવી અને તેનાપર મુસતકીમ થવું બહુજ મુશકીલ છે, એટલુંજ નહીં પણ જે ચીજ વચમાં હોય તેની પાસે પહોંચવું વધારે બારે પડતું છે, તેમજ ત્યાં ઠહેરવું ને કાયમ રેહવું તે પણ સખત છે, એટલા માટે વચલી બાબત તપાસવી કે તે પુરેપુરી હદની જગ્યા છે તે બેહદ મુશકીલ અને સખત છે એજ કારણ છે કે હઝરતે રસુલે ખુદા સં જે તમામ જહાનના સરદાર છે તેઓપર સુરએહુદ નાઝીલથયો, ને તેમાં એ જનાબને હુકમ થયો કે "ફસલત-કીમ કમા અમરતા" યાએને તમોને હુકમ કરવા મુજબ સાખીત કદમીથી ઉભા રહો; હઝરતે રરમાવ્યું કે મને સુરએહુદે પીર (ખુદા) કરી નાખ્યો;

અને મખદી ન રહે કે વસત (વચ્ચે ભાગ) એકીસમની છે, એક વસતે હકીકી એને કહે છે જેની નીસખત ચારે તરફથી બરાબર હોય, જેમકે ચાર અને બાર કે ચારની આગળ પણ ચાર ચારની પાછળ પણ ચાર ચારની વચમાં પણ ચાર;

અને વસતે ઈઝદી એટલે તે ખાસ વસતે હકીકી નહીં પણ તેની પાસે અને નજીકમાં હોય તે કે જેને ઉરકમાં કહે કે એ પણ વસતની પાસે બલકે વસત જેવુંજ છે; અને બાઅઝોએ તેની તફસીર એવી કરી છે કે તે વસતે હકીકીની બહુજ પાસે હોય ને

ત્યાં પહોંચવું બની શકે તો ઇદમે અખલાકમાં મોઝતઅર અને મુસતકામ આઝેન વસતે હજાફી છે, કેમકે વસતે હકીફી મેળવવી અને ત્યાં પહોંચવું બેહદ મુશકીલ અને સખત છે, તથા તેનાં પર સાળીત અને કાયમ રહેવું બની શકતું નથી, “નાહું” કહે છે તેથી એમ શક ન પડે કે નંથી ન બની ન શકે તે શા માટે વારીદ હશે, પણ તેનો મતલબ એ કે આમ લોકોથી તેના પર સાળીત કદમ રહેવું ન બને એવું છે પણ જે અવલીયાઓ છે તેઓ માટે ન બને તેમ નથી,

તો જે વખતે વસતે મજાફી મોઝતઅર ગણાય છે, તો તેમાં મખતેલાફ થવા પણ મુમકીન (બનવા નેગ) છે, કે કાઈ કાઈ વખતે અવસાફ હમીદાહ (નેક અને સારી સીકાતો) દરેક શખ્શના અલવાલ મુજબ તેમજ વખતના ફેરફાર મુજબ થયા કરે છે, કાઈ અમલ એવાથી એવે વખતે બને છે કે વસત કરતા વધારે ફઝીલત હોય છે, પણ તેજ બાબત બીજા માટે રઝાલા (ખરાબ) પણ થઈ પડે છે, જે વીશે આગળ ખુલાસો આવશે.

~~*

ફસલ અગીયારમી, ચાર નેક સીફતોના મુકાબેલામાં આઠ બદ સીફતો.

ઉપર જે બાબત થઈ ચુક્યું તેથી સાળીત થયું કે દરેક નેક સીફતની સામે રઝીલા (ખરાબ) સીફતો બેશુમાર છે, મફરાત અને તફરીતમાં જે જે છે તે તમામ રઝીલા છે, એ બે તરફ બાબત કરી એક મફરાત એટલે હદથી વધી જવું, બીજી તફરીત એટલે હદથી ઘટી જવું, તો એ બંને ખરાબ છે, ને તે બંને મફરાત તથા તફરીતથી ઘણું ખરાબીઓ પેદા થાય છે ને તમામ ખરાબીઓની ગણતરી થઈ શકતી નથી; તેને ઓળખવા એ કાઝેદો છે કે અવસાફ હમીદા (નેકસીફતો) છે તે વસત (વસલો દરજ્જે) માં ગણાય છે, ન્યાંસુધી વસતમાં હોય નેક છે અને વસતથી વધી જાય તેને મફરાત કહે છે, તથા વસતથી ઘટી જાય તેને તફરીત કહે છે.

તો એ હીસાબ મુજબ જાહેરમાં દરેક નેક સીફતની સામે બે બદ સીફત થઈ મફરાત તથા તફરીત; અગરએ તે મફરાત તથા તફરીતથી હમ્મરો બદોઓ પેદા થાય છે; નેક સીફતો ચાર બાબત થઈ તો તેના મુકાબેલામાં બદસીફતો આઠ થઈ; તેની તફસીલ નીચે મુજબ.

૧-હીકમત જે નેક સીફતનું વર્ણન બહુજ વીસ્તારીને બાબત કરી ચુક્યા, હવે એ હીકમતના મુકાબેલામાં બેરઝીલા (ખાબ) સીફત છે. એક-“જુરખુઝાહ” છે એટલે જે હક બાજબી રીતે ફીકર અને વીચાર કરવી તે તેની હદથી વધી જવું, ને જરૂરત જેટલી ફીકર ન કરવી તેને મફરાત માં દાખલ છે; બીજી-“બલાહત” એટલે નાદાની અને બેવકુફી હદથી ઘટી જવું ને તે તફરીતમાં દાખલ છે **૨-શુન્નઅત** એ સીફતને પણ જાણીચુક્યા છે. તેના મુકાબેલામાં જે મફરાત ને દરજ્જે વધી ગીએલી ખરાબ સીફત છે તેને “તહબુર” કહે છે. એટલે મરદાનગીથી બહુજ વધી જવું, ને તે પસંદ કરવા લાયક નથી **બીજી-“જુખ્ન”** એટલે નામરદાઈ બીકણુ ડરી જવાવાળો, ને તે તફરીત છે કે હદથી ઘટી ગયો;

૩-મફૂત એ પણ સમજી ચુક્યા, તેના મુકાબેલામાં જે બદ સીફતો છે, તેમાં જે મફરાત તરીકે ગણેલી સીફત છે તે એક “શનાહ” છે એટલે ખાવા પીવાની અને ઔસ

આરામની ચીઝમાં હૃદયી વધીજવું; ને તે ધરરાતમાં દાખલ છે, બીજી “ખોમુદ” એટલે ખાવા પીવા વીં ની ચીઝોમાં બહુજ કમી કરવી એટલે દરજે કે શરીર નબળું થઈ સુસ્ત થઈ જાય ઇમાદત બદલી કામ ધધો થઈ ન શકે, ઓલાદ નમાય તો તે પણ ખરાબ ને તે તફરીતમાં દાખલ છે ૪—અદાલતના મુકાબેલામાં ઇફરાતને દરજે ખરાબ નસીબત. “જુલ્મ” છે એટલે લોકોની જનમાલમાં ગેરવાજબી રીતે ઊપયોગ કરવો; બીજી—“તમકીને ઝાલીમ” ઝાલીમને નાહક પોતાપર ફાવવા દેવો, ચીગેરે, કે પોતામાં મની શકે કે આગલાના જુલમથી બચીએ ને તેને પોતાપર જુલમ કરવા ન આપીએ, તે દુતાં બે ઇફ્તી અને ઝીલ્લત ઇખતીયાર કરવી તે હૃદયી ઘટી જઈ તફરીતમાં ગણાશે. જેવી રીતે ચાર નેક સીફાતોથી નેક સીફાતો ઘણી નીકળે છે, તેમજ એ આઠ ખરાબ સીફાતોથી બે શુમાર બદ સીફાતો નીકળે છે, જેમકે જર ખુઝાહથી, ઇનકાર, મક્, ફરેખ, તથા બલાહતથી અલમકપણું, નાદાની, અને તલવ્વુરથી તકવ્વુર, બઝાઈ, એંટ તથા જુલ્મથી નામરદી, બીકણપણું, ખરાબ ગુમાન લઈ જવા, શરાહથી હીરસ, ખેશરમી, બખીલી, ઇસરાફ, રીયા, હસદ, ખોમુદથી ઓલાદ ન થવી. એ ખોમુદ વીગેરેના અર્થ ઊપર આવી ગયા છે માટે ત્યાં જોઈને વાંચશો તો મતલબ સમજશો.

જાણવું જોઈએ કે ઓલમાએ અખલાકે એની ઘણી શરાહ (ખુલાસો) કરેલ છે, ને અમો પણ આ કીતાબમાં બયાન કરીએ છીએ, એ મુજબ લખીને લખે છે કે તમો જાણી ચુક્યા કે બાઅજે તેમાંથી કુવ્વએ આફલાને લગતી છે, મોટીક ગઝખીયાહને લગતી છે, કેટલીક શહવીયાહને લગતી છે, કોઈ કોઈ બમે ત્રણ ત્રણ કુવ્વાથી નીકળે છે, તો તેને ચાર મકામમાં બયાન કરીશું.

ફસલ ખારમી, નેક અને બદ સીફાતો: ઓળખવું વીશે.

ખીમારીનો ઇલાજ કરવાની પહેલાં કેટલીક બાબતો જાણવી જરૂરી છે, કે તે જાણવા વગર ઇલાજ થઈ શકતો નથી, ઘણી વખત એમ પણ બને છે કે બાઅજે લોકોથી કેટલીક એવી સીફાતો અંતે ફેઅલ નીકળે છે કે તે શખસ નેક અને અખલાકે હસનાવાળો જોવામાં આવે છે; પણ જો ખરાબર તપાસ કરીએતો તેમ હોજુ નથી,

તો જે નેક સીફાતો છે તે તથા તેના જેવી મગતી બનાવટી છે તેમાં તમીઝ કરવી જોઈએ, કે તેથી સારી નરસી બાબતો મળી ન જાય, અને શુમરાહીમાં ન ફસાય, જે કોઈ પોતાના નરસના અંતને ઓળખશે તે ફરેખ નહીં ખાય, ને પોતાને નેક સીફાતવાળો નહીં સમજે, અને અખલાકના માયના સમજવાથી છોટે નહીં રહે.

હવે તમો જાણી ચુક્યા કે હકીકત છે તેથી મતલબ એકે જે મવજુદ ચીજ છે તેની હકીકતને જાણવી, પણ ને ફકત જાણી લેવાથી હકીકતપણું હાસીલ થતુ નથી, જેમકે ચીઝોને ઓળખવી કે આગ છે પાણી છે તેથી હકીકત જાણી ન કહેવાય, જે હકીકત છે તે મજમુત એતેકાદથી જુદી થતી નથી; ને એ ઊપર ઊપરની બાબત જાણવાવાળો એક બચ્ચાની માફક છે કે મોટી મોટી વાતો કરે પણ કાંઈ બેદ ન સમજે; તેમજ પોપટ કે એક પથુ છે તેને સીખવવાથી બોલે છે પણ તે તેનો બેદ કે મતલબ સમજતો નથી, તો એ બોલવું કાંઈ હકીકતથી ભરેલુ ન ગણાય; અને એવા માણસને હકીમ ન કહેવાય.

આપણે હોશિયારી રહેવું છે કે માલને મેળવવો એવું છે કે એક પથારી પહોંચી એક બિંદુ લાગે જાય, અને તેને વાપરવો એવું છે કે તે પથારી પહોંચી એક બિંદુ નીચે ફેંકી દેવો; એટલે જેટલી મેહનત અને મુશ્કેલી એક પથારી પહોંચી એક બિંદુ લાગે જાય પડે છે, એટલીજ મેહનત માલ મેળવવામાં છે, અને તે પથારી નીચે ફેંકી દેવામાં જેટલી આસાની છે તેટલીજ આસાની માલ વાપરવામાં છે.

“નિષ્કા” અરજ કરે છે ખીંચે બાળ ખલાસ થયો હવે ત્રીજો બાળ શુર થાય છે, તેમાં શુરઆતમાં થોડી સખત બાળતો આવી ઇ. તે પછી આસાન અને સરળ સમજ પડે એવી બાળતો આવવાની.

બાળ ત્રીજો

નેકસીકાતોની હીકાજત કરવી અને હૃદયી બાહર નીકળી જવા ન રૂંધી, અને બહીષ્કારના ધલાત વીચર.

ફક્ત પહેલી નેકસીકાતો મેળવવાની રીત અને રસ્તા.

બાળુનું નેકસીકાતો કે એક હૃદયી વર્ષિને ખીંચી હૃદમાં કોઈ ચીજ જાય તો પહેલા મરત-બાધી નીકળી બીજા દરજ્જામાં પહોંચે છે, અને જેમ આખા વર્ષ તેમ ખરાબી અને ખામી ઓછી થઈ કમાલને દરજ્જે થાય છે; અને કેટલીક ચીજો એવી છે કે તે ધનિસા-નના કબજામાં નથી તે આપોઆપ થાય છે, જેમકે ગુતફા કે જે વખતે આરતના પેટમાં રહે તે તેખતે હરકત કરી એક પુતળું બની જાય છે; અને કેટલીક ચીજ ધનિસાનના ક-બજા અને ધમતીયારમાં છે જેમકે લાકડું કે તેને હૃદયીઆર વતી કાપી છેલ્લીને જે ચાહે તે ધનિસાને છે; અને ધનિસાનને જરૂર છે કે પોતાની શુરઆત જે હાલતથી છે તે હાલત ઉપર ધ્યાન કરી પોતાને સુધારે, જેમ કે બચ્ચું પેટમાં રહે અને ખોરાકની જરૂરત જેવડું થાય તે વખતે પેટમાંજ દુડી ચકી ખોરાકી ખેંચી લીએ છે; અને બાહર આવે તે વખતે દુધ પીવા લાગે છે, અને જુખ લાગે તે વખતે રોવે છે, એથી પણ મોટું થાય અને કો-ઈ ધનિસાને તો તે સમજે છે તો તેથી બચવા માટે પોકાર કરે છે કે તેના માખાપ તેથી બચાવે, તે કરતા મોટું થાય તો પોતાથી બની શકે ત્યાં સુધી ખીંચી મદદ વગર ધનિસા-ને અટકાવે અને બાધી લીએ છે, તે પછી તેની અંદર જેવી ચાહે એવી બાળતો અસર થઈ શકે છે, એટલે ધનિસાને અથવા કુતર સીખવે તે તેને આવડે છે, પણ જો એક ન જરા એને કોઈ ન સીખવે તો મોટ અને હવલાત જેવો રહેવાનો; અને જે હીકાકી ક-

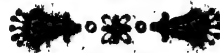
આપણે હોશિયારી મેલે છે કે મારને મેલવતો હોય છે કે એક નુસ્સા મેલે પહાડી એક બીજા લાગે જાય, અને તેને વાપરશે એવું છે કે તે પ્રમાણે પહાડી એક બીજાની નીચે ફેંટા દેવો; એટલે જેટલી મેલવત અને મુશ્કેલી એક પ્રમાણે પહાડી એક બીજા લાગે જાય પડે છે, એટલે મેલવત માલ મેળવવામાં છે, અને તે પ્રમાણે ફેંટા દેવામાં જેટલી આસાની છે તેવી આસાની માલ વાપરવામાં છે.

“આપણે” અર્થ કરે છે જોને બાળ ખાસ થઈ હવે જોને બાળ શુદ્ધ થાય છે, તેમાં શુદ્ધતામાં થોડી સખત આવતો આવે છે. તે પણ આપણને અને સરળ સમજ પડે એવી આવતો આવવાની.

બાળ ચીજો

નેકસીકાતોની હીકાજત કરવી અને હાથથી આલેસ નીકાલી જવા ન જવું, અને બીજાના પહાડી વીચાર.

ફસલ પહેલી નેકસીકાતો મેળવવાની રીત અને રસ્તા

બાળકું નેકસીકાતે કે એક હાથી કમી પીછા હાથમાં કમીની જાળ તો પહેલા મરત બાળી નીકાલી બીજા દરજામાં પહોંચે છે, અને જેમ આજા વધે તેમ ખરતી અને ખાતી એકી થઈ કમાલને દરજે થાય છે; અને કેટલીક ચીજો એવી છે કે તે ધનિસા નામ કમીમાં નથી તે આપોઆપ થાય છે, જેમકે નુસે કે જે વખતે એરતના પેટમાં રહે તે તેખતે હરકત કરી એક પુતળું બની જાય છે; અને કેટલીક ચીજ ધનિસાનના ક બળ અને ધનિસાનારમાં છે જેમકે લાકડું કે લેને હાથીઆર મતી કામી હોયને જે ચાહે તે કમાલે છે; અને ધનિસાનને જરૂર છે કે પોતાની શુદ્ધતાને હાલતી છે તે હાલત ઉપર ધ્યાન કરી પોતાને સુધારે, જેમ કે બચ્ચું પેટમાં રહે અને ખોરાકની જરૂરત જેવડું થાય તે વખતે પેટમાંજ ફરી થઈ ખોરાકી ખેંચી લીએ છે; અને બાહર આવે તે વખતે ફક્ત પીચ લાગે છે, અને જુખ લાગે તે વખતે રાવે છે, એથી પણ મોટું થાય અને કા ધનિસા આવે તો તે સમજે છે તો તેથી બચવા માટે પોતના કંઠે છે કે તેમ માખાપ તેથી બચાવે, તે કમી મોટું થાય તો પોતાની બની શકે ત્યાં સુધી બાળકી જદા વખત હાથને આગળે અને આગળ લીએ છે, તે પછી તેની આંદર જેવી આંદરે આપણને અસર થઈ શકે છે, એટલે ધનિસા સાખતે અથવા કુદર સોખવે, તે તેનો આપણે કમીમાં જોઈ ન જરા અને કાંઈ ન સોખવે તો ભોટ અને હવવાનું જોવો રહેવાનો; અને જે હોડીકા ક-

માલ માટે ખુદાએ પેદા કરેલ છે તે જરૂર નહીં પહોંચે, કેમકે તમામ ઇનસાન પાક ન-
ફસ અને નેકસીદાતોથી બરેલાંજ પેદા થતા નથી, અગરએ ચાલાકી અને હુશીયારીમાં
ફેરફાર, અને ફરક હોય છે;

હવે જાણવું કે ઇનસાનમાં પહેલે કુવ્વએ શહવીયાહ પેદા થાય છે કે તે થકી
પોતાની ખોરાકોની તલાશ કરે છે; તે પછી કુવ્વએ ડૉઝખીયાહ તેમાં જિતપત્ર થાય છે કે
તે થકી, પોતાપર થતા હુદમને અટકાવે છે. તે પછી કુવ્વએ અંકીલીયાહ અને સમજ ત-
મીઝ વીં આવે છે, તો ઇનસાન પોતાનો હાલ એજ તરતીખથી સુધારે, કે પહેલે કુવ્વએ
શહવીયાહને દુરસ્ત કરે એટલે હલાલ ખાવું હલાલ મેળવવું હરામથી બચવું અને તેથી
પરહેઝગારી કરવી કે એ ફઝાએલ આ કુવ્વાને લગતા છે, તે પછી કુવ્વએ ડૉઝખીયાહને
સુધારે એથી શુન્નઅંત અને બહાદુરી હાસીલ થાય છે, એટલે ડૉઝખીયાહથી લુગ્વાઈ
અને જુદમ વીં ખરાબ કામ ન ભેતા જે સારી સીદાત કે નામરદાઈપણું અને નાહકનું
ડરવું કમ હીમ્મત એવી બાબતોથી બચીને શુન્નઅંત અને હીમ્મત મેળવે; તે પછી
કુવ્વએ આંકેલા થકી મદદ લઈ તેનાથી નીકળીનેકસીદાતો જેમ કે હીકમત ફઝીલત,
અંદાલત વીં હાસીલ કરી, તો જે અવી રીતે અર્પેલાકે હસના મેળવશે તો બહુજ આ-
સાની અને સહેલાઈથી મળી શકશે.

કુવ્વએ શહવીયાહમાં જે જે બાબતો સમાવેલી છે કે સહવત, માન જાલ, વીં
અને તેના સખખથી નહારા કામો થાય છે, તો શહવીયાહ કબજમાં આવ્યા પછી ડૉઝખી-
યાહ આસાનીથી કબજમાં આવે છે, અને ડૉઝખીયાહ કબજમાં આવ્યા પછી આંકેલાને બ-
હુજ કુવ્વત અને ટેકો મળે છે. અને જે કોઈ આ રીતથી ન ચાલે તે નેક અર્પેલાક મે-
ળવી નહીં શકે, અને મેળવશે તો બહુજ મેહનત પડવાની; અને સચ્ચાઈના તાલીખને જરૂર
છે કે કોઈ વખત પણ નાજિમ્મેદ ન થાય, હર હાલમાં પોતાના હાલને સુધારવા કોશીશ
કરતો રહે; અને હીમ્મત ન હારે, બલકે એ પરવર દીગારે શક્તીક ! અજીદ પાસે મદદ આ-
હીને કુમ્મરે હીમ્મત મજબુત બાંધે; જેમ ઇનસાનને પોતાની ખીમારીથી બચવું અને
તનદુરસ્તી જાળવવી વાજીબ છે તેમજ બદ સીદાતોથી છેટે રહી નેક સીદાતો મેળવવી વા-
જીબ અને લાઝીમ છે; અને જેવી રીતે કોઈ ખીમારી લાગુ પડે છે તે વખતે તેને દુર
કરવા દયા કરે છે, તેમજ બદ સીદાતોને દુર કરવા તેના ઇલાજ કરીતેને દુરકરવી જરૂર છે;
કેમકે જે ખીમારીનો ઇલાજ ન કરે તો ખીમારી વધી જઈ હલાકતને દરજે પહોંચે છે; તે-
મજ બદ સીદાતોની ખીમારીનો ઇલાજ ન કરે તો અબદુલ આબાદ (હમેશા) નીહલાકી-
એ પહોંચે છે. અને હીકમત બે તરાહની છે, એકતો ખીમારીનો ઇલાજ ખીજ તનદુરસ્તી
જાળવવી ખીમારી ન આવે તેજ જખાય લેવા ને તેમજ રહેની હીદાઝત માટે પણ બેકોસ-
મના ઇલાજ છે, એકતો બદસીદાતો દુર કરવાના ઇલાજ, બીજા ઇલાજ બદસીદાતો પાસે
આવવા ન દેવાના; અને એ ઇલાજ કરનારને તીખ્ખેરહાની કહે છે, અને શરીરના ઇલાજ
કરનારને તીખ્ખે જીસમાની કહે છે; એજ કારણ છે કે જાલીનુસ તંબીએ હંકરતે ઇસા અં
ની ખીદમતમાં કાગળ મોકલ્યો તેમાં લખેલું કે “મિનતંબી બિલ અબદાન, એલા
તંબીમિન નોકુસ” એટલે આ કાગળ બદનના હકીમનો રહેના હકીમ તરફ છે;

બાપ બીને.

બારમી ફસલનો બાકીનો અહવાલ.

અને કેટલીક વખત એમ પણ બને છે કે બાપએ કામથી અડકવા મના કરે છે, ને બાગી જવાનું કહે છે, તો તે નામરદાષ નથી, બલકે તે વાજબી છે, એટલાજ માટે કહેલ છે કે સાચીકા બલાઓ ને એવીજ આજ્ઞામાં ફસાવનારી બાપતોથી બાગવું અને ડરવું નહીં તે શુભઅવત નથી બલકે બેવકુફી અને નાશની અને દીવાનાપણું છે; જેમકે વગર કારણે કોઇ જનાવરની સામે થવું, અથવા ફાડી ખાનાર હમવાન અથવા કરજાવાળા ફીકાઓથી ન ડરવું તેની સામે થવું તે શુભઅવત અને બહાદુરી નથી. બલકે બેવકુફીમાં દાખીલ છે.

જાણવું જોઇએ કે હકીકી શુભઅવત એ છે કે જીંદગી કરતા શરમહયાને સાચવવી, એટલે હકીકી શુભઅવતવાળા લોકો મરવું પસંદ કરે છે પણ નજી આર અને ફસલાઈ ને પસંદ કરતા નથી, જે મરદ છે તે બલા અને મુસીબતના જામ પીશે, પણ બદનામી અને આરના જામને નહીં પેહરે; અને બેદીબસની જીંદગી માટે અહલો અમાલની ફજેતી અને પુઝરગીની હીકારત ઉપાડી લેવી તે મરદાનગી નહીં બલકે દીવાનગી છે, નામદાર શુભઅવતવાળા નેક નામી સાથે મરવાને જીંદગી સમજે છે અને એજ કારણ હતું કે શૈર મરદાને દીન ઇસલામની હીકારત માટે શમશૈર અને ખંજરથી મોદું ફરવવું નહીં, અને જેઓ આખેરતની નેક નામીને સમજી ગયા છે તેઓ ફાનીને મુકી બાકીને પકડે છે. તો દીન અને ઇસલામની હીમાયતને પોતાના સીના (છતી) ને સીપર (ઢાલ) સમજે છે, ને લોકોના તાના અને મેણાથી પાછા હઠતા નથી.

હુઝરતે અલીએ મુરતઝાએ પોતાના અસહાબોને ફરમાવેલું કે અએ લોકો અગર તમો માર્યા નહીં જશો તો પણ આખર તો મરવુંજ છે, તો કસમ છે એ ખુદાની કે જેના કબજામાં અખુતાલેખના ફરજંદની જાન છે કે બીજાના ઉપર મરવાથી માથા ઉપર હઝાર તલવાર ખાધ (રાહે ખુદામાં) મરવું બેહતર છે.

જે અમલ શુભઅવતવાળો અકલ અને શરાની માફક કરે છે તે મુનાસીબ જાણીને કરે છે, અને એવા શખસને મુસીબતના પહાડ ઉપાડવાથી કશી જાતની હરકત આવતી નથી તેથી ધરાતો નથી એટલુંજ નહીં પણ મુસીબત અને બલાના ઝેરના પ્યાલા પીવાથી કાંઈ રંજકે સદમો થતો નથી, જમીનો ફરી જવાથી દીલ બેકરાર થતું નથી, આજ્ઞત અને બલાથી ડરતા નથી, બીજાઓ ઉપર જે સખત છે તે તેઓ ઉપર સહેલ અને આસાન છે; બીજાઓ પાસે સખત છે તે તેઓ પાસે નરમ છે; અગર ગુરસામાં આવે તો પણ અડક-

લની તામેદરીથી. જાહેર જતા નથી, અમર ઇનતેકામ હીએ તો પખુશરાથી કદમ આગળ વધારત નથી.

અઠાલતના જારામાં સમજી ચુક્યા છો કે અમલીપ્યાહ છે તે કુવ્યએ આમેલાની તામેદરી એવી રીતે કરે કે કોઈ કામ અકલથી કલકું ન કરે; પણ એવી જાગત એ વખતે થાય ને વખતે કે મલેકો ઇનસાનમાં પૈવસ્ત થાય, મલેકો એટલે નેક કામ ઉપર ચાંલવાનું આસાન અને સહેલ થાય; અને તમામ કામ તેનાથી બસબર વમલે રસ્તેથી બને, અને તેમાં દુન્યાની કશી મતલબ ન હોય; તો જે લોક જમસધથી પોતામાટે અજાણત ઇખતીયાર કરે અને મેહનતથી પોતાને આદીલ બતાવે અને ઢીયા (દિખાવસ) ના સુખબથી પોતાના અઅમાલને આદીલ જેવા અઅમાલ બતાવે અને તેથી મતલબ એ હોય કે લોકોના દોષ તાબામાં કરે, અથવા માલ અથવા જ્વાહ અથવા વઝીર-યા-જાદસાહની નજીકી મળે, તો એ આદીલ નહીં કહેવાય;

અને તેમજ તમામ કઝીલતવાળી ચીજો છે તે એ ઉપરની ચાર નેક સીધતેથી ઉત્પન્ન થાય છે, જેવી રીતે કે ઈન્ આગળ બયાન થશે, દાખલા તરીકે જેમકે સખાવત એને કહે છે કે બમશીસુતો મલેકો હાસીલ થાય, કે મુસતહક હોય તેઓને માલ દોલત આપે, અને તે આપવાથી કશી ગરબ કે મતલબ ન હોય, તો જે કોઇ એટલા માટે ખેરાત કરે કે માલમાં વધારો થાય, અથવા પોતાપર થતી નુકસાની અટકે, અથવા દુન્યામાં મોટું નામ થાય, અથવા ખીજી કોઇ સજ્જત હાસીલ થાય, અથવા ચારે તરફ શોહ-રત થાય, અથવા બઝાઈ અને રખર કરવા થાય, તો એવા એવા મતલબથી સખાવત કરે તે સખાવત નથી,

તેમજ હકદારજ હોય તેવાને આપવું જેમકે કોઇ ઢોંગી અથવા હા કોઇ દીનનું જાનું બતાવી ડલો લઈ જાય તેને આપવું, અથવા ઇસરાફ કરવો, એટલે ન જીવે ત્યાં ના હક વાપરવું એ પણ સખાવત નથી, અને જે ઇસરાફ કરે તે માલના મરતબાથી જાદીલ છે, અને નથી જાણતો કે માલથી પોતે તથા પોતાના અહલો અયાલની હીજાજત થાય છે, કમાલ મરતબો હાસીલ થાય છે. તેમજ માલ અને સરવત માટે ઇસલામની તરવીજમાં ધણી દખલ છે; અને તેજ કારણથી સહીફએ સોલયમાનીયાહ માં વસીહ છે કે ઇન્નલ હીકમતા મઅસ્સરવતે યકંઝાન, વમઅલ ફૂકરે નાએમ યાઅને ઇદમ અને હીકમત છે તે જો માલ હોય તો જાગતા છે, અને અગર ગરીબી અને તંગદસ્તી હોય તો સુતેલા છે.

અને ઇસરાફ કરવાનું કારણ કે યાતો હલાલમાલ મેળવવાની સખતીથી માહીતગાર નહીં હશે, અથવા ધણે ભોગે જે લોકોને ખીરાસમાં માલ મળેલો છે અને કઆવાની તક-લીફ પડી નથી તેઓ એ મુજબ ઉઝડે છે, અને નથી જાણતા કે હલાલ માલ મેળવવાના રસ્તા બહુજ આછા છે, જીવો કે હલાલ તપાસવાવાળા હમેશા સખતી અને મુસીબતમાં ગીરફતાર હોય છે; અને જેઓને હલાલ હરામની પરવા નથી અને જ્યાં હોય ત્યાંથી મેળ-વવાનોજ મતલબ હોય અજાણ સવાબથી કામ ન રાખે તેઓ વધારે ગહતમાં હોય છે, અને એવા લોકોને જેમ મેળવવા માટે બે પરવાઈ રહે છે તેમજ વાપરવા અને બિઝાવવા માટે પણ બે પરવાઈ રાખીનેજ ધ્યાન નથી રાખતા હલાલમાં કે હરામમાં જેમ વાપરવા મન થાય તેમાં વાપરી નાખે છે:

બાબ ત્રીજો.

ફસલ બીજ પાક સીકાતો મેળવવાનો ધલાજ.

નણુવું નેમએ કે જે શખ્સને ખરાબ સીકાતોથી પોતાના નફસને પાક પાકીયા ક-
રી. “સીકાતે જમીલા” (સારી) થી શણગારવો હોય તેને જરૂર છે કે પહેલે ખરાબ અને
બદ સોકોની સોહબતથી પરહેઝ કરવું લાઝીમ જણે અને ખરાબ ચાલ ચલગતવાળા સોકોની
સોહબત ન રાખવી વાજીબ સમજે અને તેઓના કીસ્સા ત્યા કહાણીયો સાંભળવાથી બચતો
રહે અને નેક અને સારી સીકાતોવાળા સોકો સાથે બેઠ ઉઠ રાખે અને તેઓની ચાલ ચ-
લગત ઇમ્તીયાર કરે અને તે નેક સોકો ખલાયકની સાથે કુવિ રીતે વસ્તે છે તે જુવે અને
આગળના ઝમાનામાં ગુજરેલાં નેક સોકોની હીકાયતો વાંચે અને તેઓની રાહ રસમથી વા-
કીફ થાય અને તે સોકો કેવી રીતે ચાલતા હતાં શું ખાતાં હતાં વિં દરેક બાબતથી વા-
કીફ થાય કેમકે દરેકની સોહબતમાં બહુજ અસર છે તેમજ આગલા સોકોની સારી બાબતો
વાંચવાથી ધણોજ ફેઝ પરોઝે છે. ધનસાનની તખીયતમાં ચોરની ખાસીયત છે તેથી જે
બાબત બીજા પાસે બે ચાર વખત જુએ છે તે પોતે પણ શીખી લીધે છે અને તેમાં
બેદ એ છે કે ધનસાનના નફસની અંદર જે “કોવા” છે તેમાં કેટલાંક એવાં છે કે તે
નેક અને સારી ચીજને પકડી લીધે છે અને કેટલાંક એવાં “કોવા” છે કે ખરાબ અને
બદ ચીજ હાસીલ કરી લીધે અને તે દરેક સારી ત્યા નરસી ખાસીયતવાળા “કોવા”
આપસમાં લગાઇ અને ઝગડો કર્યા કરે છે તેથી તે લગાઈ ઝગડો થતાં જે જેના ઉપર
ફાવી જાય તે ધનસાનના નફસને કબજે કરી પોતાની મરજી મુજબ ચલાવે છે; તો તેમાં
કાંઈ શક નથી કે જે વખતે કોઇની સોહબત ઇમ્તીયાર કરે અને તેની પાસેથી જે કાંઈ
હીકાયત કીસ્સા સાંભળે તે મુજબ પોતે પણ વસ્તવાની ખવાહીશ કરે છે એટલે સુધી કે
તેની પાસે બેસનારાં ધણે ભાગે તેનાં જેવાં થાય છે જેમ કે એક ઉસ્તાદના ધણા શાગીર
દો હોય તેમ એક મવલાના ધણા ગુલામ હોય અને એક બાદશાહના ધણા અમીરો હોય
તેઓના સ્વભાવ ધણે ભાગે એક બીજાને મળતા હોય છે; એક કંપીલા અને એક શહેરના
સોકો પણ એક બીજાને મળતા હોય છે.

નણુવું નેમએ કે ધનસાનના ધણા “કોવા” “અખલાકે રઝીલા” (ખરાબ આદ-
તો) ને આહવાવાલા છે. તેથી ધનસાન બહુજ જલદી બદી ઉપર ચઢી જાય છે અને બદ
સીકાતો ધણીજ આસાનીથી મેળવી શકે છે અને સારી ચીજો મેળવતાં બહુજ વાર લાગી
સખ્તી પડે છે તેથીજ કહેલું છે કે સારી અને ઉમદા સીકાતો મેળવવી એમી છે જેમ કે
ખાજામાંથી ઉપર ચઢવું અને ખરાબ સીકાતો મેળવવી એવી છે જેમ કે ઉપરથી ખાજામાં
ઠેકો મારવો બીજું એ કે પોતાના નફસને એવો કબજામાં રાખે કે જેમ અને તેમ નેક
સીકાતો તરફ ખવાહીશ કરે જેમ કે કોઇ સખી થવા ચાહતો હોય તો હમેશાં પોતાના
માલને સરખા અને અંકેકલ મુજબ મુસતહક સોકોને આપે અને જે વખતે બખીલી તરફ

દીવ ખેંચાય તે વખતે નદસને સખત ધમકી આપી બરાબર સમજાવે અને જે કોઇ શુભચિંત અને જ્યાં મરદી ચાલતો હોય તે શરાબ અને અકલથી ઉલટી નહોતેવી મોટી મોટી બીકામણીની બાબતોની અંદર પોતાને દખલ આપે અને જે વખતે બીકણ ત્યાં ના મરદીપણ પોતામાં જુવે તે વખતે પોતાના નદસ ઉપર બહુજ સખત ગુસ્સો કરે કેમકે આ બાબતો એક ઇલાજ તરીકે છે કે તેથી ખરાબ સીધાંતોની બીમારીને દુર કરી નદસને સહીલ વસાલીમ રાખે.

ત્રીજુ એકે પોતાના અહવાલની પાછળ લાગી બરાબર સુધારો કરતો રહે અને જે કામ કરવા ચાહે તેની પહેલા વિચારે અને ટીકર કરે જો સારૂ અને નેક હોય તો બળ-લ્લી લાવે અને ખરાબ હોય તો છોડી આપે અને કોઇ વખતે એકાદી ખરાબ બાબત થઈ જાય તો પોતાના નદસને બરાબર શિક્ષા આપે અને ધમકાવતો રહે એટલુંજ નહીં પણ તેનો બદલો પણ લે કે સખત અને બારે ચીઝ હોય તે પોતે ક'બુલ કરે જેમ કે પોતાના ગળાને હરામ ચીઝથી માંદુ કચું હોય તો ખરાબ ચીઝ ખાઈ તેની કડવાસની મઝા ચખાડે તેમજ હરામ ચીઝ ખાધી હોય તો રોઝો રાખી ભુખની મઝા દેખાડે તેમજ નાહકંને ગુસ્સો કચો હોય તો બીજી વખતે ગુસ્સો કરવો હોય તો પણ સખર કરે અથવા પોતાને એવી જગ્યાએ ફસાવે કે તેથી હલકાઈ થઈ ગુસ્સો આવે અને તે ગુસ્સા ઉપર સખર કરે અથવા તેનો બદલો નજર સદેકો વિગેરે કરીને કરે અને હરગીઝ હરગીઝ કોઈ હાલમાં પણ પોતાથી ગાફીલ ન રહે અને હર વખત નેક સીધાંતો મેળવવા અને તેને સાંચવવામાં તત્પર રહે અને અગર પોતે એવું જાણે કે નેક અપેલાકમાં હું મોટે દરજે પહોંચ્યો છું તો પણ ગંદલત ખાય નહીં કેમકે ગંદલત ખાવાથી સુસ્તી આવે છે અને સુસ્તીના સખ-બથી “આંલમે કોદોસ” (પાક આંલમ ના) ફેઝથી મહરૂમ રહે છે અને રૈઝના દરવાજા બંધ થઈ જાય છે અને દીન બદીન નેક કામ માટે જેમ વધારે કોશીશ કરશે તેમ નદસને તાજી તાજી સીધાંતો હાસીલ થતી જશે અને કમાલને મોટે દરજે પહોંચશે અને સ-આદતના દરજાને એટલે સુધી પહોંચવાનો કે તખીયતનો પરદો આંખની સામેથી દુર થઈ જવાનો અને “મલક” અને “મલકુત”ના ભેદ જાણવાનો અને દુનીયાના કામમાં જરૂરતથી વધારે મહેનત કરવી નહિં તેમજ હદથી વધી જવું નહીં અને પોતાને “શકાવત-મા” ગીરીફતાર કરવો નહીં તે કરતા વધારે “શકાવત” (બદખખતી, કર્પદશે કે એલા મોટા “આંલમે કોદસના” જવહરને આગે અધારી દુનીયાના કાંકરા ઠીંકરાને માટે અર્થ બ-રખાદ કરી નાંખે અને એવી મતા કે તેની કીમત “મુલકે અબદ” (હમેશનો મુલક) હો-ય તેને ઇંટ અને માટીના બદલામાં વેચી નાંખે અને એવી પુજા કે તેના નફાથી કીયમતની પાદશાહી મળતી હોય તેને ઉકરડા અને કચરામાં નાંખી આપે.

ચોથું એ કે જે ચીઝના સખબથી “કુબ્બએ શહવીયા” અથવા “કુબ્બએ ગઝબી-યા” જોશમાં આવતો હોય તેનાથી પરહેઝ કરે જેમ કે જે ચીઝ જોવાથી ગુસ્સા અથવા શહવતને જોશ આવતો હોય તે જોવા અને સાંભળવાથી આંખો અને કાન બંધ કરે તે-મજ તે ચીજોના ખ્યાલ અને વિચારથી દીલને દુર રાખે અને જેમ બને તેમ હીજાઝતમાં રહી તે ચીજોનો ખ્યાલ દીલમાં આવવા આપે નહીં કેમકે તેનો ખ્યાલ અને વિચાર કરવા-થી શોકની આગ અને ગુસ્સાનો ભડકો તેજ થાય છે અને તેથી શરીરના અવયવોમાં અસર થાય છે અને જોવા અથવા સાંભળવા શીવાય એ અસર થતો નથી અને જે કોઇ

આ બન્ને કોવાને જોશમાં આવતા ન અટકાવે તો એવું છે કે શેરે દરીદાહ (ફાડી ખાનસી વાધ) અથવા સમે દીવાના (હડકાયું કુતર) અથવા મસ્તાન ઘોડાને છુટું મુકી તેનાથી બચવાની કિમીદ રાખવા જેવું છે.

પાંચમું એ કે પોતાના નફસનો ફરેખ ન ખાય અને પોતાના આઅર્થમાલ તથા અફ-આલ સારા ન સમજે અને પોતાના એખ તપાસવામાં મશગુલ રહે અને બહુજ ઉંડી ન-નરથી પોતાના એઓ તરફ ધ્યાન કરે અને ઝીણી છુપેલી બાબતો પણ જે જોવામાં આવે તે દુર કરી નાંખે અને સમજે કે દરેક નફસ પોતાના અહેવાલ અને સીધાતો ઉપરઆશક છે તેથી તેના તમામ કામો તેની નજરમાં બહુજ સારાલાગેછેતો ન્યાંમુધી બારીક નજરથી પોતાના એખને શોધી નહીં કાઢે ત્યાં મુધી તે દેખાશે નહીં અને ઘણા માણસો પોતાના એખથી ગાશીલ છે એટલે મુધી કે અગર બીજા કોઈના પગમાં કાંટો વાગે તો તરત દેખાય છે અને પોતાની આંખની સામે ઝાડની ઝાળ આવે તોપણ બાળતા નથી માટે સર્વોદત અને નેકબખ્તની “રાહેનગત” આહવારને લાઝીમ છે કે પોતાના ખરા દોસ્તો પાસે પોતાના એખ તપાસરાવે અને તે દોસ્તોને જરૂર છે કે તેના એખ હોય તે બયાન કરી આપે બલકે બેહતર એ છે કે પોતાના મહેરબાન દોસ્તોમાંથી કોઈએકને મુકરરર કરે કે તેના હાલ અને એખની ખબર આપે અને જે વખતે તે આપણા એખ બયાન કરે તે વખતે ખુશી થઈને તેનો એહસાન માની તે એખ દુર કરવાની કોશીશ કરે અને તે દોસ્તને એમ સમજે કે તેણે મને બહુજ ઊમદા અને સારો હદીયો આપ્યો પણ આવો દોસ્ત મળવો બહુજ મુશકીલ છે કેમકે ઘણા દોસ્તો ખુશામતીયા અને પોતાની મતલબ કાદનારા છે અને કેટલાક મલત જોનારા મલતની વાતને હુનર સમજે છે અને હુનરને એખ સમજે છે અને એ પણ બનવા જેમ છે કે અવી બાબતમાં દુસ્મનોથી વધારે ફાયદો પહોંચે છે કેમકે દોસ્ત છે તે એખને બ-હુજ યોગ્ય તપાસે છે બલકે તેની નજર દોસ્તીની નજર છે તેથી કોઈ કોઈ વખતે એખ તેના જોવામાં આવતો નથી જેમકે કોઈએ કહ્યું છે કે દોસ્ત અને ખીરાદરની નજર એખ જોવાથી ટુંકી છે પણ દુસ્મનની નજર એખ જોવામાં તેજ છે તો દાના અને અકલમંદ એ શખ્સ છે કે જે વખતે દુસ્મનો તેના એખ જાહેર કરે તો આ શખ્સ તેઓનો શુકર કરે અને આ બાબતમાં સઉથી વધારે ફાયદો પહોંચાડનાર એ ચીઝ છે કે બીજાઓને પો-તાના એખનો આઘનો બતાવે અને તે અંદર જે સારી નરસી ચીઝ દેખાય તેનો વિચાર અને શીકર કરે અને જે ખરાબ ચીઝ બતાવે તેને સુધારે અને પોતાના આઅર્થમાલના દફ-તરને રાત અને દીવસ પોતાની સામે ખુલ્લું રાખે અને બરાબર તપાસ કરે તો જે વખતે તેની અંદર કોઈ જાતની બદી નજર ન આવે તો ખુદનો શુકર કરે અને અગર કોઈ બદી જોવામાં આવે તો પોતાના નફસ ઉપર ચુસ્તો કરી ઇપકો આપી તૌબા કરે.

ફસલ ત્રીજી રૂઠની બીમારી દુર થવાના ઇલાજમાં.

જાણવું જોઈએ કે ઇલાજની પહેલે બીમારીને ઓળખવી જોઈએ અને ઓળખ્યા પછી એ બીમારી શા કારણથી ઉત્પન્ન થઈ તે સમજવું જોઈએ પછી તેનો ઇલાજ કરવો જોઈએ અને ઇલાજ કરતી વખતે તમામ ચીઝનો ઇલાજ અથવા ખાસ બાબતનો ઇલાજ જે

મુનાસીબ જ્ઞાને લે કરવો તો જે રહતો હકીમ હોય તે અથવા જે કોઈ રહતો ઇલાજ કરવા માટે તે નીચેના ઘનુન પ્રમાણે ચાલે, તો હવે નફસ અને રહતની બીમારીયો કે જે ખરાબ અને બદ સીકાનો છે તે છે અને તે બીમારીયો હદથી વધી જવાથી ક્ષય છે અને વાચી ચુક્યા કે તમામ સીકાનો તથા કીસમથી છે અવલ સમજ શક્તિનો કુવો બીજો ગત્ય એટલે ગુસ્સાનો કુવો અને ત્રીજો શહવતનો કુવો એ ત્રણે કુવો પોતાની હદથી વધી ધરી જવાથી રહતની બીમારીયો પેદા થાય છે, હવે તે વધી ધરી જવું તે પણ મે કીસ્મતું છે એક એક તેનું માપ બરતર ગણતરી વિં થઈ શકે બીજું તેની કેફીયતથી માર્ગલુમ થઈ શકે અને તેની બીજી વધારે હકીકત લખી છે કે જેની અહીંયા જરૂર જોતા નથી તો એ સરવે બીમારીના ત્રણ દરમ છે, એક “ઇફરાત” બીજું “તફરીત” અને ત્રીજું “રદઅત” હવે ઇફરાત એટલે વધી જવું જેમકે કોઈ ચીજ બાલુવાની બાબતમાં બહુજ શીકર કરવી જેમકે જે ચીજ ખ્યાલમાં આવી ન શકે તેના માટે બહુજ વિચારવું અને કોઈ ચીજમાં વહેમથી હુકમ આપવો અને એની અંદર “તફરીત” નો દરજો નાદાની અને બેવકુફીનો છે કે જરૂરી બાબતોમાં પણ શીકર અને વિચાર ન કરે અને તે શીકરથી “રદઅત”નો દરજો એ છે કે જે ઇલમની અંદર કમાલકે બુઝુર્ગી ન હોય તે મેળવતા મેહનત કરવી જેમકે રમત અને તમાશાની બાબતો બનાવવી અને એજ મુજબ જરૂરત કરતા મુનાઝિરો (વાદ વિવાદ) વિં નુ ઇલમ વધારે હાસીલ કરવું અને કુવચે ગતબોલામાં “ઇફરાત” એ છે કે ગુસ્સો વધારીને ફાડી ખાનાર હયવાન જેવું બની જવું અને બદલા લેવામાં હદથી વધી જવું અને તફરીત તેમાં એ છે કે જરા પણ ગુસ્સો ન લાવતા જાવતા જ્યારે શરમ પણ ન રાખે અને બે મજૂતી તથા હલકાપણું થાય તેના પરવા ન કરે અને તેજ મુજબ છે પોતાને બચ્યા અને ઓરતો મુજબ બનાવી રાખવો તે પણ મેહનત બહુજ છે અને તેમાં “રદઅત” એ છે કે હયવાન અને પદ્ધત વિગેરે ઉપર ગુસ્સો કરવો અને વાલકો અને રકાબી વિં તોડી નાંખવી કપડાંને ફાડી નાંખવો અને શહવિયાની અંદર “ઇફરાત” એ છે કે હદથી વધારે સ્ત્રીસંધ કરવો અને બીમારનો ખોદ હોવા છતાં છોટે રહેવું નહીં તથા ખ્યાહીશ વગર જ મરવું અને તફરીત એ છે પોતા માટે જરૂરી ચીજ માટે પણ કોશીસ ન કરે અને બાલ બચ્યાઓને બરબાદ થવા આપે અથવા ઔરતથી છોટે રહી અવલાદ થતી અટકાવે અને તેની અંદર “રદઅત” એ છે કે (તોવબા તોવબા) મરંદો સાથે બદ્દેઅલી કરે અને હરામ બુકંમા લીં થી પરહેઝ ન કરે.

અને નફસની બીમારીઓ તથા હદથી વધી જવું તે ત્રણ તરાહથી છે ૧-નફસાની; ૨-જીસ્માની; ૩-ખારેજ; નફસાની એ છે કે શુરથીજ તેની તબીઅતમાંજ ખરાબી હોય; સમજ શક્તિ ઓછી હોય, શહવતનો કુવો ન હોય; જીસ્માની એ છે કે બદનમાં કોઈ જાતની બીમારી વીગેરેના સબબથી કાંઈ ખરાબી આવી જાય, જેમકે શહવત ઓછી થઈ જાય, મીઠુંઝાંડી થઈ થઈ જાય લીં અને ખીરજી એટલે બાહેરના બીજા કોઈ કારણથી ખરાબી થાય, જેમકે ખરાબ લોકોની સોહબતમાં બેસે છઠ્ઠ સખે અને તેઓ વારતાને ત-ગકા મારે તે સાંજળીને તેઓની પેરવી કરે; તો તેથી પણ ખરાબી મદ્દ નફસમાં બીમા-રી ઉત્પન્ન થાય છે.

બાબ ત્રીજો.

ફસલ ચોથી નફસની ખીમારીયોનો ઇલાજ કરવાની તરતીજી.

જાણવું જોઈયે કે જ્યારે તમે નફસની ખીમારીને ઓળખવાનું સમજી ચુક્યા તો તેનો ઇલાજ કરવાની રીતપણ જાણે કે જેવી રીતે ઇનસાનના શરીરની ખીમારીનો ઇલાજ થાય છે તેમજ રૂઢીની ખીમારીનો પણ ઇલાજ કરવો જોઈયે. જેમકે હૈરાત (ગરમી) ના સુખખથી ખીમારી થઈ હોય તો તેના માટે સરદ (ફરી) ખોરાકી આપવી જોઈયે, અને સરદીની ખીમારી હોય તો તેના માટે ગરમ ખોરાકી આપવી જોઈયે કે સહેજસાજ ખીમારી હોય તો એ ખોરાકી બદલવાથીજ સાઈ થઈ જાય છે અને તેજ તેનો મતલબ છે; પણ અગર ખીમારી વધારે અને મજબૂત થઈ ગઈ હોય અને ખોરાકીના બદલવાથી સારી થાય નહીં તો તેને દવા અને કડવા ઉકાળા પાચ છે પણ તેથી પણ સાઈ ન થાય તો ઝેર વિં થી દવા કરે છે કે તેથી સાઈ થાય છે; અને કોઈ કોઈ એવી સખત ખીમારી થાય છે કે કોઈ દવાથી ફાયદો થતો નથી પણ ઝામ આપીને ચામડી બાળી નાંખવાથી સાઈ થાય છે, અને કોઈ વખતે એવી પણ ખીમારી થાય છે કે શરીરનો કોઈ અવયવ કાપી નાંખવો પડે છે, અને તે છેલ્લો ઇલાજ છે.

તો નફસની ખીમારી માટે પણ એજ પ્રમાણે ઇલાજ અને દવા છે એટલે જે વખતે ઇનસાને પોતાના નફસમાં જોયું કે વાળખી રીતે ચાલવાથી પોતાનો નફસ ઉઝડો છે તો તેની દવા માટે પહેલે એ ખોરાકીની જેમ સારી સીફત પોતામાં આવવા માટે કોશીશ કરે કે બદસીફતને પડતી મુકી નેક ખસલત પૈદા કરે, પણ એમ વરતવાથી ફાયદો ન થાય તો કડવી દવાની જેમ પોતાના નફસને બહુજ દપંકા આપે, અને દીલથી તથા જીભથી કહ્યા કરે કે આ કામ તું સાઈ કરતો નથી અને દીલમાં ખ્યાલ કરે અને નફસને ખીતાબ કરે કે અજો “ નફસે અમ્મારા મકકારા ” તેં મને અને તને હલાક કર્યો અને ખુદના ગંજ બની અંદર નાંખ્યો, અને એવો બાદશાહ કે જેની હૈલત હમેશાં કાયમ દાયમ રહેવાવાળી છે તેનાથી દુર કર્યો, અને પોતા માટે જહન્નમની આગ અને તેના અંદરના સાંપ વીંછી તૈયાર કર્યો, અને અશરાર અને શયાતીનોની સાથે રહેવાનું થયું; તો જે આથી પણ ફાયદો ન પહોંચે તો તે ત્રીજી વખતનો ઇલાજ ઝેર થકી ઇલાજ કરવાનો છે તે મુજબ અંમલ કરે એટલે પોતા માટે અંદર જે બદ સીફતો છે તેથી ઉલટી નેક સીફતો જખરાઈથી કરે, જેમ કે પોતાની અંદર બખીલી હોય અને કોઈ રીતથી તે સીરત દુર થતી ન હોય તો પોતે

પોતાના માલને હૃદયથી વધારે વાપરી નાંખે, અને જે લોકો ઇસરાફ કરીને ફાકટ વાપરે છે તે પ્રમાણે વાપરે કે જ્યારે એવો નકામો ઘણો માલ વાપરવા લાગશે તો તે અખીલીની આદત દુર થઈ જશે કે તે ખીમારી સારી થઈ; અને જ્યારે ખીમારીથી માણસ તંદુરસ્ત થાયછે તો દવા મુકી અપાયછે તેમ આપણુ ઇસરાફ કરવો એટલે, હૃદયથી વધારે માલ વાપરવો મુદ્રા આપી શરાર્થના હુકમ પ્રમાણે વાપરે; અને આની અંદર સવાલ ઉત્પન્ન થાય કે હૃદયથી વધારે માલ વાપરી નાંખવા શરાર્થમાં જન્યજ નથી તે કેમ જની શકે ? તો તેનો જવાબ એ છે કે જેમ જેર ખાતું જન્યજ નથી પણુ દવાને માટે જન્યજ થાય છે તે પ્રમાણે રહના ઇલાજ માટે પણુ એ બાબતો પણુ જન્યજ થાય છે. અને કોષ્ટ શામ્સને “જુખ્મ”ની ખીમારી હોય એટલે ના મરદની જેમ ડરતો અને ખીલીતો હોય અને તે સહેજસાજ રીતે દર્દ થઈ ન શકે તો ખતરનાંક અને ખીલામણી જગ્યામાં પોતાને નાંખે; તેમજ કોષ્ટને તકબ્બુર (અલંકાર)ની ખીમારી થઈ હોય તો તેને દર્દ કરવા માટે એવા કામ કરે કે જે તેની શાનની લાયક નથી જેમકે પાણી ભરે, અગ્નરમાંથી ખાતું લઈ આવે; તેમજ “કુજ્મ” એટલે મોટાઈ અને બડાઈ અને મગરૂની ખીમારી હોય તો પોતાને નાદાન અને જાહીલની અંદર ગણે અને સમજે કે તે ખીમારી દુર થઈ જાય.

હવે એથી પણુ એ ખીમારીયો દુર ન થાય તો તે ડામ દેવા અને અવયવો કાપી નાંખવાના જેવા ઇલાજ કરે એટલે પોતાના નફસને સખત અને મુશ્કીલ કામની અંદર દાખીલ કરે જેમકે કુવ્વે શહવીયાહની ખ્યાલીશ વધી ગઈ હોય તો ખાતું પીતું સુતું અને આરામને એકદમ તજી દીધે અને જન બચે તે પ્રમાણે સહેજસાજ ખોરાકી રાખે તો જ્યારે આવી અવી સ્થિતિની જરૂર પડે તો લોકોના હપકો આપવાથી અને વાતો કરવાથી ન ડરતા જનની રીતે પોતાના નફસને સુધારે; પણુ શરત એ છે કે શરાર્થની બાહેર કદમ મુદ્રા જે બાબતની એખી મનાઈ થએલી છે તેમાં ફસાએ નહીં; અને જે બદ સીધાત દુર કરવામાં તેથી વધારે ખરાબ બાબતમાં ફસાઈ જાય તેવું ન કરે તો એટલાજ માટે નેક-બખ્તીના રસ્તા ઉપર ચાલવાવાળા ઉપર જરૂર છે કે એ બાબતના ઇલાજ જાણવાવાળો હકીમ કાગીલ હોવા જોઈએ કે દરેક ખીમારીને એખખી તેના ઇલાજને પણુ જાણતો હોય; અને અજાણ છે એ લોકોથી કે જેઓમાં દોર અને જતાવર અને શયતાન જેવી સીધા-તો પગથી માયા સુધી ભરી હોય કે રાતને દિવસ ઔરતોની જેમ પોતાના શરીરને શણગારવાનીજ શીકરમાં રહે છે, અને દોરની જેમ ખાવા અને પીવાના વિચારમાં રહે છે; અને ફાડીખાનાર જતાવરોની જેમ લોકો સાથે વરતે છે, તેઓના હુલમથી લોકો ફરીયાદ કરે છે ન હલાલ જાણે છે, ન હરામ સમજે છે, ન તેના વખાલ અને અજાનબથી ડરે છે, એટલુંજ નહીં પણુ જે બીચારા પોતાના નફસને ખાલીસ કરવા માટે બાલબચાઓની ખીદમત કરે છે અને લોકો સાથે બહુજ આજી અને નમ્રતાથી વરતે છે અને કેટલીક ઉમદા અને મજબુત ખોરાકોને તરક કરે છે, તેઓને મલામત કરીને છુર અને ખરાબ કહે છે એટલુંજ નહીં પણુ તે બીચારાઓને બેવકુફ અને નાદાન સમજે છે, અને એ બાબતથી ગાફીલ છે કે પોતે જે બાબતમાં ફસેલા છે તે કેટલી બેવકુફી અને નાદાની છે ?

બાબ ચોથો.

નફસની ખીમારીયો અને તેના ઇલાજોની તકસીલ.

ફસલ પહેલી ફુવ્વએ આમેલાને લગતી બાબતો વિષે.

જાણવું જોઈએ કે ફુવ્વએ આમેલા કે તેથી “અદાલત” નીકળે છે અને “અદાલત” છે તે મોટી ફઝીલત અને સારા કમાલની અંદર મોટો મરતબો ધરાવનારી ચીજ છે કેમકે તમામ સીફતો કમાલીયહ તેથીજ નીકળે છે, અને “જવર” (જુલમ વિ.) કે અંદલથી ઉલટું છે તેનાથી તમામ સીફતો રઝીલા (ખરાબ) નીકળે છે; અને “અદાલત” એવી ઉમદા ચીજ છે કે તેના સખબથી તમામ બાબતો મુનાસીબ રીતે વરતાય છે, અને નેક સીફતો સાંચવી રખાય છે, અને એક બીજીથી ઉલટી બાબતોમાં મહોબ્બત પૈદા થાય છે, તો તમામ ફઝીલતવાળી ચીજો અને કામીલ સીફતો અંદાલતના સખબથી મળી શકે છે, અને એજ સખબથી અફલાતુને ઇલાહીએ કહ્યું છે કે જ્યારે ઇનસાનની અંદર અંદાલતની સીફત હા-સીલ થાય તો ઇનસાનના નફસના તમામ ભાગો નુરાની થઈ એકબીજીથી શેશની મેળવે છે, અને નફસની આંખો ઉઘડીને જે અફઝલ અને સારી બાબતો ચાહેલી છે તે બજાવી લાવવામાં કોશીશ કરે છે, અને તે તમામના પૈદા કરનાર જલ્લ શાનહુની નજીકની ગાદી બીપર ખેસવાની લાયક થાય છે, અને તે તમામ બાદશાહોના બાદશાહની દરગાહમાં બહુજ નઝદીકી હાસીલ થાય છે; અને અંદાલતની સીફતની ખાસીયત એ છે કે જુદી જુદી ચી-જને એક બીજી ચીજમાં મહોબ્બત પૈદા કરાવવી અને હદથી વધી ઘટી ગએલ ચીજને ખરાબર માફકસર લાવવી અને તમામ વિખરાએલી બાબતને એક કરવી કે ઘણા કરતાં એકની ખુશુર્ગી વધારે છે; અને તેમજ જે કાંઈ એકની વધારે નજીકમાં મળતું હોય તે વધારે અફઝલ અને સાફ છે જેમકે જોવામાં આવે છે કે જે અશઆર એટલે કાવ્યો, અને મળતા આવતા રાગ કે તે એક બીજા શબ્દે શબ્દને મળતા આવવાથી ઉમદા લાગે છે કે તેઓમાં જુદાઈ માલુમ પડતી નથી; અને જે ખુબસુરત અને ઉમદાહ ચહેરો ખારો લાગે છે અને દીલમાં તે ખેંચાઈ આવે છે તેનું એજ કારણ છે કે તેની સારી સારી બાબતો એક ઠેકાણે ભેગી થએલી અને તમામની ખુબસુરતી એકજ રીતની અને અવયવો એક બીજાને લગતા અને ભળતા હોય છે; તો જ્યારે વિખરાએલી અને એકબી-જાને ન મળતી ચીજ કરતા એક રૂપ અને એકબીજાને ભળતી અને મળતી ચીજને પસંદ આવે છે, અને ઝાઝાં કરતાં એક ચીજની વધારે ખુશુર્ગી છે તો તમામ કરતા વધારે ખુશુર્ગ અને શરફવાળો એજ વાહેદે હુકીકી (જે હકીકતમાં એકજ છે તેજ) કે તેની સાથે બહુ ચીજ મળેલી નથી બલકે તમામ ચીજોથી પાક અને પાકીઝા છે. અને દુન્યાની અંદર જે મવજુદ ચીજો છે તે તમામ તેના થકી છે, અને આએ આલમની અંદર દરેક જાતની એક વહેદત (એકપણું) તેની વહેદતે હકીકી નીચે છે અને દરેક જુદી જાતના એકપણાની અંદર તેની યકતાઈનો અસર છે વિ.

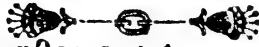
તે અંદાલતની શરણતને સમજી ચુક્યો અને જાણ્યું કે જુદી જુદી બાબતની અંદર સલાહ અને તેને એક કરવાનું તેનું કામ છે, તેમજ હૃદયી વધી ગયું અથવા ઘટી ગયું હોય તેને વચ્ચે દરજે મુકવાનું કામ છે, તો હવે જાણ કે અંદાલતના અર્થબોલ (ફૂલ) માં અને કાંઈને કાંઈ આપવા અને માલના ભાગ પાડવાનાં તથા લોકો સાથેનાં મામલામાં છે તેમજ હુકમ ચલાવવામાં તથા ઝગડા ચુકાવવામાં અંદાલત છે, તો એ તમામની અંદર આંદોલ એ છે કે જરા પણ વધી કે ઘટી ન જાય એ જાંઝકે સાચા અને હિંચા મોતી તોળતી વખતે જેથી રીતે કાંટા બરાબર વચ્ચેવચ્ચે રાખે છે તેમ અંદાલ કરીને વરતવું જોઈયે; તો દરેક બાબતને બરાબર વસત (વચલા ભાગ) માં રાખવી જોઈયે; અને એ બાબતમાં કશો શક નથી કે વસતનો દરજો ઓળખવા માટે અંદાલનું ત્રાજવું જોઈયે અને તેની અંદર પણ દરેક વજન વધારે છે કે ઓછું, અને જેનાથી તોલે તે કાંટા કેવો જોઈયે તે કાંઈ ચીજથી ઓળખાઈ શકાતું નથી પણ તેના માટે શરીર્યંતે હક્કે ઇલાહીયાહ (ખુદાની હક શરીર્યંત) અને તરીકે સનીય્યએ નબીય્યાહ (હજરતે રસુલે ખુદા સં નો રેશન તરીકો) કે તે વહાદતે હકીકીયાહના ચરખાથી નીકળેલ છે તે જોઈયે તો તેજ તમામ બાબતમાં મીઝાને અંદાલ (અંદાલનો કાંટો) છે, તો જે હકીકતમાં આંદોલ હોય તેના માટે વાજબ છે કે એવો હાકીમ હોય કે શરીર્યત ઇલાહીયાહ અને તરીકે નબીય્યાહના કાયદાથી પુરું વાકીફ હોય.

જાણવું જોઈયે કે આએ અખલાકના આલીમોએ “અંદાલ” ના ત્રણ ભાગ નીમેલા છે એક આંદોલે અકબર કે તે શરીર્યંતે ઇલાહીયાહ છે કે હક સુખદાનહુ તઆલા તરફથી નીકળેલ છે કે તે બંદાની સરખાવટની હીફાજત કરે; બીજું આંદોલે અવસત (વચલા દરજો) કે તે આંદોલ સુલતાન છે કે તે શરીર્યંતે મુસતફવીયાહને તાબે હોય. ત્રીજું આંદોલે અસગર કે તે સોનું અને રૂપુ છે કે તેના થકી લોકોને લેણદેણમાં બરાબરી થાય છે. અને એ ત્રણ આંદોલ વિષે ખુદાએ તઆલાએ કુરઆનમાં પણ ઇશારો કરેલ છે તેનો મતલબ એ કે ખુદા ફરમાવે છે કે અમેએ કુરઆન મોકલ્યું કે જેની અંદર અહકાને શરીર્યંત છે, અને અંદાલનું ત્રાજવું મોકલ્યું કે તેના થકી લોકો પોતાની અંદર સરખી રીતે વરતે, અને હૃદયી વધારે વધી ઘટી ન જાય, અને અમેએ લોખંડને મોકલ્યું કે તેની અંદર લોકો માટે સખત અજાબ અને ધણો ફાયદો છે, તો કુરઆનથી મતલબ શરીર્યંતે પરવરદીગાર છે, અને મીઝાન (ત્રાજવો) થી ઇશારો દીરહમો દીનાર (નાણું) છે, અને લોખંડથી ઇશારો સુલતાને આંદોલની શમશીર છે કે લોકોને તેના થકી સીધે રસ્તે દોરે અને જવરો કુદમથી અટકાવે.

અને “આંદોલ” થી ઊલટું “જાબીર” છે અને તેની પણ ત્રણ જાત છે એક જાબીરે અઅંજમ અને તે એ છે કે શરીર્યંતના હુકમથી બાહરે નીકળી જાય, અને સાહબે શરીર્યંતની તાબેદારી ન કરે, અને એવા લોકોને કાફર કહે છે. બીજું જાબીરે અવસત તે એ શખ્સ છે કે જે સુલતાને આંદોલની નાફરમાની કરે, અને તેને “યાગી” અને “તાગી” કહે છે. ત્રીજું જાબીરે અસગર અને તેઓને કહે છે કે જે દીનાર અને દીરહમના હુકમમાં સરખી રીતે ઉમો ન રહે અને વાજબી રીતે નવરતે બલકે પોતાના હક કરતાં બીજા પાસેથી વધારે લીધે, અને બીજાના હક કરતાં તેને ઓછું આપે, અને તેને ચોર અને ખાઈન કહે છે.

મેચંરાનુસ્સઅંદાદ.

બાબ ચોથો.

ફસલ બીજ અદાલતના ભાગ.

જાણવું જોઈએ કે અંદાલત ત્રણ જાતની છે. ૧-લી ખુદા અને ખુદાના બંદા વચ્ચે છે, અને તેનો ખુલાસો એ છે કે તુ સમજી ચુક્યો કે પોતાથી બનતા સુધી આમલને બરાબર કરવો તેને અદાલત કહે છે. અને હક સુખલાનહુતઆલા હયાત અને તમામ કમાલ અતા કરવાવાળો છે, અને દરેક જનદાર તે માલીકો મુખતારનો મોહતાજ છે, અને તેણે પોતાની બે શુમાર નેઅંમતોનું ખવાન દરેક માટે બીજાવી રાખેલું છે, અને દરેક વખતે તેના તરફથી બંદાઓને જે જે નેઅંમતો મળે છે તેની ગણતરી કોઇથી પણ થઇ શકતી નથી, અને એ શીવાય આમિરતમાં મોટા મોટા મરતબા અને દરજા ખુશી અને ઐશ તથા રાહતની બાબતો જે જે તૈયાર કરેલ છે તેની કાંઈ ગણતરી થઈ શકતી નથી, અને તે ચીજો તમામ કરતાં બેહતર છે, અને તે એવી એવી ચીજો છે કે તેના જેવી કોઈ આંખે ન જોએલ છે તેમ ન કાને સાંભળેલ છે તેમ ન કોઈના દીઠમાં તે વિષે ખ્યાલ થએલ છે, તો તે એ ચીજોના ખુદા તરફથી બંદા ઉપર ઘણું મોટો હક વાજીબ છે, તો તે વિષે આપણને કાંઈ પણ અદાલત કરવી જોઈએ, કેમકે દરકોઈ તરફથી કોઈને કાંઈ ફૈઝ અને નેઅંમત પહોંચે અને તેના બદલે કાંઈ ન કરે તો અલખતતા તે જાલીમ અને બખીર થશે; પણ એહસાનનો બદલો જુદી જુદી તરફનો છે જેમકે કોઈ બાદશાહ તરફથી એહસાન થાય તો તેનો બદલો એ છે તેની દાલત લગેશા રહેવાની દોષ્ટી કરવી, અને તેની તર્જરીફ જાહેર કરવી, તથા તે નેઅંમતનો શુકર કરવો. તથા તેની ફરમાંબરદારી કરવી; અને બીજો કોઈ શખસ કાંઈ એહસાન કરે તો તેને કાંઈ માલ આપવો અને તેની હાજતને બરલાવવી, પણ ખુદાવંદે કરીમ કોઈનો કોઈ બાબતમાં મોહતાજ નથી તો આ નાચીજ ધનસાન તેની નેઅંમતનો બદલો કોઈ રીતે કરી શકે નહીં તો દરેક બંદાને વાજીબ છે કે તેની માર્ગરેફત અને મોહબ્બત હાસીલ કરવામાં કોશીશ કરે, અને તેના પયગ-અંબરોની ઇતાઅત કરે, અને શરીઅતના આહકામને બળવી લાવે આગરચે એવા નેકકામની તૈયારી મળવી તે પણ તેની નેઅંમતોમાંથી છે, પણ બંદાને જે બાબતનો ઇજ્તિયાર મળેલ છે તેની અંદર કોટાહી ન કરતાં ચુનાહોથી પરહેઝ કરે અને તેની તાબેદારી ઇસ્તિ-યાર કરે કે તેથી જાલીમ ન હોય.

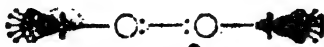
૨-જી અદાલત લોકોની દરમીયાન છે. અને તે એક બીજાથી હાંસીલ થાય છે જેમકે લોકોના હક અને આમાનતોને અદા કરવી, અને દરેક મઆમલામાં ધનસાદ્થી વરતવું, ખુશુઓ અને ઝખ્કોની તર્જીમ કરવી, અને મજલુમોની ફરીયાદને પહોંચવું તથા ઝખ્કોનો હાક પકડવો, અને એ અદાલત એવી છે કે ધનસાન પોતાના હકથી રાજી થાય અને કોઈ ઉપર જરાએ છુલમ કરવો રવા ન રાખે, અને પોતાથી બનતા સુધી પોતાના બીરાદરે દીનીના હક બળવી લાવે, અને જે શખસ જે મરતબાને લાયક હોય તે તે પ્રમાણે તેને ઈજાબે અને જાણે કે પૈદા કરવાવાળા તરફથી દરેક ઉપર હક લાગીમ છે,

તો તે અદા કર્યા માટે જલદી કરે. અને હજારો રસુલે ખુદ સં થી વારીદ છે કે ખીરાદરે મોઅમિનના એકબીજા ઉપર ત્રીસ હજાર છે! ૧-અમરુતેના હકમાં કોઈ ખીરાદરે મોઅમિનથી ગુનાહ થઈ જાય અથવા તેનાથી કાંઈ તકરીર થાય તો તેથી દરગુજર કરે. ૨-કોઈ ગરીબ હોય તેની દીલદારી કરે અને તેના ઉપર મહેરબાની રાખે. ૩-કોઈ એવો તેના જાણવામાં આવે તો તેને છુપાવી રાખે, ૪-તેનાથી કોઈ અણુધટું કામ જાને તો આંખપાડ કરે. ૫-અગર ઉઝર ખવાડી કરે તો તેના ઉઝરને કમુલ કરે. ૬-અગર કોઈ ખીરાદરે મોઅમિનની ગીયત કરે તો તેને મના કરે. ૭-તેના માટે જે કાંઈ બેહતર જાણે તે તેને પહોંચાડે અને થીખામણ તથા નમીલત કરવાથી અટકે નહીં. ૮-તેની દોસ્તીને સાંચવે અને તેની દોસ્તીની શરતોની ખમતી લાવે, ૯-તેના હકને મંજુર રાખે. ૧૦-અગર ખીમાર થાય તો તેને જોવા માટે જાય. ૧૧-ગુજરી જાય તો તેના જનાઝાની સાથે જાય. ૧૨-જે વખતે તેને બોલાવે તો તેને જવાબ આપે, ૧૩-અગર કાંઈ કહીયો મોકલે તો કમુલ કરે. ૧૪-અગર તેની સાથે નેકી કરે તો તેનો બક્ષો આપે ૧૫-અગર તેના તરફથી કાંઈ નેઅમન પહોંચે તો તેનો શુકર અદા કરે, ૧૬-તેની મદદ કરે ૧૭-તેના બાલબચ્ચા અને ઇફતતને સાંચવે ૧૮-તેની હાજતને પુરી કરે ૧૯-જે કાંઈ તેની પાસે સવાલ કરે તેને રદ ન કરે ૨૦-અગર તેને છીંક આવે તો તેને કહે કે ખુદાએ તઆલા તારા ઉપર રદમત કરે. ૨૧-કોઈ રસ્તો લુટી જાય તો તેને રસ્તો બતાવે. ૨૨-સલામ કરે તો તેનો જવાબ આપે ૨૩-તેની સાથે વાતચીતમાં નેક રીતે વરતે ૨૪-તેની નેઅમતોને નેક સમજે ૨૫-તે કસમ ખાય તોને સાચી જાણે ૨૬-તેની સાથે દોસ્તી કરે અને તેની દુસ્મનીથી પરહેઝ કરે ૨૭-તેની મદદ કરે જોછાયે તો જાલીમ હોય જોછાયે તો મઝલુમ હોય અને તે જાલીમ હોય તે વખતે મદદ એવી રીતે કરે કે તેને હુકમના સજાપથી જલીલ અને ખરાય ન કરે ૨૮-૨૯-એ જે ચીજને અસન લખાણમાં નથી ૩૦-જે ચીજ પોતા માટે નેકીયોથી દોસ્ત રાખે તે ચીજ તેના માટે પણ દોસ્ત રાખે અને બદીમાંથી જે ચીજ પોતા માટે ખરાય જાણે તે ચીજ તેના માટે પણ ખરાય જાણે.

૩---જુગદાલત એ છે કે પોતે તથા પોતાના હકદાર મુરદાઓ વચ્ચે અદાલતથી વરતે, જેમકે તેઓના કરજને અદા કરે, અને તેઓની વસીયત ઉપર અમલ કરી તે પ્રમાણે બજાવી લાવે, અને તેઓના સવાળ માટે સદકો આપે, અને દોઆ વીંચી તેઓને યાદ કરે.

જાણવું જોઈએ કે જે બાબતો મજકુર થઈ તેથી મઝાલુમ થયું કે દરેક શખસ માટે બહુજ કમાલ અને નેકપણી એ છે કે પોતે અદાલતની સાથે મૌસુફ થાય એટલે લોકોમાં આદીલ કહેવાય અને દરેક જાહેર અને ખાતીનના કામમાં વચસે દરજે ચાલે જોછાયે તો તે કામ ખાસ પોતાનું હોય અથવા તેમાં ખીજા લોકો પણ શરીફ હોય; અને દુન્યા તથા આખેરતમાં વચસે દરજે ચાલવાથી નમત હારીલ થાય છે તો અએ જાને ખીરાદર અગર તું નેકબખીના તલખગાર હો તો એવી કોશીશ કરે તારામાં તમામ કમાલ બેગાં થાય તો પહેલે એવી રીતે વરત કે-ઇદમ અને અમલમાં વચસે દરજે રહે અને જ્યાં સુધી તાસથી બસી શકે ઇદમ અને અમલને બેગો કર અને તે તેમાંથી એક ચીજ ઉપર બસન કર કેમકે અગર બેમાંથી એક ચીજ ઉપર બસ કરીશ તો પયગમ્બરની પીઠને તોડવાવાળો થઈશ જેમકે આશળ હદીસમાં આવી ગયું છે. અને જાણુ કે અમલ વગરનો ઇદમ વખાલ અને નુકસાની છે, અને જાલીલથી સિતેર ખતા આંખપાડી કરવામાં આવે

છે પણ આલીમથી એક ખતા પણ મુઠવામાં આવતી નથી, અને ઇશ્વર વગરનો અમલ
અહમત અને જે ફાયદા છે, કેમકે અમલ એ છે કે જે ઇશ્વર અને માર્ગરક્ષતની નસતે
ચાય. અને અમલની અંદર બરાબર વચ્ચે દરજે રહેવું; જેમણે કે પોતાના જાહેર અને
ખાતીન હાલને એક સરખો રાખે, પણ એવું ન બને કે પોતાની જાહેરી હાલતને પાકપા-
કીઆ રાખે અને ઇબાદત તથા તાબેદારીથી શણગારે અને અંદરનો ભાગ અખીસ અને
નાપાક રાખે, જેમકે કોઈ ખરાબ મોદાવાળી ખુદી ચૌરત કે પોતાને શયતાનની જેમ એક
ફુલકન જેવી શણગારીને ભોકોની સામે પોતાનો ખુશનુઆ ડોળ બતાવે કે તેથી ભોકો લલ-
ચાય. અને તેમજ ખાતીનની પાકીમાં ખુદુજ કાશીશ કરીને જાહેરના હાલથી પણ ગાશીજ
થવું જેમણે નહીં, અને ભોકોના કોષ પણ પ્રકારના ઠપકાથી અંદેશ કરવો નહીં, તેમજ
જાહેરની કસાફતથી પોતાને બચાવવું નહીં તે પણ હીક નથી, જેમકે કોષ ઉચ્ચ હીરાને
નજસત અને ગારા વિં માં નાંખી દીધે તેમ પણ કરે નહીં, બલકે એવો હાલ રાખે કે
જાહેરનો દેખાવ અંદરનો આયનો હોય, અને અંદરનો ભાગ તમામ નાપાક અને મેલથી
પાક હોય, અને જાહેર તથા ખાતીનના તમામ ફર્યાદ વચ્ચે દરજે રાખે કે જેની તરસીલ
ઇં આગળ આવશે. તેમજ ઇશ્વર હાસીલ કરવામાં પણ વચ્ચે દરજે ઇખ્તિયાર કરે, અને
ઇશ્વરની અંદર કે જે ખાતીની ઇશ્વર છે તેને પણ હાસીલ કરે, પણ એવું ન બને કે માત્ર
જાહેર આયત અને અખખાર વીં ઉપર બસ કરે અને કુરઆનની હકીકત અને સુન્નત
અને ખારીકીયોથી બેખબર રહે, અને એ શખસ જેવો ન બને કે જેઓએ ખારીકીયો
અને કીતાબના હુકમથી અજાણ્ય રહી માત્ર ઉપર ઉપરથી ખીન્નજોની તકલીફ કરી આલી-
મોની મઝીમત કરે અને એકબીજાને તાન તથા લચ્ચન કરે કે કોષ વખત કોષને કાફર
કોષને મુલહીદ કહે, અને તેઓના કલામ અને મતલબને બરાબર સમજે નહીં; તેમજ એ
શખસ જેવો પણ ન બને કે નકામા ઇશ્વરની અંદર પડી પોતાની ટુકી અક્કલને દરેક
ચીજની અંદર દખલ આપી તેને રહેબર સમજે, અને જે ઠેકાણે નાકીસ અક્કલની સમ-
જમાં ન આવે ત્યાં તાલીલ કરે, અને જેમ આવે તેમ હાંકે રાખે તેમ ન કરે, કે પયગ-
મ્બરોના વારીસોને જાણી અને નાદાન સમજે અને પોતે જે હજુ તમીજદાર થયો ન હોય
ત્યાં પોતાને ખુદુજ અક્કલમંદ સમજે; તો અગર તું આદતો હો કે શરીરવર્તનો રસ્તો ઇખ્તિ-
યાર કરે તો શરયમા ઇશ્વરવાળાથી ઇશ્વરને હાંસીલ કર અને પોતાના નફસને ઇબાદત અને
ઇતિબારમાં મશગુલ રાખ, અને પોતાને એવી રીતે સાફ અને પાક કર કે તાફ દીલ ઇશ્વર-
દીમને કમુલ કરે.

ફસલ ત્રીજી.

અદાલતનિષે વધારે ખુલાસો.

એ ખાખત જાહેર થઇ કે અક્કલ છે તે ખુદાનો ખલાફ છે, તો હકીકી અદાલત એ
છે કે તમામ કુચ ઉપર તે ગાલીબ થાય કે તેથી તમામ કામ બરાબર ચાલે, અને ઇતિસા-
નની મમલોકતને ખરાબ થવાં આપે નહીં, તો દરેક ઇતિસાન ઉપર વાજબ છે કે અક્કલ કે
તે ખુદાનો ખલાફ અને આદીલ હાકીમ છે તે તમામ કોવો ઉપર ગાલીબ થાય એ પ્રમાણે

બહુજન વધારે કેટલીક કરે અને બીજા કોવાની ખ્યાલીશ વિગેરેને ખરતરફ કરી સીધે રસ્તે દેરી મળ્યુંત રાખે. બહુવું જોખમે ને જે શખસ પોતાની સીધાત અને કોવાની દુઃસ્તી ન કરે અને પોતાના અંગની અમલકતમાં અદાલતને જાહેર ન કરે તો તે બીજાને સુધારવા અને તેઓની દરમીયાન અદાલતથી હુકમ કરવાની કાબીલીયત ધરાવતો નથી, અને એવો શખસ ન પોતાની તદખીર કરવાને કાબીલ છે ન બીજા લોકોને સીધે રસ્તે દેરવાની કાબીલીયત રાખે છે, કેમકે જે શખસ પોતાના નફસને સુધારવાથી આજીવ અને લાચાર હોય તે કેવી રીતે બીજાને સુધારી શકે? અને જે ચીરાગ કે પોતાની આસપાસની જગ્યાને રોશન કરી ન શકે તે બધા છેટે છેટેની જગ્યાને કેવી રીતે રોશની આપી શકે?

શૈઝર.

તખીએ કે બાશહ વેરા ઝંઈ રૂઈ=અઝુ દાઝએ સુર્ખ રૂઈ મજુઈ*

સાર—જે તખીખનું મોદુ પીળું હોય તેની પાસેથી લાલ મોદુ કરવા ઉમેદ ન રાખ; તો જે શખસ કે પોતાની સીધાતો અને કુવાને સારી રીતે રાખે અને પોતાના નફસના શહેરમાં અદાલતથી વરતે કે ન હદથી વધી જાય તેમજ નહદથી ઘટી જાય, અને પોતાના નફસની ખ્યાલીશની પૈરથી ન કરે અને વચ્ચે દરજે રહે તો એવો શખસ બીજા લોકોને સુધારવાની કાબેલીયત રાખે છે, અને તેને લોકોનું ઉપરીપાત્રું શોભે છે, અને તે દુન્યામાં ખુદનો ખલાફ અને પરવરદીગારનો છાંયો છે. તો જ્યારે એવા શખસના હાથમાં હુકમતની લગામ આવે અને લોકોનો હાકીમ થાય તો તે તમ મફસાદની ચાંચોને દુર કરી શકે છે, અને તેનાથી તમામ મુલક નવાન અને નુરાની થાય છે અને તમામ આલમ આપાદ અને મર્મમુર થાય છે, અને નેદરો અને ચરમા પાણીથી બરાઈ લખેરઝ થાય છે, અને નીપજ ઘણી થઈ લોકોની નસલ ન વધારો થાય છે, અને તેમજ ઝમીન તથા આસમાનની બરકતના પણ ઘણી થાય છે; અને ફાયદાવાળું પાણી વરસે છે, અને તે એ સખબથી છે કે બાદશાહો જે અદાલત કરે છે તે અદાલત ઘણીજ અફઝલ અને ખુશુર્ગ છે બલકે દરેક અદાલત તેની અદાલતના સાથે સખબ રાખે છે, અને દરેક ખૈર અને નેકા તેની ખૈર અને નેકા થકી છે. જે અગર સુલતાન આદીલ ન હોય તો કોઈ પણ અદાલતથી હુકમ કરી શકે નહીં, અને એ મુજબ કેમ ન હોય? કે લોકોને પોતાના કામ ધંધા ઇદમ અને હુબર શીખવા ધર-બારના કારોબાર ચલાવવા બાલબચ્ચાઓનું પાગલુપોપલુ કરવું એ સરવે બાબતો એ વખતે બને છે કે જે વખતે સરવે તરફથી નીરાંત અને આરામ હોય, અને કોઈ જાતનો ખોફ ન હોય; અને જ્યારે બાદશાહ ઝાલીમ હોય ત્યારે લોકોના દીલ પરેશાન અને હૈરાન હોય છે અને દરેક તરફ શીતનો અને ફસાદ ઉભો થાય છે, અને જાતજાતની મેહનતો આવી પડે છે, લોકોના દીલ સુરદાહ અને યઝ યઝ જાય છે અને કેટલી બાબતોની અંદર કેટલીક અડચણો આવી પડે છે અને નેકબખી તથા કમાલ હાસીલ કરવાવાળા જંગલ અને બીયાબાનમાં હૈરાન તથા સરગરદાન ફર્યા કરે છે. ઝાલીમ તથા ઘનીશવાળા લોકો એકાંત તથા ખુણામાં છુપીને ગુમનામ હોય, ન તેઓનો શોઅરો થાય છે ન તેઓ કોઈને જાહેરમાં હીલ્લત કરી શકે છે, અને તેથી ઇદમ અને અમલના રસ્તા બંધ અને ગુનો ઘણા જાય છે. અને ઇદમ તથા ઘનીશના દવાબ તથા બીત અધારી થઈ જાય છે. તો નેકબખી અને ઇદમ વીં હાસીલ કરવા માટે દીલને ચારે તરફથી સાંતી હોવી જોઈએ.

અને અહીંકામે શરીરમાં જરી થવા માટે આદર્શ આદીશ હોવો જોઈએ. તેમજ હેતુ તે તરફ ધ્યાન પણ હોવું જોઈએ; અને એ સખખથી અખખારમાં વાડી છે કે જે આદર્શ આદીશ હોય તેનો ભાગ રહ્યતના દરેક નેક અમલમાં હોય છે, અને તેમજ જે આદર્શ કે જાલીમ હોય તે રહ્યતના દરેક બદ અમલમાં ભાગીયો હોય છે. હજારો રમુભે ખુદસંથી મર્યો છે કે કયામતના દીવસે ખુદાએ તઆલાની પાસે સર્વથી બહુજ નજીક આદીશ આદર્શ છે, અને તેની પાસે સર્વથી રહમતથી વધારે દુર જાલીમ આદર્શ છે; અને એજ ખુદાજવારથી મર્યો છે કે એક કલાક અદ્દલત કરવી તે સીતેર વર્ષની ધખાદત કરતાં બેહતર છે, અને તેનો બેદ એ છે કે એવું પણ બને છે કે એક કલાકની અદ્દલત તમામ મુદકમાં પહોંચી જઈ બધીજ લાંબી મુદત સુધી તેનો અસર બાકી રહી જાય છે. અને બાઈએદીનના ખુદાજોએ કહ્યું છે કે મને ખબર પડે કે મારી એક દોઆ કબુલ થશે તો તે દોઆ હું આદર્શના દકમાં કરું કે ખુદા તેના હાલને સુધારે કે તેથી મારી દોઆનો ફેઝ તમામને પહોંચે; અને લખેલું છે કે આદીશ આદર્શના શરીર કબરમાં ગળતું અને સડતું નથી. જાણવું જોઈએ કે આ જે કાંઈ કે બાબત બયાન થઈ તે સામાન્ય અદ્દલત છે પણ જે અદ્દલત કે ખાસ છે કે તે જુઝમના મુકાબેલામાં છે તે જુદીજ છે, અને જે કાંઈ બહે બાજે બયાન થાય છે તે અદ્દલત આદર્શહો અને હાકીમેની છે કે જે હવે પછી બયાન થશે.

ફસલ ચોથી ઇસ્મેદીન શીખવા વીશે.

જાણવું જોઈએ કે ઉપરના બયાન પછી ફેટલીક બાબતો લખી છે જેનું સમજવું વધારે કઠણ છે, તે ઇં આગળ ઉપર લખીશું, તે પછી લખે છે કે ઇસ્મના સખખથી ઇન્સાન અને હમયાનમાં તફાવત છે, કેમકે ખાવા પીવા અને ગુસ્સો કરવા વીં માં હમયાનો પણ ઇન્સાનોમાં શરીર છે: તો જે ઇન્સાન ઇસ્મ ન રાખે તો તે હમયાનમાં ગણાશે, માટે અમે બીરાદરે જાન ગફલતની ઉધમાંથી આંખ ઉધાડ અને પોતા ઉપર રહેમ કરી ઇસ્મેદીન હાસીલ કર, ઇસ્મના સખખથી હમેશાની જાંઘી છે, અને ઇસ્મના સખખથી ખુદાની પાસે નજીકનો મરતબો અને દરજો વધે છે, અને દુન્યામાં અથરાફે અને નેક લોકોની સામે તેની ઇજ્જતમાં વધારો થાય છે, અને ઇસ્મની તઆરીફમાં ખુદાએ તઆલા દુરઆનમાં ફરમાવે છે કે ખુદાના બંદાઓમાં આલીમો ખુદાથી દરે છે, અને બીજા જગ્યાએ ફરમાવે છે કે જેઓ આલીમ છે અને જેઓ આલીમ નથી તેઓ શું બચાવે છે ? (ના તેમ નથી,) અને એક જગ્યાએ ફરમાવે છે કે અમે લોકો

માટે દાખલએ બધાન હરીએ છીએ અને તેને નથી સમજતા પણ આલીમો. હં રસુલે
ખુદાએ હરમાવ્યું કે “એલામા” નબીયોના વારીસો છે, અને એજ હજરતે હરમાવ્યું કે
અએ અખાઝરે જે મળલીસની અંદર મ્લમ વીશે ગુફતગો થતી હોય એ મળલીસમાં
એક કલાક ખેસતું તે ખુદાની પાસે હજાર રાત જાગીને દરેક રાત્રે હજાર રકાત નમાઝ
પડવા કરતાં અને હજાર વખત રહે ખુદામાં જહાદ કરવા કરતા, અને બાર હજાર
વખત કુરઆન ખતમ કરવા કરતાં અને એક વરસની એવી ઈબાદત કરતા કે રાતના
નમાઝ પડે અને દીવસના રોઝા રાખે એ સરવે કરતા બેહતર છે, એટલુંજ નહીં પણ એ
તમામ બાબતો કરતા એ એક કલાક ઈલમે દીનની મળલીસમાં ખેસવું ખુદાને વધારે પ્યારું છે.

અને જે કોઈ દીનના ઈલમનો કોઈ પણ મસઅલો સીખવા માટે પોતાને ધરેથી
બાહરે જાય તો દરેક કદમે પયગમબરોમાંના એક પયગમબરનો તથા જંગમદરના શહીદો-
માંના એક હજાર શહીદનો સવાબ અતા કરે, અને આલીમથી જેટલાં હરફ સાંભળે તે-
ટલા શરફ જન્મતમાં આપે, અને તાલેમે ઈલમને ખુદા દોસ્ત રાખે છે, તેમજ મલાએકા
અને પયગમબરો પણ તેને દોસ્ત રાખે છે, અને ઇલમને કોઈ દોસ્ત રાખતું નથી પણ ને-
કમખત. પછી હજરતે હરમાવ્યું કે ખુદા હાલ તાલીમે ઇલમોના, અને આલીમના મોદા ઉપર
નજર કરવી હજાર ગુલામ ગુલામીમાંથી મુક્ત કરવા કરતાં બેહતર છે, અને જે કોઈ ઇલમને
દોસ્ત રાખે તેના માટે બેહીસ્ત વાજબ છે, અને તે સવારે અને સાંજે ખુદાની ખુસનુદીમાં
દાખલ થાય છે અને જ્યાં સુધી કવસરનું પાણી નહીં પીયે ત્યાં સુધી નહીં મરે, અને
કબરની બંદર તેના અંગને કાઝા નહીં ખાય અને બેહીસ્તમાં હજરતે ખીઝર અં નો
રશીક થશે. અને હજરતે અમીરલ મોઅમેનીન અં થી મરવી છે કે આપે હરમાવ્યું કે
અગર મોઅમિન મરી જાય અને એના તરફથી દીન મસલામના મસઅલાનું લખેલું કોઈ
પાતું બાકી રહે તો તે પાતું તેની અને જહન્નમની આગની વચ્ચે પરદો થશે, અને તે
પાનામાં જેટલાં કે હરફ લખાએલાં હશે તે દરેક હરફના બદલામાં ખુદાએતઆલા તેને
એક એક શહેર અતા કરશે અને તે દરેક શહેર સાત દુન્યા જેવડું હશે. આ હજરતે
ઇમામે ઝયનુલ આબેદીન અં હરમાવ્યું છે કે ઇલમ શીખવવામાં જે કોઈ સવાબ છે તે
લોકો જાણે તો અલખતતા તે ઇલમ શીખવા જાય અગરચે તેઓના લોહી વહેવરાવવામાં
આવે અને દરીયામાં ડૂબાડવામાં આવે અને હજરતે ઇમામે મોહમ્મદે બાકીર અં થી
મરવી છે કે આપે હરમાવ્યું કે અગર લોકો ખુદાને ઝોળખવાની ફઝીલતને જાણે તો દુ-
યાની દોસ્ત અને નેઅમતો ઉપર નજર નહીં કરે અને તેઓની સામે દુન્યા માટી જેવી
હલકી થાય, અને જે લોકો બેહીસ્તના બાગમાં અવલીયા અદલાહની સાથે નેઅમતોની લ-
ઝૂત પામે એવી લઝૂત ખુદાએતઆલાની મઅરેફતમાં પામશે, કેમકે ખુદાની મઅરેફત દરેક
વહીસ્તથી દીઝાસો છે અને તનહાઇ માટે રશીક છે અને અંધારા માટે નુર છે અને અ-
શકત માટે કુવવત છે તેમજ દરેક બીમારી માટે શફા છે. અને હજરતે ઇમામે રઝા અં
થી રીવાયત થઈ છે કે એ જનામે પોતાના બાપદાદાથી રીવાયત કરી છે કે હજરતે રસુલે
ખુદા સં હરમાવ્યું કે દરેક મુસલમાવ માટે ઇલમનું હાસીલ કરવું વાજબ છે ત્રાટે તમે
ઇલમને એવા ઠેકાણેથી હાસીલ કરો કે જ્યાં મળવાનું તમોને અનુમાન હોય, અને તેને
તે જાણવાવાળા પાસેથી મેળવો તહકીકકે ખુદાની ખુશી માટે ઇલમ શીખવું
તે નેકી અને ઇબાદત છે, અને એક બીજા સાથે ઇલમ વિષેની વાતચીત કરવામાં
પરવરદીગારની તસબીહનો સવાબ છે, અને તેના ઉપર અમલ કરવો તે સહે ખુદામાં

જાલ કરવા જેવું છે, અને ન જાણે તેને સીખવવું સદકો કરવા જેવું છે, અને તેને લાએકની પાસે પહોંચાડવું ખુદની નજીક છે, કેમકે તેથી હલાલ અને હરામના મસા-એલ જાણવામાં આવે છે, અને તેથી બેહીસ્તના રસ્તા રવશન થઈ જાય છે. અને ડરને વખતે દીલાસો છે, અને એકલાપણા તથા મુસાફરીમાં હોસ્તા અને રશીક છે. એકાંતમાં પાતો કરનાર છે, અને દરેક હાલતમાં રહતુમા છે, અને દુશમનોના મુકાબેલમાં હથીમાર છે, અને હોસ્તોની પાસે શોભા છે. અને ઇદમના સખબથી ખુદાએ તબાહ એક કોમના મરતબાને ખુલદ કરે છે, અને લોકોને ખેરની તરફ સ્તો ખતાવનાર તેઓને કરે છે કે તેથી લોકો તેઓની પેરવી કરે અને તેઓના અર્થમાલ અને અફઝાલ મુજબ વસ્તે; અને એવા લોકોની હોસ્તી અને મોહમ્મતની મલાએકા ચાહના કરે, અને તેઓ માટે મલાએકા પોતાની પાંખો ખીલાવે, અને દરેક સુકી અને લીલી યીજ તેઓ માટે મગફરતની દોઆ કરે એટલે સુધી કે દરયાની માછલીઓ અને જંગલના હયવાનો પણ તેઓ માટે ઇસ્તી-ગંદાર કરે. ઇદમ થકી જહાલતપણથી દીલ જીવતા થાય છે, અને બસીરતની આંખો રોશન થાય છે, અને અશકત બદન મજબુત થાય છે, અને ઇદમ છે તે ઈનસાનને નેક લોકોની મનઝીલ પરહેઝગાર લોકોની મજલીસ અને દીન દુન્યાને માટે દરજે પહોંચાડે છે; ઇદમ હાંસીલ કરવાનો સવાબ રોજા રાખવાના સવાબ જેટલો છે, અને ઇદમ સીખવવું તે રાતના પરવરદિગ્ગરનો ઇબાદત કરવાનો ખરાબર છે, અને ઇદમના સખબથી ઇબાદત થાય છે સીલેરહમ બજાવી લવાય છે, અને હલાલ તથા હરામના અહકામ ઝોળખાય છે, ઇદમ તે પેશવા અને ઇમામ છે અને અમલ તેની તાબે છે; અને નેકબખ્તો માટે ખુદાએ તબાહ ઇદમને ઇલહામ કરે છે, અને બદબખ્તોને તેથી મહરમ રાખે છે, તો ખુશ હાલ એ શખસના કે જેને ખુદાએ તબાહ ઇદમથી મહરમ ન રાખે.

“નાજ” અરજ કરે છે કે ઇદમેદીનની બાબતો વાંચવી અને મજલી-સમાં સાંભળવી વીંડ પણ ઇદમ સીખવામાં ગણાય છે; ખુશ નસીખ એલોકોના કે અહ-કામેદીન સીખે અને સીખવાડે, અને ગામોગામ મદરેસા જરી કરે, આહ ! આહ ! ! આહ ! ! ! લાખો રૂપીઆના ધરમાદા ધણે ઠંકાણે વપરાય છે, જે વીશે મશહુર અને જાહેર છે, વળી તેમાં કેટલાંક કામ સરાથી ઉલટા પણ હોય છે, પણ જે ઇદમેદીન તાલીમ આપવાના કામમાં એટલાં નાણાં વપરાય તો કેટલો ફૂજ પહોંચે ? ઇદમ સીખનારની એક દુરી ક્લમથી મદદ કરવી (એટલે આશરે એક પાઈ જેટલી યીજથી મદદ કરવી) તે સહે ખુદામાં “અખુદાબસ” નામના પહાડ જેટલું સોનું ખેરાત કરવા કરતાં ખેલતર છે, તો એ ઉપરથી જીયાર કરો કે એ કામથી વધારે સવાબનું ખીજી ક્યું કામ હશે ?

ફસલ પાયમી—ઇદમ સીખવા અને સીખવવાના આદાબ વિષે.

જાણવું જોઈએ કે ઇદમ તઅલીમ કરવા અને તઅલીમ લેવાની અંદર કેટલાંક આ-દાબ અને કેટલીક શરતો છે, તેમાંથી ઇદમ સીખવા માટે નીચે મુજબ આદાબ છે.

૧—એકે તાલીમે ઇદમ પોતાના નફસની ખ્વાહીશથી પરહેજ કરે, અને દુન્યાદાર લે-કા તથા હવા અને હવસ ભરેલાંઓ સાથે મેળાપ ન રાખે, અને જાણે કે જાહેરની આંખ એટલાજી હોય તો સુર્યનો પ્રકાશ જોવાથી મહરમ રહે છે તેમજ અગર બાતીનની આંખ હવા અને હવસની બોમ્બારીમાં અને દુન્યાદાર લોકોની સોહબતમાં ફસાએલી હોય તો તે “અનવારે કુદસીયા” (પાક તુર) કે તે ઇદમ મળવાનું કારણ છે તેથી જે નસીખ રહેવાનો.

૨—ઇદમ સીખવાથી માત્ર ખુદાની ખુદીનો અને બેશુમાર નેક બખ્તીએ પહોંચવાનો

અને હયવાનના હરજથી નીકળી મોહટે દરને પહોંચવાનો અને ધનસાનીયતામાં ઘાખલ થવાનો મતલબ હોય, પણ ઇદમ શીખીને લોકો સાથે ઝગડા અને તકરાર ચલાવવા અને મનસબ તથા માલ મેળવવા અને પોતાની જેવા લોકો ઉપર ફપર અને તકબ્બુર કરવાનો મતલબ ન હોય. હજરતે ઇમામે જાઅફરે સાદીક અં. થી મરવી છે કે આપે ફરમાવ્યું કે ઇદમ શીખનારાઓ ત્રણ જાતના છે માટે તેઓને તું ઓળખ. ૧-એવા લોક છે કે લોકોની મરકરી અને હલકાઈ કરવા માટે ઇદમ શીખે કે તે જાલીલ લોકોનો તરીકો છે તેમજ પોતાના બરાબરીયાઓ સાથે ઝગડો અને તકરાર કરવા માટે શીખે છે. ૨-એ લોક છે કે લોકોને ફરેબ આપવા અને ફપર કરવા માટે ઇદમ શીખે છે; ૩-એ લોક છે કે દીનની અંદર મોહતગાર થવા માટે અને અમલ તથા યકીન કામીલ થવા માટે ઇદમ હાસીલ કરે છે; અને એ ત્રણે પ્રકારના ઇદમ શીખનારની નીશાનો નીચે મુજબ છે. પહેલા પ્રકારના લોકોની નીશાનો એ છે કે પોતાના બરાબરીયા સાથે તકરાર અને ઝગડો કરવા બહાર નીકળી પડે છે અને તેઓ ઉપર ગલબો મેળવવા અને તેઓને ઇજા આપવાની પાછળ લાગ્યા રહે છે અને મજલિસો તથા મેહરીલોમાં છેડખાની કરે છે કે તેથી પોતાનો ફઝલ જાહેર કરે, અને જે કેકાણે ઇદમનો ઝીકર થાય અને ઇદમનો તઅરીફ થાય ત્યાં પોતે જાહુજ આજીઝી અને નમ્રતા જણાવે છે, જેમકે માથું નીચું નાંખી દીયે છે અને હંડા હંડા શ્વાસ અને ઝીણી ઝીણી આહ કરે છે અને કોઈ વખતે હાથ હલાવે છે, અને તેનું દિલ અને બાતીન પરહેઝગારીથી ખાલી છે, અને એવા લોકોને ખુદા ઝલીલ તથા બેઇમજનત કરે અને નાકને માટી ઉપર રગડી હલાક કરે. બીજા પ્રકારના લોકોની નીશાનો એ છે કે તે મકર અને ફરેબથી નરમી કરે છે અને પોતાના બરાબરીયા સાથે તકબ્બુરાઈ કરે છે અને પૈસાવાળા લોકો કે જે હકીકતમાં નીચા દરજ્જાના લોકો છે તેઓ સામે આજીઝી અને લાચારી કરી તેઓને હલવો ખાય છે અને તેઓના દીનને બરબાદ કરે છે, તો એવા લોકોના નામ અને નીશાનને ખુદા મટાડી નાંખે અને આલીમોમાંથી ખુદા દુર કરે, ત્રીજા પ્રકારના લોકોની નીશાનો એ છે કે હમેશા દીલગીરી અને ગમીમાં રહે છે અને ખુદાની ઇબાદત માટે જાગે છે અને અંધારી રાતમાં પરવરદીગારની ઇબાદત કરે છે અને પોતાની તકસીરથી ડરતો અને ખાફમાં રહે છે અને પોતાના અઅમાલ સામે નજર કરી ધ્રુજતો રહે છે અને ખુદા પાસે દોઆ કરે છે અને ડરે છે કે રખે કબુલ ન કરે અને પોતાના નફસના સુધારામાં રહ્યા કરે છે અને દુન્યાના લોકોના હાલથી માહીતગાર છે અને દોસ્તો બીરાદરોથી બાગતો રહે છે, તો એવા શખ્સના અવયવોને ખુદાએતઆલા અઅમાલ કરવા માટે મજબુત કરે અને તેઓને કયામતની અંદર રાહત અને આરામ અતા ફરમાવે છે.

૩-અને ઇદમ શીખવા માટે ત્રીજો આદાબ એ છે કે જે કોઈ સમજ્યો અને જાણ્યું તેના ઉપર અમલ કરે, કેમકે જે શખ્સ ઇદમ ઉપર અમલ ન કરે તો તે સમજ્યો તે જુલી જાય છે, અને જે કોઈ પોતાના ઇદમ ઉપર અમલ કરે તેને ખુદાએતઆલા તે નથી જાણ્યો એવી ચીજ નસીબ કરે છે. હજરતે ઇમામે જાઅફરે અં. થી મરવી છે કે જે શખ્સ પોતાના ઇદમ ઉપર અમલ ન કરે તેના માટે ખુદાથી કુફર અને દુરીનો વધારો થાય છે, અને હજરતે રસુલે ખુદા સં. ફરમાવ્યું કે દોઝખના લોકો એ આલીમની / ૧૬મોથી ઇજા પામશે કે જેણે પોતાના ઇદમ ઉપર અમલ કર્યો નહીં હોય. અને ફરમાવ્યું કે સખા પરીમાની અને હસરતમાં એ શખ્સ છે કે જે બીજાને હીદાયત અને તે આગમો શખ્સ તે મુજબ અમલ કરી બેહીસ્તમાં જાય અને આ હીદાયત કરનાર અમલ તરફ ફરમાના સળખથી દોઝખમાં ઘખીલ થાય.

૪—એકે મોઝાલીમના હંફને જોળખે, અને તેનો આદાહ કર, અને તેની સાથે આજેગી અને નમ્રતાથી ચાલે, અને તેની રખાર તેની વાત રહ ન કરે. અને દીકર્યા તેને દોસ્ત રાખે, તેની કોઈ મઝીમ્મત કરે તો રહ કરે, અને અગર જો રહ કરી ન શકે તો સાંથી ઉઠી જાય, અને તેના હંફને જુલ્હી ન જાય, કેમકે તે રહાની બાપ છે, અને જીરમ નો બાપ કે જેનાથી પેદા થયો છે વીં એવા બાપથી આ બાપનો મરતબો મોટો છે, (અને બાપ કેટલી જાતના છે જે વીરો માઆપના હકની કીતાબમાં અમો લખી ચુક્યા છીએ.) અને એજ મુજબ તમામ આંલીમો અને ખાસ કરીને જેઓની કીતાબોથી ફાયદો ઉઠાવે અથવા જેઓના હંફથી રીઝ પામે તેઓના હંફને પણ જોળખે, કેમકે તેઓ પણ એક રીતે બાપ થાય છે, અને કોઈ બાબત પોતાની સમજમાં ન આવેથી તેઓ ઉપર તાનાઝની કરી એઝંતેરાઝ કરે નહીં, તેમજ તેઓની ગણતી થઇ છે એમ ન કહે, પણ બહુજ બારીક તપાસ કર્યા પ્રજી બરાબર ખાતરી થઇ જાય કે તે ખરેખરીજુલ્હજ છે અને તે સુધારવા માટે તો બહુજ સારી અને નેક રીતે અદબથી સુધારે.

૫—એકે પોતાના નફસને ખરાબ સીફતો અને નીચ બાબતોથી પાક અને સાફ કરે, કેમકે નફસની તખી જ્યાં સુધી બાતીલ અને ખરાબ ચીજો વીં થી સાફ ન હોય ત્યાં સુધી હફમનુ નુર તેનીપર નહીં આવે, તેમજ દીલનો આદનો જ્યાં સુધી ખરાબ સીફા-તોના કાટ અને સેલથી પાક સાફ ન હોય ત્યાં સુધી હફમની સુરતોનો અકસ તેમાં નહીં પડે.

ફસલ છઠી તાઅલીમ કરવાના આદાબ.

જાણુજું જેમકે કે તાઅલીમ કરવાના પણ કેટલાક આદાબ છે.

૧—એકે મોઝાલીમ તાઅલીમ કરવામાં ખાસ ખુદાની ખુશીની નીચ્વત રાખે, અને તાઅલીમ કરવાથી બીજો મોટો મતલબ જેમકે માન, મોટો મરતબો, લોકોમાં નામવરી અને ખુરુમી, અને પોતાની પાસે મજમો ભેગો થાય, અને બગાઇ, તેમજ માલની લાલચ કે બાદશાહ પાસેથી અમુક રકમ મળવાનો હેતુ વીં વીં બાબત ન હોય, બલકે તેનો એવો મતલબ હોય કે મુરહ દીલને જીવતા કરે, અને પોતાના પરવરદીગારની દરગાહમાં સવાબનો હંફાર થાય, અને એ વાતમાં કશો શક નથી કે જે કોઈ કોઇને હંફમ સીખવે તો તે આગલા શખસના સવાબમાં તે બાજો છે, એટલે તે બીજાને સીખવશે તેના સવાબમાં લાગ મળશે, અને તે ત્રીજો શખસ મોઝાને સીખવશે અને એવો પાંચમાને સીખવશે તે સર્વમાં ભાગ મળશે, અને તે એટલે દરને પહોંચે છે કે તેની મધુન્ની રેહલી નથી; તો જ્યારે એક જાણુને તાઅલીમ કરવામાં આવે શુમાર વગરને મોહટો અગર મળે તો એકમમાં મોટી અને બાતીલ નીચ્વત રખીએ તો તે મહામોહટા સત્રાબને ખોલ ન શકે ?

૨—એકે તાલીમે હફમ (વિદ્યાર્થી) ઉપર મેહરબાની અને સારી નીચ્વત રાખે અને

હરહાસમાં તેની ખેર ખ્યાલીનું ધ્યાન રાખે, અને મોહખ્યાતની રીતથી તેને શીખામણ અર્પિ અને નસીહત કરે, અને તેની સમજ શક્તિ મુજબ તેને તાલીમ કરે તેથી વધારે ખાર ન નાખે, અને હસ્તે મોઢે નરમી સાથે તાઅલીમ કરે અને સખતાઈ વાપરી ચુસ્સો ન કરે.

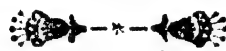
૩—એકે જે ઇદમની તે લીયાકત રાખે તે ઇદમ સીખવવાથી આનાકાની ન કરે, અને એ બાબતમાં બખોલી અને કંજુસપણાથી ન વરતે, અને જેને જે મતલબની લાયક ન બળે તેને તે મતલબ ન કહે.

૪—હકીકતમાં જે ખીલાફ હોય તે તેને ન કહે, અને ખરી બાબત ન હોય તેની તેને સગજણ પાડે નહીં, અને જે ચીજમાં શક અથવા શુબો આવી પડે તે બતાવે નહીં, બસકે બપારે તે બાબત પુરેપુરી પોતે સમજે પછી તેને બતાવે વીં વીં.

બાણુનું જોઈએ કે આ ઝમાનામાં એ ઇદમ સીખવા અને સીખાડવાની શરતો બહુ બાગે લોકો અમલમાં લાગતા નથી, કે ન સીખવાડવાવાળાની નીચત ખાલીસ છે તેમજ ન સીખનારનો મતલબ સહીદ છે, અને એ સખગથી હજારમાં એકજણ કમા અને મંતમે પહોંચતો નથી અને ઘણા જહાલતમાં બાકી રહે છે એ છતાં કે પોતાની ઉમ્મરને બહુ બાગે શીખવામાં ચુમાવે છે.

કસલ સાતમી ઇલમની કેટલીક બત છે.

બાણુનું જોઈએ કે ઇદમ એ બનાવ છે પહેલું ઇદમ દુન્યાનું અને તેનાથી મોટા કાયદો દુન્યાનોજ છે જેમકે હીકમત (વર્ષદક) હીસાબ નુંજુમ વીંવીં તો એ ઇદમથી દુન્યામાં રૈઝ પહોંચવાનો; અને એ ઇદમ સીખવા ઘણું કરીને વાજબ નથી પણ કોમ વખતે એ ઇદમમાંથી કોઈકજ બલમનો કોઈ બાગ શીખવે બાજબે કોશાઇ થાય છે એટલે એકજણો શીખે તો બસ છે. બીજું ઇદમ આખેરતનું છે કે તેના સખગથી આખેરતની કાયમ અને દાયમની નેકબખી હારીલ થાય છે અને તે ઇદમ ત્રણ બતના છે. ૧-ઇદમે ઇલાહી છે કે તેથી કસુલેલીન અને કયામત વીગેરેનો હાલ માલુમ પડે છે અને એ ઇદમ તમામ ઇદમ કરતાં અફઝલ અને ખુશુર્ગ છે. ૨-ઇદમે અખકલાક છે એટલે નેક ચાલ-ચલણ વીગેરેની બાબતો કે તેથી નફસને નખત મજાશે કે હલાકતે મોંચશે એ ઓળખાય છે. ૩-ઇદમે રીકાહ કે તે થકી હકાલ અને હરામ વીગેરેના મસાલોની ખબર પડે છે. તો એ ત્રણે ઇદમ શીખવા વાજબ અને લાજબ છે, અને એજ મુજબ એ ઇદમ શીખવા મોટે જે ઇદમે લોગત અને તકરીર વીં શીખવા પડે તે પણ શીખવા વાજબ છે, પણ તેની અંદર ખાસ કરીને જે સીખવું વાજબ છે તે એ છે કે પહેલે એઅતેકાદ રાખે કે આ તમામ આજમના પેદા કરનાર ખુદાએ વંદહુ લાશરીક છે અને તે જીસમ અને અંગ વીગેરેથી પાક છે વીગેરે સીફાતે સુખીતીઆહ અને સીફાતે સલખીઆહ બાજબે અને સમજે, તે પછી અદાલત અને નમુવત અને હામમત અને કયામતને સમજે તો અટલી ધીજ બસ થશે, અને જે કાંઈ અલકામે શરા છે અને તે હક છે એ પણ એઅતેકાદ રાખે વીં બીજું ઇદમે અખક્કાક હાંસીલ કરે અને તે પોતાની શક્તિ મુજબ સમજે અને બાજબે કેમકે નફસને છુલે મુકી દેવાથી ઇનસાન હલાક થાય છે અને નફસને સારી આદત અને

અદ્ય ત્રીં થી રસગારી હાંસીય થાય છે. અને હજરતે રસુમે ખુદ સં “દરમાખુ” છે કે હું એટલા માટે પયગમ્બર થયો છું કે અપલાકે હસનાને અનન્નમે પહોંચાડું, તે દરેક શખસ ઉપર લાઝીમ છે કે પોતાનો અમુક વખત નફસના એળ અને “કમાલને” ઝોળખવા અને એ એળની ખીખારીનો ઇલાજ સમજવા માટે અપલાક અને હદીસની કીતાબો વાંચે અથવા એ જાણવાવાળાઓથી સાંભળે અને તે મુજબ અમલ કરે, અને બીદઅત ત્રીં ના તરીકાથી પરહેઝ કરે. ત્રીજું ઈસ્મેશીકાહ હાજત અને જરૂર જેટલું શીખવું વાજબ છે કે પોતાની ઇઆદત અને મસઅલાની અંદર અટકી ન રહે અને એથી વધારે શીખવું વાજબે કીદાઇ છે એટલે કાઇ કોઈ ઉપર વાજબ છે કે તે શીખીને બીજાઓની હાજતને પુરી કરે, અને તેને “ઇદમે ઇજતેલાહ” કહે છે. જે શખસ કે કાંતો મુજતહેદ હોય અથવા મુજતહેદનો તકલીદ કરતો હોય અને એ જે તરીકામાંથી એકે તરીકા ન પડે તે શુનેહગાર છે* અને તેનો ઉઝર પરવરદીગાર પાસે કબુલ નથી, અને એ બન્ને તરીકામાંથી એક તરીકે કાને પકડનાર ખુદાનો તાબેદાર ગણાશે અને મસાએલથી વાકેફ થશે, પણ મુજતહેદ થવામાં જે નુરાનીયત અને તાસીર છે તે હરગીઝ તકલીદ કરવામાં નથી, પણ જે શખસ ઇજતેલાહ કરવા ચાહે તે એ દરજે પહોંચી પોતે તે દરજે પહોંચ્યો છે તેની ખાત્રી કરે અને નફસ તથા શયતાનનો ફરેજ ખાય નહીં, અને યોગ્યક મસાએલ ચુટી કાઢવાની શક્તિ હાસીલ થવાથી પોતાને મુજતહેદ ન ગણે.

અને જે શખસ “તકલીદ” થી મસાએલ હાસીલ કરવા ચાહે તેને જરૂર છે કે મુજતહેદને ઝોળખે તેમજ તેની સીફતોને તથા અંદાલતને જાણે. જાણવું જોઈએ કે ઈસ્મેશીકાહ અને તે માટે થઈ ઈદમે લોજીત, નહેવ, સરફ, વીં સીખવું પડે છે તે એ ઈદમ સીખવાની જરૂરત કે બોલે મતલબ નથી, પણ તેથી ગરજ એ છે કે ખુદાની ઇઆદત અને બંદગી તેના હુકમ પ્રમાણે સમજીને સહીહ રીતે કરે, તો એવું ન બને કે એ ઈદમ સીખવામાં મશગુલ થઈ ઇઆદત મુકી આપે, પણ જરૂરત મુજબ સીખે અને તેથી મતલબ ઇઆદતનો હોય, ધણા એવા છે કે સરફ, નહેવ, વીં વીં ઇદમ સીખવા અને તેમાં પ્રવેશ થવા માટે થઈ પોતાની ઉમ્મર ખરબાદ કરે છે અને શરાના મસાએલથી મેખખર અને ગાફીલ છે, કે દુન્યાની અંદર એવા ફતમાં હુશીયાર થવા અને નામવરી મેળવવા કામીલ થાય છે, અને તેમાંજ પોતાની ઉમ્મર ખરબાદ કરે છે, અને નેકબખ્તી તથા સર્વાદતથી બેગસીબ અને મહરૂમ રહે છે, અને એ કરતાં પણ વધારે નુકસાન ઉપાડનાર એ લોક છે કે અંમલ અને ઇઆદતથી હાથ ઉપાડી તેમજ શરાના મસાએલને મુકી આપી બીજા ઈદમનો બારી-કીયો અને શક અને એહતેમાલ વીં માં હંઝા ઉતરી પાનાનાપાના ચીતરીને કાળા કરે છે વીં તો તેથી કાંઇ આખેરત મળવાની નહીં. “નાજ” કહે છે કેટલાક ગેરમજહબવાળા એઅંતેરાઝ કરે છે અને કહે છે કે તમારા પયગમ્બર અને ઇમામે અવા કામીલ અને અકલમંદ હતા કે જેની હદ નથી અને તમે તેઓની ઘણી તાઅરીફ બયાન કરો છો, તો તેઓએ તો કોઈ એવો હુઝર કે હીકમત કે યુક્તિયો બનાવી નહીં, જેમકે હાલના સુધરેલા ઝમાનામાં રેફે, તાર, તથા બીજી ઘણી જાતના સાંચા નીકળ્યા છે, તો તેઓનો પુરેપુરો ખ્યાલ એકલ અને નફસથી છોડ અમો એક “તવહીદ” નામની કીતાબ હીકુ મુસલ-લમાન વીં તમામ કોમને વાંચવા માટે બનાવા ચાહીએ છીએ કે વધારે નહીં તો ખુદ

* ત્રીજો તરીકો “અંમલબ એહતીયાત” તો પણ છે, અને એ સરે કાઇનું કામ નથી તેમાં પણ એક સારે દરજે પહોંચવું જોઈએ વીં

વહેકુ આશરે છે તેને સકરાર દરેક મનસાધી સખસ કર્યા વમર રહેજ નહીં તેમાં સખીયું, પશુ અહીંયાં, દુકમાં સખસાઈ કે એ સુકરમવારોને ખુદાએ મોર્મજી અંતા કર્યા હતા કે તેઓએ મુરદને જીવતા કર્યા આઠ મહાડમાંથી આવાજ આવી, હવનાનો તાબેદારી કરતા હજારે માંડે રસ્તે દુકવારમાં પહોંચી જતા, તે એવી એવી બાબતો કે તેમાંથી એક બહુકે એકમાંથી જરા પશુ બીજા કામથી બની શકતુ નથી, તે આ રેલ્વે અને તાર વીન એ ચીજોની સામે કાંઈ પશુ મધુગ્રીમાંજ નથી, હવે કાંઈ એમ કહે કે તે તો પોતે પોતાની જાતથી એવી કરામતો રાખતા તેમાં બીજાને શા શાયદો ? તો તેનો જવાબ એ કે રેલ્વે બનાવી છે તેથી ભોદ્રા છેડેની મુસાફરી દુક મુદતમાં આસાનીથી કરી શકે છે એ કાયદો છે, તો તેઓએ જ મોર્મજી અંતાવ્યા તેથી જ મહામોટી આખેરતની મુસાફરી છે તે મુસાફરી આસાનીથી થવાની બધી ઉમદા ચીજ ભોકાને મળી અને તે **ઈસલામ છે**, કે જે ઇસલામ ન હોય તો એ મુસાફરીમાં હજારો જાતની મુસીબતો છે, અને ઇસલામ હોય તો આસાની છે, જેમકે પહેલી મનઝીલ કબરની છે તેમાં મુનકરો નહીર સખાલ કરે છે, જે ઇસલામી હોય અને એતેકાદનો જવાબ આપે તો બેડો પાર થાય છે, અને ઇસલામ ન હોય તો તે ખુદાને તો એળખેજ નહીં તો તે શું જવાબ આપે ? કાંઈ જવાબ આપીજ ન શકે તો તે વખતે અંજાબ ઉપાડવો પડે અને અહીંયાં દુન્યાની જીંદગાનીની રાહત છે તે ફક્ત આશરે સો પચાસ વરસની દુક મુદતની રાહત છે, અને મરવા પછીની રાહત છે તે હમેશા કાયમ અને કાયમની રાહત છે, તો અક્કલમંદ છે તે યોડી મહેનતે જાડો લાભ થાય એવું કામ કરે છે, તો પચગમબર મોટા મોટા પહાડો તોડાવી સડક બંધાવી રેલ્વે બનાવતે અને હુમરો કાઢતે તો તે કાયદો ભોકાને ફક્ત આ ફના થનાર દુન્યાનો મળતે, અને જે અબદુલ આબાદ કાયમ અને કાયમની જીંદગીના સુખનો કાયદો છે તે અટકી પડતે, તો તેથીજ પોતે મોટી મોટી લગાઇઓ કરી ખુતખાના તોડી મસજીદ બનાવી, અને જે તમામ જહાનના માઝીકને સુકી સુર્તી અને બીજાની પુજા કરતા હતા તે મુકાવી એ પરવરદીગારે વહેકુલાશરીકની બખાદત કરતા કર્યા, તો વીચારો કે એ જનાબે પોતાની જીંદગીમાં હમેશા કાયમ અને કાયમની રાહત ભોકો ભોમવે એવો રસ્તો કરી ગયા તે ઉમદા અને વખાણવાની બાબત છે કે આ ? વળી જેમ જેમ હુન્નર અને કળા નીકલે છે તેમ તેમ બાજુ બાજે એવું જોવામાં આવે છે કે તેમાં પડ્યા પછી બખાદત અને આખેરતની કમાઈમાં બહુજ યોડું ધ્યાન રહે છે, બહુકે કેટલાક રાત અને દીવસ તેમાંજ મરાગુલ રહે છે. કે ન પોતાના માલીકની માફ, અને ન પોતાની આખેરતનો ખીયાલ, ન મરવાનો ડર, ન કબ્રખરમાં પુછાણું થશે તેના જવાબની તૈયારી, બહુકે રાત અને દીવસ જે કાંઈ કુસહને વખત મળે તે પશુ તેજ વીચાર અને શીકરમાં ગુમાવે છે, આ દુન્યા એક બારદાનની જેમ છે, જેમકે બહારગમ અંબર કસ્તુરી મોકલવી હોય તો તેને સારા મજબુત બારદાનમાં પેક કરવી જોઈએ, પણ એ જરૂર નથી કે તેને પેક કરવા માટે રેશમી અને સોનેરી કપડાતુ બારદાન બનાવે, જેમકે જે એમ કરે તો તે માલ કરતાં તેના બારદાનમાં વધારે ખીરચ થઇ માલમાં નુકશાન થવાતું, અને બારદાન આખર શરી અરામ થઇ બરખાદ થવાતું, તો આખેરત તે અંબર અને કસ્તુરી રૂપી છે, અને દુન્યા બારદાન રૂપી છે, તો હવે એટલું વીચારવાતું કે એ અસલ માલ અને બારદાનમાં દરેક બાબતમાં કેટલો તકાવત રાખવો જોઈએ ?

ફસલ આઠમી.

દુર્ગુણો અને તેના ઇલાજ.

(સહેનગત ૧૦ મી સાલના હીસ્સા ૩ જાના પેજ ૪૮ થી સાંધણ.)

૧—“જેહલે મોરકકમ” છે. “જેહલે મોરકકમ” એને કહે છે કે જે માણસ એવો અગ્નિ હોય કે તે કાંઈ જાણતો ન હોય, અથવા તે હકીકતથી ઉંધું જાણતો હોય અને તેને પોતે એવું સમજતો હોય કે હું હકું જાણું છું, તો એવો શખ્સ કાંઈ જાણતો નથી તે પોતે પોતાના ન જાણવાને પણ જાણતો નથી, અને એ સીધા ખરાબમાં ખરાબ છે. અને એ મજકુર દુર્ગુણને દેડે કરવો બહુજ મુશ્કેલ છે, અને રહના તખીમોએ એ દુર્ગુણને દુર કરી શકવાથી અશકતતા જાહેર કરી છે, જેમકે શરીરના હકીમોએ કેટલીક જડ ધાસેલી ખીમારીઓ દુર કરવાથી અશકતતા દેખાડી છે, અને એજ સખબથી હજરતે ઇસા અં ફર-માયુ કે કોટી વીં નો ઇલાજ કરવાથી હું અશકત નથી પણ અગ્નિ અને એવકુદનો ઇલાજ કરી શકતો નથી, અને એવું કારણ એ છે કે જ્યાં સુધી ઇનસાન પોતે જાહીલ અને અગ્નિ છે એમ જાણતો નથી ત્યાં સુધી તે પોતાના નુકશાનને જોઈ શકતો નથી અને તે અગ્નિતાને દુર કરવા માટે ઇલિમ શીખતો નથી અને હમેશાં ગુમરાહીમાં બાકી રહે છે.

અને એ મજકુર દુર્ગુણ ઓળખવાની રીત એ છે કે જે લોકો દીનદાર અને ઇમાનમાં મજબુત હોય અને હકીકતથી પાક હોય તેઓ પાસે પોતે જે જાણતો હોય તે મતલબ દલીલો સાથે બયાન કરે, અગર તેઓ તેના મતલબ અને દલીલોને પસંદ કરે તો જાણે કે તે અગ્નિતાની ખીમારીમાં સપડાએલો નથી અને અગર તેઓ જુમ બતાવે અને કહે કે એ દલીલો વીં ખરી નથી, તો તે સમજે કે તે અગ્નિતાની ખીમારીમાં સપડાએલો છે, અને એ ખીમારીની પરિક્ષા માટે માત્ર એકજ મતલબ અને એકજ દલીલ ઉપર બસ કરવું જોઈએ નહીં.

મજકુર ખીમારીને બેહતરમાં બેહતર ઇલાજ એ છે કે જેથી એહન વધે એવું ઇલમ શીખે અને જે દીનના હકીમોએ હોય તેઓની પાસે દલીલોની સાથે તર્કસીમ લીધે અને પોતાની દલીલો તેઓ સામે બયાન કરે અને દીલમાં તકલીફ એટલે કોઈના કહેવા ઉપરજ હા પાડવી એ બાબત હોય અથવા હકીકતથી હોય અથવા કોઈના કહેવાને તરત માની લેતો હોય એવી ચીજોને દુર કરે.

૨—“શક” અને “હયરત” છે, શક અને હયરત એને કહે છે કે હકની તકીક કરવા અને બાતીલને રદ કરવાથી નફસ અશકત હોય. અને શક અને હયરત ઇમાનની બાબતમાં હોય તો તે હલાકતનું કારણ છે, જેમકે અખબારથી જાહેર થાય છે કે “દીન” વિશે અકર્મ રહી દુન્યાથી ગુજરી જવું કુદરતું કારણ છે, અને એ દુર્ગુણને દુર કરવાની કોશીશ કરતી વાજબ છે.

એ ખીમારીને દુર કરવાનો ઇલાજ એ છે કે જે બાબતમાં શક હોય તેની બન્ને તર-

ફની દલીલોમાં ડિડો વીચાર કરે જેમકે ખુદા છે કે નથી ! તેમાં વિચાર કરે, તે સમજશે કે ખુદા છે અને નથી એ બંને બાબત તો હોયજ નહીં, પણ બંનેમાંથી એક હોવી જોઈએ એટલે ખુદા છે કાંતો નથી જ્યારે બેમાંની એક બાબત હોય તો વિચાર કરતાં સાચીત થશે કે અલગતા આ જ્ઞાનને પેદા કરનાર કામ હોવા જોઈએ અને જે પેદા કરનાર છે તેજ ખુદા છે. જ્યારે ખુદા છે એ બાબત સાચીત થઈ તો ખુદા નથી એ શક દુર થઈ ગયો. અને જે શપ્ત દલીલો સમજવાની અને તે મેળવવાની શકતી રાખતો ન હોય તો તે કદમવાળા નેક અને પરહેઝગાર લોકોની સેલગતમાં જેશે, હદીસો સાંભળે અને ખુદાની ઇલાહત બંદગીમાં મશગુલ રહી તેની દરગાહમાં આજીઝી અને ઝાંઝા કરે તો તેથી નુરાનીયત હાસિલ થઈ શકતું અંધારું દુર થઈ યકીનનો મરતબો હાસિલ થશે.

અને અગર એવી બાબતમાં શક હોય કે જેના સગવડથી કુદર ન થતું હોય અને તેને હૈ કરવું વાજીબ પણ નહોતું તો પણ શક નથી કે દરેક બાબતમાં શક ન રાખતાં યકીન હાસિલ કરવું તે બહુજ પસંદ કરવા લાયક અને નફસનું કામીલ થવાનું અને સફાઈનું કારણ છે, અને એ કરતાં વધુ જરૂરતનું બીજું કામ ન હોય તો બનતાં ગુપ્તી એવાં શકને દુર કરવો તે પણ એક ઉમદા અને સારી ચીજ છે.

જાણવું જોઈએ કે આ ઉપર જે ખરાબ સીધતો બયાન થઈ એક “જેહલે મોરકુમ” અને બીજી “શક અને હયરત” તો એ બંને ખરાબ સીધતોના મુકાબલોમાં ઉમદા અને સારી સીધત “યકીન” ની છે, અને યકીનનો ન્હાનામાં ન્હાનો દરજ્જો એ છે કે હકીકતમાં જે ખરી બાબત હોય તેના ઉપર મજબુત એઅંતેકાદ હોય અને જે યકીન હકીકતમાં ખરી બાબત પ્રમાણે ન હોય તે યકીન કહેવાય નહીં અગરયે તે શપ્તને ખાતરી હોય કે હકીકતમાં અંધારું યકીન ખરું છે, તો એ તેની ખાતરી “જેહલે મોરકુમ”માં ગણુશે જેમકે ઉપર બયાન થયું. અને યકીનપણું છે તે હકીકત પ્રમાણે એઅંતેકાદ હોવો જોઈએ અને તે યકીન હમાનતા બાગમાંથી છે અને તેમજ તેને લગતી બાબતોમાંથી છે જેમકે ખુદાએતબીહાનું હોવું અને તેની કમાલ સીધતો અને તેમજ નયુજ્યત દમામત અને કયામત વિશેનો એઅંતેકાદ, હાંસલ કલામ અસલમાં હમાનને લગતી બાબતોમાં શક હોવો જોઈએ નહીં કેમકે તે અસલ અને મુળ છે, અને બાકીની ચીજો ડાળી અને પાંદછે; અને અસલ અને મુળમાં શક હોય તો આખેરતમાં રસ્તગારી થાય નહીં. અને યકીનનો મરતબો તમામ કમાલતમાં અફઝલ અને તમામ સીધતોમાં અર્ચઝમ (બહુજ મોદદુ) અને નેક બખ્તીનો કીર્મીયો અને કગમતની મેઅંરાજ અને મોટી અકસીર છે તે એવાં પોશાક છે કે દરેકને શોભી નીકળે છે, મતલબ એ કે તેનાં જેટલાં વખાણુ દરીયે તેટલાં થોડાં છે, અને હઝરતે રસુલે ખુદા સ. કરમાલ્યું છે કે કામ હનસાન એવો નથી કે તેના ઘણા ગુનાહ ન હોય પણ જેને પુરી અફઝલ અને કામોલ યકીન હોય તેને ગુનાહ નુકશાન પહોંચાડતા નથી કેમકે જ્યારે તેનાથી ગુનાહ થશે તો તે પસ્તામને તૌબા કરશે અને તૌબા કરે ત્યારે ગુનાહ માફ થઈ જાય છે અને તૌબા કરવાનો સવાબ બાકી રહે છે અને તેને બેહીસ્તમાં દખીલ કરે છે. ખેને હઝરતે મુખામે જાઅંફરે સાદીક અ. ફરમાલ્યું છે કે થોડો અમલ જે હમેશાં કરે અને યકીન સાથે હોય તે ખુદાની પાસે યકીન વિનાના ઝાઝાં અમલ કરતાં બેહતર છે.

જાણવું જોઈએ કે કેટલીક વખત એવું પણ બને છે કે ધર્મસાનને શખતાન તે ફસાય

એવી આજ્ઞામાં ફરેખ આપે છે તો જે શખસ યકોનનો મરતમો મેળવવા યાદે તેને એવા ફરેખમાં નાખે છે કે તે પોતાને સમજે છે કે એએનેકાદની તમામ બાજોના મનેયકીન જાસીલ થયું છે પણ હકીકતમાં તે યકોનના દરજે પહોંચેલો હોતો નથી, અને યકોનના દરજે પહોંચ્યો કે નહીં તે જાળખવા માટે કેટલીએક નાંશાનીયોછે કે તે થકી તેની પરખ થઇ શકે.

૧-લી નીશાની એકે પોતાના કામોમાં ખુદા શીવાય બીજા કોઇ તરફ ધ્યાન ન આપે અને પોતાના મતજમે પુરા થવા માટે ખુદા શીવાય બીજા ઉપર જરા પણ બરોસો ન રાખે, કોઇની શક્તી અને માલ દારીયા પોતે એવી ઉમેદ ન રાખે કે તે મહારી બસા દુર કરશે અને મને માલદાર કરશે બલકે દરેક શક્તી વાળા અને માલદારને એએએતેબાર સમજે અને ખાસ પરવરદિગાર ઉપર બરોસો રાખે કે તે આહશે તોજ થશે, અને તેમજ પોતાના બારે કામ પાર પાડવા માટે પોતાની તેમજ બીજાની શક્તી ઉપર નજર ન રાખે બલકે તમામ કામ તે પરવરદિગારને સોંપી આપે અને જાણે કે તેણે જે કાંઇ મુકદ્દર કરેલ છે તેજ થશે અને જ્યારે આટલે દરજે તેનું યકીન પહોંચે તો તેની સામે ફકીરો અને અમીરી બીમારી અને તંદુરસ્તી મદુસ્ત અને જીલ્લત (મેઇજજતી) તાઅરીફ અને મઝીમ્મત મોહટાઇ અને હક્કાઇ દવસત અને તંગદસ્તી એએને સરખીજ થશે એટલે તેમાં કશો તફાવત નહીં રાખે કે પેસો મળે ખુશી થાય અને ગરીબી આવે નારાજ થાય, તેમજ કોઇ ચીજ મળવાથી ખુશી થાય તેમજ જાવાથી નારાજ થાય એવો હાલ નહીં રહે, બલકે હર હાલમાં તે એ જ ગંગમાં રહેશે, બીમાર પડશે તો બીમારીના અમ નહીં થએ કે શામાટે બીમાર થયો, અને તંદુરસ્ત હશે તો તેની ખુશાલી નહીં થાય કે તંદુરસ્ત રહ્યો, બલકે તમામ વારતાથી આંખો મીચી સમજશે કે તમામ બાજત એકજ ચરમાથી જારી છે કે જે ખુદાના મુખ્તીયારમાં છે તેના તંદુરી જે કાંઇ બને તેને ખેર અને સારજ સમજશે. હઝરતે મમામે જાઅફરે સાદીક અઠ થી મનકુલ છે કે જેનું યકીન સુસ્ત હોય અને એએનેકાદ અઠક હોય તે લોકો ઉપર બરોસો રાખે છે કે ફલાણો શખસ માર કામ કરે તોજ થાય એમ સમજે છે અને દુન્યાની નાપાયદાર ચીજો ભેગી કરે છે અજાતથી છકાર કરે છે કે કોઇ ચીજ મળવી નમળવી તે ખુદા તરફથી છે પણ તે પ્રમાણે આલેખે નથી, અને જે ચીજનો અજાતથી છકાર કરે છે તેનો દીલથી છકાર કરે છે, અને એજ હઝરતથી મરવી છે કે આપે ફરમાવ્યું છે કે કોઇ ચીજ નથી પણ એકે તેના માટે એક હક મુકરર છે, તો કોઇએ અસ્જ કરી કે તંદુરસ્તની કમ્ હદ છે? તો આપે ફરમાવ્યું કે યકીન, ખુશી કે યકીન શું છે? તો ફરમાવ્યું કે ખુદા શીવાય બીજા કોઇથી ન ડરવું.

૨-લી નીશાની એ છે કે હરહાલમાં તમામ વખત રાત દીવસ જાહેર અને છુપી રીતે ખુદાએ તઆલાની મખાલતમાં ગુજરે અને બહુજ આજીબી અને આકસારીથી વરતે તે પરવરદિગારના હુકમોને બજાવી લાવે અને મનાઇ થએલી ચીજોથી છોટ રહે, પોતાના દીલને ખુદાની વાદ શીવાય બીજાથી વાદથી ખાલી રાખે ખુદા શીવાય બીજાની મોહબ્બતને દીલમાં જગ્યા ન આપે ખુદા સોવાય બીજાનું નામ જીભથી ન લીએ, કેમકે યકીન વાળો લોક પોતાને હમેશાં ખુદાની દરગાહમાં હાજર સમજે છે અને સમજે છે કે મહારા તમામ અઅમાલ અને અફઆલને ખુદા જુવે છે, અને તેથી શરમીંદા થઇ હયાથી માર્યું નીચુ નમાવી રાખે છે, અને તેનો રઝમદીના કામ શીવાય બીજા કાંઇ કામ કરતો નથી, અને જે કાંઇ હકતઆલાએ તેને જાહેરી અને ખાતેની મેઅમતો આપી છે તેથી શરમીંદો રહેવાનું અને

શુક કરવાનું યકીન રાખે છે, અને તેમજ યકીનના દરજ્જામાંથી આપણુ છે કે ખુદાએ તમા-
લાએ આખેરમાં બધાઓ માટે જે કાંઈ નેઅમતો અને ઐશ અને આગમ મુકરર કરેલ છે
તેની તમામ્મ અંતે ઉમદ રાખે છે અને જાણે છે કે દરેક બાબતોનો ઇખ્તિયાર ખુદાની કુદ-
રતના હાથમાં છે, અને જે કાંઈ બનાવ બને છે તેને સમજે છે કે તેની 'હકમત અને મમ-
લેહતથી છે, અને બહા અને મુસીબતમાં રાજ રહી સમ્મ કરે છે, અને એ આગેથી તેના
હાલમાં ફરકાર થતો નથી, અને મરવા પછી જે કાંઈ બાબતો આગળ આવનાર છે, તે વીજે
રાત દીવસ ચિંતાં અને ફીકરમાં રહે છે અને તેની નજરમાં દુન્યા બેકદર અને બેઅસ્યેતેઆર
રહે છે, જેમકે હજરતે સાદીક અં ફરમાવ્યું છે કે જ્યારે હજરતે મુસા અં જનાબે
ખીઝર અં સાથે મુસાફરીએ ગયા અને ખીઝરે જે ખજાનાની ખખર આપી તે ખજાનામાં
એક તખ્તી હતી અને તેની ઉપર લખેલું હતું કે હું એ શખ્સથી અજબ થાકીશું કે જે શખ્સને
મરવાનું યકીન હોય તે છતાં શા માટે ખુદી થાય છે? અને એ શખ્સથી અજબ થાકીશું કે
જેને ખુદાની કઝા કદરમનું યકીન છે તે એ છતાં ગમગીન શા માટે થાય છે? અને અજબ
થાકીશું એ શખ્સથી કે જે શખ્સ દુન્યાની બેવકાલનું યકીન રાખે છે એ છતાં શા માટે
તેમાં દિલ બાંધે છે અને તેના ઉપર બરોસો કરે છે?

અને યકીનની એ પણ નીશાની છે કે તે એ પૈદા કરનાર માલીકની હદિશત અને
હયઅતથી ગયરાટ અને બીહોકમાં રહે, અને એજ કારણ હતું કે હજરતે રસુલે ખુદા સં
એટલો તો આજીઝી અને નમ્રતા રાખતા હતા કે જ્યારે તેઓને ચાલતાં જતાં તો લોકો
એવું અનુમાન કરતા કે હમણાં ભોંય પડી જશે, અને એ પણ યકીનમાંથી છે કે એ પરંવર-
દિગારની કમાલ કુદરત અને તેની મોહબ્બત દીલમાં એવી રીતે ઠસી જાય છે કે તે તેના
ઉપર આશક થઈ જાય છે, જેમકે પયગમ્બરો અને અવલિયાઓનો હાલ ખૈદ અને શૈખના
સગબથી નમાઝ વીં ની હાલતમાં થઈ જતો હતો તે મચકુર અને કીતાબોમાં લખાએલ
છે જેમકે જનાબે અમીર અં ને મુનાબત કરતી વખતે ગશ આવી જતો હતો અને નમાઝનો
હાલતમાં કોઈ પણ ચીજનું ધ્યાન રહેતું નહતું. ખરેખર જે શખ્સને ખુદાએ તઆલાનું યકીન
અને તેની બઝુર્ગી અને જલાલનું ઇદમ હોય અને જાણતો હોય કે દરેક છુપી અને ખારીક
બાબતોને તે જાણે છે તે કેવી રીતે નાફરમાની અને ગુનાહના કામ કરે? અને તેની ખીદમતમાં
ઇગાહતમાં ઉભો રહે તે વખતે તેની બીહીક અને તેનાથી શરમીદગી હારીલ કેમ ન થાય?
જેમકે આપણે જોઈએ છીએ કે કોઈ શખ્સ કોઈ દુન્યાદાર કોઈ મરતબો ધરાવનાર શખ્સની
પાસે જાય છે અને જાણે છે કે તેણે મદાર જેવો એક ઇનસાન છે તે છતાં તેના રોઅય આ
શખ્સ ઉપર એટલો બેસે છે કે તે પોતાથી ગાફીલ થઈ જઈ પુરેપુરા ધ્યાનથી તેની
તરફ ખ્યાલ રાખે છે.

૩ જ નીશાની યકીનની એ છે કે તે શખ્સ મુસ્તબહુદાએવાત બલકે સાહેબે કરા-
માત હોય એટલે તેની દોઆ કમુત્ર થાય અને તે કરામાત બનાવી શકે, કેમકે ઇનસાનને
જેટલું યકીન વધારે હાસીલ થાય તેટલો કમાલમાં વધારો થવાનો, જેમકે હજરતે સાદીક અં
થી મનકુત્ર છે કે યકીન છે તે બંદાને મોહટે અને શ્રેષ્ઠ દરજ્જે પહોંચાડે છે, જેમકે હજરતે
રસુલે ખુદા સં ની ખીદમતમાં બપાન થયું કે હજરતે ઇસા અં પાણી ઉપર ચાલતા હતા,
તો આપે ફરમાવ્યું કે અગર તેઓનું યકીન તે કરતાં પણ વધારે હતે તો હવા ઉપર પણ
ચાલતે તો આ હદીસથી સાબીત થાય છે કે જેનું યકીન જેટલું વધારે હોય તેટલોજ
કરામાત ઉપર તેની વધારે શક્તી થાય,

* ખુદા તરફથી યનાર બનાવો જેમકે બીમારી ફકીરો અમીરી વીં

આની પહેલે જે કાંઈ જાણ થયું તેથી જાહેર થાય છે કે “યકીન” છે તે તમામ ફજીવતને અને તમામ નેક ખસલતને ઘેરી લેનાર છે અને તેના ત્રણ દરજ્જા છે.

૧—ઇદમુલ યકીન કે તે યકીનનો પહેલો દરજ્જો છે અને “ઇદમુલ યકીન” એને કહે છે કે જે એ અતેકાદ મજ્બુત અને સાચીત હોય અને અસલમાં જે ચીજ હોય તેજ પ્રમાણે યકીન હોય અને એ ઇદમ એટલે જાનવું યકીન તેની નીશાનીયો અને દલીલોથી હાસિલ થાય છે જેમકે કોઈ જગ્યાએ ધુમાડો જોવામાં આવે તો તે ઉપરથી તે જગ્યાએ આગ હોવાનું યકીન થાય છે.

૨—અયનુલ યકીન કે તે યકીનનો બીજો દરજ્જો છે અને આ દરજ્જો પહેલાં દરજ્જ કરતાં વધેલો છે, અને “અયનુલ યકીન” જાહેર અને જાતીનની આંખથી જોવા ને કહે છે જેમકે દર્જગે યમાનીએ હજરતે રસુલે “ખુદા સં ને સવાલ કર્યો કે “હુલ રમયત રખમેક” એટલેને ત્હારા પરવરદિગારને જોયો? તો આપે ફરમાવ્યું કે હું એવા ખુદાની જાંદગી નથી કરતો કે જેને જોયો ન હોય, અને તેથી હજરતનો મતલબ એ છે કે જેમકે તેઓએ જ ફરમાવેલ છે કે મહારા દીલે મહારા પરવરદિગારને જોયો, અને એ મરતખો હાસિલ નથી થતો પણ નફસને રીયાઝત થકી ખલુજ સાફ કરવાથી એટલે દુન્યાના સખધને દુર કરી તેની મઅરફતમાં એટલે સધી કોશીશ કરે કે તેનો એવો હાલ થઈ જાય કે જાણે ખુદાને જુલે છે, અને આ યકીન એવું છે કે જાણે નજરો નજર આગને જોઈ હોય, જાણવું જોઈયે કે ખુદાએ તઆવા એથી પાક અને પાકીઝા છે કે કોઈને દેખાઈ શકે પણ પયગમ્બરો અને ઇમામોને ખુદા વિશે એટલું તો યકીન હોય છે કે તેઓ જાણે નજરે જોતા હોયનો!!

૩ હકકુલ યકીન કે તે યકીનનો ત્રીજો દરજ્જો છે અને તે યકીન એ વખતે હાસિલ થાય છે કે આગલી ચીજ અને આ શમ્સનો એકજ હાલ એવી રીતે થઈ જાય કે આગલી ચીજના ફેઝના વાદળામાંના પોતાને દીપાં સમજે એટલે પોતાને તેની નજીક એટલો બધો સમજે અને ઘડીયે ઘડીયે હર વખત તેનાં નૂરનાં કીરણોને જોયાં કરે, અને આ હકકુલ યકીનનો મરતખો એવી રીતે છે કે જાણે આગની અંદર દાખલ થઈ આગનું યકીન કર્યું હોય, પણ એ મરતખો પહેલો વખત જેવી તેવી વાત નથી બલકે ઘણી મહા સખત અને મોહરી વાત છે અને એ મરતખો હાંસીલ થયા માટે ઘણી જાનતોની તરફરત છે જેમકે ખલુજ સખત રીતે કોશીશ કરી ઘણી સખત અને મજ્બુત રીયાઝત હાસિલ કરે અને દુન્યા દારીની રસ્મો અને આદતોને દુર કરે અને પોતાના દીલમાંથી નફસની ખવાલીશો અને શકવતોને કાપી નાંખે અને શયતાની શીકર અને વાહીયાત જાનતોથી દુર રહે અને પોતાને દુન્યાએ ગદારની મોહખત વીં ની નખસતથી પાક અને સાફ કરે, અને હકીકી યકીન એવું નુર છે કે તેમાં બહેમના અને શકના અધારાનું નામ નથી અને એ મરતખો માત્ર શીકર અને ફલીલ કર્યાથી હાસિલ થતો નથી બલકે નફસને તમામ ખરાબીયો ખુરી જાનતોથી પાક અને સાફ કરી રીયાઝત હાસિલ કરે તોજ હાસિલ થાય છે,

કેમકે જ્યાં સુધી દિલના આયનાનો મેલ ખરાખર રીતે સાફ ન થાય ત્યાં સુધી તેના ઉપર હકીકી બાબતોના નકશોનો ચીતાર થતો નથી તો જેટલી ચીજો દુન્યાના ઈલાકાની કે જે આડે આવે છે તેને મુકી ન આપે ત્યાં સુધી એ દરજે નહીં પહોંચે, અને જો એવું ન હોત કે મુનાદોનો મેલ અને કાટ અને ખરાબ સીધાનો નકશના આમનાને ખરાબ કરી ઉપર પરદો કરી નાંખે તો દરેક નકશ અસલ તેની પૈદામૂશના સળગથી હકીકી મચ્છરેફત અને આલમે મલક અને મલકુતની લાયક થતે એટલે શીરીસ્તાઓ જેવી અસ-હતે પહોંચતે, અને એજ કારણથી ઇનસાનને ખુદાએ તમામ મખલુકાતથી શ્રેષ્ઠ કયો છે અને જે અમાનતો આસમાન જમીન અને પર્વતોએ ઉપકરવાનો ઇન્કાર કયો તે અમાનતો ઇનસાનને સોંપી, અને હજરતે રસુલે ખુદા સં ફરમાવ્યું છે કે સ્વતાનના લશ્કરે બાદમની અવલાદના દીલની આસપાસ ઘેરો ઘાઓ ન હોત તો અલખતા આસમાન અને જમી-નની બાદશાહીની હકીકતને જોત અને ફરમાવ્યું કે દરેક બચ્ચું અસલ મસલામ ઉપરજ જન્મ પામે છે પણ જેને ત્યાં પૈદા થાય છે તેની પયરવી અને તાબેદારીથી તેં રંખતું થાય છે એટલે યહુદીનેત્યાં થાય તો યહુદી અને નસરાનીને ત્યાં થાય તો નસરાની થાય છે. જાણવું જોઇએ કે જેટલો નકશને વધારે પાક અને સાફ કરે અને હકીકી મદમ મેળમે અને એ પરવરદિગારની મચ્છરેફત મીધાને જલાલ અને અજમતને સમજે તેટલી તેને નેક બખ્તી ખુશી લક્ષ્ણ અને આખેરતની નેઅમત હાસિલ થશે અને તેમજ તેની મચ્છરેફત પ્રમાણે મેહીસ્તમાં તેને દરજા મળશે મતલબ એ કે દુન્યાની અંદર ખુદાએ તઆલાની મચ્છરેફત હાસિલ કરવાળી આખેરતમાં એવા દરજાનો હકદાર થાય છે. જાણવું જોઇએ કે આમાં આવ્યું કે “હકકુલ યકીન” એ છે કે આગલી ચીજ સાથે એક અર્ધ જમ તો એથી એમ ન સમજવું કે ખુદાની કોમ જહુજ ઉંડી મચ્છરેફત હાસિલ કરી તેની સાથે મળી જતું હોય બલકે ખુદાની સાથે કોમ મળી શકતું નથી તેમ તેને કોમ જોમ શકતું નથી પણ જેટલો તેની મચ્છરેફતમાં ઉઠો ઉતરે તેટલો તેને તેની નજીબીના મરતમો હાસિલ થશે, અનેજ્યારેકામીલદરજે પહોંચે તો તે જાણે ખુદાને જોતો હોય એવું તેને યકીન થશેજેમકે જનામે અમીર અં ફરમાવ્યું છે કે ખુદાએ તઆલાને કોમ જોમ શકતું નથી તેમજ તે કોમના જોવામાં આવી શકે પણ નહી પણ ધારો કે તે જોવામાં આવતો હોય અને હું તેને જોઉં તો હાલ તેના વિશે જેટલું મને યકીન છે તે કરતાં જરા પણ મહારા યકીનમાં વધારો થાય નહીં મતલબ એ કે તેના વિશે મને સંપૂર્ણ યકીન છે અને લોકામાં જે મશહુર છે કે કેટલાંક ખુદાની મચ્છરેફતમાં એવાં કામિલ થઇ જાયછે કે તેઓ ખુદા સાથે મળી જાય છે અને તે પછી તેઓને નમાઝ રોઝા વીં ઇબાદતની કરી જરૂરત રહેતી નથી બલકે શરાબ વીં પીયે તો પણ કાંઈ હરકત નથી તો જાણવું જોઇએ કે એ બાબત તદ્દન શરાબ અને અક્રમ વિરુદ્ધ છે કેમકે ખુદાની સાથે કોમ પણ મળી શકતું નથી અને વધારે મચ્છરેફત હાસિલ થવાથી નમાઝ રોઝા મુકી દીયે એ પણ બનવા ઈમેગ નથી, બલકે જેટલી મચ્છરેફત વધારે હાસિલ થશે તેટલીજ ઇબાદતમાં વધારે કોશીશ કરશે જેમકે હજરતે અમીરૂલ મોઅમેનીન અં હમેશાં રાતરે હઝાર રકઅત નમાઝ પડતા હતા અને લખે છે કે આપને ખુદાના ખૈદથી ગરા આવી જતો હતો અને દુન્યાની અંદર

હજરતે રસુલે ખુદા સં અને અલીએ મુરતુજા અં કરતાં કોઇને પણ ખુદાની મંજૂરિત ન વધારે કતી ન વધારે યશી, તો જેઓ નખાજ રોઝાને તરક કરી અખરેફતનો દમ ખરતા હોય તેઓને મકકાર અને ઢોંગી સમજવા.

૩—સિક્ક છે જાણવું જેમકે કે આથી પહેલે “જેહલે મોરકકબ” તથા “શક” એ એ દુનુણુ અને તેના ઇલાજ ઉપર સુધીમાં ખયાલ થમાં અને આ ત્રીજા દુનુણુનું ખયાલ થાય છે. શીરક એને કહે છે કે ખુદા શીવાય ખીજા કોઈને પૈદા કરનાર વીં જાણવો તો એ પ્રમાણે એઅતેકાદ રાખી ખુદા શીવાય ખીજાની ઇજ્જત કરે તેને શીરકે જીવી (જાહેર શીરક) કહે છે અને ખુદા શીવાય ખીજાની ઇજ્જત ન કરે પણ જે કામમાં ખુદાની રજામંદી નહોય તે કામમાં તેની તાગેદારી કરે તેને શીરકે ખશી (હુપુ શીરક) કહે છે જેમકે તે વિશે ખુદાએ કુરઆનમાં ફરમાવેલું છે કે અને તેઓમાંના ધણુંજણુ ઇમાન નથી લાવતા પણ એ કે તેઓ અશરિક છે. અને શીરક છે તે તમામ શુનાહોથી મોહોદો શુનાહ અને હલાક કરી સખત દુઃખદાયક અજાબમાં મિરીફતાર કરનાર છે.

હવે જાણવું કે “શીરક”ના મુકાબલામાં તેથી ઉલટો ગુણુ એટલે સદગુણુ તવહીદ છે અને તેની પણ કેટલીક કીસમ છે પહેલી કીસમ તેની જાતની તવહીદની છે એટલે ખુદાએ તઆલાને એવી રીતે એક જાણુ કેતે એવો એકછે કે તેના સમાન ખીજો કોઈ નથી એટલુંજનહીં પણ કેટલીક બીજો થઇને તે બન્યો હોય તેમ પણ નથી અને તેની જેટલી સીકાતો છે તે ખાસ તેની જાતની સાથેજ છે એમ સમજે ન જુદી તેની સીકાતો ઇનસાનના જેવી નથી જેમકે ઇનસાન કાંઈ જાણુતો નહોતો ત્યારે જાહેલ કહેવાતો અને ઇદમ શીખ્યો એટલે અલિમ કહેવાયો અને લાકડાનું કામ કરવા લાગ્યો તો સુતાર કહેવાયો તે પ્રમાણે ખુદાએ તઆલાની સીકાતો નથી. બીજી કીસમ તેના મવજુદ હોવાના વાજીબ પણાની છે એટલે તેનું હોવું વાજીબજ છે અને તેના શિવાય ખીજા કોઈનું મવજુદ હોવું વાજીબ નથી, અને તેમજ તેના કોઈ શરીક પણ નથી વીં ત્રીજી કસમ તવહીદની તાસીર અને ઇજ્જતની છે એટલે કોઈ બીજામાં અસર કરવો તે ખુદા તરફથી છે એટલે જે બીજો થાય છે તે તેજ કરે છે ન બીજો કોઈ જનાવી શકે છે વીં અને આ કીસમની તવહીદના ચાર દરજ છે. ૧-કીશ્ર ૨-કીશ્ર ૩-લુખ્મ ૪-ખુખ્મેલુખ્મ. કિશરે કિશ્ર બલની ઉપરની બાલને કહે છે એટલે જેમ બદામ છે તો તેના ખીજ ઉપર એ પડ હોય છે તો તેની ઉપરની બાલને કિશ્રે કીશ્ર કહે છે તોએ જાતની તવહીદ એ છે કે જે માત્ર જીભ વડે ખુદાની તવહીદનો કલેમો જારી કરે છે પણ તેના અર્થ દીલમાં સમજતો નથી બલકે દીલમાંતો તેનો ઇન્કાર રાખે છે જેમકે મુનારીક લોકો, તો એવી તવહીદ રાખવાથી કોઈ ફાયદો નથી પણ એટલેજ કે દુન્યામાં તે મુસલમાન ગણાશે અને શરીયતની રૂએ તેનું ખુન હલાલ થશે નહીં અને તેની જાન અમાનમાં રહેશે. અને કિશ્ર બાલને કહે છે તો એ તવહીદ એ છે કે જીભથી તવહીદનો કલેમો જારી કરે અને દીલમાં પણ તે વિશે એઅતેકાદ રાખતો હોય અને એ કલેમાને જુડો ગણતો ન હોય તો એનો દરજો પહેલાં વળા કરતા વધારે છે એટલે તેને આખેરતમાં અજાબ નહીં થાય પણ તેમાં જે શરતો છે કે મોઅમીન હોય અને શુનાહ ન કરે વીં તે જુદી વાત છે. લુખ્મ મમજને કહે છે અને એ દરજે એ વખતે પહોંચે છે કે ખુદાએ તઆલા તરફથી જે તુર તેના ઉપર

તબક્કી કરે તેના પ્રકાશથી તેને તવહીદના અર્થ ખુલ્લા થઇ જાય અને તે વખતે અગર
રએ દુન્યામાં લખી ચીજો જુલે પણ તે તમામને એક દેકાણેથી નીકળેલી સમજશે અને
જાણશે કે તે ખુદા કે જે એક છે તેના તરફથીજ છે અને એ મરતમો મુકરરથીન
લોકોનો છે. હુખમે હુખખ એટલે મગજની અંદરનો મગજ અને તે ઘણાજ મોહટો દરતો
છે કે એવી હાલત વાળો શખ્સ એક એટલે ખુદા શીવાય બીજા કોઇને મવજુદ જોતોજ
નથી અને ખુદાની સાથે કોઇ શરીર જણાતોજ નથી અને એ મરતમો મઅરેફત વાળો
લોકોનો છે. કે જેને “ફના ફિલસાહ અને ફના ફિતવહીદ” કહેછે એટલે તે ખુદાનો
મઅરેફતમાં અને તેની તવહીદના યકીન પણામાં એટલો તો ઉડો ઉતરી જાય છે કે તે
ખુદા શીવાય બીજા કોઇને મવજુદ જોતો નથી અને તે પોતાને ફાની સમજે છે અને
આમમાનો જમીનો અને અસંખ્ય મખલુકાત નજરની સામે દેખાવા છતાં સરવેને નજોતાં
ખાસ એક ખુદાનેજ જુલે એટલે તે એકજ છે દુન્યામાં બીજુ કોઈ નથી એમ સમજે
તે બનવા જોગ નથી એમ ન સમજજે, કેમકે જ્યારે દીલ તેની ચકતાઇની અજમત અને
જલાલના દરિયામાં ગરક થાય અને તેની વુજુદગીતું નુર અને જમાલ તેના ઉપર ગરબો
કરે અને તે વાજેયુલ વાજુદના નુરની રોશનીના કારણે તેને થેરી લોયે અને મોહખ્ખત
અને પ્રેમની આગ તેના દિલના આતિશદાનના પ્યાલામાં ભડકી ઉડે ત્યારે તમામ મવજુદ
ચીજો તેની જાહેરી નજરથી લીધે અને ગાયબ થઇ જાય છે અને તે સરવે ચીજોથી
ગાફીલ થઇ માત્ર તેજ મઅમુદને જુલે છે એટલે તેની તરફ તેનું ધ્યાન ખેંચાય છે
જંગકે કોઇ શખ્સ કોઇ આદશાદનો સાથે વાતો દરવામાં ગુંથાએલો હોય તે વખતે તેના
ગેઅબ અને દળદબાથી તેના તરફ લક્ષ આપી બીજી ચીજોથી એવો ગાફીલ થઇ જાય
છે કે તે આદશાદ શીવાય બીજા કોઇને જોતોજ નથી અને તેમજ કોઇ આશકે મઅ-
શુકના જમાલ તરફ એવો ગરક થઇ જાય છે કે ત્યાં કોઇ બનવ બને તેની પણ ખબર
રહેતી નથી અને તેના શીવાય બીજા કોઇને જોતો નથી એટલુજ નહીં પણ દાખલા માટે
જૂવો કે આસમાન ઉપર સીતારા મવજુદ છે પણ જ્યારે સુર્યનું તેજ પ્રકાશે છે ત્યારે
તેના નુરના સમગ્રથી સીતારા બોચારા જાણે કે નીરત અને નાખુદ થઇ ગયા હોય એમ
માનુષ પડી જોતામાં આવતાં નથી તો આથી જાહેર થાય છે કે તે એક માલિક શિવાય
તેના ધ્યાનમાં બીજી ચીજો ફરતી હોય તેનો તવહીદનો મરતમો નાકિસ અને અધુરો છે
અને તેના વખુદપણનું નુર તેની અંદર ચમકતું તથો જંગકે શાએર કહે છે કે.

તા નગરતંદ અખતરાન અઝમા નેહાં=દાનકે પીનહાનરત ખુરશીદે જહાં*

એટલે જ્યાં સુધી આપણી નજરથી રીતરૂઝ ધુળી ન જાય ત્યાં સુધી સમજવું
કે સુધે પ્રકાશો નથી.

ફસલ નવમી.

તવહીદમાં ઉંડા ઉતરવા વિષે.

જાણવું જોઈએ કે “તવહીદ”ના પહેલા અને બીજા દરજ્જાથી વધી ગીજે દરજ્જે એ વખતે પહોંચાય છે કે જ્યારે ઇનસાન પોતાના તમામ કામમાં ખુદા ઉપર તવક્લ્લ કરી તેના ઉપર મુકી આપે અને તમામ વારતાઓથી આંખોને મીચી લીધે, કેમકે જ્યારે તેના ઉપર જાહેર અને ખુલ્લું થઈ ગયું કે દરેક ચીજનું મુજા ખુદા શીવાય બીજું કંઈ નથી, અને એ પણ સમજ્યો કે દરેક મવજુદનું થવું અને દરેક બાબત ઉત્પન્ન થવી અને મળવી તેમજ ન મળવી જેમકે રીઝક માલ દેલત અમીરી ફકીરી તંદુરસ્તી બીમારી ઇત્યાદિ જીલ્લત હયાત અને મૌત વીજેરે તેજ માલિકના તરફથી છે અને સરવે બાબત તેનીજ કુદરતના હાથમાં છે. અને તે તમામ બાબતોનો સંપૂર્ણ રીતે એકબીજા માલિક છે તેમાં કોઈનો પણ કશો બામ લામ નથી તો જ્યારે આવે દરજ્જે પહોંચશે તો તે મઅ-ખુદે ખરહક શીવાય બીજા કોઈ તરફ જરાએ ધ્યાન આપશે નહીં, એટલુંજ નહીં પણ તેના શીવાય બીજા કોઈથી જરા પણ ડરશે નહીં તેમજ તેના શીવાય કોઈની આશા રાખશે નહીં, અને જે શખ્સ આવે મરતમે પહોંચ્યો નથી તેના માટે જાણવું કે તેનું દિલ રોમથી ખાલી નથી અને શયતાનના વસવસાના સખબથી જાહેરીયાત ઉપર ધ્યાન લગાડી તેના ઉપર બરોંસો કરે છે જેમકે વરસાદ વરસવાથી તે એવી ખાતરી કરે છે કે ખેતી સારી રીતે પાકશે અને ઝાડ ફળ ફલ વીજેરે ઉમશે, અને સારી માફક હવા ચાલવાથી તેને એવો બરોંસો થશે કે કસ્તી સલામતીથી પાર પહોંચશે; અને સીતારાઓની ચાલ વીજેરેથી ખાદ અને ઉમેદમાં રહેશે અને કોઈ ઇનસાનના ગુરસે થવાથી ડરી જશે અને કોઈએ જહેરખાની કરવાથી તેના તરફની બક્ષીસની ઉમેદ રાખશે.

એ સરવે બાબતો એ શખ્સ માટે છે કે જેના ઉપર મઅરેફતના દરવાજા ખુલ્લા થયા નથી અને તે “તવક્લ્લ”કરવાને દરજ્જે પહોંચ્યો નથી પણ જેના ઉપર મઅરેફતના દરવાજા ખુલ્લા થઈ ગયા છે અને દુન્યાની તમામ બાબતોનો હાલ તેના ઉપર જોઈએ એવી રીતે ખુલ્લો થઈ ગયો છે તે જાણે છે કે આસમાન જમીન સુર્ગ ચંદ્ર સીતારાવાદળ હવા વરસાદ હમવાન ઇનસાન વીજેરે સરવે મખલુકાત તે એકજ મહા શક્તીવાન પાદશાહની મિલકત છે અને તે એવો પાદશાહ છે કે ન તેનો કોઈ સરીક છે ન વજીર છે અને એ સરવે ચીજો તેની કુદરતના કબજામાં કેદ છે અને તેના હુકમની ફરમાંખરદાર છે તો ગમે તેવો સારો વરસાદ વરસે પણ જો તેની મરજી અનાંજ ઉગાડવાની ન હોય તો તે વરસાદથી કંઈ પણ ઉગી થકે નહીં, અને કસ્તીને ડુબાડી દેવા મચ્છે તો ગમે તેવી સારી અને માફક હવા હોય તોપણ તે બચી શકે નહીં, જે માથાને તે માટી ઉપર રાખે

તેને, ઉચું કરવાની કોઇને મદદ નથી અને તેમજ તે ચાહેતો સારો વરસાદ ન વરસવા છતાં અત્યંત ઇચ્છા કરે છે અને ગમે તેવી ખરાબ અને ઉલટી હવા હોય તોપણ તે નબળાં આવી કસ્ટીને પાંચ ઉતારી શકે છે.

અને જે લોકો ખુદા શીવાય બીજા તરફ ઇચ્છા કરતાં તવંઝરી અને બલાથી છુટકારા વીં ની આશ્વા રાખે છે તેઓને એવો દાખલો છે કે જેમકે કોઈ આદર્શ કોઈ શખ્સને આડી નાંખવાનો હુકમ કરે પણ તે પછી મને તે કારણથી તેને મુક્ત કરવા માટે દુરમાન લખાવે કે આ શખ્સને ન મારતાં મુક્ત કરી આપો, પછી તે શખ્સને ખરેખર પડે કે મને મુક્ત કરવા માટે આ પ્રમાણે લખાણ આવ્યું તેથી હું મુક્ત થયો અને તે કલમ અને કામગીરી અથવા લખનારની તઅરીફ અને વખાણ કરે કે અગર આ નહતે તો આ બલાથી મને નબળાં ન મળતે તેના જેવો તે શખ્સનો પણ હાલ છે.

પણ જે શખ્સ એમ સમજે કે કે જે કોઈ કામગીરીમાં લખાણ આવ્યું તે કલમ થકી લખાણ છે અને કલમ તે લખનારના તાબામાં હતી અને તે લખનારને કોઈ પણ લખવાનો બાલકુલ ઇચ્છાવાર નહતો બલકે તે પોતાના માલિકના દુરમાનનો તાબેદાર હતો અને તેણે તેના છુટકારા વિશે લખ્યું તે ખાસ માલિકના હુકમથી લખ્યું તો તે વખતે તે શખ્સ તે કલમ અથવા કામગીરી અથવા લખનાર તરફ ધ્યાન નહીં આપે બલકે સમગ્રશે કે મને મુક્ત કર્યો તે ખાસ મારા માલિકનો એહસાસ છે, અને તે વખતે તે તેના શીવાય કોઈ તરફ કોઈ પણ ધ્યાન રાખશે નહીં અને તેના શીવાય બીજા કોઈની પણ તારીફ કરશે નહીં.

ખરી હકીકત તો એ છે કે દરેક જોવાનો આખા ક્યાં છે? અને હક ઓળખવાનું કિલ ક્યાં છે? અરે કામગીરી ઉપર જે કોઈ લખાય છે ન પણ પુરું જોઈ શકે એટલી નબળાં નથી માત્ર એટલું જ જુલો છે કે ધોળા ઉપર કાલું થાય છે, અને તે લખનારની આંગળી અથવા હાથને જોઈ શકતો નથી તો જ્યારે એટલું સુધી આંખનું તેજ ઓછું છે તો તેના લખનારને ક્યાંથી જોઈ શકે? અને તેથી જ કલમ શીવાય બીજા કોઈને ઓળખતો નથી એટલું જ સમજે છે કે જે કોઈ કરે છે તે આ કલમજ કરે છે.

ઉપર જે કોઈ આવી ગયું કે તવહીદના દરજ્જામાં વધીને મોઢે દરજ્જે પહોંચે તો તે જાણે છે કે તમામ બાબતો ખુદા તરફથી જ અને છે તે ખરી વાત છે અને હકીકતમાં એમજ છે કે ખુદા શીવાય કોઈને પણ સંપૂર્ણ ઇજ્જતીયાર નથી, પણ ઇનસાન જે કોઈ સાગ નરસાં કૃતો કરે છે તેનો ઇજ્જતીયાર ખુદાએ ઇનસાનનેજ સોંપેલ છે પણ એ ઇજ્જતીયાર મોંઘીને પોતે જોઈજતીયાર થઈ ગયો નથી બલકે તે ઇજ્જતીયાર ઉપર પણ પોતાનો ઇજ્જતીયાર રાખેલ છે જેમકે તેના માલ જન ઉપર તેને ઇજ્જતીયાર છે કે જેમકે ત્યારે તેને મારે અને જેમકે તો લાંબી મુદત સુધી હયાત રાખે તેમજ જેમકે તો તંદુરસ્ત રાખે અને જેમકે તો ખીમાર રાખે એટલું જ નહીં પણ તેને જે સારા નરસાં કામનો ઇજ્જતીયાર આપેલો છે તે ઇજ્જતીયાર પણ પોતે છીનવી લેતા ચાહે તો છીનવી લઈ શકે છે અને જો તીરજીવો ઇજ્જતીયાર જે બંદાને આપ્યો છે તે તેની અજમાઇશ અને ઇમતેહાન માટે આપેલ છે કે ગમે તો પોતાના ઇજ્જતીયારથી નેક કામ કરી જનત મેળવે અને મને

તે તેની નાકરમાની કરી અજાણને લાયક થાય અને એવો ઇષ્ટીયાર બંધાને ખુદ ન આપને તો પ્રદાએતઆલા આદીલ ન ગણાતે બલકે અલીમ ગણાતે. અને કેટલાંક મજ્દમવાળાનો એવો મત છે કે નેકી અને બંદી પણ ખુદાજ કરાવે છે પણ એ એઆર્તેશદ અક્કલ નક્કલથી તદ્દન વાહીયાત અને ખોટા છે કેમકે જો ખુદાએતઆલા પેતિજ બંદી કરાવે અને પાછો તેને અજાણ કરે તો તે એખ્ખો સુદમ કહેવાય અને એવો એઆતેકાદ રાખનારની અક્કલને શું કહેવું ? એટલું પણ નથી જાણતા કે ખુદાએતઆલા આપણા કરતાં કોરોડો બલકે અનહદ દરજે અક્કલવાળો છે અને આપણને જે કાંઈ અક્કલ મળી છે તે તેણે દરિયામાંથી ટીપાં જેટલી પણ આપી નથી તો પણ એ જુજ અક્કલથી આપણે કહીએ છીએ કે ખુદા પેતેજ ગુનાહના કામ કરાવી અજાણ કરે તે સુદમ છે અને તેજ અક્કલથી જાણીએ છીએ કે જુદમ કરેજા બહુજ ખરામ અને બદકામ છે તો શું તે આપણને અક્કલ આપનાર માલિકો મુખતાર એ બાબત જાણતો નહીં હશે કે એ પ્રમાણે વરતે? હાંસલ કલામ ધનમાન ધણે બાગે ધણી બાબતેજ જેમકે અમીરી ફકીરી ખીમારી તંદુરસ્તી વીં માં અશકત અને લાચાર છે અને જુજ બાબતો જે સારાં નરસાં કૃત્યો છે તેનો મુખતાર છે, તો એ મુખતારપણું સંપુર્ણ રીતે ન દેવાથી કહેવાય છે કે તમામ બાબતોનો માલિકો મુખતાર ખુદા છે પણ એમ કહેવાથી એમ લાઝીમ નથી જતું કે ધન-સાનના સારા નરસાં કૃત્યો પણ ખુદા કરાવે છે. હાંસલ કલામ દરેક શખ્સને લાઝીમ છે કે તેને જેજે બાબતોનો ખુદાએતઆલાએ ઇષ્ટીયાર આગેલો છે તે ઇષ્ટીયાર અને સકતીને શરીઅતના હુકમ પ્રમાણે વાપરી ગુનાહથી બચવા નેક કામ કરવા માટે એ ઇષ્ટીયાર આપનાર પરવંદીગાર પાસે તૌરીક અને મદદ આહે અને જે ચીજ પોતાથી થઈ શકતી નથી તે વિશે તે માલિકો મુખતારની મહેરબાનીનો ઉમેદવાર રહે.

કેટલાંક આરિફ લોકોએ કહ્યું છે કે ખુદાએતઆલાએ પોતાની કુદસ્તે કામેલાથી જનમૃત દીલવાળા પરહેઝગારો માટે જમીન આસમાનની અંદરના દરેક રજકણને બોલતાં કહ્યો તેથી તેઓએ એ રજકણોની તસખીદ અને તકદીસ સાંભળી અને એ રજકણોએ પોતાની આજીની જે ગવાહી આપી તે સાંભળી, અને એ રજકણોની બાબા ન ચીરખી છે ન અંજમી* તેમજ તેઓના બોલવાનો ન સાદ નીકળે છે તેમજ ન કોઈ હરફ કે શબ્દ બહાર નીકળે છે અને એ તેઓની તસખીદને નથી સાંભળી શકતા પણ ધ્યાનના કાનથી; અને એસ કલામ જે કે રજકણોથી સાંભળે તેને મુનાબ્બને સિર (ધુધુ) કહે છે અને તેનો અંત નથી કેમકે તેને નીકળવાની જગ્યા હક દલામતો બહુજ ઉંડો દરિયા છે તેનો પાર નથી જેમકે તે વિશે વારીદ થયું છે કે “વલવે કાન લખહુરો મેદાદન લેકલેમાતે રખમી લતન્કેદલ બહુરો કંબલ અનંતનેદેદ કલેમાતો રખમી વલવ જેઝેના બેમિસ્લેહી મદદા” એટલે અને અગર ખુદાએતઆલાના કલામ લખવા માટે દરિયાની રશનાઈ કરવામાં આવે તો પણ ખુદાએતઆલાના હદમની વાતો લખતાં લખતાં એ તમામ દરિયા ફના થઈ જાય પણ અલ્લાહના કલામ તમામ થાય નહીં અગરએ તેની

મદદ માટે ખીજી તેટલીજ રશનાઇ લાવવામાં આવે, પણ એ આંતરિક લોકોની વાતો એવી બેદની છે કે દરેક શખસ નેથી જાણતો નથી બલકે એવી વાતોની કચર આઝાદ લોકોના દિલ છે એટલે એ વાતો સરે રસ્તે જાહેર થતી નથી જેમકે બાદશાહનો ખાસ મહરમ એટલે બેદની વાત જાણનારો બજારમાં અને મલીયે મલીયે બેદની વાત જાહેર કરે ખરો! અને જે બેદની વાત જાહેર કરવાની પરવાનગી હતે તો હજરતે રસુલે મુખતાર સં ખુદા એતઆલાની બેદની વાતો જાહેર કરતે અને તે છુપાવવાની મનાઇ ન કરતે. અને કેટલીક બેદની વાતો ખાસ હજરતે અશ્વી અં ને છુપી રીતે ન કહેતે અને એમ ન દરમાવતે કે જે કાંઇ હું જાણુ છું અગર તે તમો જાણુતે તો બહુજ થોડું લખતે અને લખુજ રડતે. જાણુજું જેમયે કે જે લોકો હકથી વધી જઈ સુરી થઇ ગયાં છે અને તેઓ ખુદાની સાથે મળી જવાનો દાવો કરે છે તે તદ્દન બેવકુફીની વાત છે.

ફસલ દસમી.

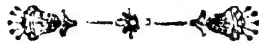
નફસના ખ્યાલ અને શયતાનના વસવસા અને તેના ઇલાજ.

જાણુજું જેમયે કે ઇનસાનનું દિલ ખ્યાલ અને વિચારથી ખાલી રહેતું નથી બલકે વારંવાર જાતજાતના ખ્યાલો અને વિચારોમાં ગુથાએજું રહે છે, અને કેટલીક વખતે એવું પણ બને છે કે દિલમાં શું શું બિચાર થાય છે તે વિશે ઇનસાનનું ખ્યાલ પણ રહેતું નથી, અને ખાસ કરીને દીલ એક “નીશાના” ની સગાન છે કે તેની ઉપર ચારે તરફથી તોર ફેંકાય છે, અથવા પાણીના મોહટા ખાડા સમાન છે કે તેમાં ચારે તરફથી નેહરોતું પાણી આવી ભરાય છે, અથવા એવાં ઘર સમાન છે કે જેને બેશુમાર દરવાજા હોય અને તે દરવાજામાંથી જાતજાતના લોકો દાખલ થતા હોય, અથવા એવા આઈના સગાન છે કે જે ઘરની બાંત ઉપર ચોડયું હોય કે તે તરફથી જુદી જુદી જાતના લોકો અને હવવાના લોકો નીકળતા હોય અને તેઓનો પ્રતિબિંબ તેમાં પડતો હોય. હાંસલ કશામ ખુદાએતઆલાના લતાએદપશુમાંથી દિલ એક લતાઈડ (નાળુક) છે કે દરેક વખત તેમાં વિચાર અને ફિકરની દોડમદોડ રહે છે અને એ દોડમદોડ ઇનસાનની હયાતીના દમ સુધી રહે છે.

અને દરેક વિચાર અને ફિકર માટે કાંઈ પણ સખખ અને કારણ જરૂર છે, અને જે વાહીયાત અને નક્કામા તુરગો ઉત્પન્ન થાય છે તે શયતાની ખ્યાલો છે અને જે નેક અને સારા વિચારો ઉત્પન્ન થાય છે તે મલકીયા ખ્યાલો છે જેમકે એ વિશે હજરતે રસુલે ખુદા સં દરમાયું છે કે ઇનસાનના દિલમાં ફિકર અને વિચાર કરાવવા માટેના બે ટાળાં છે તેમાંનું એક ટાળું ફીરીસ્તાઓનું છે કે તે ટાળું નેક કામ કરવાનો અને હક વાતને સત્ય જાણનાનો ખ્યાલ અને વિચાર કરાવે છે, અને બીજું ટાળું શયતાનોમાંનું છે કે તે ખરાબ કૃત્ય કરવા અને હક વાતને જુઠી પાડવાના ખ્યાલ અને વિચાર કરાવે છે.

ફસલ અગીયારમી.

નફસના ખ્યાલ વિશે.

જાણુ' જોતએ કે ધનસાનના દીલમાં જે કાંઈ વિચાર આવે છે તે બે જાતના છે એક વિચારનો એવો હોય છે કે કોઈ કામ કરવા વિશે ધનસાનને શોખ અપાવે છે અને તેથી તે કરવાનો ઇરાદો થાય છે, અને તે વિચાર પણ બે જાતના હોય છે કેમકે જે કામ કરવા માટે માણસ તૈયાર થાય છે તે કાંતો નેક હોય છે અથવા બદ બીજો વિચાર એવો હોય છે કે તેથી કોઈ પણ કામ કરવા માટે ધનસાન તૈયાર થતો નથી પણ એટલુંજ કે માત્ર અંદર વિચાર અને ખ્યાલ કીધાજ કરે છે અને એ વિચારથી ધનસાનના નફસને સદાઈ અથવા મેલાઈ હારીલ થાય છે અને તેના પરિણામમાં કોઈ કામ સારું અથવા નરસું થાય છે, અને એની પણ બે જાત છે એક તો સારા વખાણવા લાયક વિચારો અને બીજા ખરાબ અને નહારાં વિચારો, અને ખરાબ અને ખોટાં વિચારોમાં ઘણી જાતનો સમાવેશ થયેલો છે, જેમકે એવી ચીજોની ઉમેદ અને લાલચ કરે કે જે મળી શકી નથી, અને થઈગએલનો બદલો થાય તેમ નથી અથવા જેમકે દીલમાં વિચાર કરે કે ફલાણું કામ ન કરતે તો હીક હતું, અથવા ફલાણું કામ કરતે તો હીક હતું, ફલાણી ચીજ મહારથી ગુમ ન થઈ જતે તો બેહતર હતું ફલાણી મહારી અવલાદ ગુજરી ન જતે તો હાલ મહારા માટે મદદગાર થઈ પડતે, ફલાણા બંડપારમાં આટલું નુકશાન ગયું તે નજતે તો આજ મોટો પૈસાવાળો હતે, અને તેમજ જેને બાળતો તેને મળેલી છે તેનો વિચાર કરીને ખુશી થયું અને ગમગીન થયું જેમકે વિચાર કરે કે ફલાણા વખતે આપણે ઘણાં ફાવી ગયાં હતાં ફલાણી વખતે આપણી ઘણી ઈજ્જત ચાલી ગઈ હતી, તેમજ વિચાર કરે કે ઓહો મહારી પાસે તો ઘણું નાણું છે અથવા ફલાણી ચીજ મહારી પાસે નથી એવો વિચાર કરીને ગમગીન થાય, તેમજ વિચાર કરે કે મહારા દુસ્મનો ઉપર આવી આવી બચાઓ આવી પડે તો કેવું સારું થાય, તો આવા આવા વિચારો તદ્દન વાહીયાત અને નફ્રામા છે, કેમકે એમ ધારવાથી અને વિચાર કરવાથી એ ચીજો પ્રાપ્ત થતી નથી, અને તેમજ કેટલીક ચીજો કે તે વિશે પોતે સમજે છે કે તે બનવાજોગ નથી તેની આશા કરી ખુશી થાય છે જેમકે ધારે કે હું પયગમ્બર હતે તો આવા આવા કાયદાઓ કાનુનો મળતે, પોતા માટે આવા આવા ખસીદા અને વરી નેમતે; અથવા બીચારાને ફકરી અને બીજા માંગતા એવી વરસ તો થઈ ગયાં હવે વિચાર કરે છે કે હું મોહટા બાદશાહ બનું તો ફલાણા ફલાણા મુલકને તાબે કરું અને આવી આવી જાતના હુકમ જારી કરું અને ફલાણા ફલાણા ગામમાં ફલાણા ફલાણાને હાકીમ નેમું અને છેવટે જાણે છે કે એમાં કાંઈ વળવાનું નથી. અને તેમજ કેટલાક શુકન અને અપશુકન ઉપરજ દોડ્યા જાય છે અને બનવાકાજ કોઈ બાબત એવી સારી નરસી થઈ ગઈ તો તે નાહુ પકડી રાંખે છે

અને ન્યારે ન્યારે એ શુદ્ધ અથવા અપશુદ્ધ થાય ત્યારે દીલમાં ઠેરાવે છે કે જે ફલાણી બાબત થઈ તો ફલાણી થાયું જેમજે અને ફલાણી બાબત થઈ તો ફલાણી બાબત ન થવી જેમજે. અને એ ખરાબ બાબતના અપશુદ્ધ થવાથી ઇનસાન ગભરાત લાગે છે અને એમ થતાં થતાં તેને એવુંજ દેખી જાય છે અને એવા એવા વિચારો કરી મગગીન રથોં કરે છે અને તેથી મગગમાં ખગાળી હારીલ થાય છે.

હાસલહામ જે કામ વિચારો વિશે બયાન થયું તેની ચાર જાત છે તેમાંની એ જાત તો એ છે કે જે વિચારોથી કારખયર કરવા તૈયાર થાય છે અને તે કામ કરવા તરફ ધ્યાન ખેંચાય છે તેને ઇલહામ કહે છે, એટલે એવી બાબતો કુદરતી દીલમાં ઉભી આવે છે અને તે મલાયકા તરફથી છે. અને બીજી એ જાત છે તે શયતાની વસવસા છે કે તેથી ખરાબ કામ કરવા ઇનસાન તૈયાર થાય છે. જનશુનું જેમજે કે એ સરવેથી એ સાબીત થયું કે ઇનસાનના મનમાં એ જાતના ખયાલ મલાએકાઓ તરફથી છે અને એ શયતાનની તરફથી છે; અને ઇનસાનનું દીલ શરઆતમાં કાગળની જેમ સ્પષ્ટ અને સાફ હોય છે કે તેના ઉપર જેમજે તેવા કાળા લીટા ખેંચી શકાય છે તો ઇનસાન જે મનોવિકાર પ્રમાણે ચાલે છે તો શયતાનને દુરસદ મળે છે અને તેનું લશ્કર જડપથી દીલના મૈદાનમાં દાખલ થઈ જાતજાના વસવસાકરી ઇનસાનને ગુનાહના ખરાબ કામો તરફ દોરી તૈયાર કરે છે, અને જે મનોવિકાર પ્રમાણે ન ચાલતાં જીકરે ખુદામાં મશગુલ હોય અને પરહેઝગારીથી વરતતો હોય તો જટપટ મલાયકાનું લશ્કર દાખલ થઈ ઘણા સારા વિચારો ઉત્પન્ન કરાવી નેક કામ તરફ દોરી તે કરવા તત્પર કરે છે, મતજબ એકે એ જાને લશ્કર હરવખત તૈયાર રહે છે અને દીલની નગરીમાં એ લોકોની આવજાવ થવા કરે છે, કામ વખત તો તે નગરીમાં મલાયકાઓનું રાજ્ય હોય છે અને તેઓ એવી રીતે ચોકી કરે છે કે શયતાનના લશ્કરને આવવા દેતા નથી પણ ન્યારે એ નગરીના બદાખસ્તમાં જરા ખસલ થઈ જાય છે એટલે ઇનસાન જીકરે ખુદા વીં થી ગારીલ થઈ નશ્તની ખગારીય તરફ દોરાય છે તો જટ લખને શયતાન પેશી જાય છે. અને તેમજ શયતાનોએ ઘેરો ઘાલેલો હોય અને ઇનસાન ખરાબ કૃત્યમાં મશગુલ હોય તેવામાં જે ખુદાનો ખાફ કરી ગુનાહોથી તોળા કરી નેક કામ કરવા શરૂ કરે છે તો શયતાનના રાજ્યમાં ખસલ પડી જાય છે તેથી મલાયકા પેશી જઈ શયતાનોને બહાર કઢી મુકે છે અને ન્યારે મલાયકાઓનું રાજ્ય થાય છે ત્યારે દીલની નગરીમાંથી અંધકાર દુર થઈ ચારે તરફ નુર ફેલાય છે એટલુંજ નહીં પણ વખતો વખત તાજું નુર આવતું જઈ રૈજ હાસીલ થતો જાય છે.

પણ ઘણે ભાગે એવાં દીલ છે કે ત્યાં શયતાનોએ પોતાનો કબજો કરી લીધેલો છે અને એવાતે: મજબુત કીલ્લા બાંધ્યા છે કે કોઈ રીતે હલી શકતા નથી અને શયતાનોને

જવા માટે ખાસ કોર્મ રસ્તો મુકરર નથી બલકે તે ચાહે તે રસ્તેથી દાખીલ થાય છે કેમકે શયતાન આમથી બનેલો છે અને આગનો કાયદો છે કે જ્યાં પડે ત્યાં બાળીને રસ્તો કરી નાંખે છે. અને થોડી હોય તો ફેલાઈને ઘણી થઈ જાય છે તેજ પ્રમાણે તેને દીલની અંદર જે જરા જગ્યા મળી તો ટુંકવારમાં તમામ જગ્યાએ ઘેરો ઘાલે છે, જેમકે ઇન-સાનના દીલમાં કોઈ ખરાબ કામનો ખ્યાલ થાય તો તે ખ્યાલ વધતા વધતા એટલો તો વધી જાય છે કે એક ગુનાહ કરવાનું ધાયું હોય તો સોંકડો ગુનાહ થઈ જાય છે. દાખલા તરીકે “નાજી” કહે છે કે જેમ કોઈ શખ્સને તેનો હોસ્ત કહે કે ચાલો ભાઈ આજ રાતરે નાટકમાં જઈયે, તો તે વખતે હોસ્તને કહે કે ભાઈ નાટકમાં જવાથી ગુનાહ થશે અને પૈશા આપીને અજામ વેચાતી લેવાનું છે માટે ચાલો આપણે આજે “મેહુડીલો ઇસ્લામ”માં મજલિસમાં જઈયે, તો તે હોસ્ત કહે કે અરે ચાલની મજલીસવાળા તુતો મોહટો આગિદ બની ગયો છે તે હું જાણું છું ! મજલીસમાં શું છે? ત્યાં જઈને તો રોવાનું છે ત્યાં બીજું શું મળશે ? અને નાટકમાં તો એવી એવી બાબતો જોવામાં આવશે કે જેથી શીખામણ મળી કેટલોક અનુભવ વધશે કેમકે ત્યાં વીરરસ હાસ્યરસ તથા કંઠશૂરસ તથા રાજ્ય ખટપટે તથા સંસાર વહેવાર તથા લુચ્ચાની લુચ્ચાઈયો વીં નો આખેલુચ ચીતાર દેખાડવામાં આવે છે. ખેર ભાઈસાહેબ તેના ફંદામાં આવી જઈ માયાના વાળ ઓળી ખુશબોદાર તેમાં “હેરડરૂ” નાંખી કાટ પાટલુન પહેરી ગળામાં “નેકટાઇ”નો પટ્ટો રૂમાલમાં “ક્વચન્ડર વોટર” તથા ‘સેન્ટ’ વીં ખુશબોદાર પ્રવાહ નાંખી પાકીટમાં બે ચાર નોટો મુકી ખીસામાં ધાલી ચાંદીની મુઠવાળી “સ્ટીક” હાથમાં લઈ મીત્ર સાથે નીચે ઉતર્યા, ત્યાં નીચે શું જુવું છે કે ગાડીની અંદર પોતાના મીત્રની સ્ત્રી તરાહ તરાહના અને પ્રકાર પ્રકારના આલુપણ તથા શણગાર પહેરી બેઠી બેઠી “કાચમેન” સાથે આવતાં મીત્રની સાથે ‘શેકહેન્ડ કરવાની’ ઇન્ટેન્સિટીમાં વાતોના તડકા મારે છે, એટલામાં ભાઈસાહેબ ગાડી પાસે ગયા કે તરતજ શેકહેન્ડ કરી પાસે બેઠાં. અને મીત્ર સાહેબે સામે બેસી ‘થીએટર’ તરફ ગાડી લઈ જવાનો હુકમ કર્યો, હવે પેલા ભાઈસાહેબ તે મીત્રની સ્ત્રીને બેસતાંજ તેણીને જોઈને શયતાનના ધૂરેબથી તેણી ઉપર આશંક થઈ ગયાં અને પહેલાં મીત્ર જરા દમીયલ તથા પાતળા દુખળા અને સામળા હોવાથી તેની સ્ત્રીનું દીલ પણ આ ભાઈસાહેબ ઉપર લલચાર્ય ગયું. બનવાકાળ પેલા મિત્રને રસ્તામાં પેશાખ લાગવાથી ગાડી ઉભી રખાવી પેશાખખાનામાં ગયા એટલામાં આ બન્ને જણને વખત મળવાથી મુલાહેજા ન રાખતાં એક બોળના દીલના વિચાર ઓચરી નાંખ્યાં અને અમુક જગ્યામાં અમુક દીવસે મળવાનો ઠેરાવ પણ કર્યો, હાંસલકલામ નાટકમાં જઈ ગુનાહના ગાંસડા આંધી સ્થાપના ત્રણ વાગે પોતપોતાને ઘરે ચાલ્યા ગયા, હવે આ બન્ને જણની પ્રિતી દિનપ્રતિદિન વધતી ગઈ એટલે સુધી કે નેમેલી જગ્યાએ એક બીજની મુલાકાત પણ લેતા હતા અને હેરટે એટલે સુધી વધી મયાં કે તે મીત્રની ગેર-હાજરીમાં આ શખ્સ પણ તેને ઘેર જવા લાગ્યો, બનવાકાળ એક દીવસ તેણીના સાત આઠ વરસના છોકરાએ એ બન્નેને હંસતા બોલતાં જોઈ કહ્યું કે આ બાબત હું મહારા બાપને કહી દઈશ તેથી તે ઔરતને ખુસ્સે આવવાથી તેનું મળું કાપી મારી નાંખ્યો અને આશખ્સ હોંઠે!! કરતો દમરતમાં પડી જોતો રહ્યો!!! પછી તેણીનો મરદ આવવાથી

આજે કાંઈક ખીમારી લાગવાથી અચાનક મણિ પાચ્યો એમ કહી માંડી વાલ્યુ, હવે તો ગુનાહ ઉપર ગુનાહ થવાથી દીલ કાળું થયું શયતાનોના રાજ્યનું પાકાપાયે મહાણુ થયું અને મલાયકાને કાઢી મુક્યા, પછી માંડામાંડે કહ્યું કે અડદટ તેમ અડદટ જો આ દમીયલનું કાટનું કાઢીએ તો સ્વતંત્રપણે મેળ કરીયે, પછી પેલા ભાઈસાહેબે એક રઝળાના નામ દહીંગને મળી કહ્યું કે ક્રિસ્ટાળા બાઈચાંધનું દવામાં કાંઈ વસ્તુ નાંખી ધીમે ધીમે કાટનું કાઢે તો અમુક રકમ આપીશ, એ બાંચારા બુખે મરતાને નાણાનો ડહોલો મળ્યો તેથી હા પાડી, આ સાહેબે પોતાના દોસ્તને કહ્યું કે એક દહીમ સાહેબ ઘણું હુંશીયાર અને ચાલાક હાથ તાજાં આવેલાં છે તેની દવા કરો કે તમારી દમની ખીમારી જડ મુળથી નીકળી ગય, તે મીત્ર ખુશી થઈ કહ્યું કે “થેન્કયુ ફ્રેન્ડ” હું તેની દવા કાલથીજ લમણ, પછી એ સાહેબ જેમ જેમ દવા લેતાં ગયાં તેમ તેમ ખીમારી વધતી ગઈ એટલે સુધી કે યોગ્ય દીવસમાં ખરેખરા દમ નીકળી ગયો અને ઠેકાણું પહોંચી ગયો, અને તેણે પોતાની સ્ત્રીને તરફાક આપી બન્ને જાણે જાહેરમાં આપસમાં નીકાલ કરી લીધાં અને શેઠ શેઠાણી બની મોજમજા કરવા લાગ્યા અને આ ભાઈસાહેબને રહેતાં રહેતાં જુગારને શોખ લાગ્યો અને એટલે સુધી જુગાર રમવા લાગ્યાં કે પોતા પાસે જે જુગર નાણું હતું તે ખસાસ થવા ઉપરાંત આ શેઠાણીના જુગરા ઘણીનો માત્ર પણ “કેશનની શીશીરી”ના ડગલ ખસ્યથી ખુટવા લાગ્યો છેવટે એવો વખત આવ્યો કે તેની આ સ્ત્રી પાસે માત્ર એ અશ્વિદ્યનર રૂપિયાનો ઉંચો બાકી રહેલો “હાર” તેણે માંગ્યો, તો સ્ત્રીએ કહ્યું સુવા તે ત્હાં અને ત્હાં તમામ નાણું વાપરી નાંખ્યું અને હવે આ હાર માંગે છે તે હું કહી આપીશ નહી. છેવટે અણુખનાવ પેઠો અને દીવસે દીવસે બેદરકાંકશ થવા લાગ્યો એટલે સુધી કે આ શખ્સે તેણીને મારી કુટીને કહ્યું કે રાંડ તું એજ છેત્રી કે પોતાના સગા છોકરાનું ગળું બીચડી મારી નાંખ્યો? તો તેણીએ કહ્યું કે તું શું નાક લખતે ગને કહે છે તું ત્હાં તો તપાસ કે મ્હારી પાછળ લાગી પોતાનો સ્ત્રીને કાઢી ચુકી મ્હારા પતીને જેર ખવરાવી મારી નાંખ્યો એ કે બીજો? આ વાતો આઠેશીપાઠેશીતોએ સાંભળવાથી તેઓને સ્ફોટસાજ વહેમ હતો તેથી આધી સંપુર્ણ ખાતરી થઈ ગઈ અને એ લોકોએ પોલીસને એ બાબતનો ખજાર કરી છેવટે કેસ ચાલી એ બન્ને ઉપર બન્ને ગુનાહ સાબીત થયા તેથી બન્ને બાઈ ભાઈ વગર બાડાના ઘરમાં જનમ દીપ ગયા, બેનું? એક ગુનાહમાં ક્રિસ્ટાળથી કેટલા અને કેવા ગુના થયા?

હાંસક કક્કામ ખરાબ કામનું પરિણામ ખોટું છે અને નેક કામનું પરિણામ નેક આવે છે, તો અમે બિરતરો ગુનાહને હલકો ન સમજીને બલકે ગુનાહ આગત જેવો છે કે જરા તણખો પડવાથી આખું ગામ સળમો કંઈ છે.

પછી લાગે છે કે નેક બાબતનો હુકમ વચલા દરમનો છે અને ખરાબ બાબતો માટે કોઈ હદ નથી જેમકે કોઈ ગામ જુનું હોય તો ખાસ સડક અથવા રસ્તો એકજ હોય છે અને આડા અવજા રસ્તા માટે કાંઈ ખાસ ચોકસ હદ નથી બલકે જોઈએ તે ઠેકાણેથી સડક ઉપરથી કીરીને આડા અવજા ચાલતા થવાય છે, તો શયતાન માટે ઘણા રસ્તા છે કે તે જુદી જુદી તરાદથી મનસાનેતે ફરેમ અપે અને વસવસો તાંબે છે અને મલાએકા માટે ખાસ એકજ સીધો રસ્તો છે કે ખાસ જગ્યાથી જવ આર કર્યા કરે છે, અને સીધા રસ્તા વિશે ખુદાએ કુરઆનમાં ફરમાવ્યું છે કે આ એક સીધો રસ્તો મ્હારી

તરફ છે માટે તેમો તેની પચરવી કરો અને તે પ્રમાણે ચાલો અને તેમો બુદ્ધ બુદ્ધ રસ્તાની તાબેદારી કરો નહીં કેમકે તે તેમોને હકરસ્તાથી ફેરવી નાંખશે એક દીવસે હજારો રસુએ બુદ્ધ સં અસ્હાબોની સામે એક લીટા ખેંચીને ફરમાવ્યું કે આ બુદ્ધનો રસ્તો છે, અને તે પછી જમણી ડાબી તરફ કેટલાંક લીટા ખેંચીને ફરમાવ્યું કે આ એવક રસ્તા છે. કે દરેક રસ્તા ઉપર એકએક શયતાન બેઠેલા છે અને ઇનસાનને પોતાની તરફ ખેલાવે છે. બાણવું બેઠેલે કે હકરસ્તો બતાવનાર ચોડાં હોય છે અને તે સારી રીતે બાણનારો હોયો બેઠેલે, અને ખોટા રસ્તા બતાવવા માટે ઘણાંબાણ હોય છે અને ઇનસાનનો નફસ છે તે નાહક તરફ બહુજ આસાનીથી દોરવાઇ જાય છે અને હકરસ્તા તરફ ઘણી સખ્તીથી આવે છે.

જ્યારે શયતાનના વસવસા અને ફરેખની બાબતને સમજ્યા તો બાણવું કે ઇનસાનને લાઝીમ છે કે શયતાનના ફરેખ મકર અને હીલાથી દુર રહી પોતાની નજાતનો સામાન તય્યાર કરે તો ઇનસાન જેમ જેમ ગફલતને દુર કરી બુદ્ધની યાદમાં અને નેક કામમાં મશગુલ થશે તેમ તેમ તેને મઅરેફત અને મોહબ્બત વધતી જશે પણ અફસોસ છે કે ઘણાં લોક એવાં છે કે મકર અને હીલા અને ફરેખના રસ્તા શોધ્યા કરે છે અને પોતાની શહવત પુરી કરવા અને લજ્જત હાસીલ કરવાના સાધનો મેળવવામાંજ વખત ગુમાવ્યાં કરે છે અને કેટલીક વખત એમ પણ બને છે કે એવું ધારે છે કે મ્હારા દોસ્ત મ્હારાથી કિલટાં દુસ્મન થશે તો તેની સાથે હું કેવી રીતે વરતું તેના સવાલ જવાબ ગોઠવ્યા કરે છે અને એવાં એવાં તુરંગો ઉભા કરે છે કે તેથી દીલ કાળું થઇ જાય છે.

બાણવું બેઠેલે કે દરેક જાતના વીચારો સારા અથવા નરસાં પોત પોતાનો અમલ કરે છે એટલે નેક વીચારોથી દિલ સાફ થાય છે અને ખરાબ વીચારોથી દિલ ખરાબ થાય છે, પણ એવાં વીચારો કરવાથીજ ઇનસાન ઉપર ગુનાહ લાગુ પડે તેમ નથી જેમકે જે કામ મુજાહ હોય એટલે તે કરવામાં ન ગુનાહ હોય ન સવાબ હોય તો એ વીશેના વીચાર કરવામાં કાંઇ ગુનાહ લાગુ થતાં નથી, અને તેમજ શરાયથી વિરુદ્ધ બાબતના એટલે ગુનાહના ખ્યાલો કે જે ઇરાદો કર્યા વિના એકદમ બેઇખતીયારીથી દિલમાં ઉત્પન્ન થાય છે તો તેના માટે પણ કાંઈ ગુનાહ કે અજાબ નથી કેમકે બુદ્ધએતઆલા આદીલ છે તે જાલીમ નથી કે બેઇખતીયારીથી બનેલ બાબત માટે સજા કરે, પણ ઇખતીયાર અને ઇરાદથી ગુનાહના કાંમનો વિચાર કરે અને એ કામ કરવાનો પકડો નિશ્ચય કરે અને હેરાવે કે એ કામ જરૂર કરીશ અથવા એ કે કોઈ હરામ કામ કરવાનું હતું અને તે થયું નહીં તે વિશે પસ્તાવો કરે કે ફત્લાણી બાબત બને એમ હતી તે છતાં શા માટે મેં કરી નહીં અને એ બાબત ન કરવાથી પસ્તાય અને અફસોસ કરે તો તે વખતે અલબત્ત તે ગુન્હેગાર અને સજાને લાયક થશે, તેમજ ગુનાહના કામ કરવાનો ચોક્કસ અને નક્કી ઇરાદો કયો હોય પણ કોઇ કારણથી તે કામ થઇ શક્યું નહીં તો પણ તે ગુનાહમાં ઘખલ થશે, પણ અગર ગુનાહના કામનો નક્કી વિચાર કર્યા પછી બુદ્ધના ખાદ્ધથી તે ન કરે તો તેના માટે કાંઇ પણ ગુનાહ નથી બલકે તે ગુનાહનું કામ તરક કરવાના સખ્તથી સખાબનો હકદાર થશે અને તેના માટે નેકી લખાશે; અને કોઈ ગુનાહનું કામ કરવાનો ઇરાદો ન હોય અથવા કોઈ ગુનાહ ન કર્યો તે વિશેનો કાંઇ અફસોસ ન હોય

પણ અમથો કોઈ શત્રુ વિરુદ્ધ કામનો વિચાર કરે કે જે શત્રુથી વિરુદ્ધ હોય અને કોઈને મારત કરવાનો ખ્યાલ કરે પણ વળગતો હોય કે અનવાજ્ઞેય નથી તો એ વિશે જાહેર એ છે કે એવા વિચારોથી ગુનાહ નહીંહોય મતલબ એ કે આવી બાબતના વધારે ખુલાસા હદીસો અને આયતો બેગી કરતાં જુદી જુદી તરહથી છે કે જે ગુનાહ કરવાના મગ્જ વિશે વારીદ થએલા છે.

“નાશ” કહે છે કે આ વિશે કેટલીક હદીસો “મનાફેઉલ અખરાર” ત્રીજે પૃષ્ઠમાં લખી છે, જેમકે-હજરતે હંમામે જાઆફરે સાદેક અલયહિરસલમે ફરમાવ્યું કે જ્યારે બદો કોઈ નેક કામ કરવાનો મરાદો કરે અને અગરચે તે નેક કામ ન કરે તો પણ ખુદાએ રહીમ ફકત તેણે એ મરાદો કરવાથીજ તેના અમલનામામાં એક નેકી લખે છે, અને જો તે નેકી કરે છે તો તેના બદલામાં તેના અમલનામામાં દસ નેકી લખે છે, અને જ્યારે ગુનાહના કામનો મરાદો કરે છે ત્યારે જ્યાં સુધી તે ગુનાહ ન કરે ત્યાં સુધી ફકત મરાદો કરવાથી કોઈ તેના અમલનામામાં લખાતુ નથી, અને જો તે ગુનાહ કરે તો પણ તરત તેના માટે ગુનાહ લખાતો નથી બલકે સાત કલાક સુધી તેને મોહલત આપવામાં આવે છે, અને નેકી લખનાર જમણા હાથવાળો ફીરીસ્તો તેને કહે છે કે તુ તેના માટે ગુનાહ લખવામાં કિતાવળ ન કર રખે કોઈ નેકી કરે કે તેથી તે તેનો ગુનાહ માફ થઈ જાય, જેમકે ખુદાવદે સત્તાર અને ગંદફારે ફરમાવ્યું છે કે “હન્નલ હુસનાતે યુઝહિયન રસરયેઆતે” એટલે ખરેખર નેકીયા-બદીયોને લઈ જાય છે એટલે મટાડી નાખે છે, અથવા શાયદ આઘસ્તીગદાર (તોળા) કરે કે તેથી તેનો ગુનાહ માફ થાય, તો

જો તે કહે અસ્તગેફેરુલ્લાહ લલ્લી લોએલાહ ઈલ્લાહોવ આંલેમુલગેયમે વશશહાદતિલ્ અંઝીઝુલ્ ગેફૂરે રહીમ ઝુલ્ જલાલે વલ્ઇકેરામે વઅતૂબો એલયહે.” તો તેનો

તે ગુનાહ લખવામાં આવતો નથી, પણ જો સાત કલાક પસાર થઈ જાય અને તે ન કોઈ નેક કામ કરે ન મસ્તીગદાર કરે તે વખતે જમણા હાથવાળો ફીરીસ્તો હાથવાળાને કહે છે કે આ શકી મહુર્રમ માટે એક ગુનાહ લખ, અને તેમજ મસ્તીગદાર વિશે વારીદ છે કે અગર ગુનાહ પછી સાત કલાકની અંદર ત્રણ વખત કહે અસ્ત-

ગેફેરુલ્લાહ લલ્લી લોએલાહ ઈલ્લાહોવલ્ હંઝુલ્

કંઝૂમ વઅતૂબો એલયહે. તો તે ગુનાહ તેના ઉપર લખવામાં આવતો

નથી. ખુદાનો અતી રહમત ઉપરથી કોઈ એવકુફ એવું ન કરે કે ખુદાને ગઝબમાં લાવે, અને એમ ન સમજે કે જ્યારે ચાહીએ ત્યારે ગુનાહ કરીએ અને જ્યારે ચાહીએ ત્યારે તોળા કરી પાક થઈએ જેમકે અફઘની રૂએ એ બાબત ખરાબ છે અને હદીસમાં પણ છે કે તારવાર ગુનાહ કરનાર એવો છે કે જાણે તે ખુદા સાથે મશકરી કરે છે.

નાજી કહે છે જ્યારે નેક કામનો ઇરાદો કરવાથી સવાળ અને નેકી મળે છે તો એવો સવાળ શા માટે ખોમ્મને ? એવો ઇરાદો કરો કે ખુદા દસ વીસ લાખ રૂપીઆ આપે તો કશું કાઢવાવાડ ગુજરાત આફ્રીકા માડગાસકર વીં વીં તમામ ઠેકાણે મસ-જીદા મમામવાડા મદરેસા બનાવી દરેક ગામમાં મોઅલીમ રાખવો કે તે અલકામે દીનતી તાલીમ કરે વાએજ અને નમીહત કરે, અને બેચાર જણને ઇનસપેક્ટર તરીકે નેમે કે તેઓ પોતાપોતાનો હદમાં ફર્યા કરે મદરેસામાં સીખતા બાળકોનું ઇમતેહાન લીએ તથા ત્યાંના મોઅલીમને ખામી ખુશીથી આગાહ કરે, તો એવું કામ જારી થવાથી ઈં પાંચ વરસની અંદર દીને ઇસ્નાઅશરી આપણામાં સારી રીતે વધી જાય અને ચારે તરફ નુર નુર અને નુર ફેલાઈ જાય દીને મોહમ્મદીનો આલીશાન ઝૂરો થાય, આ કાંઈ પણ નવામની કે અજબ થવાનો બાબત નથી હાલ તરત બનવાબેગ છે કેમકે ખુદાએ ઘણા સાહેબોને લાખો રૂપીઆની દોલત આપેલી છે તો જોને દસપદર લાખ રૂપીઆ ખુદાએ આપ્યા હોય તે પોતાના વારીસ માટે બેચાર લાખ રાખી બાકીના આદેસ લાખ રૂપીઆ આ કામમાં આપે તો શું ન બને ? ! અજબતા બને શું મોટી વાત છે ? ! અરે કાલે મરી જવું છે હાથે તે સાથે પાછળથી ખુદા જાણે શું થશે, અને પાછળથી વાપરવા કહો જાય અત હાથે આખી જાય તેમાં જમીન આસમાન જેટલો ફરક છે, જેમકે હઝરતે રસુલે ખુદા સં ના ઝમાનામાં એક શખસનો આખરી વખત થયો તે વખતે તેણે હઝરતને અરજ કરી કે હું મરી ગયા પછી આ ખુરમાની બારેલી વખાર છે તે સદકો કરશો એટલે ગરીબોને આખી દેશો, પછી તે મરી ગયા બાદ હઝરતે રસુલે ખુદાએ પોતાના હાથથી તે તમામ વખારનો ખુરમો ગરીબોને આપી દીધો, જ્યારે તમામ વખાર ખાલી થઈ ત્યારે તેમાં બીજાવેલી ચટાઈ ઉપાડી તો તેની નીચેથી ખુરમાની એક પેશી ચગદાઈ ગીએલી નીકળી, તે વખતે હઝરતે સર્વેને એ પેશી બતાવીને ફરમાવ્યું કે જો આ શખસ પોતાની હયાતીમાં આ એક પેશી ખેંચત કરતો તો આ આખી વખાર તેની પાછળ સદકો ફરી તે ફરતા તેને વધારે સવાળ મળતે; વીચારો કે હઝરતે રસુલે ખુદા સં દરતા કાઢીને મરતબો કે દરજ્જે વધારે નથી એ જનાએ પોતાને હાથે ગરીબોને આખી વખારનો ખુરમો આપ્યો તેમાં કેટલો સવાળ હોયો જોઈએ ? એ છતાં તે કરતાં પોતાને હાથે હયાતીમાં એક પેશી આપવાનો સવાળ વધારે છે.

તો અએ ખીરાદરો દોઆ માગો કે ખુદાએ તઆલા આપણ સર્વેને એવા નેક કામની તોફીક અતા ફરમાવે કે જેમ બને તેમ પોતાની હયાતીમાં પોતાને હાથે કારે ખેર કરી લઈએ, અને દોઆ કરોકે ખુદા શૈતાનના ફરેબથી બચાવે કેમકે તે એવો ફરેબી છે કે ફરેબ આપવામાં કાંઈ પણ બાકી રાખતો નથી એટલે સુધી કે ઇનસાન જ્યારે કારે ખેર કરવા ચાહે ત્યારે તે હઝરો જાતના વસવસા કરે છે કે અરે અટલું તે અપાય ? આગળ જતા આપણો હાલ તંગ થયો તો કોણ આપશે ? કોની પાસે જઈશ ? વળી જેમ તેમ તેના ફરેબને દુર કરી આપવા તૈયાર થાય કે પાછો ફરેબ આપે કે અરે હજી તો કાંઈ મરૂવા જેટલી લાખી ઊમ્મર થઈ નથી માટે ખુદા ચમશું તે વખતે વાત હાલનો રેહવાદે એમ કરતા કરતા “મલેકુલ્લમૈત” સાહેબ તશરીફ દાવે તે વખતે તો નહોશ ઠેકાણે હોય નખીમારીથી ચૈન હોય અને કેટલાક વાટ જોઈ રહ્યા હોય કે હવે બાઈસાબનો દમ નીકળી

નવ તો કલાખીચીજ તો મનેજ મળવાની કલાણી ચીજતો હું માલિક થવાનો વીં વીં
આખરે ઘણે ભાગે એવું બને છે કે ઇનસાન વીચારમાં અને વીચારમાંજ રહે છે અને
આકાશની દુન્યાથી કુચ કરી નવ છે.

ફસલ ખારમી નફસના ખરાબ ખીયાલનો ઇલાજ.

જ્યારે ધ્યાનમાં આવ્યું કે નફસના ખરાબ ખીયાલ અને વીચારથી ઘણીજ ખરાબી
અને હલાકી થાય છે તો કાઝીમ છે કે તેનો ઇલાજ કરવાની તજવીજ કરવી અને એવા
સજ્જ ઇલાજ કરવા કે જેથી નફસ એ હલાકીમાંથી નજાત પામે, હવે તેનો ઇલાજ એ
છે કે જ્યારે કોઇ ગુનાહ કરવાનો ખીયાલ અને વીચાર થાય તે વખતે તેમાં બહુજ ખારી-
કીથી વીચાર કરવા અને તેના પરીણામ ઉપર ધ્યાન કરવું કે જરાવાર ગુનાહની લાજ્જત
લેવા બધાશ ત્યાં દીન અને દુન્યાનું મોહકું નુકશાન થશે કે દુન્યામાં રૂસવા અને ફજેતી
અને આખેરતમાં ખુદાનો ગઝબ અને અજાબ થશે, એટલુજ નહીં પણ નફસને ચાંપીને
કહેવું કે અરે આ તનખાદન ઉપર રહમ કરે રહમ કરે, કેમકે એક આંગળી જરા આગમાં
ખળે તે ખમવા અને સહન કરવાની તો જરાએ શક્તી નથી તો જહલમની આગકે તે
હજારો દરમ સખત છે તેનો અજાબ કેવી રીતે કપાડી શકીશ? એવી એવી ખાખતો
યાદ કરી માખેરફતના નુર અને મામાના વકીલવડે શયતાનના ફરેજને દુર કરવો, અને
જ્યારે આમલાજ પણ લાગુ ન પડે અને શયતાનનો વસવસો વધારે સખત જડ ધાવીને
ખેંડા હોય તો તેનો ખીજો ઇલાજ એ છે કે નફસની ખાહીશના કામ તરક કરવા અને
નફસ સાહે તે કામ કરવુંજ નહીં જેમકે તે વીશે કેટલીક ખાખતો આગળ ખ્યાન થાશે.

હવે વીચારો કેજે ગુનાહ અને હરામ કામના ન હોય પણ ખોટા ખોટા નકામા વાલી-
યાત ખીયાલ હોય કે વીચાર કે ફીકર વીના એકજીતીયારીથી દીલમાં ઉગ્યાજ કરે તેનાથી
તદન મુકત થવું બહુજ સખત મુશકીલ છે, બલકે નફસના દકીમોએ કહેલછે કે તે દંદ
થતી ઘણીજ મુશકેલ છે, અને કેટલાંક કહે છે કે વધારે અને સખત અને મુશકીલ છે,
અને હક તો એ છે કે એ ખીમારી તદન દુર થવી તો સખત છેજ પણ ખનયાજેગ છે
કે દંદ પણ થઈ જાય, હજારો રસુલે ખુદા સં ફરમાવ્યું કે જે કોઇ એવી રીતે એરકાત
નમાઝ પડે કે તે વખતમાં દીલમાં કાંઈ પણ વીચાર ન થાય તો તેના થીએલા અને
બવિષમાં ચનાર ગુનાહ માફ થઈ જાય, તો આથી સામેતી થઈ કે વસવસો દુર થઈ
શકે છે ખરો, અને એ ખીમારી દુર થવી બહુજ સખત હોવાનું કારણ એ કે જે હં
રસુલે ખુદા સં ફરમાવેલ છે કે દરેકની પાછળ શયતાન છે અને શયતાન ફકત આગથી
બનેલછે તેથી જરાવાર શાંત રહેતો નથી કેમકે આગનો દસ્તુર છે કે હરવખત ફરાદર કરે
અને જાળ લીકવા કરે છે.

જાણવું વેંતએ કે ઇનસાનમાં જે “કુવ્વએ વાહેમા” અને “કુવ્વએ ગઝખીયાહ”
છે તે આગથી છે તેથીજ શયતાનો વસવસો તેને જલ્દી અસર કરી એ કુવ્વા તેને આ-
ધોન થઈ જાય છે.

કસલ તેરમી શયતાનનો વસવસો અને તેનો ઇલાજ.

જાણુનું જોધયે કે શયતાન ઇનસાનની રગરગમાં વારંવાર હયાદયા કરે છે, અને “કુવચે શહવીયા” અને “મજબીયા” અને “કુવચે વાહેમા”ને હરકતમાં લાવે છે કેમકે તે ત્રણે કુવા અગ્નીના જનેલાં છે, અને શયતાન પણ અગ્નીનો છે, અને વસવસો કરવાથી જરાએ આરામ લેતો નથી, પણ જો શયતાન ઇનસાનને આધીન થઇ જાય તો અલગતા વસવસો કરે નહીં પણ ખરું બંનેતાં એ એ મલકન આદમ અં ની અવલાદનો શા માટે આધીન અને તાબેદાર થાય ? કેમકે સરવે ઇનસાનનો પીતા (આદમ) કે જેને ખુદાએ પોતાની કુદરતના હાથથી પેદા કરી પોતાની ખીલાફતનો પોશાક પહેરાવ્યો એવા ખુદાને એ તમામ જહાનના માલીકે તઅઝીમનો સીજદો કરવાનો હુકમ કર્યો તે છતાં તેણે અહંકાર અને તદખ્ખુરાઈથી એ હુકમ માન્યો નહીં અને કહ્યું કે “ખલકતની મિન્નારીન વ ખંકકતોહુ મિનતીન” એટલે તે મને શેશન અગ્નીથી પેદા કર્યો અને તેને કાળો માટીથી પેદા કર્યો તો હું કેવી રીતે આદમની સામે માથું નમાવું અને તેનો સામે ઝલીલ થાઉં ?

પછી જ્યારે ખુદાએ તે બદમખતને નાફરમાનીના સગમથી પોતાની દરગાહથી દુર કર્યો તો તેણે કહ્યું કે હે ખુદા ત્હારી ઇજતની કસમ ખાધને કહું છું હું ઇનસાનને ગુમરાહ કરવામાં કોશીશ કરીશ તો જ્યારે આ પ્રમાણે તેણે કસમ ખાધી છે તો ઇનસાન આપણને એક પળવાર પણ વસવસો કર્યા વિના શા માટે છુટો મુકે ? હા-જેઓ પોતાની દીલની જમીનમાંથી દુન્યાની મોહખતના મુળને ડિખાડી નાંખે અને તમામ ફિકરને દુર કરી દિલનું ઘર ખુદાની યાદમાં સોંપી દીધે તો અલગતા તે મલકન તેઓના દીલમાં વસવસો કરવાનો રસ્તો ન પામતાં છોટે ભાગે, જેમકે તે વિશે તે પત્રીતે ગુમરાહ કરવાની કસમ ખાતી વખતેજ ઇકરાર કરીને કહ્યું છે કે “ઈદલા ઈમાદોક મિન હોમુલ મુખલેસીન” એટલે ત્હારા બંદાઓમાંના જેઓ ખાલિસ છે તેઓને હું ગુમરાહ કરી શકીશ નહીં.

માટે હે મહેરબાન આવા સખત અને મોહટા દુસ્મનથી ગાફિલ રહી નચિંત રહો નહીં. અને ઇનસાનનું દિલ એક પ્યાલાની જેમ છે કે પ્યાલો દરેક વખતે હવાથી ભરપુર રહ્યા કરે છે, પણ જ્યારે તું પ્યાલાને હવાથી ખાલી કરવા ચાહીશ ત્યારે તે એમજ ખાલી થઈ શકશે નહીં, પણ જ્યારે તે પ્યાલામાં કોઈ ચીજ જેમકે પાણી વીં તેમાં ભરીશ તો જેટલી જગ્યામાં પાણી ભરાશે તેટલી જગ્યામાં હવા નહીં રહે, પણ ખાલી જગ્યામાં રહેશે અને તે પ્યાલાને પાણીથી ભરપુર કરી દેશે તો તેમાં જરાએ હવા રહેશે નહીં, તો દિલ તે પ્યાલા જેવું છે અને તેમાંની હવા શયતાનના વસવસા જેવી છે અને તે પ્યાલાનું પાણી ખુદાના ઝીકર જેવું છે એટલે ઇનસાન પોતાના દિલને ખુદાના ઝીકર અને તેની યાદથી

ભરપુર રાખે તો શયતાન તેમાં વસવસો કરી શકશે નહીં પણ જેમ ખાલામાંથી પાણી એકઠું થાય કે તરત હવળ ભરાઈ જાય છે તેમજ મનસાન ખુદાના ઝીકરથી ગાફીલ થાય તો શયતાન ઇર્ષ્યાના દિલમાં ધુસી જાય જેમકે તેવિશે ખુદાએ કુરઆનમાં પણ ખખર આપેલી છે. અને હજરને રસુલે ખુદા સં કુરમાવ્યું છે કે ખુદા એ જવાનને દુસ્મન રાખે છે કે જે નવરો રહે, મતલબ એ કે જ્યારે મનસાન કોઈ અમલમાં મશગુલ ન હોય ત્યારે શયતાન લાગ જોઈ તેમાં પેશી જઈ માળો ધાલે છે, અને પછી ત્યાં તેના કચ્ચાં બચ્ચાં થઈ શયતાનોનું એકઠું ટોળું બની જાય છે કે જેની ગણતરી રહેતી નથી.

ઈલાજ તેનો વસવસો દૂર કરવાનો ઇલાજ એ છે કે દુન્યાની માલ દોલતની મ-
જૂત આખરની અને ખાલ બચ્ચાની મોહખ્ખત દિલથી દૂર કરે અને તમામ શરીક દોસ્ત
અને યાશેના આવવાથી દરવાજો બંધ કરી ખુદાની ઇઆદતમાં મશગુલ રહે કે તેથી તેનો
વસવસો દૂર થશે. પણ તેમાં કેટલીએક શરતો છે, ૧-ખુદાની ફરજમાં લડી નજર કરી
વિચાર કરવા જેમકે, ૨-અને તેની વિચીત્ર કારીગરીમાં ફીકર કરવી જેમકે. ૩-પોતાએ
આસમાન અને જમીનનો યાદશાહતમાં સૈર કરવી જેમકે, પણ એ ચીજો એ વખતે
નસીખ થાય કે જ્યારે શયતાન મલકનના હાથમાંથી પોતાના દિલને છોડાવે અને તેના
વસવસાથી દિલને છોડાવા માટે ખુદાએ તઆલાનો ઝીકર કરે અને તેની દરગાહમાં દોઆ
માગે અને ધ્યાન પૂર્વક ગુનાખત કરે અને કુરઆને શરીફની તીલાવત કરે.

જાણું જેમકે કે દિલને શયતાની વસવસાથી પાક અને સાફ કરવા માટે પણ
ખાખતની જરૂર છે ૧-શયતાનને આવવાના મોહટા રસ્તા શહવત, ગઝવ, હિર્સ (લોભ)
હસદ (અદેખાઈ) આદાવત, ખુદપસંદી, અહંકાર, તકબ્બુરામ, લાલચ, કંબુરસાહ, બુખ્ત
(કમ હીમમત) અને દુન્યાની મોહખ્ખત વીં કે મજકુર દરેક ચીજ શયતાન માટે એક
મોહટો રસ્તો છે કે તેમાંનો જે રસ્તો ખુદાને હોય તેમાંથી ઝટ લઈ દાખલ થઈ વસવસો
કરે છે. અને જ્યારે એ તમામ તેમને આવવાના રસ્તા બંધ થઈ જાય તો તે મરદુદ
આવી નહીં શકે પણ કોઈ નહાતા ઝીણા રસ્તાથી એક વરેમારગુ તરીકે કોઈ કોઈ વખતે
આવશે. ૨-કપર બયાન થએલાં શયતાનને આવવાના રસ્તા કે જે ખરાબ અને બદ સિ-
ફાતો છે તેથી વિરૂદ્ધ પાક અને સાફ સારા રસ્તા **મલાયકાઓ**ને આવવા માટે ખોલી
આપે અને તે રસ્તા અખલાકે હસના (સદ્ગુણો) અવસાફે શરીફા (કિતમ ગુણો) વરઅ
(પરહેઝગારી) અને ઇઆદત, બંદગી છે ઇત્યાદી. ૩-દિલ અને જીભથી ખુદાના ઝીકરમાં
મશગુલ થવું પણ ધ્યાનમાં રહે કે શયતાનને આવવાના એવા એવા મોહટા રસ્તા બંધ
કરતા છતાં ખુણે ખોંચરેથી સેલજસાજ ગાકું જેમકે તે પસાર થઈ જાય છે, પણ ખુદાની
યાદ થવાના સખમથી તે મરદુદ કરી શકતો નથી, તો વખતે ખુદાની યાદથી ગાફીલ રહે
તો તે થોડે થોડે કરી પોતાનો પગ પેસારો કરી આખર જતાં પાછો પોતાનો કાપુ કરી
લીગે છે.—**નુકતો**—એ પણ ખરાખર યાદ રહે કે જ્યાં સુધી ખરાબ સીફાતોને તજ દહ
ખુદાનો ઝીકર નહીં કરે ત્યાં સુધી એ ઝીકર અને ઇઆદતનો સંપુર્ણ ફાયદો થશે નહીં
બલકે ઇઆદત અને ઝીકરથી એક તરફથી ફાયદો મળતો જશે અને બીજી તરફથી
દુરગુણના સખમથી ગુનાહ વધતા જશે તો એ ઇઆદત અને ખુદાનો ઝીકર શયતાનને કેવી
રીતે દૂર કરી શકશે? જેમકે એક હૈઝમાં દુર્ગંધ અને બદબોવાળા પાણીની નહર વહેતી

સુકી હોય અને તે હાંકને કીનારે ફેટલાંક માણસો એ પાણી ખાલી કરવા માટે સુકરર કર્યા હોય તો તેમાં શું વળવાનું, તે આપણ જેટલું પાણી કાઢે તેથી બમણું તો અણિતું હોય તો તે હાંક ક્યાંથી ખાલી થાય ? હા, એ હાંકને એ બદખોવાળા પાણીથી પાંક અને સાફ રાખવો હોય તો તેનો ખરો મલાજ એ છે કે એ નેહર આડે પાળ બાંધી એવું કરે કે તે હાંકમાં જરાએ પાણી આવવા પામે નહીં.

અને શયતાન કુતરા સમાન છે અને દુર્ગુણો અને ખરાબ સીધાનો ગોસ્ત અને રોટી વીં ની જેમ કુતરાના ખાણ સમાન છે, અને ખુદાનો ઝીકર તે હાથ પગથી કુતરાને હાંકવા સમાન છે, તો કાયદો છે કે જ્યાં સુધી મનસાનના હાથમાં ગોસ્ત રોટી વીં કુતરાનું ખાણ હોય ત્યાં સુધી કુતરા પાછળ લાગ્યા કરે છે અને હાથ પગ વીં થી તેને હાંકે તો તે જરાવાર છેટે ચાલ્યા નય છે પણ પાછા ઝટ લઈને આવી પહોંચે છે, તેમજ શયતાનનો હાલ છે કે જ્યાં સુધી મનસાનમાં દુર્ગુણો હોય ત્યાં સુધી તે આવ્યા કરે છે, અને ખુદાનો ઝીકર કરે ત્યારે તે થોડીવાર ચાલ્યો નય છે પણ પાછો તરતજ ઝટ લઈને આવે છે. અને શયતાનનો બીજો દાખલો બીમારી જેવા છે, અને દુર્ગુણો અંગની અંદરના બગાડ જેવાં છે અને ખુદાનો ઝીકર તે ઉંચી દવા અને પુછી આપનારી ખોરાકી સમાન છે, તો જ્યાં સુધી જીભાળ વીં થી અંગ અંદરનો બગાડ કાઢી હોજરીને પાકસાફ નહીં કરે ત્યાં સુધી ઉંચી દવા અને પુછીદાર ખોરાકી પુરતો અસર નહીં કરે, તેમજ ખુદાનો ઝીકર એ વખતે મનસાનના દીલને નુરાની અને રોશન કરે છે કે જ્યારે તેનું દિલ દુર્ગુણોથી પાક અને સાફ હોય.

છુપું ન રહે કે જે ઝીકર શયતાનના વસવસાને દુર કરે છે અને નફસની યુગ્મ-યોને બાહર લાવે છે તે દિલની અંદરનો ઝીકર છે એટલે દિલમાં ખુદાની કુદરત અઝમત (ખુશ્તગી) તકદુસ (પાકપણું) જલાલ જમાલ અને તેની વિચિત્ર કારોગીરીયોની યાદગુજ હોવી જોઈએ, અને મજકુર દિલના ઝીકર સાથે જીભથી પણ જે તેઓનો ઝીકર જારી રાખે તો શયતાનને દુર કરવામાં કામિલ અને પુરો કાયદો થશે, અને અગરએ માત્ર જીભનો ઝીકર સવાળથી ખાલી નથી પણ શયતાન મલકિના વસવસા અને ફરેખની સામે તેનો એટલો અસર નહીં થાય કે તે દુર થાય, અને એ બાબત ખુદ્દી છે જેમકે મનસાન નમાઝ પડે છે તે જીભથી ખુદાનો ઝીકર જારી થાય છે, અને નમાઝની હાલ-તમાં શયતાની વસવસો કેવો અને કેટલો હોય છે તે સરવે કોઇ જાણે છે તો જે માત્ર જીભનો ઝીકર શયતાની વસવસાને દુર કરે તો નમાઝ પડતી વખતે દીલમાં કાંઈ પણ વસવસો થતે નહીં એટલુંજ નહીં પણ છેલ્લાં દરજ્જોનો ઝીકર નમાઝમાં છે, અને એ પણ દરેક શખ્સ જાણતો હશે કે બીજા વખતો કરતાં નમાઝ પડવાને વખતે વાહીયાત અને નક્કમાં ખ્યાલો વધારે આવે છે એટલે સુધી કે બુદ્ધી મચેલી બાબત નમાઝમાંજ યાદ આવે છે અને ગુમ થયેલી બાબતને નમાઝમાં શોધે છે અને ખાસ કરીને નમાઝમાંજ એવી ધામધુમથી શયતાન તોફાન મચાવે છે અને વસવસો કરવામાં કાંઈ પણ ખામી રાખતો નથી તેમાં એક બેદ છે, અને તે બેદ એ છે કે નમાઝ તે તમામ ઇબાદતોની સરદાર છે, અને નમાઝમાં ફેટલાંક સીનદા કરવાનું છે અને શયતાન સીનદો ન કરવાના સખ્તયોજ રાખ્યો અથો છે, તો જ્યારે મનસાન સીનદો કરે છે ત્યારે શયતાનને પોતાની

આખત. યાદ આવે છે કે આ ઇનસાનના બાપ એટલે આદમ અં ને મેં સીજદો ન કર્યો. તેથી હું રાન્નો જઈ જઈ નમ લાયક થયો છું, તેથી તે વખતે તેના દીકરાંની અદાવત અને હસદ અને કીનાં જોશમાં આવે છે, અને તેનું લશ્કર નમાઝીના દીલની આસપાસ ઘેરો ઘાલી આગળથી અને પાછળથી જમણી અને ડાબી બાજુથી વસવસાનો એટલો તો હમલો કરે છે કે તેના દિલને બગરમાં દુકાનમાં માલમાં હીસાબમાં ભાગી-દારોમાં દુશ્મનોના સવાલ જવાબમાં નાંખે છે કે રખેને એવી મહામોહટી આત્મીશાન પ્રત્યા-દત અને સીજદો ખુદાએ જલ્લીલુલ કદરની દરગાહમાં કબુલ ન થાય. જાણુ' જોઈએ કે આ ઉપરથી દોષ એમ ન ખ્યાલ લાવે કે જ્યારે નમાઝમાં દીલ ઠેકાણે ન હોય તો તે કબુલ થતી નથી તેથી પડીજ ન જોઈએ, બલકે એવો ખ્યાલ લાવવો તે પણ શયતા-નનો વસવસો છે જેમકે નમાઝ ફરજ છે અને યરાયર ધ્યાન ન રહેવાથી નમાઝ ખાતીલ ગણાતી નથી પણ તેનો જે મોહટો સવાબ અને અનહદ ફાયદો છે તે મળતો નથી પણ નમાઝનું ફરજ તેના ઉપરથી અદા થઈ જાય છે અને નમાઝ ન પડવાનો ગુનાહ લાગુ થતો નથી વીં અને તેમજ ઝખાનથી ખુદાના ઝીકર કરવામાં કાંઈ પણ અસર નથી એમ પણ સમજવું નહીં બલકે તેમાં પણ સવાબ મળે છે.

જાણુ' જોઈએ કે ઝીકર કરનારાઓ કહે છે કે ઝીકરના ચાર દરજ્જા છે અને તેજ પ્રમાણે તેનો ફાયદો અને સવાબ વધુ ઓછો છે ૧-માત્ર જીબનો ઝીકર ૨-જીભ અને દિલનો ઝીકર કે તે ઝીકર દિલમાં યરાયર પયવસ્ત થયો ન હોય પણ જ્યારે ધ્યાન કરે ત્યારે યાદ આવે, અને ધ્યાન ન હોય તો ઝીકરથી દિલ ગાશીલ થઈ વસવસામાં ગુંથાઈ જાય ૩-દીલનો એવો ઝીકર કે હરવખત દીલ ઝીકરમાં મશગુલ રહ્યા કરે અને ધ્યાન કરવાની કાંઈ જરૂરત ન રહે ૪-દિલનો એવો ઝીકર કે જાણુ' કે દિલમાં ખુદા સમાયો છે અને તેનું દિલ એટલું તો ખુદાના ઝીકરમાં મશગુલ હોય કે પોતાથી પણ ગાશીલ થઈ જાય બલકે ઝીકર કરે છે તે વિશે પણ તેને ખ્યાલ ન હોય એવી રીતે ઝીકરના દરિયામાં ડુબેલો હોય અને એવે મરતમે પહોંચેલા લોક ઝીકર તરફ ધ્યાન કરવાને પોતાના મતલબ અને મક્સુદે પહોંચવાને આડો પરદો ગણે છે ઇત્યાદી.

જાણુ' જોઈએ કે શયતાની વસવસાને પોતાથી દુર કરવા વળાં સગત અને મુશ્કીલ છે પણ તે એવો મોહટો મરતમો છે કે જસ, તે મરતમો સઆદતના ખજાનાની ચાવી છે અને મુસાદેના દરવાજાની કુંચીયો છે જેમ જેમ ઇનસાન ખુદાની યાદમાં વધારે મશગુલ રહેશે તેમ તેમ ખુદાની મોહબતમાં અને તેની મુસાકાતના શોકમાં વધારો થતો જશે અને મયારેફતના દરવાજા તેના ઉપર ખુલ્લા થતાં જશે અને એ સખબથી શકતા અધારા અને વહેમના ખાડામાંથી બાહર નીકળી અજવાળામાં આવશે અને તે વખતે તેના એઅનેકાદ અને મયારેફતમાં ઇતમીનાન (શાંતી) થશે જેમકે નેવિશે ખુદાએ કુઆનમાં ફરમાવ્યું છે કે “અલાખે ઝિદરિલ્લાહે તતમ ઇન્નુલ કોલુબ” એટલે માહીતગાર થા કે ખુદાના ઝીકરના સખબથી દીલને ઇતમીનાન (શાંતી) થાય છે તો જ્યારે દીલ પાક અને સાફ થાય ત્યારે કુવ્વએ આફેલાતું જૈર વધી સરવે કુવ્વા ઉપર ગાલિબ થાય છે અને તે વખતે કુવ્વએ આફેલા મસલેહત પ્રમાણે તમામ કુવ્વાને રીતસર ચલાવે છે, અને તેઓ પોતાની મરજી પ્રમાણે વધી શકતા નથી અને જ્યારે ઇનસાન એવે દરજે

પહોંચે ત્યારે તેને બેહુદા અને નકકામી વાત ગમતી નથી બલકે તેના દીલમાં એવી વાતો ઉત્પન્ન થતી નથી બલકે ગૈયના ખઝાનાથી તઅરીફ કરવા લાયક અને ઉમદા ઉમદા બાબતો ઉત્પન્ન થાય છે, અને નફસ કુબ્વએ આકેલાને આધિન થઈ જાય છે અને દીકની બાદશાહીમાંથી શયતાનો દુર થઈ જાય છે એટલુંજ નહીં પણ તેઓનો રસ્તો બંધ થઈ જાય છે અને મલાયકાઓનું રહેણાણ થાય છે અને નફસ શાંત રીતે શાંત થઈ ગેસે છે અને મજકુર બાબતો થવાનું કારણ એ છે કે એ પ્રમાણે ઇનસાનનું દિલ પાક અને સાફ થવાથી “આઝમે કોદોસ”ના કીરણો અને “અનવારે ઇલાહીયા”ની ચમક દિલના મેદાન ઉપર ચમકે છે, અને તેથી મચ્ચરેફતના ઇલમમાં શાંતપણું હાસીલ થાય છે અને એ વખતે એ ખીતાબને લાયક થાય છે કે જે ખુદાએ કુરઆનમાં ફરમાવેલ છે કે—
 “**يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تَقْوَاهُ فَيُخْرِجَكُم مِّنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ**”
 એટલે મરતી વખતે મોઅમિનને ખુદાએતઆલા ફરમાવે છે કે હે શાંતી પામેલા નફસ (જીવ) ત્હારા પરવરદિગાર તરફ રાજી અને ખુશ અને પસંદ થએલો પાછો આવ, અને આ ખીતાબ ખાસ મુકરરખીન અને સીદીકીન માટે છે.

જાણવું જોઈએ કે જેઓના નફસ સીફતે ખખીસા (દુર્ગુણો) અને “અખકાકે રઝીલા” (નીચગુણો)થી ભરપુર હોય તેના કારણથી તેઓના દીલમાં મલાયકા જવાના રસ્તા બંધ થાય છે અને શયતાનો દાખલ થવાના રસ્તા ખુલ્લા થાય છે અને જ્યારે શયતાનોનું લશ્કર તેના દીલની નગરીમાં રાજ્ય કરે છે ત્યારે તો એવી ધમ્માલ મચાવે છે કે તમામ દીલને કાળુ કરી મુકે છે યકીનતુ નુર ચાહ્યું જાય છે, ઇમાનનો ચીરાગ હોલવાઈ જાય છે, કદી નેક કામનો ખ્યાલ આવતો નથી અને વખતે નેકી કરવાનો વિચાર કરે છે અને તે નેકી કરે છે પણ જો ઉંડો વિચાર કરીને જુવે તો હકીકતમાં તે નેકી હોતી નથી અને એવાં દીલને સાફ થવાનો આશા પણ રહેતી નથી, અને એવા દીલવાળાની નીશાની એ છે કે વાએઝ અને નસીહત તેમાં અસર કરતાં નથી અને જ્યારે હકકેશામ સાંભળે છે ત્યારે તેની યસીરતની આંખ આંધળી અને હાશના કાન બેહરા હોય છે એટલુંજ નહીં પણ ઘણું ભાગે એવાં દીલવાળાં લોક વાએઝ અને નસીહતને નકકામી નાંખી દેવાની વાતો ગણે છે જેમકે તે વિશે ખુદાએ કુરઆનમાં પણ ફરમાવેલ છે કે અએ મ્હારા રસુલ જેણે મનોવિકારને પોતાનો ખુદા ઠરાવ્યો છે એટલે મનો વિકાર પ્રમાણે ચાલે છે તો શું તું એવા શખ્સને સુધારી શકે છે ? અને તેનાથી ખરાખીયોને દુર કરી શકે છે ? અને જીજી જગ્યાએ ફરમાવે છે કે તેઓ નથી પણ ઢેર જેવાં બલકે તેઓ કરતાં પણ વધારે ગુમરાહ છે, અને એક જગ્યાએ એમ પણ ફરમાવે છે કે તેઓને ડરાવવા અને શીખામણ આપવાથી કાંઈ ફાયદો નથી તેઓને ડરાવવા અથવા ન ડરાવવા સરખુંજ છે કે તેઓ ઇમાન નહીં લાવે. હવે જાણવું કે ઉપર બયાન થએલાં ઉમદા દિલવાળા અને અહીંયા બયાન થએલાં ખરાબ દીલવાળા લોકો વચ્ચે ત્રીજા પ્રકારના પણ લોક છે કે ન પહેલાં જેવાં સમજ (નિકળાન છે) અને ન પાછલા જેવા શકી (અદખાત) છે, બલકે એ બન્નેની વચમાં છે અને એ વચત્રા વર્ગના લોકોમાં પણ ઘણો ઇખ્તેલાફ છે પણ સામાન્ય રીતે ધ્યાન કરતાં મુસલમાનોનો મોહટો ભાગ વચલા દરમમાં છે.

ફસલ ચાદમી ખુદાએતઆલાની કુદરતમાં વિચાર કરવા વિશે.

જ્યારે શયતાનના વસવસા અને ખોટા ખ્યાલો અને તેના ઇલાજો વિશે કેટલીક બાબત ધ્યાનમાં આવી તો તેના ઇલાજોનો ખુલાસો એ છે કે શરા અને અફઘ પ્રમાણે નેક અને સારાં વીચાર કરવા અને તેના ચાર પ્રકાર છે ૧—એ કે નેક કૃત્યો કરવાનો ઇરાદો કરવો કે જેનો વધારે ખુલાસો ઇન્ નીચતના બ્યાનમાં લખાશે. ૨—જીવું નેક કૃત્ય કરવાનો ઇરાદો કરવો અને અમલ પણ કરવો અને તેની પાંચ જાત છે ૧—દોષમાં ખુદાને યાદ કરવો અને તેનો ઝીકર કરવો ૨—ઇદમ અને મચરેફતના મસાએલમાં વિચાર અને ફિકર કરવી અને ખુદાના હુકમો અને મનાઇ બંદાઓના અઅમાલ હશર નશર વીન્ બાબત ધ્યાનમાં લેવી ૩—દુન્યાની બેવફાઇ તરફ ધ્યાન કરવું અને જે બાબતો થઇ ગઇ અને જેઓ ચાલ્યા ગયા તેઓનો અને ઝમાનાનો ફેરફાર લક્ષમાં લેવો, મૌતને યાદ કરવું અને મર્યા પછી શું થાય છે તેનો વિચાર કરવો. ૪—પરવરદિગારની વિચીત્ર કારીગરીઓ અને અજબબાબત અને કુદરતે કામેલામાં ફિકર અને વિચાર કરવો. ૫—પોતાથી જે જે બાબતો થઈ ગઇ હોય તેને યાદ કરવી અને ખ્યાલ કરવો કે ખુદાની નજીકીનું કયું કામ થયું છે ? અને તેનાથી દુરીની કઇ બાબત બની છે ? અને પછી તેનો ઘટનો ઇલાજ કરવામાં ફાશીશ કરવી કેમકે એમ કરવાથી દિલ તુરાની થાયછે, અને આ શીવાય બીજી જાતના વિચારો જેમકે દુન્યાની હવા અને હવસ વીન્ થી દિલ ખરાબ થઇ જાય છે, અને દીલના ઝીકરનો વધારે ખુલાસો ઇન્ ઝીકરના બ્યાનમાં આવશે. ૩—એ કે આખેરતનું ઇદમ હાસિલ કરવું. ૪—લાંબી લાંબી આશાઓની તથા દુન્યાની મઝીમ્મત તરફ ખ્યાલ કરવો.

હવે ખુદાએતઆલાની વિચિત્ર કારીગરીઓ અને કુદરતે કામેલામાં વિચાર અને ફીકર કરવા વિશે બ્યાન થાય છે કે તેથી ખુદા ઓળખાય છે અને ખુદાની વીચીત્ર કારીગરીઓ એવી છે કે તે છુપી નથી અને એ વિચાર અને ફીકર કરવાથી મતલબ એ છે કે તેની કુદરતની નીશાનીઓમાં ફેર કરી તેને ઓળખી તેનીજ ઇબ્દાદત કરવી અને એ વાતમાં કાંઈ શકૂનથી કે ઇનસાનને પૈદા કરવાથી મતલબ એજ છે કે તેની અજબબાબત બાબતમાં ઉંડી નજર કરી તેની મચરેફત હાસિલ કરે અને હલકા દરજ્જામાંથી માટે દરજ્જે પહોંચવાનો એજ રસ્તો છે અને એ બાબત જેવી તેવી નથી બલકે ખુદાના ભેદના ખજાનાની કુચીઓ અને અનવારે કુદરતીયાના દીવા છે પણ તે સાંભળવા માટે હોશના કાન અને જોવા માટે ઇચરત (શીખામણ લેવાની) આંખ હોવી જોઈએ કેમકે એ શીવાય મચરેફતનો મરતમો મળશે નહીં, એ મજકુર ચીજો એક પાંખ તરીકે છે તો એ પાક પાકીઝા માળા તરફ જવા માટે એવી પાંખની જરૂર છે અને ઇનસાનની રૂઢ જે મુસાફર તરીકે છે તેને પોતાના હકીકી વતને પહોંચવા માટે મજકુર બાબતની સ્વારી જરૂર છે કે અજાનતાના અંધકારને દુર કરી ઇદમની રોશનીને મેળવશે તો તે નસીબ થશે, અને એની ફઝીલતમાં આવતો અને રીવાયતો ઘણી નાઝીલ થઇ છે જેમકે ખુદાએતઆલા કુરઆનમાં ફરમાવે છે કે શું તેઓએ પોતાના દિલમાં વિચાર કર્યો નહોતો કે આસમાનો અને જમીન અને જે કાંઈ તેમાં છે એ સરવે ખુદાએ હક અને ખરા કારણ માટે પૈદા કર્યો છે રમત ગમત માટે અને નકકામાં પૈદા કર્યો નથી. બીજી જગ્યાએ ફરમાવ્યું છે અએ

જેનારાઓ મખલુકાતની અંદર નજર કરી નસીહત અને શીખામણ લીધો. અને એક જગ્યાએ એમ પણ ફરમાવ્યું છે કે આસમાનો અને જમીન પૈદા કરવામાં અક્ષત અને હોશ રાખનાર માટે તે પૈદા કરનારની કામીલ કુદરતની નીશાનીયો છે, અને એક જગ્યાએ ફરમાવ્યું છે કે એ લોકો એવા છે કે ખુદને ઉભાં ઉભાં તેમજ બેશીને અને પડખાબર સુતી વખતે ખુદને યાદ કરે છે અને આસમાનો અને જમીનની પૈદાયશમાં વિચાર અને ફિકર કરે છે, અને હજરતે રસુલે ખુદા સં થી મરવી છે કે દુદીવાળાઓ માટે વિચાર અને ફીકર કરવી તે દીલની જીંદગાનીનું કારણ છે, અને એજ હજરતે ફરમાવ્યું છે કે ખુદાએતઆલાની કુદરતમાં એક કલાક ફિકર અને વિચાર કરવો તે એક વર્ષની ઇબાદત કરતાં બેહતર છે અને એ વિચાર અને ફિકરને મરતબે નથી પહોંચતો પણ એ શખ્સ કે જે તવહીદ અને માઅરેફતમાં ખાસ છે; અને એજ હજરતથી મરવી છે કે ખુદા અને ખુદાની કુદરતમાં વીચાર કરવો તે બેહતરમાં બેહતર ઇબાદત છે, અને ખુદાની અંદર ફિકર કરવાથી મતલબ તેની વિચિત્ર કારીગીરીઓમાં વિચાર કરવાનો છે ન તેની જાતે મોકદસમાં, કેમકે તેની જાતમાં ફિકર કરવાની મનાઇ છે જેમકે તે વિશે ઇં આગળ આચશે, અને એજ હજરતે ફરમાવ્યું છે કે ખુદાની કુદરતમાં ફિકર અને વિચાર કરવાથી મનસાન નેકીયો અને નેક અમલ કરવાને તત્પર થાય છે, અને બીજી હદીસમાં ફરમાવ્યું છે કે વિચાર અને ફિકર કરી પોતાના દિલને હુંશીયાર કરો. અને હજરતે ઇમામે મોહમ્મદે બાકીર અં થી મરવી છે કે ફિકરની અંદર દિલ દોડાવ્યાથી ફાયદાવાળો મત નીકળી આવે છે. અને હજરતે ઇમામે જાઅફરે સાદિક અં થી રીવાયત થઇ છે કે ફિકર છે તે નેકી-યોનો આધનો ગુનાહોનો કફફારો અને દિલની રોશની છે, અને તેથી વિવેકમાં વધારો થાય છે, અને છેલ્લે આખેરત સુધરવાના સાધન મળી આવે છે, અને બાબતોના પરિણામની ખબર પડે છે અને તે એવી એક ખસલત છે કે તેના જેવી કોઇ ઇબાદત નથી, અને હજરતે ઇમામે રજા અં થી મરવી છે કે બહુજ નમાઝ પઢવી અને બહુજ રોઝા રાખવાથી ઇબાદત નથી બલકે પરવરદિગારે આલમની વિચિત્ર કારીગીરીઓમાં વીચાર કરવો તેજ ઇબાદત છે.

હવે વિચાર કરવાની ફઝીલતથી માહીતગાર થયો તો જાણ કે દરેક મવજુદ ચીજમાં પરવરદિગારની અબ્દયમ કારીગીરી જેવામાં આવે છે કેમકે જે કાંઈ મવજુદ છે તે પાક જાતના પુજુદના ઝરામાંનું અને તેના રૈઝના અંત વિનાના દરિયામાંનું ટીપું છે, અને નીચેથી ઉપર સુધી જેઘયે લાં નજર કરીને જુવે તેની કુદરતની કારીગીરી શીવાય બીજું કાંઈ નજર આવશે નહીં, એટલુંજ નહીં પણ એક નાના એવા જકણને જેઘશ તો તેની અંદર તેની એવી એવી વિચિત્ર કારીગીરીઓ અને હીકમતો છે કે તેની માહીતી મેળવવા માટે તમામ જણ બેગાં થઇ અક્ષત દોડાવે તોપણ કયામત સુધીમાં તેના એક-સોમાં ભાગથી પણ વાકીય થશે નહીં, તો બીજી તેની પૈદા કરેલી ચીજોને શું સમજી શકે? અરે તેણે કેટલીક એવી ચીજો નોસ્તીમાંથી હસ્તીમાં લાવેલ છે કે ન તેના નામની

જાણવું જેઘયે કે જ્યાં જ્યાં “ફિકર” અને વિચારનો શખ્દ આવે છે ત્યાં ખુદાએતઆલાની કુદરતે કામેલા અને વિચિત્ર કારીગીરીઓમાં ફિકર અને વિચાર કરવાનો મતલબ છે.

ખપ્પર પડે છે કે તેને શું કહીયે તેમજ ન તેને તદ્દસીતથી સમજી શકાયે છીએ કે શું છે ? બધકે તેની જેવી તેવીએ ઓળખાણુ પણ પડી શકતી નથી, હાંસલકલામ તે શું છે ? તે સમજવામાં આપણી અકલ કામ કરતી નથી, તો તેથી માલુમ થયું કે જે ચીજમાં અક્ષલ કામ કરી શકે અને સમજણુ પડી શકે તેમાં વિચાર પણ થઈ શકે છે, અને જે ચીજની અક્ષલ વીં થી કાંઈ પણ માહિતગાર હોય તે તે ઓળખાય છે અને તેની બેબત છે, પહેલી એકે જે જોવામાં નથી આવતી અને તેમજ તે “હિસ”^૧ થી પણ ઓળખાતી નથી, અને તેને “આલમે મલકુત” કહે છે જેમકે નફસ તલાયકા જીવ વીગેરે કે તે પણ કેટલીક જાતના છે કે તેને તેના ખલિક શીવાય બીજે કોઈ સમજી અને ગણી શકતો નથી બીજી એકે તે મહુમુસ^૨ છે અને જોવામાં આવે છે અને તેની ત્રણ જાત છે ? ૧—“આલમે અફલાક”માં દેખાતી ચીજો જેમકે સુર્ય ચંદ્ર સીતાના વીં ૨—જમીનની અંદરની ચીજો જેમકે ખાડો ટેકરો પહાડ દરિયા ઝાડ નેહરો વીં ૩—આલમે હવા જેમકે વીંજળી ગર્જના ધરત્ત વરસાદ હવા વાદળો વીં અને આએ દરેકમાં પણ પુષ્કળ જાતો છે અને દરેક જાતમાં કેટલીએક કીસમો છે અને દરેક કીસમમાં કેટલીક સીધાનો સુરતો અને ખારીયત છે અને તેમાં ખારીયત અને અસર જાહેરનાં તથા ખાતીનના છે કેટલી એક જગ્યો ઠેર છે કેટલીએક જગ્યો હરે ફરે છે અને એ સરવેમાં જે જે હીકમતો અને મસલેહતો છે તેને ખુદાવદે દાના શીવાય કોઈ સમજી શકતું નથી તો એમાંનો જે ચીજને પકડીશ તેમાં તને વિચાર અને શિકર કરવાનું અને નસીહત લેવાનું મળી આવશે કેમકે એ સરવે ચીજો પોતાના પૈદા કરનાર માલિકના એકપણાની શાક્ષી છે એટલુંજ નહીં પણ એ ચીજોથી તેની કામીત કુદરત અને સંપુર્ણ હીકમત સાબીત થાય છે.—

બરગે દરખતાંને સજ્જ દરનઝરે હુશિયાર=હર વરકે દફતરીસ્ત મઅરેફતે કિરદિગાર*

એટલે અક્ષતમંદની નજરમાં જાડનું દરેક પાંદ પરવરદિગારની મઅરેફતનું દરતર છે, હાંસલકલામ જે કોઈ પોતાની ખાતીનની આંખને ઉધાડે અને હકીકતના પગથી આલમની સૈર કરે તો તે રજકણમાંના દરેક રજકણમાં તે માહીકની કુદરતની એટલી તો નીશાનીયો અને અજબબ હીકમતો જુલે કે તેની અક્ષત હયગન થમ ચક્કર ખાવા લાગે. દરેક આલમને તેના કરતાં ઉપરનાં આલમ સાથે સમ્બંધ નથી જેમકે “આલમે આક” જમીન કે તે ખુદાએ પાકની નીચામાં નીચી આલમ છે તો તેની “આલમે હવા”ની સામે કદર નથી, અને તેમજ “આલમે સમાવાત” ની સામે “આલમે હવા”ની કદર નથી અને તેમજ “આલમે સમાવાત”થી ઊંચું “આલમે મિસાલ” છે અને તેની ઉપર “આલમે મલકુત” અને તેની ઉપર “આલમે જઅરૂત” છે, મતલબ એકે જમીનની ઉપર હવા વીગેરે અને તેની ઉપર આસમાન અને તેના રહેવાશીયો તે એકની ઉપર એક ચઢતે દરજે તેની પૈદા કરેલી ઘણી ચીજો છે, તો આપણે કે જે સર્વેથી નીચેના ભાગમાં વસીયે છીએ તે એ ભાગની ચીજોની માહિતગારી મેળવી શકતા નથી તો ઉપરની ચીજોની માહિતગારી ક્યાંથી મેળવી શકીયે ? કે તે દરેક આલમમાં અનહદ

૧ જાણીતા થવાને “હિસ” છે કહે ૨ માહિતગારો.

મેઝરા જુસ્સઆદાહ.

અને અન્નએખીયો છે કે તેનું બ્યાન કાઢથી પણ થઈ શકતું નથી અને મોહટા આલીમો અને હકીમોએ ખુદની અન્નયખીયો અને કારીગરીયો વડે ઘણીજ મેહનત અને કોશીશથી ફિકર અને વિચારના દરિયામાં ગોતો મારી મોહટા મોહટા પુસ્તકો અને દફતરોનાં દફતર ભરી દીધાં છે તોપણ હકીકતની અંદર જે બાબત છે તેના પ્રમાણમાં તેઓ ખાલી હાથ રહ્યા છે કેમકે તેની અન્નયખીયો અને વિચિત્ર ચીજો અસંખ્ય અને અપાર છે.

ફસલ પંદરમી ખુદાએ તઆલાએ પૈદા કરેલી ચીજોની અન્નયખીયો.

જાણવું જોઈએ કે ખુદાએ તઆલાએ પૈદા કરેલ દરેક હયવાનમાં એટલી તો કારી-ગીરીયો અને અન્નયખીયો છે કે જે વિશે લખવા બેસીયે તો દફતરોના દફતર ભરાઈ જાય તોપણ જુજ હયવાનોનું બ્યાન પણ લખી શકાય નહીં તોપણ અમે ધ્યાનમાં લેવા માટે અહીંયા બે ત્રણ હયવાનોનું ટુંક બ્યાન લખીયે છીયે જેમકે મચ્છર કે તે ખુદાએ તઆલાએ પૈદા કરેલ પ્રાણીઓમાંનું હલકું અને ન્હાતું છે તો તેમાં પરવરદિગારે જે જે કારીગરીયો અને હીકમત વાપરી છે તેનું પુરું બ્યાન લખી શકાય તેમ નથી, પણ ટુંકમાં ટુંક એ કે હાથી કે જે ઘણુંજ મોહટું પ્રાણી છે અને મચ્છર તેના વાળના ટુકડા બરાબર પણ નથી એ છતાં ખુદાએ તઆલાએ મચ્છરને હાથીની આકૃતિમાં પૈદા કરેલ છે, જેમકે હાથીને એક લાંબી સુંઠ હોય છે તેમ મચ્છરને પણ એક સુંઠ આપેલી છે કે તે વાળ કરતાં પણ બારીક છે એ છતાં ખુદાએ તઆલાએ તેમાં પોતાની હીકમત અને કારી-ગરી વાપરીને તેને પોલી બનાવી છે, અને તેમાં એવી શક્તી આપી છે કે ઇનસાનના અંગમાં ઘોચીને લોહીને ખેંચીને પીયે છે અને તેને બે પાંખ પણ આપીછે કે તેથી ઉડે છે અને તેને આંખ નાક પેટ વીગેરે આપ્યું છે અને તેમજ તે પેટમાં ખોરાક રહેવાની અને પાચન થવાની ચીજો પૈદા કરી છે અને તેને એટલી તો સમજશક્તી આપી છે કે ઇનસાનના અંગ ઉપર બેસી લોહી પીયે છે પણ જ્યારે તેને મારવા માણસ હાથ ઉંચો કરે છે ત્યારે તરત સમજી જઈ ઉડી જાય છે, અને જ્યારે ઇનસાન હાથ ખેંચી લીયે છે ત્યારે પાછો આવે છે.

અને તેમજ મધમાખને પણ ખુદાએ તઆલાએ પોતાની હીકમતથી પૈદા કરી તેને એવી બાબત શીખવી કે તે મધ અને મીણને પોતાની લાજ થકી બનાવે છે કે તે ઇનસાનને ખાવા અને દવા માટે કામ આવે છે અને તેને એટલી સમજશક્તી આપી છે કે સારી સારી ચીજો ખાય છે અને નજનસત વિગેરેથી પરહેઝ કરે છે, તેઓમાં ખુદાએ તઆલાએ એક બાદશાહ બનાવ્યો છે કે તેને એવી આકૃતિ આપીછે કે તે સર્વેમાં ઓળખાઈ આવે છે અને તમામ માખીયો તેની તાબેદારી ઉઠાવે છે અને તેને અદલ અને ઇન્સાફની અને ખેર ખ્યાલીની સમજ આપી છે તેથી તે મધ બેશું થવાની જગ્યાએ ચોક્કી રાખે

છે, અને વખતે કાઠ નજસત બરેલી માખી આવે છે તો તેને ચટકાવે છે અને મારી નાંખે છે અને ખુદાએ એ માખીયોને મધ બનાવવાની તમામ બાબત શીખવી આપી છે કે તેથી ઉંચા ઝાડ અને પહાડમાં મધ ભેગું થવાનાં ખાનાં બનાવે છે કે જેથી આફતોથી રક્ષણમાં રહે, અને તેનાં એવાં તો ખાનાં બનાવે છે કે તેમાં, ઇનસાનની અકબ હયરાન થાય છે.

અને ઇનસાન કે જેની પૈદાશ બહુજ વિચીત્ર છે કે અધારી જગ્યામાં પાણીના કતરાના હાથ પગ નાક વીં કેવી ખુબીથી બને છે અને કેવી રીતે તેમાં પાલણુ પોપણુ થાય છે કે જે વિશે ઇનસાન હયરાન છે, એટલુંજ નહીં પણ ન કોઈ કારીગર અંદર બેઠેલો છે ન કોઈ હુનરમંદ બાહરેથી બનાવીને એવી ચીજો અંદર છપ્પલ કરે છે, તે પછી તેને બહાર આવવાની અને તેના માટે તેનાથી પીવડી શકે એવું દુધ તૈયાર હોવાની અને તે દુધ સડે અને દુર્ગંધ મારે નહીં અને તે જેમથી ત્યારે તૈયાર હોય એ બાબતો તરફ ધ્યાન કરીએ તો તેમાં હજારો હીકમત અને કારીગરીયો બરેલી છે, અને ઇનસાનના અવયવો કેવી રીતે ગોઠવ્યા છે તેની તરફ નજર કરે તો સ્પષ્ટ રીતે જણાઈ આવે કે અલબત્ત તેને કાઠ મોહટી હીકમતવાળાએ પોતાની કામીસ કુદરતથી ગોઠવેલ છે, કેટલાંક હાડકાંને પોલાં બનાવ્યાં છે, કેટલાંકને નકકાર બનાવ્યાં છે કેટલાંકને લાંબાં કેટલાંકને ટુંકાં, અને કેટલાંકને એક બીજા સાથે જોડીને લાંબા ટુંકા થઈ શકે એવા બનાવ્યા છે તેમજ આંખ કાન નાક જીભ વીગેરે જે જે બનાવેલ છે તેમાં હજારો કારીગરીયો છે, જીભ માત્ર માંસનો એક કટકો છે તેમાં ખુદાએતઆલાએ પોતાની હીકમત અને મસલેહતથી કેવી શક્તી આપી છે કે ઇનસાન જાતજાતની બાષા બોલી શકે છે અને કેવી રીતે બોલી શકે છે તેના ગોઠને પોતેજ જાણી શકતો નથી, ખુદાએતઆલાએ આગળના દાંતને ધારવાળા બનાવ્યા કે તેમાં દરેક ચીજ કાતરી અને કાપીને કટકા કરી શકાય અને અંદરના દાંત કે જે ડાઢ કહેવાય છે તેને પહોળાં અને ખાડવાળાં બનાવ્યાં કે આગળના દાંતથી કાપેલી ચીજો તેમાં જઈ ઉપરની અને નીચેની દાઢો વચ્ચે દબાઈ ધંટીમાં દબાય છે તેમ ચવાઈને જીણી થાય અને એ ચીજો ગળામાં આસાનીથી ઉતરવા માટે ખુદાએ ગળામાં એક એવો ઝરો રાખેલો છે કે તે વડે એ ચીજો બીનો થઈ નરમ થઈ જાય છે અને તેથી એ ચીજો આસાનીથી ગળામાં ઉતરી જાય છે, અને તે પછી એ ચીજો ક્યાં ક્યાં જાય છે તેનું અને લોહી ચરખી વીં શું શું થાય છે અને દરેક અવયવને કેવી રીતે શક્તી પહોંચાડે છે વીં લંબાણથી બયાન છે અને એ શીવાય ખુદાએતઆલાએ આંખ આપી છે તેમાં એવી શક્તી આપી છે કે એવી નહાની અને જીણી હોવા છતાં મોહટી મોહટી ચીજો જેમકે આસમાન જમીન વીં દેખી શકે છે, તો એ દરેક ચીજનું વર્ણન થવું ઘણુંજ મુશ્કેલી છે પણ એ સરવે તરફ ધ્યાન કરતાં સંપૂર્ણ ખાતરી થાય છે કે એ ચીજો આપો આપ બની જાય એ બનવા જોગ નથીજ કેમકે જે આપો આપ થાય તો દરેક અવયવનું ખરાબર હોવું અને તેમાં દરેક જંદરી બાબત હોવી જેમકે હાથ કે તેમાં ત્રણ સંધાં રાખ્યા છે કે જેથી લાંબો ટુંકો થઈ શકે અને દરેક ચીજ ઉંચી નીચી કરી શકાય, અને વળી હાથમાં પંજે આપ્યો છે અને પંજામાં પાંચ આંગળીયો આપી છે અને દરેક

આંગળીમાં ન્હાના ન્હાના સાંધા કરેલાં છે કે તેથી મુઠ્ઠીમાં કોઈ ચીજ લઇ શકાય, ત્રીણી સોય જેવી વસ્તુ પકડી શકાય, જાડાં લાકડાં જેવી વસ્તુ ઉપાડી શકાય, ચાખકામાં પાણી લઇ શકાય અંગમાં ખંજોળી શકાય વીગેરે વીગેરે કામમાં એ પંજે આવે છે, તો ભસા જે તેનીજ મેળે થયો હોય તો એક અઘડ લાકડાં જેમ લાંબો અથવા ગોળ પૂથર જેમ થતે પણ આવી મહામોહટી ખુખીવાળો અને શોભાયમાન થયો તો તે આપોઆપ થયો છે એવું કહેનાર તદ્દન મુખ્ય નાદાન અને ગધેડાં કરતાં પણ બદતર છે, આપોઆપ ધન-સાન વીં દરેક વસ્તુ થાય છે કહેનારને એટલુંજ પુછવામાં આવે કે પુરૂષને મોઢા ઉપર મુંછો ઉગે છે અને સ્ત્રીને કાં ઉગતી નથી? અને સ્ત્રીને મુંછો ઉગે તો સારી લાગે ખરી? તેમજ પુરૂષ અને સ્ત્રીમાં જેજે બાબતોતો તદ્દાવત છે તો શું એ ફેરફાર આપોઆપ થતો હશે ? કે જેને જે જે ચીજોની જરૂર છે જેથી તેની શોભા અને ખુબસુરતી તેજ થાય છે. એ આપોઆપ બનવા જોગ નથીજ બલકે કોઇ મોહટા હીકમતવાળા કરીગરે એવો એવી ઉમદા ખુખીયોથી બનાવેલ છે તે સાબીત થાય છે.

અને ખુદાએતઆલાએ ધનસાનને તમામ મખલુકાત કરતાં શ્રેષ્ઠ બનાવ્યો છે કે તમામ પ્રાણીયો તેના તાબામાં બનાવ્યાં છે તો અએ ખીરાદર ગણતની ઉંઘમાંથી જાગૃત થા અને અંતરની આંખ ઉઘાડી પરવરદિગારે આલમની કુદરતનો તમાશો જો, અને એવી એવી અન્યયખીયો ઉપર ધ્યાન કર, અને હવે જરા ઝમીનની અન્યયખીયો તરફ નજર કર કે તે ઝમીન કેવી ઉંચી અને નીચી બનાવેલી છે અને તેમાં કેવાં કેવાં પહાડ જંગલ દરિયા, આબાદી બિયાબાન બાગબગીચા, ખાણુ ઝાડપાન હયવાન વિં છે, અગર અંતરની આંખ દેખતી હોય તો તે દરેક ચીજના દરેક ભાગમાં જાતજાતની હીકમતો અને અન્ય-યખીયો જુવે, અને તેના માલિકની અઝમત (મહત્તા) તું યકીન કરે, અને પહાડ તરફ જો કે ઝમીન ઉપર તેને કેવી મજબુતીથી ગોઠવ્યો છે અને તેના પથર નીચેથી કેવા સ્વચ્છ અને મીઠા પાણીની નદીયો જરૂરી કરેલી છે અને તેમાં કેવી કેવી ઉંચી કીંમતના જવાહીરો રાખેલાં છે, અને જે ચીજની ધનસાનને વધારે જરૂરત નથી તેને ખુદાએ આસાનીથી મળે એમ રાખેલ નથી અને જેની ધનસાનને વધારે જરૂરત છે જેમકે પાણી નમક વીં તેને આસાનીથી મળે એ પ્રમાણે બનાવેલ છે, અને તેમજ જરા વનસ્પતી તરફ ધ્યાન કર કે તે એટલી તો જાતની છે કે તેનો હીસાબ તેમજ શુમાર થઇ શકતો નથી કે દરેકને જુદી જુદી આકૃતી આપી. દરેકમાં જુદા જુદા સ્વાદ અને જુદી જુદી સુગંધી અને જુદાજુદા ગુણુ મુકયા, તો કોઇ વનસ્પતી ધનસાનના ખાવાના કામમાં આવે છે કોઇ દવા માટે અને કોઇ કુવ્વત માટે અને કોઇ શકતી માટે, અને કોઇની એવી ખાસીયત છે કે અગર ધનસાન તે ખાય તો મરી જાય, કોઇથી દીલ ખુશ થાય છે અને કોઇથી દીલ નારાજ થાય છે, એ છતાં કે એ સરવે એક ઝમીનથી ઉગેલી છે અને એકજ જાતનું પાણી પીધને થાય છે.

જેજે હો તને શયતાન એવો વસવસો ન આપે કે એતો જેવા ખી તેનું ઝાડ અને ફળ થાય છે, ખજુરીના ફળોયામાં ઝાડ અને ડાળ અને મેવો કયાં હોય છે ? તેમજ દાણામાં તેનું ઝાડ અને કુંડી કયાં હોય છે ? એ એવી ન્હાની સુડી ચીજમાંથી જે લીલું ઝાડ નીકળી તેને ડાળ અને ફલ પાંદ અને મેવો લાગે છે તે શું ખીજ કરી આપે છે?

નાના એમ નથી તેને ઉગાડનાર અને મોહકું કરનાર અને પાંદ ફળ આપનાર સરવે જ્ઞાનનો પેદા કરનાર છે, વિચાર તો કર કે જાડમાં જે પાણી પડે છે તે પાણી બેના મુળ જાડ પાંદ ડળીયો વીં મોં કેવી મુનાસીબ રીતે પહોંચી જાય છે ?

અને એ શીવાય હયવાનો તરફ નજર કર કે બણી જાતના ગુદીગુદી આકૃતિના ન્હાના મોહકા બનાવ્યાં છે, એ સરવેને પોતાની જરૂરતની ચીજો મેળવવા માટે સમજ-શક્તિ આપી છે અને તેમજ પોતપોતાના બચ્ચાઓને સંભાળવા અને મોહકા કરવા માટે પ્યાર અને મોહબ્બત આપી છે અને જેની જેની ઇનસાનને જરૂરત છે તેને શેહર અને ગામમાં રહેનાર ઇનસાનના તામેદાર બનાવ્યા અને જેની જરૂરત નથી તેને જંગલી બનાવ્યાં અને તે હયવાનોમાં જે જે કારીગીરીયો અને અજાયબીઓ મુકી છે તેથી ઇનસાનની અકલ હયરાન થાય છે જેમકે એક કરોળીયા તરફ નજર કર કે કેવી નાગુક અને ખુબસુરત જાઓ બનાવે છે અને પોતાની રોઝી માટે એક જગ્યાએ સંતાઈને બેસે છે, જ્યારે માંખ અથવા મચ્છર તે જાળમાં ફસાઈ જાય છે લારે ઝટ લઇને તેને ખાઈ જાય છે, અને માંખ તરફ નજર કર કે મીઠાસની સુગંધ તેને છેટેથી આવે છે અને તેથી તે તે જગ્યાએ જઈ પોતાનો ખોરાક મેળવે છે.

જ્યારે તું હયવાન અને ઝમીનની થોડી થોડી ખાખતો જાણી ચુકયો લારે હવે જરા દરિયા તરફ નજર કરકે જમીન કરતાં તેમાં બણી વધારે અજાયબીયો છે, જેવાં હયવાન ઝમીન ઉપર છે તેવાં દરિયામાં પણ જેવામાં આવે છે, અને એ શીવાય એવાં એવાં હયવાનો દરિયામાં છે કે જેવાં ઝમીન ઉપર નથી અને તેમાં કેટલાંક હયવાનો મોહકા શેહર અને જાગીરા જેવાં છે, અને કોઇ વખતે મુસાફરો તેને જાગીરો સમજી કસ્ટીને લાં ઉભી રાખી તેના ઉપર હરેફરે છે, અને આલીમોએ દરિયાની અજાયબીયોનો બણી કીતાબો લખી દફતરોના દફતર ભરી દીધાં છે. તો પણ એ અજાયબીઓમાંથી દરિયામાંના દીપાંના પ્રમાણમાં પણ લખી શક્યા નથી, અને તે જ્યારે દરિયાની જુજ અજાયબીયો જાણી તો જરા આકાશ તરફ નજર કર અને જો કે તેની નીચે કેવી કેવી અજાયબીયો છે જેમકે વાદળાં હવા વરસાદ ખરફ કરા વિજળી ગર્જના વીં વીં અને જો કે વાદળ એક હલકી ચીજ છે અને પાણી તે ભોજવાળી ચીજ છે તેને વાદળાં કેવી રીતે ઉપાડીને જંગલો જંગલ અને ગામો ગામ ફરે છે અને ચાલતી વખતે તેમાંથી જરા પણ પાણીનું ટીપું પડતું નથી પણ જે ઠેકાણે વરસવાનો હુકમ હોય છે ત્યાં ઉભી રહીને વરસે છે અને વરસાદની ખુબીમાં નજર કર કે ન્હાના ન્હાના અને જુદા જુદા દીપાં ન પડે અને ઘોઘવા પડે તો તે પાણી ફાયદાને બદલે નુકશાનકારક થઈ પડે અને ખેતર વીં માં સારેતરફ સરખું પાણી ન પહોંચતાં આડું અવળું ખાડા ખાખોચીયામાં ચાલ્યું જતે, તો આ ઠેકાણે એવા શખ્સોની અક્કલ ઉપર વીચારવાનું છે કે જેઓ કહે છે કે દરેક ચીજ આપોઆપ થએલ છે, કે તેઓની એટલી પણ અક્કલ પહોંચતી નહીં હોય કે આ પ્રમાણે દીપાં દીપાં સરખી રીતે જરૂરત પ્રમાણે વરસાદ શું આપોઆપ પડતો હશે ? અગર હોશની આંખો ખેલીને જુવે તો દરેક કેતરા ઉપર જુવે કે ધલાહી કલમથી લખા-એલું છે કે આ ફલાણી જગ્યાની અને ફલાણા હયવાનની રોઝી છે.

મેઝીરાનુસ્સઆદાહ.

એ શીનાય આસમાનની અંદરની કસીગરીયોની તો વાતજ શી? કે તે તે અંદર અંદર કેવી રીતે મુકેલો છે કે રોશની આપવા ઉપરાંત તેવડે અમલુ લોડો મહીના અને દીવસની ખખર પડે કે જ્યારે ખીજ નીકળે ત્યારે જાણે કે નવો મહીનો ખેડો અને વધતાં વધતાં અરધો ચંદ્ર થાય ત્યારે સમજે કે પા મહીનો થયો, અને જ્યારે પુરો થાય ત્યારે સમજે કે અરધો મહીનો થયો અને જ્યારે ધટીને પાછો અરધો થાય ત્યારે સમજે કે પોણો મહીનો થયો અને જ્યારે છેવટે ન દેખાય ત્યારે સમજે કે મહીનો પુરો થયો. અને તેમજ સુર્યને પણ કેવો પ્રકાશ આપ્યો છે કે તે ઉદય થાય ત્યારે દીવસ થાય અને તેમાં લોકો કામકાજે વળે અને જ્યારે તે અસ્ત થાય છે ત્યારે રાત થાય છે અને ત્યારે લોકો આરામ લીધે છે એટલુંજ નહીં પણ સુર્યથી મેવા અને અનાજ વીં પાકે છે તો શું એ સુર્ય અને ચંદ્ર આપો આપ થઈ ગયા હશે? અને એટલી બધી તેને શું ગરજકે બરાબર ટાઇમસર ફર્યા કરે છે? હાસિલ કલામ એ સરવે ચીજો પોતાના પૈદા કરનાર માલિક હોવાની અને તેના એકપણાની શાક્ષી આપે છે પણ અક્ષરના આંધળા આમચીડી જેવાં તેને ન જુવે તો કાઈ શું કરે?

ફસલ સોળમી-કેટલીક નસીહતની અને પોતાનું ઇમતેહાન લેવાની બાબતો.

અએ બિરાદરે જન ખુદાએ તઆલાની કુદરતમાં જેટલી જેટલી વધારે ઉંડી નજર કરીશ તેટલો તેટલો વધારે અનુભવ મેળવીશ, તેની કુદરત તરફ નજર કરકે આએ સુર્ય તે તને થાળી જેવડો દેખાય છે તે આ તમામ દુન્યા કરતાં એકસોને સાક ગણો મોહટો છે, અને નહાનાંમાં નહાનો સીતારો કે જે આપણે આસમાનમાં જોઈએ છીએ તે આએ જમીન કરતાં આઠ ગણો મોહટો છે, તો અજબ થવાનું તો એ છે કે એ ચીજે એવી મોહટી બારે હોવા છતાં એટલી તો કપાટથી ચાલે છે કે જે વિશે અક્ષર હયરાન છે, જેમકે હઝરતે રસુલે ખુદા સં એક વખત જખરસલતે પુછ્યું કે અલાસની વખત થયો? જવાબ આપ્યો કે લા (નહીં) નઅમ (હા), આ સાંભળીને હઝરતે ફરમાવ્યું કે આ કેવો જવાબ છે? તો જખરસલતે અરજ કરી કે આપે પુછ્યું તે વખતે અલાસનો વખત થયો નહતો તેથી મેં 'લા' (નહીં) કહ્યું પણ એટલું જોણતાંજ સુર્ય પાંચસો વરસના રસ્તા જેટલો રસ્તો પસાર કરી ગયો અને અલાસનો વખત થઈ ગયો તેથી મેં તેનીજ સાથે નઅમ (હા) કહ્યું, તો અએ બીરાદર ગણતની ઉંઘમાંથી જાગૃત થા અને વિચાર એવા મોહટા સુર્યને કાણે બનાવ્યો? અને એ પ્રમાણે તેને ફરવાની શક્તી કાણે આપી? જે અંતરની આંખ દેખતી હોય તો દેખાય કે આ તમામ ખુદાની બંદ તેની મોહબ્બતમાં મસ્ત છે અને તેની ખીદમતગારી માટે કમર બાંધીને તૈયાર છે, અગર અંદરની આંખ ઉઘાડીને જુવે

* આસમાનની વચ્ચેવચ્ચી સુરજના ઢગવાને અલાસ કહે છે અને ત્યારે ઝોહોરની નખાઈનો વખત શરૂ થાય છે.

તો દરેક રજકણુને ખુદાની અજમલ ઉપર મવાહો આપનાર પામે અને અગર હોશનફ કાન હોય તે દરેક રજકણુમાંથી પરવરદિગારની જલાલત વિશે છટાદાર શબ્દો સાંભળે—

બહુર ઝરરાહુ મિદાં રૂધ વ રાહીસ્ત=અર ઇસ્ખાતે વુજુદેહી ગવાહીસ્તજ

દરેક રજકણુ છે તે ખુદાએતઆલાના મવજુદ હોવા વિશે ગવાહ અને શાક્ષી છે, હાંસલ કલામ ઇનસાનને જોઇયે કે હમેશાં રાત દીવસમાં એક કલાક પોતાના આખેરતના કામમાં ફિકર અને વિચાર કરે અને જાહેરી અખમાલને જુવે અને ખાતિનની આખતને પણ તપાસે, અને તે એવી રીતે તપાસે કે દીલની તપ્તી પોતાની સામે રાખી તે રાત અને દીવસનું પોતાનું દફતર ખોલી ઉપરથી નીચે સુધી વાંચી જાય, જે પોતાનું દીલ હક આખત ઉપર રાસ્ત અને દુસ્ત અને મજબુત હોય અને તેમાં નેક અખલાક (ઉત્તમ સ્વભાવ) જેવામાં આવે અને બદ અખલાક (ખરાબ સ્વભાવ) તથા દુરગુણ જેવામાં ન આવે અને દરેક અવયવ કે તેના માટે જે ઇખાદત મુકરરર હોય તેમાં તે મંશુલ હોય અને હરામ કામ અને ગુનાહોથી દુર હોય તો ખુદાએતઆલાનો શુકર ખમવી લાવે, પણ જે એથી ઉલટુ જેવામાં આવે તો ફવરન તેના ઇલાજ કરે અને ઇલાજ કરવામાં જરા પણ સુરતી કરે નહીં અને થઇ ગએલ ગુનાહથી તૌબા કરે અને જેનો બદલો કરવાનો હોય તેનો બદલો કરે અને આ પ્રમાણે હમેશાં પોતાનો હાલ તપાસ્યા કરે પણ મદીનો અને વરસ થવા આવે નહીં, અને દરેક દુરગુણ જેમકે બખીલી અહંદાર ખુદ પસંદી રીયા હસદ નફામી ખીલીક, ગુસ્સો, લોભ વીં ને ફિકરનો ચિરાગ હાથમાં લઇ અંદરની આંખ ખોલી દિવના ખુણા ખાંચરામાં શોધે અને તપાસે અને જે હોય તેને દુર કરી નાંખે પણ તેમાંની કોઇ ચીજ પણ મળી ન આવે તો તે વખતે પોતાનું ઇમતેહાન કરે અને જુવે કે શયતાન અને નફસે એ દુરગુણોને સદગુણ જેવા બનાવ્યા ન હોય જેમકે પોતે એવો અનુમાન કરે કે મહારામાં તકબ્બુરાઇની ખીમારી નથી તો તે વખતે એવી રીતે ઇમતેહાન દરે કે પોતાની પીઠ ઉપર પાણીની મંશક લઇ અથવા બજારમાંથી લાકડાનો ભારો ઉંચકી ગલીયો અને કુંચીયોમાં થઇ ઘરે આવે અને તે વખતે તેને એ બાખત કરવાથી અણગમો ન થાય તો બજાવું કે તકબ્બુર નથી. અને તેમજ પોતે સમજે કે મહારામાં ગુસ્સો નથી તો તેનું ઇમતેહાન એ પ્રમાણે કરે કે કોઇ બેવકુફની છોડખાની કરે કે જેથી તે એવી રીતે વરતે કે તેની બેઇજજતી થાય અને તે છતાં પોતે ગુસ્સે ન થાય તો સમજે કે પોતામાં ગુસ્સો નથી, એ પ્રમાણે દરેક દુરગુણ વિશે પોતાનું ઇમતેહાન કરે, અને જેઓ નેક લોકો ગુજરી ગયાં છે અને તેઓ જે પ્રમાણે પોતાનું ઇમતેહાન કરતા હતા તે પ્રમાણે પોતાનું ઇમતેહાન કરે કે તેથી પોતાને ખાતરી થાય કે હવે કોઇ પણ દુરગુણ અથવા તેનું કાંઇ પણ થડ મુજબ કે પાંદ નથી. પણ યાદ રાખ નફસ મકરખાજ અને શયતાન હીલાવળો છે મારે તેના ફરે બમાં આવવું નહીં અને અગર નફસમાં કોઇ એવો દુરગુણ જેવામાં આવે તો વાએઝ નસીહત અને ટપકા થકી તેને દુર કરે અને એક લોકોની સોહબત ઇખીયાર કરે કે એવા દુરગુણો દુર થઇ જાય અને અગર આસાનીથી એવાં દુરગુણ દુર ન થાય તો વારંવાર તેનો ઇલાજ કરે અને દરેક અવયવોને તપાસે કે તેનાથી થતો કોઇ પણ દુરગુણ બાકી

રહે નહીં જેમકે જીભને તપાસે કે તેણીથી ગીચત વાહીયાત વાત પોતાની તારીફ વીગેરે થઇ છે કે નહીં તેમજ કાન હાથ પગ અને પેટ વીં ને પણ તપાસે.

જાણવું જોઇયે કે આગળના જમાનાના જેઓ પરહેઝગાર વીં ગુજરી ગયાં છે તેઓ હમેશાં સવારના અથવા સાંજના પોતાનો હાલ તપાસતા હતા એટલું જ નહીં પણ તેઓ એક દૃષ્ટર રાખતા હતા અને તેમાં પોતાના નેક અને બદ કૃત્ય લખતા હતા અને હમેશા દીવસ અને રાતના પોતાનો હાલ તેમાં તપાસતાં હતાં અને પોતાથી જે દુરગુણ દુર થતો તે દૃષ્ટરમાંથી કાપી નાંખતા હતા. તો વાય છે આપણા ઉપર કે આપણે એવાં લોકોની પચરવીથી હાથ ખેંચી લીધો છે અને ગદ્ગદતનો પરદો પોતાની આંખ ઉપર નાંખ્યો છે અને આખે-રતમાં હીસબ દેવાની બાબતને ભુલી ગયા છીએ અને ગદ્ગદતની શરાયના નશામાં બેહોશ થયાં છીએ, અગર તે પરહેઝગારો આપણને જુવે તો કહે કે આ લોકો કાફર છે અને કંયામતના દીવસનો એમ્તેકાદ રાખતાં નથી, ખરેખર તેઓ એ પ્રમાણે શા માટે ન કહે? કે જેઓ બેહીસ્ત અને દોઝખ ઉપર હમાન રાખે છે તેઓના અઅમાલ જેવા આપણા અઅમાલ નથી, અને હમાનદારોની ચાલચલણ જેવી આપણી ચાલચલણ નથી કેમકે જે કોઈ કોઈ ચીજથી ડરે છે તો તેનાથી પરહેઝ કરે છે અને જે ચીજનો શોખ રાખે છે તે મેળવવા માટે કોશીશ કરે છે તો આપણે જહન્નમથી ડરવાનો દાવો કરીએ છીએ અને એ પણ જાણીએ છીએ કે તેનાથી છુટકારો ગુનાહો તથા દેવામાં છે તે છતાં ગુનાહના દરિયામાં ગરક રહીએ છીએ અને બેહીસ્તના શોખનો દાવો કરીએ છીએ, અને એ પણ જાણીએ છીએ કે ઇબ્રાહીમ અને બંદગીથી તે મળી શકે છે તે છતાં ઇબ્રાહીમ અને બંદગી કરવામાં સુસ્તી કરી નક્કમી બાબતોમાં પોતાની ઉમરને બરબાદ કરીએ છીએ અને વળી બેહીસ્તમાં જવાની અને પાક હુરોના મેળાપની ઇચ્છા રાખીએ છીએ તે કેવી મોહરી ભુલ છે?

જાણવું જોઇયે કે આએ વિચાર અને ફિકર નિશે બયાન થયું તે આલિમો અને સાલેહો અને નેકબખ્તોના ફિકર હતો, પણ “સિદ્દિક” અને “મુકરરમ” લોકોનો મરતબો તે કરતાં વધારે ઉંચો છે અને તેઓના વિચાર અને ફિકર જુદીજ તરાહના હોય છે કેમકે તેઓ પરવરદીગારની મોહબ્બતના દરિયામાં ગરક થએલ હોય છે, એ પરવરદીગારની અઝમત અને જલાલ તરફ દિલોબ્બતથી ધ્યાન આપે છે અને તેના જમાલ અને જલાલની ફિકરમાં મદહોશ રહે છે, અને એ મરતબે એ વખતે પહોંચાય છે કે જ્યારે તમામ દુર-ગુણોથી પોતાના નફસને પાક અને સાફ કરે, અને જેઓ દુરગુણોથી બરપુર હોય છે તે છતાં આહે કે ખુદાએતઆલાના જલાલ અને જમાલનો વિચાર અને ફિકર કરી લજ્જત પામે તો તેનો એ શખસ જેવો હાલ છે કે જે કોઈ ઉપર આશક થઈ ગયો હોય અને તેની પાસે એકાંત કરી તેના જમાલને જોઈ લજ્જત પામે પણ તેના પચરાહનની નીચે સાંપ અને વીંછી ભર્યા હોય અને તે તેને કરડતા હોય તો વિચારો કે તેને એવી હાલતમાં પોતાના મઅશુકની મુલાકાતના કેવી રીતે લીજ્જત મળશે? અને દરેક દુરગુણ સાંપ અને વીંછી સમાન છે અને એના ડંખની ઈજા અને તેના કરડવાંની ઈજા એ વખતે જોવામાં આવશે કે જે વખતે આએ ફાની દુન્યામાંથી ખીજી દુન્યામાં જશે, અને તે વખતના ડંખ અહીંયાના ડંખ કરતાં ઘણાં ભારે લાગશે તો અએ જાને ખીરાદર ગદ્ગદતની ઉંઘમાંથી ઉઠ

અને લાજ હાથમાંથી છપ્તીયાર આપ્યો જ્યાંની પહેલે અમેરિકાની કાંઈ કિંમત કરી લે અને જાણ કે જોઈએ તેટલું જીવીશ પણ આખરે મરવું જરૂર છે માટે દીનના મસખલા પાક કરવામાં અને તેક અર્ચાલ જાળવી લાવવામાં સધળે વખત ગુજાર.

કુસલ સરતરમી મકર અને હીલો અને તેની ઇલાજ.

૧૦૪

જાણવું જોઈએ કે મકર અને હીલો તે બન્ને અને ખરાબ સીફત છે, અને મકર અને હીલો પોતાના નફસની શહવતની ચીજો મેળવવા અને ગુરસાનો મતલબ પાર પાડવા માટે કરે છે. અને આ ઠેકાણે તેથી મુરાદ એ છે કે લોકોને ઈજા પહોંચાડવા માટે છુપે રસ્તો શોધી કાઢવો અને તેને ફરેબ ખમાત લીં કહે છે. અને મકરના બેશુમાર વિભાગ છે, કોઈ મકર એવો હોય છે કે તે ઘણું છુપો હોતો નથી જે સહેજ થોડી અકલવાળો પણ સમજી શકે છે, અને કોઈ મકર એટલો તો છુપો હોય છે કે અકલવાળાઓ પણ તેને જોઈ શકતા નથી જેમકે કોઈ વખતે ધનસાન એવો મકર ચલાવે છે કે આગલા શખસ સાથે જાહેરમાં દોસ્તી અને મોહજ્વલ બતાવે છે અને એ ફરેબમાં તેને ગાફિલ કરી હલાક કરે છે, અને કોઈ વખતે એવો મકર કરે છે કે પોતાને અમાનતદાર અને પ્રમાણિક જાહેર કરે છે કે તેથી લોકો તેની પાસે પોતાનો માલ અમાનત મુકે અથવા પોતાના નાણા સોંપી ભાગ કરે અને પછીથી તે તેને પચાવી પડે, અને કોઈ મકર એવો કરે છે કે પોતાને પરહેઝગાર અને આદિલ અને દીનદાર જાહેર કરે છે કે તેથી લોકો તેને પોતાનો પેશવા અને મોટેરો ગણે લીં ઘણી જાતના મકર અને હીલા થાય છે.

જાણવું જોઈએ કે બહુજ હલાક કરનારો મોહટો દુરગુણ મકર છે અને એ દુરગુણ ઘણો મોહટો શા માટે ન હોય ? કે તે શયતાનની મોહટી સીફત અને મોહટું લસકર છે. અને જાહેરમાં ઈજા પહોંચાડવા કરતાં મકરથી ઈજા પહોંચાડવામાં મોહટો ગુનાહ છે કેમકે બ્યારે કોઈને ખબર હોય કે ફલાણો શખસ મને ઈજા પહોંચાડવા ચાહે છે તો અલખતાં તે તેનાથી બચવાના સાધનો તૈયાર કરશે, પણ જે મકર અને ફરેબથી ગફલતમાં નાંખી ઈજા પહોંચાડે તેનો અટકાવ કેવી રીતે થઈ શકે? અને તેથીજ હજરતે રસુલે મુહમ્મદ સં ફરમાવ્યું છે કે જે કોઈ સુસક્ષ્માન સાથે મકર કરે તે અમારામાંથી નથી અને અમીફલ મોઅમેનીન અં ફરમાવ્યું છે કે મકર અને ફરેબનું પરિણામ જહન્નમ ન હતો તો હું સરવે કરતાં વધારે મકર કરને, અને તેઓ વારંવાર આહ બેંચીને ફરમાવતા હતા કે અફસોસ લોકો મ્હારી સાથે મકર કરે છે અને તેઓ જાણે છે કે હું તેઓના મકરને સમજી છું અને મકર અને હીલાના રસ્તા તેઓ કરતાં વધારે જાણુ છું, હું સમજી છું કે મકર અને હીલો કરનારની જગ્યા જહન્નમમાં છે તેથી તેઓના મકર કરવા ઉપર સખર કર છું અને જે બાબતમાં તેઓ ફસાય છે તેથી હું છોટે રહુ છું.

જાણવું જોઈએ કે તે નાપાક દુરગુણથી મુક્ત થવાનો ઇલાજ એ છે કે તેના પરિણામ અને પુરામ તરફ નજર કરે અને જાણે કે મકર અને ફરેળ કરનાર જહન્નમની આગમાં શયતાનનો સાથી થશે અને તે વિશે જે જે હદીસો અને અખબાર વારીદ છે તેને હક સમજે અને છેવટે મકરનું પરિણામ મકર કરનારનેજ નડે છે જેમકે કહે છે “મનહંકર બેઅરન લેઅખીદિ વકૂઅફીલ” એટલે જે કાંઈ પોતાના બાઈ માટે ખાડો ખોદે તો તેજ તેમાં પડે. અને મકરથી વિરૂધ્ધ સીદ્ધત કેરુંજે નેક અને સદગુણ છે તે મુસલમાનોની ખયર-ખાહી અને તેજોની સાથે એક રંગી છે, તો જે કામ કરવું તેમાં ઘણુંજ ઉંડો વિચાર કરવો કે તેની અંદર કાંઈ જાતનો મકર અને હીલો હોય નહીં, અને અચાનક પોતાથી કાંઈ મકર થઈ જાય તો પોતાને સખત ઈપકો આપી તેથી છોટ રહે તો ઇનસાઅફલાહો તખાલા એ પુરી સીદ્ધત જડ મુજથી ઉપડે જશે.

ફસલ અઠારમી તહવુર અને જુખન અને તેના ઇલાજ.

જાણવું જોઈએ કે તહવુર એવી બહાદુરીને કહેછે કે જે તેની હદ અને વ્યાજખી પણાથી વધારે હોય અને એવા તહવુરની તચરીફ નથી બલકે મજિમ્મત છે, કેમકે જે ચીજથી પરહેઝ કરવી જોઈએ અને ખાઈ અને ખીહીકની જગ્યામાં પોતાને નાંખવો ન જોઈએ તેમાં જે શખસ પડે અને ડરે નહીં તે તહવુર છે, અને તેમજ જે કામમાં પડવાથી અકલ અને શરાથી મનાઈ હોય એવા ખાઈ અને ખીહીકના કામમાં બહાદુરી કરીને પડવું તે દીન અને દુન્યાની હલાકીમાં પડવા જેવું છે અને પોતાનું રક્ષણ કરવું અને પોતાને એ બયાનક બાબતોથી બચાવવું વાજબી છે અને એ વિશેની ઘણી હદીસો તેમજ આયતો વારીદ થએલી છે જેમકે ખુદાએતઆલા ફરમાવેછે કે તમે પોતાને હલાકીમાં નાંખો નહીં, તો જે શખસમાં એવી સીદ્ધતો હોય અને જે કામથી પોતાને બચાવવાનો અકલ હુકમ કરે તેથી બચે નહીં તો એ શખસ દીવાનામાં ગણાશે, અને હલાક થવાનો ગુમાન હોય એવી જગ્યાથી જે કાંઈ બચે નહીં અને તે હલાક થઈ જાય તો શરીયતના હુકમ પ્રમાણે તે પોતાને કલ કરાવનાર પોતેજ બન્યો અને તેથી કયામતમાં સજાને પાત્ર થશે.

તો એ સીદ્ધત દુર કરવાનો ઇલાજ એ છે કે પહેલે દીન અને દુન્યામાં તે કામની કેટલી ખરાબી છે તેના ઉપર નજર કરે, અને જે કામ કરે ત્યારે પહેલેથીજ વિચારે કે અકલ અને શરા પ્રમાણે આમાં કાંઈ હકકત છે કે નહીં, જે હરકત ન હોય તો એ કામ કરે અને હરકત હોય તો તે કામથી પરહેઝ કરે, અને ઘણી વખત એમ પણ બને છે કે આ દુરગુણનો ઇલાજ કરવા માટે જે ચીજથી પરહેઝ કરવી જરૂરત નથી તે ચીજથી પરહેઝ કરવી પડે છે કે તેથી હદને ફરજે પહોંચી જાય.

અને જુખન બહાદુરીથી ઉલટી બાબતને કહે છે અને તે એ છે કે એટલી તો ખીહીક રાખે કે તે તેની હદ અને વ્યાજખી પણાથી વધારે હોય, તો તહવુર તે વ્યાજખી બહાદુરીની હદથી વધી જવાને કહે છે, અને “જુખન” તે વ્યાજખી બહાદુરીથી ઘટી જવાને કહે છે એટલે જે ચીજથી ડરવું અને ખીહીવું ન જોઈએ તેવી ચીજથી ડરે અને ખીહી તે ખરાબ છે, અને તેથી ઇનસાનની હલાકીનું કારણ થાય છે, અને એ સબબથી

લ એકજન ત અને તુચ્છ બને છે, અને જ્યારે એવો હાલ થાય ત્યારે તેને છાંદગાની કડવી ઝેર થઈ પડે છે, અને જાલિમ લોકો જ્યારે આવો નામરો અને પેચો બુવે છે ત્યારે તેના જન અને માલની લાલચ કરે છે, અને તેનાથી ન બીહીતાં હુમલ કરી કાઢી જાય છે અને એવો શખસ સુસ્ત અને રાહત મચ્છતાર બની જાય છે, અને એ સખ-બથી તમામ નેકબખતીયોથા બેનસીય અને મહરમ રહે છે, અને બાત બાતની ફજે-તીયો અને ફરવાઈ વેઠવી પડે છે, અને લોકોની ગાળો અને ખરાબ શબ્દો સાંભળવા પડે છે, અને પોતાની ઇજ્જતને બરબાદ કરે છે, અને તેથીજ હજરતે રસુલે ખુદા સં ફરમાવ્યું છે કે મોઅમિનને જોઇયે કે બખીલ તેમજ જુબન (ખીહીક) રહે નહીં અને ફરમાવ્યું કે અમે ખુદાવંદા ત્હારી પાસે બખીલી અને જુબનથી પનાહ માગુ છું.

જાણવું જોઇયે કે જુબનનો ઇલાજ નીચે ઐફની બાબતમાં ઇં બયાન થશે કેમકે ઐફ પશુ જુબનને લગતી બાબત છે અને એ બન્નેના મુકામલામાં એ બન્નેથી વીરુધ્ધ બહાદુરી છે તે કુબ્બએ મઝબીયા કુબ્બએ આકેલાની તાબેદારી કરે ત્યારે એ સીધા હાસિલ થાય છે તો જે ચીજથી બીહીવાની અક્લ મના કરે છે તે ચીજથી બીહીવું જોઇયે નહીં. અને શુબ્બઅત છે તે બહુજ ઉત્તમ સીધાત છે તો જેની અંદર આ સીધાત નહોય તો તેનો હીસાબ મરદોમાં નહીં બલકે સ્ત્રીઓમાં છે જેમકે ખુદાએતઆલાએ હજરતે રસુલે ખુદા સં ના નેક અરહામો વિશે ફરમાવ્યું છે “અશિદ્દાએ અલલ કુફુર” (કાફરો ઉપર સખતી કરનાર) અને એજ કારણથી હજરતે અમારલ મોઅમેનીન અં ફરમાવ્યું છે કે મોઅમિનનું દિલ પથ્થર કરતાં વધારે મજબુત છે, અને હજરતે સાદીક અં થી મરતી છે કે મોઅમિન છે તે પહાડ કરતાં વધારે મજબુત છે, કેમકે પહાડની અંદરથી દીપાં પડે છે પણ મોઅમિનની અંદરથી તેના દીન વિશેની કોઇ ચીજ પડી જતી નથી. જાણવું જોઇયે કે નરમ દિલની હદીસોમાં જે તઅરીફ છે તે રહમ કરવા અને ખુદાનો ઐફ કરવા નીં બાબતમાં છે ન નક્કમી અને શરાઅથી વિરુધ્ધ બાબતોમાં.

ફસલ એંગણીસમી—ઐફનું બયાન.

જાણવું જોઇયે કે ઐફ (બીહીક) એ છે કે પોતાના નારાજપણાની બાબત થવાના સદેહથી દીલ બળે અને અગર નાખુશી પહોંચવાનો અતુમાન હોય અથવા ચકીન હોય એ વિચારના સખમથી દિલ બળે અને દિલગીર થાય; તો અગરચે તેને ઐફ ન કહે તો પણ નફસના પોચાપણા અને હલાકીતું કારણ છે તેથી તે ઐફના પેટામાં તો ગણાશે, અને જુબન તથા ઐફમાં ફેર એટલો છે કે “જુબન” ની અંદર દીલ બળે એ કોઇ જરૂર નથી, તો જે શખસ રાતરે ધરતી અંદર એકલો ન સુવે તો તે જુબન ગણાશે ન ઐફ કેમકે જ્યાં સુધી એવા હાલમાં એકલો સુવે નહીં ત્યાં સુધી તેનું દીલ બળશે નહીં અને તેને સદમો પહોંચશે નહીં.

ઐફની બે કીસમ છે એક કીસમ પસંદ કરવા અને તારીફ કરવા લાયક છે અને તે એ છે કે ખુદાથી અને તેની અઝમતથી અને પોતાના ગુનાહથી ઐફ કરે કે જેનું

બયાન આગળ આપી. અને પૈદની બીજી કિસમની મજિમ્મત છે અને તે પસંદ કરવા લાયક નથી કેમકે તે પૈદ હલાકીનું કારણ છે અને એવા પૈદનું પરિણામ “જીવન” છે.

જે પૈદની મજિમ્મત છે તે કેટલીક જાતનો છે અને તેની સરવે જાત નાપસંદ કરવા લાયક છે. ૧-જે બાળક જરૂર થનારી છે અને તેને અટકાવવાની ધનસાનને શકતી નથી તેથી પૈદ કરવો તે જોઈએ અને નાદાની છે તો એવી બાળકમાં પૈદ કરવાથી દિલ બળવા અને કિન તથા દુન્યાના કામથી અટકવા શીવાય બીજા કંઈ કામદો નથી તો અકલમંદને જોઈએ કે એવા પૈદને દિલમાં જગ્યા આપે નહીં બલકે ખુદ તરફથી જે કંઈ ચતાર છે તેના ઉપર રાજ રહે કે તેથી તેના હાલ સુધરી રાહત મળશે. ૨-જે બાળક થવાનો સદેહ હોય અને બનવાનું હોય કે તે ન થાય પણ તે બાળક થવી ન થવી એ શમસત્તા હાથમાં ન હોય તો એવી બાળકમાં પૈદ કરવો તે પણ વખોડવા જેવી અને અકલમંદથી ઉલટી છે, અને પહેલાંની જેમ આપણું નાદાની અને જોઈએમાં ગણાશે બલકે પહેલાં કરતાં વધારે ખરાબ છે, કેમકે પહેલી બાળક થવાની ખાતરી છે અને આ થવાની ખાતરી નથી. ૩-એવી બાળકથી પૈદ કરે કે જેનું કારણ તેના હાથમાં હોય પણ હજી તે કારણ બન્યું ન હોય અને તેથી તે પૈદ કરે કે ફલાણી બાળક મહારાથી થઈ જશે તો શું ફરીશ? તો એવી બાળકમાં પૈદ કરવો તે પણ વખોડવા જેવી આદત છે, અને એનો મહાજ એ છે કે એવી બાળક પોતાથી થરા ન દેવાની પપરવી કર્યા કરે અને જે કામથી તે બાળક થવાની દેહશત રહેતી હોય તે કામ ન કરે. ૪-એવી ચીજથી પૈદ કરે કે જે ચીજથી વગર કારણે દિલ ડરતું હોય જેમકે જીન અને મધ્યતથી પૈદ કરે તે પણ મજિમ્મત કરવા લાયક છે. અને તેમજ ચતતા એકલા હોવાથી બીહીનું તે પણ તેમાં દાખલ છે, અને આવો પૈદ થવાનું કારણ “કુવ્વએ વહમીયા” નું ઝોર અને અકલની ખામી છે અને તેથી સાબીત થાય છે કે તેનો નફસ ધણોજ સુસ્ત છે, તો અકલમંદને લાઝીમ છે કે એવી બાળકમાં વિચાર કરે કે એવી ચીજથી શા માટે પૈદ કરવો જોઈએ ? જેમકે મધ્યીત કે બ્યારે તેનામાં જીવ હતો અને તેને કુવ્વત અને શકતી હતી ત્યારે તેનાથી અને તેની સાથે લગાડ કરવાથી ડરતો ન હતો, તો હવે બ્યારે તે અશક્ત અને નીરજીવ થયેલ છે ત્યારે તેનાથી શા માટે બીહીનું જાણ્યું ? અને દાખ જગ્યાએ તે સાંભળ્યું અને જોયું છે કે મુરદાએ ઉઠીને જીવતા ઉપર હમલો કર્યો ? અને તેમજ જીવનાત કે તે શા માટે ત્હારી સામે મુકાયેલો કરે અને તને દેખાવ આપે ? અને વખતે તને દેખાવ પણ આપે તો તને તેની સાથે શું દુશ્મની અને અદાવત છે કે તે ત્હારી સામે થાય ? અને વખતે ત્હારી સામે પણ થાય તો તેને એટલી બધી શકતી ક્યાંથી આવી કે ત્હારા ઉપર ફાવી જાય ? શું તું જાણતો નથી કે ધનસાન તમામ મખલુકાત કરતાં શ્રેષ્ઠ છે અને મખલુકાતમાંનો મોહટો ભાગ ધનસાનને વાળે છે તો શ્રેષ્ઠ માણસે પોતા કરતાં નીચી પાયરીની મખલુકાતથી શા માટે ડરતું જોઈએ ?

આનો મહાજ એ છે કે ઉપર બયાન થયેલી બાળકોથી દીલને સમજાવીને દ્રદ

કરે અને આમી રાતમાં બીહામણી જગ્યામાં એકલો નોકળે અને પોતાના દીલને સખર આપે કે એમ કરવાથી થોડે થોડે કરીને ખાંદ્ર દુર થઈ જશે.

જાણતું જોઈએ કે મૈતનો ખાંદ્ર પહેલી અને આ એથી બાબતની અંદર દાખલ છે પણ સામાન્ય રીતે જોતાં લોકો મૈતથી વધારે બીહે છે એટલું જ નહીં પણ ધણું જણ તેનાથી સખત રીતે બીહે છે તો એ ખાંદ્રનો ઇલાજ પણ વધારે જરૂરનો છે માટે તે વિશે થોડો પ્રવાસો કરવામાં આવે છે કે મૈતથી બીહીવાના કેટલાંક કારણ છે ૧-એવો વિચાર કરે કે મૈત પછી તદ્દન નિસ્ત અને કાંઈ થઈ જવાનું છે અને તે પછી કાંઈ વખત પણ જીવતા કરવામાં આવશે નહીં, તો એવો ખાંદ્ર કયામતથી અજાણત્ય અને એવોકાદની સુખીના સખયથી થાય છે અને એવો રાખસ ઇસ્લામથી નીકળી કહિરોમાં દાખલ થાય છે, અને એ ખાંદ્રનો ઇલાજ એ છે કે હિમુલેટીન સારી રીતે શીખે અને મજબુત દલીલોથી તેને સમજે અને ઇલાજમાં કાશીશ કરે કે તેને યકીન હાસીલ થાય કે મૈત નથી પણ એટલું જ કે “૩૬” છે તે જામારૂપી ખોળીયાને પોતાથી દુર કરી નાંખે છે અને ઇનસાનની ૩૬ ખુશી અને રાહતમાં અથવા નાખુશી અને અજામમાં રહેનાર છે, ૨-એવો અનુમાન કરે કે મરવાથી મને કાંઈ નુકશાન પહોંચશે, અને તેથી તેનું મન સ્થિર રહેતું નથી અને આ બાબત ગફલત અને મૈતની હકીકતમાં જહાલતપણથી થાય છે અને જે રાખસ તેની હકીકતને સમજે તે જાણે કે મરવાથી ઇનસાનનો મોહટો મર-તમો થાય છે અને જ્યાં સુધી ઇનસાન મર્યો નથી ત્યાં સુધી તે કામિલ નથી. બલકે નાતગામ છે, શું સાંભળ્યું નથી કે કહેવાય છે કે જે મર્યો તે તમામ થયો ? હાંસલ કલામ જે ઇનસાન કામિલ હોય છે તે હમેશાં મરવા માટે આતુર રહી મૈતને ચાહ્યા કરે છે જેમકે હઝરતે રસુલે ખુદા સંકરમાયું છે કે કસમ ખુદાની બચ્ચાને દુધ માટે માની છાતીની જેટલી ચાહના હોય છે તે કરતાં હઝરતે અલીઅમ૦ મૈતનો વધારે ચાહના રાખે છે, ખરેખર પુરું અક્કત્રાન છે તે જાણે છે કે મૈત છે તે ઇનસાનને આ અંધારી કાટડીમાંથી કાઢી નુરાનો અને નેઅમતવાળી ખુશીની જગ્યાએ પહોંચાડે છે, એટલું જ નહીં પણ આએ ખાંદ્ર બીમારો ફકીરી મોહતાજ અને બલાવાળા મકાનમાંથી કાઢીને તંદુરસ્તી ઐશ આરામના મકાનમાં લઈ જાય છે, ઉપરાંત મુનાશિકા દુસ્મનો અને ઝાલીમોની સોહયતમાંથી છોડાવી “અલીઅમે કોદોસ” ના રહેનારાઓ પાસે લઈ જઈ બેસારે છે, તો એવો કયો અક્કત્રમંદ છે કે હકીકી લજ્જત અને હમેશની પાદશાહી મુક્રી બીહામણા આદત અને મુસીબતવાળા મકાનમાં રહેવાને પસંદ કરે ? ૩-મૈતથી બીહીવાના એ પણ કારણ છે કે તે બાત્તખચ્ચા જાગીર અને માલથી જુદું થવું તેને બારે લાગે છે, તો એ બીહીક મૈતથી નથી બલકે મજકુર બાબતોની મુસીબતોના સખયથી છે અને એ ખાંદ્રનો ઇલાજ એ છે કે જે બાબત કે જરૂર બનનાર છે તેની સાથે અકલમંદ દિલ બાંધવું જોઈએ નહીં, ધાર કે અગર તું નહીં મરીશ અને તેઓને પાછળ નહીં મુકીશ તો તેઓ મરશે અને તને પાછળ મુકશે, પણ આખર જુદાઇ તો છેજ માટે દુન્યા અને તેમાં રહેનારાઓની મોહબ્બતને દિલથી દુર કર કે એ ખાંદ્ર અને ગમથી મુક્ત થા.

૪—મૌતથી બીહીવાના આપણુ કારણ છે કે તે એમ ખારે છે કે મહારા દુસ્મનો મહેણાં મારશે અને ખુશી થશે, તો એમાં કાંઈ શક નથી કે આ બાદ રાખવો શયતાનના મકર અને વસવસાથી છે કેમકે દુસ્મનોનું ખુશ થવું અને મહેણાં મારવું તે ન હીનને નુકશાન પહોંચાડે છે ન ઇમાનને; તેમજ ન અંગને કાંઈ મુસીબત પહોંચાડે છે, જ્યારે તું આ દુન્યામાંથી ચાલ્યો જઈશ ત્યારે એ જામતો તને કાંઈ નડવાવાળી નથી, તો તે તારો ખોટો ખ્યાલ છે, ઉપરાંત દુસ્મનોનું ખુશ થવું અને તેઓએ મહેણા મારવા કાંઈ ખાસ મરવા ઉપરજ મવકુફ નથી કેમકે મૌત શીતાય થણી જાતની બક્ષ મુસીબત દરેક ઇનસાન માટે દુન્યામાં બનવાબેગ છે, તો એ ચીજોથી પણ દુસ્મન રાજ થાય છે તો જે શખસ દુસ્મનોના મહેણા અને રાજ થવાથી ડરતો હોય તેને જોઈએ કે પોતાના દુસ્મનોને (આગળ જે પ્રમાણે બયાન થશે તે પ્રમાણે) દોસ્ત કરી લીધે. ૫—ઉપરાંત મૌતથી બીહીવાના આપણુ કારણ છે કે મરવા પછી બાલખચ્યા બેઠઝૂત અને બરબાદ પામમાલ થઈ જશે, દોસ્ત અને આશનાઓ હલાક થશે તો આ ખોટો ખ્યાલ પણ શયતાનના વસવસામાંથી છે કેમકે જે ક્રોધ એવો ખ્યાલ રાખે તો તેમાંથી કુંપદ બરેલી એવી બાબત નીકળે છે કે મહારા થઈ આ લોકોની ઇજ્જત આપર દબલત કુલ્લત અને માન છે પણ એ નાદાન નથી સમજતો કે ખુદાએતઆલાએ અમીરી ગંરીબી જે કાંઈ મુકરર કરેલ છે તે થનારજ છે, આપણે નજરાનજર જોએલ છે કે અમીરોના છોકરાંઓ માટે કેટલાંક ખીદમતગારો નોકરો સાચવવા માટે હોવા છતાં હલાક થઈ ગયાં છે, અને માખાપ વગરના બેકસો લાયાર છોકરાં અને જંગલ અને બજારમાં ભટકતાં ફરતાં છોકરાઓ સલામત રહ્યાં છે, શું તે જોયું નથી? ઘણાં આલીમો અને ફાજિલોએ પોતાની અવલાદને સુધારવા માટે ઘણી કાશીશ અને મેહનત કરી પણ કાંઈ ફાયદો પહોંચ્યો નહીં ? અને ઘણાં દબલતમદો અને માલદારો પોતાના ફરજદો વાસ્તે પુષ્કળ માલ મુકીને મરી ગયાં તેઓની પાછળ કુંક મુદ્દતમાં તેઓનો માલ ફના અને બરબાદ થઈ ગયો ? અને ઘણાં એવાં યતીમો બીખારી અને નાણાં વીનાના હયરાન અને પરેશાન ઉઘાડે પગે અને માથે રખડતા હતા ન તેઓને કોઈ પાળનાર ન તરખીયત કરનાર હતો એ છતાં તેઓ મોહટે આલી દરજે પહોંચી માલ અને દબલતવાળા થઈ ગયાં એટલુંજ નહીં પણ મોહટી પદવીએ અને દરજે પહોંચ્યા અને યતીમો માટે દુન્યા અને આખેરતમાં વધારે દરમ છે, અને એ પણ નજરે જોએલી વાત છે કે જેઓ પોતાની અવલાદથી ખાતર જમા હતા અને તેઓ માટે ઘણો માલ મુકી ગયાં, અથવા કોઈ દબલતમદને પોતાની અવલાદ સોંપી ગયા તે તેઓની અવલાદ અને જેને સોંપી ગયા તેઓ ફરીર અને તંગદસ્ત થઈ ગયાં. એટલુંજ નહીં પણ ઘણેભાગે એવું બનેછે કે તે પાછળ મુકેલો માલ અથવા જેને બચ્યાં સોંપ્યા તે શખસ એ બચ્યાની હલાકીનું કારણ થાય છે, હાંસલ કલામ પોતાની અવલાદ વીં કિશે પોતાની પાછળ શું થશે તેનો ગમ ન ખાતાં સર્વ સદીના પાળણુકારને સોંપી તેના ઉપર ભરોસો રાખે કે તે બાબત માટે તેજ સજાવાર અને લાયક છે અને

તેથી ખુદાએતઆદ્યા એ પાછળવાળાની ઇજ્જત અને આખર અને માલમાં વધારો કરશે કેમકે તે તેઓનો ખાલિક અને માલિક છે. ૬—અને મૌતથી બીહીવાનું કારણ ખુદાના અજ્ઞાનનો ખાદ છે કેમકે ગુનાહ અને ખરાબ કૃત્યો થવાના સખખથી ઇનસાન ખુદાના અજ્ઞાનથી, ડરે છે, અને એ ખાદ વખાણવા અને તઅરીફ કરવા લાયક છે જેમકે આ-યતો અને અખખારમાં તેની તારીફ વારીફ થએલી છે જેનું પશુન ઇનશાઅદલાહ આગળ થશે; પણ માત્ર થઇ ગએલાં ગુનાહનો અજ્ઞાન થવાનો ખાદજ રાખવો અને એ અજ્ઞાન થાય તેનો ઇલાજ તૌબા કરીને અને ગુનાહને તરક કરીને ન કરવો તે નાદાની અને ગફલત છે. અને હકીકતમાં આ ખાદ મરવાથી નથી બલકે મરવા પછી પોતાના ખરાબ કૃત્યોના બદલામાં અજ્ઞાન થશે તેનો છે, હાંસલ કલામ મૌતથી ડરવાના જે જે કારણો બયાન થયાં તે કારણોથી બીહીવું નેઇયે વહીં કેમકે અકલમંદને જરૂર છે કે વિચાર કરે કે એવી બીહીફ રાખવાથી કાંઇ મૌત ટળી જશે નહીં બલકે તે એવું શરખત છે કે તે દરેક જાણુને પીવું પડે છે અને તે એવો ઘા છે કે દરેકના માથા ઉપર વાગે છે બલકે હીકમતના ફનથી સાબીત છે કે દરેક મોરક્કમ (મિત્ર) અલખતતા બગડી જાય છે, તો ઇનસાનનું અંગ કે જે તાવોથી મિત્ર છે તો જરૂર છે કે તે બગડી જાય. તો બગડનારી ચીજ હમેશા રહેવાની આશા રાખવી તે નક્કમી છે, અને અકલમંદ એવી નક્કમી આશા રાખતોજ નથી બલકે ખાતરી પુર્વક જાણે છે કે જે કાંઇ દુન્યાનાં બનાવ બને છે તે બેહતર અને સારાં છે અને તેથીજ દરેક બનાવ ઉપર પોતાને રાજી રાખે છે અને મુસીબત અને ગમને પાસે આવવા દેતો નથી.

હવે અગર તું લાંબી આયુશની ઇચ્છા રાખતો હોતો વિચાર કે અગર તું દુન્યાની લજ્જતો લોગવવા માટે એ ઇચ્છા રાખે છે તો જાણ કે જ્યારે ઘરડો અને ખુદો થઇ જઈશ ત્યારે ત્હારી દરેક જાતની શક્તી અને કુશ્વત સુસ્ત અને નખળી થઇ જશે અને જે તંદુરસ્તી કે તે ઉમદામાં ઉમદા મોહટી લજ્જત છે તે ચાલી જશે અને એવાં હાલમાં ખાણાપીણા વીં ની લજ્જત પુરેપુરી મળતી નથી, અને દીન બદીન અશકતતા વધતી જશે એટલે સુધી કે લોકોની પાસે બલકે ખાલખચ્ચાઓની નજીક એઈજ્જત અને કદર વિનાનો થઈશ જેમકે તે વિશે ખુદાએ કુરઆનમાં પણ ફરમાવેલ છે, ઉપરાંત જ્યારે લાંબી ઉમર થાય ત્યારે હમેશાં કોઇને કોઇ મુસીબત અને બલાથી દિલ બળતું રહેવાતું કે કોઇ દિવસ કોઇ દોસ્તના મરવાની કોઇ દિવસ કોઇ સગાના મરવાની, કોઈ દિવસ કોઈ છોકરાના મરવાની ગમીમાં ગીરીફતાર રહેવાનો, અને એમ પણ બનવાજોગ છે કે તું પણ કોઇ બલા અને મુસીબત અથવા બીમારી અથવા ફકીરી અને મોહતાજમાં ગીરીફતાર આવ, તો હકીકતમાં જે શખસ લાંબી ઉમર અને આયુશનો તલબગાર હોય તે એવો છે કે જાણે મજૂર તમામ બલા આફત અને મુસીબતોને પોતાના માથા ઉપર લેવા ચાહે છે. અને અગર લાંબી આયુશથી તેનો મતલબ સદગુણો નેકીયો મેળવવાનો અને ઇબાદત કરવાનો હોય તો એ પણ જાહેર છે કે ઝમ્મીમાં એ ચીજો મેળવવી ઘણી કઠણ છે, અને ખાસ કરીને જે શખસ જવાનીમાં દુરગુણોને પોતાથી દુર ન કરે અને છેવટે ઘરડો થઈ જાય અને એ દુરગુણોના મુજબ જિંડા ઉતરી મજબુત થઇ જાય તો ઝમ્મીમાં એ દુરગુણો કેવી રીતે દુર કરી સદગુણો હાસીલ કરી શકે? કેમકે દુરગુણોના મુજબ મજબુત થયા

પછી તેને ઉપેડયા માટે સખત અને બહુજ કોશીશ કરવી પડે છે તો બધાં ઘડણીમાં સખ્તીયો ક્યાંથી જેન્ની શકાય ? અને એથીજ અખખારમાં વારીદ થયું છે કે જ્યારે ઇનસાનની ઉમર ચાળીસ વરસની થાય અને ત્યાં સુધી નેકી કરવા તરફ તેણે વલણ જરૂર ન હોય તો શયતાન તેની પાસે આવી તેના મોઢા ઉપર હાથ ફેરવી કહે છે કે તારા ઉપર મ્હારો બાપ દિદા થાય કે હવે તારા માટે હરગિઝ રસ્તગારી નથી. માટે નેકઅખ્તી ચાહનારાએ દરેક હાલમાં પોતાથી ખરાબ સીકતો અને દુરગુણો દુર કરવાની ફિકર અને કોશીશમાં રહેવું જોઈયે, અને દુરગુણોમાંનો એક દુરગુણ લાંબી લાંબી આશા પણ છે તેને પોતાથી દુર કરે, અને જે ઉમર તેના માટે મુકદ્દર થઈ છે તેના ઉપર રાજી રહે, અને હમેશાં આખેરતની શીકરમાં રહી હમેશાં અને કાયમની જાંદગાનીમાં સુખ ભોગવવાના સાધનો ભેગાં કરવામાં અને આએ જ્ઞાની દુન્યામાંથી જીવ બહાર કાઢવામાં અને તેની લજ્જતોથી મોટું ફેરવવામાં કોશીશ કર્યા કરે, અને ખુદાએતઆલાની દરગાહમાં મોના-જાત કરે એટલે સુધી કે આ દુન્યાના પીંજરામાંથી મુક્ત થઈ કાયમ અને દાયમના મ-કાન તરફ ઉડી જાય, અને જ્યારે એવો હાલ થશે તો મૈતનો ઉમેદવાર રહેશે અને તે વહેલી આવે કે મોડી તેની પરવા નહીં રાખે, અને તેને આ અંધકાર મકાનથી કે જેને બદઅખ્ત અને શયતાનો વળગી બેઠાં છે તે તરફ કાંઈ પણ ખાહીશ રહેશે નહીં પણ કે હરહાલમાં આખેરત તરફ તેનું ધ્યાન વળજેલું રહેશે.

ફસલ વીસમી—ખૌદના ઇલાજનું ખયાન.

જાણવું જોઈયે કે એ ખૌદથી વિરુદ્ધ ચીજ મજકુર બાબતોમાં “ઇતમીનાને ફૈદમ” (મનની શાંતી) છે કે એવી એવી બાબતોથી જરા પણ ગભરાય નહીં અને દીલમાં તેની બીહીકને આવવા દીયે નહીં, અને એ ફઝીલત બહુજ પસંદ અને તારીફ કરવા લાયક છે, અને જ્યારે એ સીકતવાળો ઇનસાન થાય ત્યારે તે લોકોની નજરમાં અને ખાસ કરીને જેઓ ઉડી નજરે જોનારા છે તેઓની સામે માનવંત થવાનો, પણ જે શખસ આ ઉમદા ફઝીલત અને સિકતથી ખાલી છે અને જે ખૌદની ચીજો ખયાન થઈ તેથી બીહે અને ડરે છે તેને મરદોમાં ગણવો જાજતો નથી એટલુંજ નહીં પણ એવો શખસ લોકોની નજરોમાં બે એએતેખાર અને બેવેકાર છે, તે જોવામાં તો એક મરદ જેવો છે, પણ તેની એવી હાલતથી તે એક બચ્ચા જેવો છે બલકે તે મરદ હોવા છતાં સ્ત્રીયો જેવા સ્વભાવનો ગણાય છે, તો જે શખસ પોતાને મરદ લોકોમાં ગણતો હોય તેને જોઈયે કે મરદની સીકતો મેળવે અને દીલને દ્રઢ અને શાંત રાખે, અને ઝીણી ડાળની જેમ જરા હવા આવવાથી હલે નહીં બલકે પહાડની જેમ દ્રઢ અને મજબુત રહે, અને જાણે કે જેઓના દીલ શાંત અને દ્રઢ છે તેઓના દીલમાં રૌઅખ અને હશમત હોયછે, જેમકે જોવામાં આવે છે કે કોઇ શખસ કોઇનો પાસે ગભરાય છે અને તેનું મન શાંત રહેતું નથી તે આગલા શખસના નફસની કુવ્વતનું કારણ છે અને ઘણેભાગે એવું છે કે તકશર અને ઝગડા વખતે બલકે ઇદમના વાદવિવાદ વખતે જેનું દીલ શાંત અને દ્રઢ હોય છે તે આગલા શખસને હરાવી દઇ નરમ બનાવી દીયે છે, તો આએ સીકત અને ફઝીલત મેળવવાનો તરીકો એ છે કે ખયાન થએલી ચીજોમાં વિચાર કરે અને પોતાને

ખૌદ અને બહીકની બાબતમાં થોડો થોડો નાંખતો જાય અને ખૌદ અને બીહીક સામે
ત્યારે સંખર કરી ૬૦ થઈ જાય કે તેથી થોડે થોડે અને બાહીસ્તે બાહીસ્તે એ કમલ
હાંસીલ થઈ દીલમાં કુવત અને શાંતી હાંસીલ થશે.

કુસલ એકવીસમો—પુદ્ગલેતઆલાના અજાણથી બેપરવા થનાના દુરચુલ વિશે.
જાણુ જોયે કે પરવરદીગારે આલમના અજાણથી બેપરવા રહેવું તે અસ્ય સીદ્ધ
કુવએ ગજબીયામાંથી ઉત્પન્ન થાય છે. અને તેના અજાણ અને ઇમતેહાનથી ન ડરવું
અને તેની અજમત અને જલાલતો વિચાર ન કરવો તે અને તે બદલો લેશે તે વિશે
દીલમાં કાંઈ હોકર ન રાખવી તે દુરચુલ છે, અને એ દુરચુલ ઉત્પન્ન થવાનું કારણ એ
રખચુલ ઇચ્છતી અજમતથી ગદ્ગત અને તેના ઇમતેહાનથી અજાન રહેવું છે, અને તેમજ
ક્યામતના દીવસે નેક અને બદતો હીસાબ દેવો પડશે તેનો એએતેફદ ન રાખે અથવા
પુદ્ગલેતઆલાની બહોળી નેઅમતો ઉપર ભરોસો કરે, અને પોતાની ઇમાદત અને અજબી
ઉપર ભરોસો રાખવાથી પણ એ ખરાબ સીદ્ધ પેદા થાય છે, તો ગમે તે કારણથી એ
સીદ્ધ પેદા થાય તે ખરાબ અને હલાકોમાં નાંખનાર અને નુકસાન પહોંચાડનાર છે, તે
સીદ્ધ કુદરના સખબથી અથવા અજાનતાના સખબથી અથવા મગરૂરી અને હુમદના કાર-
ણથી પેદા થાય છે, અને તે એવો રસ્તો છે કે જનસાનને હલાકત તરફ દોરે છે, તો પુ-
દાની અજમતથી ગદ્ગત રાખે તે અજાનતા અને નાદાનીના સખબથી છે, અને અગર ક-
યામતના દીવસે હિસાબનો એએતેફદ ન રાખે તો તે કુદર અને બેઇમાની છે, અને અ-
ગર તેની રહમત ઉપરજ ભરોસો રાખે છે તો તે મગરૂરી છે, અને અગર પોતાના અમલ
ઉપર ભરોસો રાખે છે તો તે હુમદ છે, અને પુદ્ગલેતઆલાના અજાણથી બેખૌદ રહેવાની
આપતો અને અખબારોમાં અજિમત વારીદ થએલી છે જેમકે પુદા કુરઆનમાં ફરમાવે
છે કે “લાયઅંમનો મકરદલાહે મહલલ કૌમુલ ખાંસેરૂન” એટલે પુદાના અ-
જાણથી બેખૌદ નથી થતી પણ નુકશાન પામનાર કૌમ. અને પરગમ્બરો તથા મલાયક
પુદ્ગલેતઆલાના અજાણથી હમેશા ડરતા રહે છે, જેમકે મરવી છે કે જ્યારે ઇબલીસ
(શયતાન) પરવરદીગારની નાફરમાની કરી તેની દરગાહથી મરદુદ થયો, અને તેને પહોંચ-
વાનું હતું તે પહોંચ્યું ત્યારે પુદ્ગલેતઆલાની દરગાહના માનવંતા ફિરીસ્તા જખરઇલ
અને મીકાઇલ રહ્યા લાગ્યા તે વખતે પુદ્ગલેતઆલા તરફથી ખીતાબ થયો કે તમે શા
માટે રડો છો ? તો અરજ કરી કે અમે પરવરદીગારા અમે તહારા ઇમતેહાન લેવાથી
ડરાયે છીએ, અને તહારા અજમાવવાથી બેખૌદ નથી, તો પુદ્ગલેતઆલાએ ફરમાવ્યું કે
તમે હમેશાં એવીજ હાલતમાં રહો, અને તહારા ઇમતેહાન લેવાથી બેખૌદ ન થાઓ,
અને મનકુલ છે કે હજરતે રસુલે પુદા સં અને જખરઇલ પુદાના ખૌદથી રહ્યા ત્યારે
પુદ્ગલે વહી મોકલી કે તમે શા માટે રડો છો ? એ છતાં કે મેં તમોને બેખૌદ કર્યા છે ?
તો અરજ કરી કે એવો કાણુ છે કે તહારી અજમાઈશથી બેખૌદ હોય ? અને તેઓનું
બેખૌદ ન થવું ગયા એથી હોય કે પુદાએ ફરમાવ્યું કે તમોને ઇમતેહાન અને અજ-
માઇશની રૂએ બેખૌદ કર્યા, અથવા એ કે અગર તેઓનો ખૌદ શાંત થાય તો એવું
આલુમ થાય કે તેઓ પુદાની અજમાઇશથી બેખૌદ થયા છે.

અને પોતાના કહેવા ઉપર વફા કીધી નથી, જેમકે જ્યારે હઝરત મુબારકીમ અં
ને આગમાં નાંખવા માટે ગોફલુમાં બેસાર્યા તો તેઓએ કહ્યું “હું રહેજી હલાહ” એટલે
હરહાલમાં મહારા માટે ખુદા બસ છે અને બીજી કોઇ ચીજની હું પરવા રાખતો નથી,
અને આ તેઓનો ઘવો ઘણો મોહટો હતો તેથી ખુદાએતઆલાએ તેઓની અજમાઈશ
માટે જીબરમુલને મોકલ્યા અને જીબરમુલે ત્યાં જઈ અહરથીજ કહ્યું કે અએ મુબારકીમ
કાંઈ હાજત હોય તો બયાન કરો કે પુરી કરું ? તો એ જનાબે ફરમાવ્યું હાજત તો છે
પણ તહારાથી નહીં, તેઓએ કહ્યું જેની પાસે હાજત રાખો છો તેની પાસે ચાહો અને
તલબ કરો, તો હઝરતે કહ્યું જેની પાસે હું હાજત રાખુ છું તે મહારા હાલને જાણે છે
તેથી મહારે કાંઈ કહેવાની જરૂરત નથી. સુમહાનદલાહ ! એ જનાબ કેવા યુઝુર્ગવાર હતા
કે એવી સખત હાલતમાં પણ જીબરમુલ તરફ ધ્યાન આપ્યું નહીં, અને મમતેહાનના
મકામમાં સામિત કદમ રહી પાર ઉતરી ગયાં, અને તેથી ખુદાએતઆલાએ ફરમાવ્યું કે
મુબારકીમ અં એ છે કે જેણે પોતાના કહેવા ઉપર વફા કરી અને મહારા શીવાય બીજા
કોઈ તરફ ધ્યાન કે ભરોસો કર્યો નહીં. તો મોઅમિન બંદને જેમણે કે કોઈ પણ હાલમાં
ખુદાના મમતેહાન અને અજમાઈશથી ગારીલ રહે નહીં, અને ખુદાએતઆલા બદલો લેશે
તેને અને તેના અઝાબને લુગે નહીં, હાંસલ કલામ આ દુરગુણનો ઇલાજ એ છે કે જે
ઇલાજ હું પદ અને મગરૂરીનો બયાન થશે, એ શીવાય તેનો બીજો ઇલાજ એ છે કે
ખુદાએતઆલાથી ખૈદની સીફત પૈદા કરે.

ફસલ બાવીસમી. ખુદાનો ખૈદ રાખવા વિશે.

જાણુું જેમણે કે ખુદાનો ખૈદ ત્રણ જાતનો છે, ૧—લો ખૈદ ખુદાએતઆલાની
અઝમત અને જલાલતનો છે, ૨—જો ખૈદ એ ગુનાહોથી છે કે જે ગુનાહો ઇનસાનથી
થયા હોય, ૩—જો ખૈદ ઉપરના બંને ખૈદ મળીને છે, અને એ બાબતમાં કાંઈ શક
નથી કે બંદને એ પૈદા કરનારની અઝમત અને જલાલ અને આલીશાન અને યુલ્દ
મકાનની માઅરેશત જેટલી વધારે હશે અને પોતાના ઐબ અને ગુનાહને વધારે જોતો
હશે તેટલો તે ખુદાથી વધારે ડરતો હશે, કેમકે તેની કુદરતે કાહેરા અને અઝમતે બાહેરા
અને કુવવતે કવિયાહ અને ઇફ્તે શદીદહને ઓળખવાથી વધારે બેચેની અને બીહીક
પયદ થાય છે, અને એ માલિકની અઝમત કુદરત અને તેમજ તમામ સીફતે જલાલ
અને જમાલ એટલે દરજે બારે અને બહુજ વધારે છે કે જેની હદ નથી, અને કોઈને
પણ એવી શકતી નથી કે તેની તમામ સીફતોને જાણે અને તેની ઉંડી બારીકગીને સ-
મજે, અને કેટલાંક મોહટા મરતબાવાળા પોતાની શકતી અને તાકત પ્રમાણે જે સ્કેજ-
સાજ તેની સીફતોને સમજ્યા છે; પણ હકીકતમાં ખાસ તેની જે સીફત છે તેને સ-
મજ્યા નથી, પણ તેઓની અકલો પહોંચવાની છેલ્લી હદ સુધી સમજ્યાં છે કે જેને તેઓ

કમાલ બનશે છે. અગર તેની કોઇ સિદ્ધિમાંથી હકીકતના સુર્યના એક રજકણ જેટલું નુરનો પડકારો એ બુઝુર્ગોના દીઠ ઉપર પડે તો તેઓના વળુદપણના કાંઠા અને કચરને આળી નાંખે, અને તેઓની હસ્તીના તારને જીદો જીદો કરી નાંખે, અને એ બુઝુર્ગવારોની મોહટા મરતખાની સમજણ એ છે કે તેઓ બાળેછે કે તેની સીફતે જલાલ અને જમાલની હકીકતે પહોંચ્યું મહોલ છે, (અનવાન્નેગ નથી) અને તેની સીફતની હકીકત ખયાન કરવાથી અ-હલની છબ મુગી છે, હાંસલ કલામ જેની જેની અક્ષર વધારે કામિલ હશે તે તેની અઝમત અને જલાલને વધારે ઓળખતો હશે અને જોડતો હશે અને તેથીજ ખુદાએ-તઆલા ફરમાવે છે કે “**ધન્નમા યર્ખશદલાહો મિન એખાદેહિલ એલમાઅ**” એટલે બીજું કંઈ નથી પણ એ કે ખુદાના બંદઓમાંથી જેઓ આલીમો છે તેઓ ખુ-દાથી ડરે છે, અને હઝરતે રસુલે ખુદા સં ફરમાવ્યું છે કે “**અના અન્નફેકુમ મેનદલાહુ**” એટલે હું તમો સરવે કરતાં ખુદાથી વધારે ડરું છું. અલગતા અખીયા અને અવલીયા જે ખાદ રાખતા તે વીશેની હીકાયતો ત્હારા કાને પહોંચી છે જેમકે જ-નાળે અમીરલ મોઅમેનોન અન્ને હમેશા રાતના ગણ ઉપર ગણ આવતો તે સાંભળ્યું છે ? અને એનું કારણ ખુદાએતઆલાની કમાલ અને પુર્ણ મઅરેફતનું છે કેમકે કામિલ મઅરેફત દાલમાં અસર કરી દીધને ગમરાટમાં નાંખી દીધેછે અને તેનો અસર અંગને પહોંચે છે, અને તેથી અંગને દુખનું ચ્હેરને પીળો આંખોને રડતી બનાવે છે, અને તે અસર અવખોને પહોંચી તેઓને મઅરસીયત અને ગુનાહથી અટકાવી ઇબ્લાદ અને બ-દલી કરવા માટે તત્પર કરે છે, અને જે કોઇ ગુનાહ તરફ કરવા અને ઇબ્લાદ હાંસીલ કરવા કોશીશ ન કરે તેનું દીલ ખુદાના ખાદથી ખાલી છે, અને તેના માટે ખાદનો કાદ પણ મરતખો હાસીલ નથી તેથીજ કહ્યું છે કે જે શખ્સ આંખો ચેળે અને રડે તેને ખાદ છે એમ સમજવું નહીં જલક જે આકેખતથી ડરે અને ગુનાહથી પરહેઝ કરે તેને ખાદ છે એમ સમજવું, અને કેટલાંક આરિફો કહ્યું છે કે બંદો ખુદાથી એ વખતે ડરે છે સમજવો કે જ્યારે ગુનાહથી એવી રીતે પરહેઝ કરે કે જેવી રીતે ખીમાર નુક-શાનકારક ખાણા અને ચીજો વીંચી પરહેઝ કરે છે. તો એવીજ રીતે તેને સીફત અને અહવાલમાં અસર પહોંચાડે છે કે શહવતને ઠંડી કરે છે અને દુન્યાની લગ્જતોથી અણગમો ઉપગ્નવે છે અને ગુનાહની મીઠાશના સ્વાદને તખીયતના ગળામાં ઝેર ભરેલા મખની જેગ કડવો કરી નાંખે છે. અને એવી હાલતમાં તેનું દીલ દુન્યા અને તેની લગ્જ-તોથી નારાજ થઇ બદ સીફતો તેનાથી દુર થાય છે અને ખુદાએતઆલાની અઝમતની સામે જહીલ અને નફર રહે છે, અને રાત દીવસ તે પોતાની આકેખતનો શીકરમાં રહ્યા કરે છે, અને નફસ તથા શયતાનની સાથે લડાઇ વિનાનું બીજું કોઇ કામ તેને સુઝવું નથી અને પોતાના હીસાબ અને અહવાલની પાછળ રહે છે. અને એક શ્વાસ જેટલા વખતને પણ પોતા માટે ગનીમત ગણી તેને નફમો જવા દેતો નથી, એટલુંજ નહીં પણ પોતાના વખતને નફામાં કામમાં કંજુસાઇ કરી બચાવી તેક કામમાં વાપરે છે એ-ટલુંજ નહીં પણ પોતાના મોંઢામાંથી નફામો એક શબ્દ નીકળી જાય, અથવા કેઇ કામ વગરની આખતનો ખ્યાલ આવે ત્યારે પોતાના નફસને ઠપકો આપે છે, અને જેમ કોઇ શેરના પંખમાં સપડાઈ જાય અથવા કોઇ દરીયાના તોફાનમાં ફસાઇ જાય, તો તેને એ

બલાઓથી મુક્ત થવાની ફિકર શીવાય બીજી કોઈ શીકર હોતી નથી તેમજ એ શખ્સને આખેરત શીવાય બીજી કોઈ બાળતની ફીકર રહેતી નથી જેમકે આગળના પરહેઝાર લોકોનો એવો હાલ મશહુર છે. અને ખાફનો ન્હાનામાં ન્હાનો એ મરતખો છે કે કોનો અસર અઅમાલમાં જાહેર થાય અને હરામ કામથી અટકાવે, અને એ વખતે પરહેઝ ગારી હાસીલ થાય છે અને અગર એ મરતખાથી પણ વધી જાય અને પોતાને બિલકુલ મતાઅત અને યાદે મલાહીમાં મશગુલ રાખે અને દુન્યાની નક્કામી બાળતોથી મોહું ફરવે અને એક પળવાર પણ ખુદા શીવાય બીજા તરફ ધ્યાન ન રાખે તો તે સિદ્દીકીનના ટાળામાં દાખલ થશે.

ફસલ તેવીસમી. ખૌદનો કેટલોક ખુલાસો.

ખાલુવું જોમયે કે ખૌદ અને બીલીક નથી હોતી પણ કોઈ અણુગમાની ચીજ પહોંચવાના દગદગાથી થાય છે કે મનસાન તે બીલીક પોતાના ખ્યાલમાં લાવી તેની સુરત પોતાના ધ્યાનમાં ઘડે છે અને તે પોતાને પહોંચ્યો એમ ધારી બોલે છે, અને એ મક-રુફ બાળતો (અણુગમાની) કે જેનાથી બંદને બીલીવું જોમયે તે ઘણી છે જેમકે મનસા-નને બીલીક કાંતો પરવરદીગારની નજીકના રૂત્યાથી છેટે રહેવાની છે અને એ બીલીક ખૌદના મરતખામાં વધારે બેઠતર અને સારી છે અને એ ખૌદ મુકરરખ અને સીદ્દીક લોકોનો છે, જેમકે હઝરતે રસુલે ખુદા સં એ મરતખા વિશે ઇશારો કરેલ છે કે અએ મ્હારા મઅયુદ આકા મવલા અને પરવરદીગાર અગર હું ત્હારા અજાબ ઉપર સખર કરી શકું પણ ત્હારી બુદાઈ અને ત્હારા છેટાણા ઉપર કેવી રીતે સખર કરી શકું ? અને ખૌદના એ મરતખાથી નીચેનો મરતખો આબિદો અને જાદિદોનો ખૌદ છે, અને તેની પણ ઘણી જાત છે, જેમકે ખૌદ મૌતની સખતીનો અથવા મુનકર અને નકારના સવાલનો અને તેઓ સવાલમાં સખી કરે તેનો, અથવા કબરના અજાબનો અને તેમાં એકલાં રહેવાનો અથવા કયામતના મૈદાનનો અથવા પરવરદીગારે આલમની સામે ઉભા રહેવાનો અને તેની હયામતનો, અથવા ગુલાહો અને તેથી શરમીદગીનો અથવા હશરના મૈદાનમાં શીરીશ્તા અને મનસાન વચ્ચે ફરેતી અને રસ્વાઇનો અથવા કયામતના મૈદાનમાં અટકી રહેવાનો, અથવા શરાઅત કરનારોઓના દીદારથી મહશ્મ રહેવાનો અથવા પુલસેરાત ઉપરથી પસાર થવાનો, અથવા બાળનારી આગ અને સાંપ વીંછીનો, અથવા બેલીસ્તની નેઅમતોથી મહશ્મ અને હુરોથી દુર રહેવો અને કાયમ અને દાયમની બાદશાહીથી નાકમેદ રહેવાનો અને તૌબા કરવાની પહેલે મરી જવાનો અથવા તૌબાને તોડી નાંખવાનો અથવા પરવર-દીગારના હક્કમાં તકસીર કરવાનો અથવા નફસે અમ્મારાના ગલબાનો અને શયતાનના મકરનો અથવા આએ ફાતી દુન્યાનો ફરેખ ખાવાનો અથવા લોકોના હક્કો પોતાની ગરદને ઉપર રહી જવાનો અથવા ઉપરા ઉપર નેઅમતો મળી અને ઇફ્ટીન અને ખુશુર્ગી તથા તંદુરસ્તીના સખખથી દરજે દરજે વધી ગફલતમાં પડી જવાનો અથવા ઇબાદત કયુલ ન થવાનો અથવા ખાતેમો ખરાય થવાનો વીગેરે ખફ ઘણે ભાગે હોય છે. અને ઘણું કરી નેક અને પરહેઝારોના દીલમાં ખાતેમો ખરાય થવાનો વધારે ખૌદ રહે છે કે આરીફ

લોકોનાં દીલ એ ખાફથી કટકે કટકા થાય છે, અને આ મજકુર ખાફથી વધારે ખાફ અઝીના દીવસનો ખાફ છે કે ખુદા જાણે તેનો શું નતીજો થનાર છે ? અબદુલ્લાહ અનસારીએ કહેલ છે કે લોકો છેલ્લાં દીવસથી ડરે છે અને હું રોઝે અઝલ એટલે પહેલાં દીવસથી ડર છું મતલબ એ કે પહેલાં દીવસે મેં કંઈ ચીજનો ઇકરાર કયો અને કયા ટોળામાં ગણાયો હમીશ તેથી ખાફુ છું, અને એક દીવસ હમરતે રસુલે ખુદા સંમીખર ઉપર જઈ જમણો હાથ લાંબો કરી મુઠી વાળી ફરમાવ્યું અએ લોકો તમો જાણો છો કે મહારા હાથમાં શું છે ? લોકોએ અરજ કરી ખુદા અને તેનો રસુલ વધારે જાણે છે તો આપે ફરમાવ્યું કયામત સુધી થનારાઓ બેહીશ્તી લોકોના અને તેઓના આપ અને કબીલાના નામ છે, પછી ડાબો હાથ ઉઘો કરીને ફરમાવ્યું કે આ મહારી મુઠીમાં શું છે તે તમો જાણો છો? તે વખતે પણ તેઓએ પહેલાંની જેમ જવાબ આપ્યો, તો હમરતે ફરમાવ્યું કયામત સુધીના દોઝખીયોના તથા તેઓના આપ તથા કબીલાઓના નામ આમાં લખેલાં છે પછી ફરમાવ્યું ખુદાએ ફરમાવ્યું છે કે “ ફરીકુન ફિલ જન્મે વફરીકુન ફિરસધર” એટલે એક ટોળું બેહીશ્તમાં જશે અને એક ટોળું દોઝખમાં અને તેનો હુકમ છે તે અદલ છે એટલે કોઈને જહન્નમમાં નાંખશે અને કોઈને જન્નત આપશે તેમાં તેનો કસુર નથી. ખરેખર જે શખસ શકી અને બદબખ્તોમાંથી થનાર છે અગર તે દુન્યામાં આખી ઉમર સારો રહે તો પણ છેલ્લી ઘડીને થોડીવાર હોય તે વખતે શકી થઈને મરશે, અને હદીસમાં વારીદ થયું છે કે એવું થશે કે નેક બખ્તને બદબખ્તોના રસ્તા તરફ લઇ જશે એટલે સુધી કે લોકો કહે કે આ બદબખ્ત લોકો જેવો છે બલકે તેઓમાંથીજ છે, ત્યાં નેકબખ્ત તેની પાસે પહોંચશે અને તે નેકબખ્તોમાં દાખલ થશે અને તેમજ બદબખ્તને નેકબખ્તોમાં લઈ જશે એટલે સુધી કે લોકો કહેશે કે આ નેકબખ્તો જેવો બલકે તેઓમાંથીજ છે એટલામાં એકાએક બદબખ્તી તેને પકડી લેશે.

ફસલ એવીસમી ખાફની તઅંરીફ.

જાણુ તું નેધમે કે ખુદાએતઆલાથી ખાફ રાખવાની ઘણી તારીફ છે અને એ ખાફનો મરતબો ઘણોજ ખુબદ છે અને એ સીફત ઘણી સારી અને અરઝલ છે કેમકે દરેક સીફતની ફઝીલત નેક બખ્તોમાં મદદ કરવાના પ્રમાણમાં છે અને ખુદાએતઆલાની નજીકના મરતબે પહોંચવું તેથી વધારે નેકબખ્તો કોઈ નથી, અને તે મરતબો હાસીલ થતો નથી પણ મોહબ્બત મેળવ્યાથી અને ખુદાની મોહબ્બત તેની મઅરેફત હોય તોજ હાસીલ થાય છે, અને મઅરેફત તથા મોહબ્બત નથી મળતી પણ તેના ઝીકર અને શીકરથી, અને તેનો ઝીકર અને તેની શીકર સંપૂર્ણ રીતે નથી મળી શકતી પણ દુન્યાની દોસ્તી અને તેની લજ્જતો અને શહવતો તરફ કરવાથી અને દુન્યાની શહવતો અને લજ્જતોને તોડનાર ખાફ જેવી ખીજ કોઈ ચીજ નથી, અને તેથીજ એ ખાફવાળી સીફતની ફઝીલતમાં આયાતો અને અખબારો બહુજ વારીદ થયેલ છે, અને ખુદાએતઆલાએ ખાફવાળા માટે ઇદમ હિદાયત રિઝવાન અને રહુમત ભેગાં કરેલ છે કે જે તમામ બેહીશ્તવાળાઓ માટે છે જેમકે એક જગ્યાએ ફરમાવ્યું છે ખુદાથી ખાફ અને બીહીક ઇદમવાળાઓ માટેજ છે.

અને બીજા જગ્યાએ ફરમાવ્યું છે હિદાયત અને રહમત એ સોફા માટે છે કે જેઓ પોતાના પરવરદીગારથી ખાદ કરે છે અને ડર છે, અને ત્રીજા ઠેકાણે ફરમાવ્યું છે ખુદા તેઓથી રાહી અને ખુશનુદ છે અને તેઓ ખુદાથી રાહી અને ખુશનુદ છે અને એ મરતમો એ સોફા માટે છે કે જે પોતાના પરવરદીગારથી ડરે. અને ધણી આપતોથી જાહેર થાય છે કે ખુદાથી ખાદ કરવો તે ઇમાન માટે જરૂરી ચીજ છે કેમકે જે કોઈ ન ડરે તેનું ઇમાન પાયા વગરનું છે, જેમકે ફરમાવ્યું છે કે ઇન્નમલ મોઅમ્મેનૂનલે લેઝીન એઝા ડુકેરહસાહો વજેલત કોલુખોહુમ” એટલે બીજું કંઈ નથી પણ એ કે મોઅમ્મેનીન એ લોક છે કે જેઓ જ્યારે ખુદાનું નામ લેવાય ત્યારે તેઓના દિલ બીહ છે, અને એમ પણ ફરમાવ્યું છે અગર તમો ઇમાનવાળા હોતો મ્દારાથી ડરો, અને ડરનારાઓ માટે બેહીસ્તનો વાયદો કયો છે જેમકે ફરમાવ્યું છે કે “વઅરમામને ખાદ મકામ રખમેદિ વનહુન્નફ્સ અનિલ હુવા ફહન્નલ જન્નત હેયલ માઅવા” એટલે જે કોઈ પોતાના પરવરદીગારથી ડરે તેના માટે બે બેહીસ્ત છે. અને કૂદમીની ખખરમાં વારીદ થયું છે કે ખુદાએ ફરમાવ્યું હતું મારી છઝૂંત અને જલાલની કસમ ખાખને કહું છું કે હું કોઈ બંદએ મોઅમ્મીન માટે બે બહીક બેગી કરતો નથી તેમજ કોઈ બંદએ મોઅમ્મીન માટે બે અમન બેગા કરતો નથી, તો જે કોઈ દુન્યામાં મારાથી બેખાદ રેહશે તેને આખેરતમાં ડરાવીશ, અને જે કોઈ દુન્યામાં મારાથી ડરશે તેને આખેરતમાં બેખાદ કરીશ તેને ત્યાં બહીક નહીં હોય, હજરતે રસુલે ખુદા સં ફરમાવ્યું છે જે કોઈ ખુદાથી ડરે તેનાથી ખુદા સવે ચીજને ડરાવે છે, અને જે ખુદાથી ડરતો નથી તેને ખુદા તમામ ચીજથી ડરાવે છે. લેસઘખને અખી સહીમથી મનકુત્ર છે કે તેણે કહ્યું મેં અનસારમાંના એક શખસથી સાંભળ્યું છે તે કહે છે એક દીવસ બહુજ તડકો અને ગરમીમાં અમો એક ઝાડના છાયામાં હજરતે રસુલે ખુદા સં ની ખીદમતમાં બેઠા હતા, ત્યાં એક શખસ આવ્યો તે પોતાના અંગ ઉપરનાં કપડાં કાઢી નાંખી ગરમ ગરમ રેતી ઉપર પડી જઈ આજેબવા લાગ્યો, કોઈ વખત પોતાનો વાંસો રેતી ઉપર અડડી બાળતો, કોઈ વખત પેટ અડડતો કોઈ વખત મોઢું અડડતો અને કહેતો હતો કે અએ નફસ આ રેતીની ગરમીને આખ અને જાણુ કે મેં તને જે સખતી પહોંચાડી તે કરતાં ખુદાનો અઝાબ બહુજ સખત અને બધારે છે, અને હજરતે રસુલે ખુદા સં તેના તરફ જોતા હતા, પછી જ્યારે તેણે કપડાં પેહર્યા ત્યારે હજરતે ઇશારા કરીને તેને પાસે બોલાવીને ફરમાવ્યું અએ ખુદાના બંદા તને શું થયું છે કે તે આ પ્રમાણે કર્યું ?! તેણે અરજ કરી ખુદાના ખાદના સખખથી આ મુતખ કર્યું, એ સાંભળીને હજરતે ફરમાવ્યું ખુદાના ખાદનો જે હક હતો તે તે અદા કયો અને જાણુ કે તારા અવા હાલ ઉપર આસમાન વાળાઓ પાસે ખુદાએ ફખર કયો, પછી આપે અરહાબોને ફરમાવ્યું આ શખસની પાસે જાઓ કે તે તમારા માટે હોઆ કરે, અને એજ હજરતથી મરવી છે કે કોઈ બંદએ મોઅમ્મીન નથી પણ એ કે ખુદાના ખાદથી તેની આંખમાંથી માંખની પાંખ જેટલું આંસુ નીકળી તેના ગાલ ઉપર પડે તો ખુદાએતઆલા તેના ઉપર હોઝખની આગ હરામ કરે, અને ફરમાવ્યું કે જ્યારે મોઅમ્મીનનું દીલ ખુદાના ખાદથી ડરે છે ત્યારે જેમ જાડ ઉપરથી પાન ખરે છે તેમ તેના ગુનાહ ખરી પડે છે, અને ફરમાવ્યું કે જે કોઈ ખુદાના ખાદથી ડરે તે જહન્નમમાં નહીં જાય જો દુધ હોએલું પાણું આંચળમાં જાય તો તે હોઝખમાં જાય.

શેખર—

દરપસે હરગીર્યા આંખેર ખંદા ઈસ્ત=મદે આંખેરખીન મુખારક બંદખંસ્તઃ
 એઅયારે ગીરયાંશાખ સખજ વતર મીશવદ=નુરેશઅ અઝગીર્યારેશન તર મીશવદઃ
 અઝા ખુન્ક, અશમીકે આનગીરયાનેતોસ્ત=ચયહોમાયુનેદીલકેઊખીરયાને તોસ્તઃ

મંતલખ—દરેક રોવાની પાછળ હસવાનું છે, જે છેવટનો વીચાર કરે તે મુખારક બંદો છે, વાદળાંના રોવાથી બીલાછમ ઝાડ થાય છે, મીણુ બતી રોવાથી તેનું તુર રોશન થાય છે, અઝો થંદી આંખ તે તારું રોવાનું છે, અઝે સાઈ દીલ કે તે તારું બળવાનું છે, હઝરતે ઇમામે મોહમ્મદે બાકેર અં થી ગરવી છે કે જ્યારે હઝરતે અમીરલ મોઅમેનીન અં ઇરાકમાં હતા ત્યારે એક દીવસ સુયહની નમાઝ જમાઅતથી પડ્યા પછી વાએઝ કરીને ખુદાતા ખાદ્દથી રોવા અને લોકોને પણ રોવાવ્યા, પછી ફરમાવ્યું ખુદાની કસમ મારા ખલીલ હઝરતે રસુલે ખુદા સં ના જમાનામાં મેં એક એવી કોમને જોઈ છે કે તેના લોક હમેશા સવાર અને સાંજના રોતા હતા, અને તેઓના વાળ વીખરાએલા ગુમાર ભરેલા રહેતા, અને લુખ્યા રહેતા, બહુ સીજદા કરવાના સખબથી તેઓના કપાળ ઊંટના ઝાંઠણ જેવો ગઢવાળો થઈ ગયા હતા, રાતના તેઓ ઉભા થઈ ઇબાદત કરતા, સીજદા કરતા, પરવરદીગાર પાસે સુનાબત કરતા. અને જહન્નમની આગથી નગ્નત મળવાની દોઆ માગતા હતા, ખુદાની કસમ તેઓની અવી હાલત હોવા છતાં જોયું કે તેઓ ડરતા અને ખીદતા હતા જાણે કે તેઓના કાનમાં દોઝખની આગની અવાજ આવતી, અને જ્યારે તેઓની રૂબરૂ ખુદાનું નામ લેવાતું ત્યારે તેઓ ઝાડની જેમ ધૂંકજતા હતા, અને આ વાએઝ પછી તે જનાંયને છેલ્લા દમ સુધી કોઇએ હસતા જોયા નહીં.

અને એજ હઝરતથી મરવી છે કે મોઅમીન છે તે હમેશા બે બ્હીકમાં હોય છે, એક બ્હીક એ ગુનાહથી કે જે તેણે કર્યા છે અને નથી બળ્ણતો કે તે ગુનાહ વીશે ખુદા શું કરશે, અને બીજી બ્હીક છેવટની ઉમરની છે કે તે નથી બળ્ણતો કે ગાફીની ઉમ્મરમાં શું કરીશ તે મારાથી કેવાં દામ થશે, તો તે હમેશાં બ્હીક અને ખાદ્દમાં રહ્યા કરે છે. અને એજ હઝરતે ફરમાવ્યું છે કે ખુદાથી એવી રીતે ડર કે બળ્ણે તું તેને જીવે છે, અને અગર તું તેને જોતો નથી તો તો બળ્ણ કે તેનો તને જીવેજ છે અને જો એમ બળ્ણ કે તો તને નથી જોતો તો કાકેર થઈ જઈશ, અને જો તું એમ બળ્ણ છે કે તે તને જીવે છે તે છતાં જો તું ગુનાહ કરે તો એવું છે કે બળ્ણે તુ તેને તમામ જોનારા કરતાં લલાકો બળ્ણે છે, કેમકે લોકોની દેખતાં તું ગુનાહ કરતો નથી, અને લોકો તારા ગુનાહથી બચીતા થવાને તું ચાહતો નથી.

હાસલ કલામ ખાદ્દની ફઝીલત અને તે વીશે અખખાર બેશુમાર છે, અને તેનુંજ બયાન કરવાથી શુદીઝ કીતાબ લખવી જોઈએ, હુંકમાં એ કે ઇદમ તકવા અને પરહેઝગારી રોવું રજા (કમ્મીદ)ની ફઝીલત હદીસોમાં વારીદ થઈ છે તેથી ખાસ ખાદ્દની ફઝીલત નોંધવાની નથી. કેમકે એ સીજમાંની કેટલીક સીજો ખાદ્દનું કારણ છે, કેટલીક સીજોથી અસર પેદા થાય છે, જેમકે ઇદમ અને મરેફત ખાદ્દનું કારણ છે, તકવા પરહેઝગારી અને રોવું તે તેનો અસર છે, રજા (કમ્મીદ) તે તેની સાથે લાઝીમ છે, તો

જેને જે ચીજની ઉમ્મેદ નહીં હોય તેને તે ન મળવાનો ખાદ પશુ નહીં હોય. અને ખાદની ફઝીલત અને તારીફમાં જે કાંઈ જમાન થયું તે એ વખતેજે કે જ્યારે હૃદયી વધી ન જાય, અને અગર ખરી અને ઘટતી હૃદયી વધી જાય તો તેની મઝીમત અને ખુરાજ છે, જેમકે કોરડો છે તે બચ્ચાઓને કેળવણી માટે અને હવવાનને ચલાવવા માટે મોરવામાં આવે છે તેની હદ મુકરર થીએલી છે, જે હદ કરતાં ઓછા મારે તો બચ્ચા બગડી જાય અને સીમે નહીં, અને હૃદયી વધારે મારે તો તેને પીડ થાય છે અને સુધરવાને બદલે બગડે, તેમજ હવવાનને હાકવા માટે પશુ છે કે વચસો દરજે રાખવો જોઈએ, તો ખાદ છે તે ખુદાનો કોરડો છે કે તે બંદાઓને ઈલમ અમલ અને ઇબાદત તરફ હાંકે છે તે કરવા તત્પર કરે છે, કે તેથી ખુદાની નજીકનો રતબો હાસીલ થાય, તો એ ખાદ કે ખુદાનો કોરડો છે તેની પશુ મુકરર કરેલી એક હદ છે, કે તેથી વધારે ઘટારે થાય તો મદાને બદલે નુકશાન થાય છે, તેની હદ એટલીજ છે કે ઇનસાનને મજબુર સીફતો વાળો કરે, જે તેથી ઓછો હોય તો ફાયદો થોડો થાય છે બલકે ખીલકુલ થતો નથી, જેમકે પુષ્ટ અને મજબુત હવવાનને નાની ઝીણી સોટી મારે તો તે તેને દેખાશે પશુ નહીં અને તેથી તેને કાંઈ અસર નહીં થાય, એજ પ્રમાણે સ્ત્રીઓનો ખાદ છે અને નરમ દીલ છે કે જ્યારે કાંઈ મુસીબતની વાત સાંભળો તો તરત રોવે છે અને તે વાત ખલાસ થઈ કે રોવાનો અંસર પશુ દેખાતો નથી, તેમજ માણસને કાંઈ બહીકની વાત કહે તો તે ડરે છે અને જ્યારે તે વાત ખલાસ થઈ તો એ ડરવાની નીશાની પશુ રહેતી નથી, તો ખુદાનો એવો ખાદ રાખવો તે નકામો ફાયદા વીનાનો છે, તેનો દાખલો એ છે કે જ્યારે મજલીસ વીગેરેમાં ખુદાના અઝાબનું અને હોઝબનું જમાન થાય ત્યારે દીલ નરમ થાય છે અને અઝાબથી ખાદ પૈદા થાય છે, પશુ જ્યારે મજલીસ તમામ થઈ ત્યારે એનો અસર બાકી રહેતો નથી એટલે જે જે બાબત વીશે અઝાબ જમાન થયો તે તે મુકી આપતો નથી અને જે ન કરવામાં જહન્નમની સજા જમાન થઈ તે કરતો નથી તો એ ખાદ ને ખાદ નથી, એવા ખાદનું હોવું ન હોવું સરખુંજ છે, અને હૃદયી વધી જવામાં ખુદાની રહમતથી નાજીમ્મેદ થવાનું કારણ છે તો એવો પશુ ખાદ રાખવો જોઈએ નહીં, કેમકે જે એવે દરજે પહોંચે તો કુદર અને ગુમરાહીમાં ફસાઈ જાય છે જેમકે તે વીજે ખુદાએ કુરઆનમાં ફરમાવ્યું છે કે અલ્લાહની રહમતથી કોઈ નાઉમ્મેદ નથી થતું પશુ કાફરોની કૈમ, અને એમાં કશો શક નથી કે જ્યારે ઇનસાન અવી હદ ઉપર પહોંચે ત્યારે ઇબાદત અને નેક અમલ મુકી આપે છે, કેમકે જે ચીજની ઉમ્મેદ ન હોય તે કરવા દીલ વધતું નથી બલકે કંટાળો આવે છે, અને જ્યારે તેની આશા મુકી આપે ત્યારે તે વીશેના કામની આજસ થાય છે એટલે સુધી કે તમામ અમલ મુકી આપે છે, હાંસલકામ એવો ખાદ નકામો બલકે નુકશાનકારક અને ખરાબ છે, શરા તેમજ અકલબાળાની પાસે મઝીમત કરવા હાયક છે, અને એ ખાદ એવો છે જેમકે બચ્ચાઓને એટલો માર મારે કે તેના અંગનો કોઈ ભાગ ભાંગી જાય અથવા તે મરી જાય તો એવો માર મારવો મઝીમત કરવા હાયક છે.

ફસલ ૨૫ મી.—ઐશ્વર્ય હાસીલ કરવાના તરીકા.

જ્યારે ઐશ્વર્યની પ્રતીક્ષાથી માલીતગાર થયો અને તેની બુદ્ધિગતી જાણીતો હવે તેનાં સાધનો શોધી કાઢી તે મેળવવામાં કોશીશ કર, અને તે મેળવવાનાં કેટલાક તરીકા છે, પણ પહેલે આ મતભાગ વીશે કેટલાક દાખલા આપું છું, જેમકે રસ્તામાં શેર ખેડો હોય પણ તે ત્યાં છે એવી કામને ખબર નહોય, અથવા ખબર તો હોય પણ તે ફાડી ખાયછે તે વાત જાણતો ન હોય, અથવા સેજસાજ વાત સાંભળી હોય કે શેર ઇનસાનને ઇન્ન પહોંચાડે છે પણ તે વાતને લાંબી મુદત યમ્મ હોય અને એ વીશે ખ્યાલ રહ્યો ન હોય તો એવો શખસ તે રસ્તેથી નીકળતા બીહીશે અને ડરશે નહીં, અને એમ પણ બને છે કે એ ભવે વાતથી વાકેફ છે અને શેર રસ્તામાં ખેડો છે એવી ખબર પણ છે પણ પોતાની પાસે તલવાર હોય અને પોતે બહાદુર અને ચાલાક હોય તો પોતાના જોર વીજેરની મગફરીના સખબથી ડરતો નથી, હવે જે શખસ શેરની સીકત જાણે છે અને તેને દફે કરવાની શક્તી રાખતો નથી તે તેનાથી ડરે છે અને ભાગે છે, અને એમ પણ બને છે કે શેર ફાડી ખાય છે એમ જાણતો નથી પણ તે જુલે છે કે સમજી અને અકસ્તવાળા તેનાથી બીહી અને ભાગે છે, જેમકે બચ્ચુ સાંપને જુલે તો તેને પકડવા ચાહે છે પણ તે જુલે કે તેનાં માખાપ સાંપને જોમને ડરીને ભાગે છે જો કે પશુ કાંઈ સમજી નથી કે આ ઝેરી છે તે કડવુંથી મરી જમરા કે ઇન્ન થશે. હવે જો શેર વીશે થોડી ખાખત સાંભળી હોય તો તે વીશે ખ્યાલ રાખતો નથી પણ જ્યારે ભોદા વાતો કરે કે શેર ફાડી ખાયછે અને ઉપાડી જાય છે વીજેરે વીજેરે તો તે વખતે તે વધારે બીહીતો અને ડરતો રહે છે, તેમજ જે જોરાવર છે અને તલવાર પણ પાસે રાખે છે અને શેરને મારીને નસાડી દેવાની તાકત અને હીમ્મત રાખે છે તેને એમ પણ ખબર પડે કે વખતે ગફલતમાં આવી ગયા તો શેર ફાડી નાંખશે અથવા ઘા ચુકી જાય તે પણ બનવા જોગ છે, વખતે કુદીને ઉપર ચડી બેસે અને ઘા કરવાની દુરસત ન મળે એમ પણ અમ્મ શકે છે તો તે વખતે એવો શુરવીર પણ તેથી બીહીતે ચાલશે.

જ્યારે એ દાખલા તારા ધ્યાનમાં ઉતર્યા અને અસખર સમજી ગયો તો હવે જાણ કે ખુદથી ઐશ્વર્ય ઓછો રાખવાનાં ત્રણ કારણ છે, ૧—એ કે ખુદની અકમત અને જલાલથી ભેખખર હોવું, અને તે બદલો લેશે અને સજ્જ કરશે તેથી વાકેફ ન હોવું, અને એ વીશે પુર યકીન અને ખરો એતેકાદ ન હોવો. ૨—એ કે કયામતમાં હીસાબ દેવો પડશે તે વીશે ગફલત અને ભુલ અને ત્યાંના અઝાબ તરફ ધ્યાનનું ન હોવું, ૩—પરવર-દીગારની રહમત ઉપર ભરોંસો અને સંપુર્ણ ખાત્રી હોવી, અથવા પોતાના અઅમાલ અને નેકીયો ઉપર મગફર હોવું, હવે એનો ઇલાજ ઉપર શેર વીશે જે જે દાખલા બયાન કર્યા તેના ઉપર ધ્યાન કરે તો સમજામ્મ આવે છે, અને ઐશ્વર્ય હાસીલ કરવા માટે તરીકા છે, ૧—એ કે ખુદએ તઆલા ઉપર સંપુર્ણ મુજબુત ઇમાન હાસીલ કરવું, અને કયામત તથા ત્યાં નેકી બદીનો બદલો મળશે એની ખાત્રી રાખવી, બેહીસ્ત દોઝખને હક સમજવા, તો જે આ ચીજો ઉપર ખરું અને સાચુ યકીન થયું તો જરૂર દોઝખથી ડર લાગશે

તેના અઝાખનો ખોર હારીલ થશે અને ખેડીશતની ઉમ્મેદ થશે, અને નેથીજ દુન્યાની સખતી અને બલા ઉપર સખર થશે, અને જ્યારે સખર કરવાનું બની આવે તો ઇબ્બદત અને નેક અઅમાલ પણ થશે. અને જ્યારે ઇબ્બદત અને ઝીકરમાં મરાગુલ થયો તો ખુદાએતઆલાની મોહબ્બત અને માઅરફત હારીલ થશે.

૨—એ કે હીસાખના દીવસને વારંવાર યાદ કરે, અઝાખનો ખ્યાલ કરે મૈતાનો ન-જરની સામે રાખે, અને આઝમે ખરખખ કે જે મુદત કયામત થતા સુધી કબરમાં પસાર કરવાની છે તેને યાદ કરે, અને કયામતના દીવસે બદલો લેશે તેને નજરની સામે રાખે અને કયામતના મયદાનમાં ગુનાહોગરનો કેવો હાલ થશે તે બાબે વીચાર અને શીકર કર્યા કરે, અને કયામતના દીવસની ખીક સખતીયો અને મુસીબતની હદીસોને જુવે.

૩—એ કે જે લોકો ખુદાથી ડરે છે અને તેનો ખૈદ રાખે છે તેઓના અહવાલને જુવે, અને નખીયો અવલીયાઓના ખૈદની હદ તેના વાંચે અને વીચારે કે એ ખુદરગ-વારોનો ખૈદ કેટલી હદ સુધી હતો અને એ ઉપરથી પોતાનો હાલ સુધારે. હઝરતે રસુલે ખુદા સં કરમાવ્યું કે કોઈ વખત એવો ન હતો કે જીખરઈલ મારી પાસે આવ્યા અને પરવરદીગારના ખોદથી ધરજતા ન હોય, એક વખત હઝરતે રસુલે ખુદાએ જીખરઈલને પુછ્યું કે શા માટે મીકાઈલને હરગીઝ હસ્તા બેતા નથી, તો જવાબ આપ્યો કે જ્યારથી જહન્નમ પૈદા થઈ છે ત્યારથી મીકાઈલ હરયા નથી, મર્યાદા કે હઝરતે ઇબ્રાહીમ અં કે તેઓ ખલીલુર રહમાન હોવા છતાં જ્યારે તેઓ નમાઝ પડતા હતા ત્યારે તેઓના દીક્ષની અવાજ એક મૈદા છેડે જતા હતી, હઝરતે ઘણાં અં થી એક ખેહતર કામ તરક થયું તેથી જીવતા રહ્યા ત્યાં સુધી રેતા હતા અને હમેશા ગીરયા અને ઝારી કરતા હતા, એક દીવસ એ બાખત યાદ આવવાથી ખેહજતીયાર ફરયાદ કરીને પોતાની જગ્યાથી ટેકડો મારી માથા ઉપર હાથ રાખી જંગલ અને પહાડો તરફ નીકળી ગયા અને એવી રીતે એટલે દરજે નવહો અને ઝારી કરવા લાગ્યા કે પશુ અને પંખી તેમજ વિકાળ પ્રાણીયો તેઓની અતરફ બેગા થમ ગયા તો આપે ફરમાવ્યું તમે પાછા ચાલ્યા જાઓ તમાર કામ નથી હું એ લોકોને ચાલુધું કે જેઓ પોતાના ગુનાહો ઉપર રોવે છે, લોકોએ અરજ કરી તમે ક્યાં સુધી રહેશો ? અને પોતાને કેટલી મુદત રંજમાં રાખશો ? આપે ફરમાવ્યું મને સુડી આપો હું રોવાનો દીવસ આગળ આવવાની પહેલે રડી લઉં બીજેરે. હઝરતે યહયા અં જ્યારે નમાઝ પડ્યા ઉભા રહેતા ત્યારે એટલું રડતા કે તેઓના રોવાથી ઝાડ અને ઢેફા રડતા હતા, અને તેઓ એટલું તો રોયા કે રોતા રોતા ગાલ ઉપર ખાડા પડી ગયા અને હોઠની અંદરથી દાંત કેખવા લાગ્યા, તેઓની માતાએ એ ઝખમો ઉપર ખેદાયા રાખ્યા કે આંસુ ઝખમ ઉપર ન પડે, અને એ ખુદરગવાર નમાઝ વખતે એટલું રોતા કે એદાયા પલળો જતા હતા, અને તેઓની માતા એદાયાને નીચો વતા હતા, જ્યારે તે નીચોવવાથી તેમાંથી આંસુનું પાણી નીકળતુ ત્યારે તેઓ કહેતા અઓ ખુદાવંદા આ મારી આંખોનું પાણી છે આ મારી માતાજી છે તુ અરહમુર રાહેમીન હો, અને હઝરતે રસુલે ખુદા સં ને એટલે દરજે ખોદ હતી કે એ જતાય વાંકા થઈ ગયા, એટલે સુધી કે હઝરત ચાલતા હતા તો લોક ગુમાન કરતા હતા કે રખેને હઝરત બોંય પડી જશે. અને સાંબવ્યું હશે કે સરપદે અવલીયા હઝરતે મુરતજ અલી અં

પ્રુદાના ખાદ્ય એક રાતમાં સીતેર વખત ખેલોશ થઈ જતા હતા, એ ખુરગવારની મુર્તિઓ તેમજ હજારો ઇમારો જયનુત આગેદીન અંત ની દોઆઓને સાંભળે તો તેઓના ખાદ્ય અને પીણીકનો હાલ માણુપ થાય, તો એ સાહેબો પાક પાકીયા અને મા-અયુમ હોવા છતાં અટકો ખાદ્ય રાખતા હતા તો વીનારો કે આપણા જેવાને કેવો અને કેટલો ખાદ્ય ગળવો જોઈએ ?

૪—એકે જાંડી રીતે વીચારે અને ધ્યાનમાં આવે કે પ્રુદાની કયા અને કદની હકીકત અને તેના કમિની કુતોહ (બેદ) સમજવાનો કદતી મનસાનને નથી, અને પરદાની પાછળ શું છે તેની કોઈને પણ ખબર નથી, એ મુદ્દાન અને અનુમાન મુજબ હુંકમ કરવો તે ગતિ છે, તો અનુમાન કયાં અને અનુમન કયાં ? તો પોતાની મજાદત અને ખંડગી ઉપર ખુશ થવાનું નથી પણ એવકુલો અને અદમકો છે, એટલુંજ નહીં પણ કોઈને તમામ જાતની ખેરાત નસીય થાય અને હુવાથી ખીલકુલ સંતોષ ન રાખે અને પ્રુદાની મજાદતમાંજ મશયુક હોય તો પણ તેના શું ખબર કે તેનો ખતેરો કેવો થશે, અને કેમ ખાતો કની શકાય કે તેનું દફતર કિમ્ત નહીં પણ જ્ય તેનો હાલ અટકી નહીં જાય, કેમકે કહેવત છે કે પાણીના વમળ અને વાતર કરના દોષનું વમળ વધારે સખત છે, પ્રુદાએતઆસા કુરઆને મજાદતમાં કરમાયે છે કે પ્રુદાના અજાણથી કોઇ પણ ખેખાદ્ય અને અગમમાં નથી, તો વીચારો મનસાનનું અનુમાન કયાં અને કમ વાત ઉપર ભરોસો કરી રાકે અરે પોતાના હાલ ઉપર રાખું અને નવડો કરવો જોઈએ.

ફસલ રફ સી, ખાનેમો ખરાય અવાના કારણો.

આની પહેલે ખ્યાન થયું કે મહોટો ખેદ ખાનેમો ખરાય અવાનો ખાદ્ય છે, અને ખાનેમો ખરાય અવાના ઘણા કારણો છે તેમાં મુખ્ય ત્રણ કારણ છે કે તેથી ખાનેમો ખરાય થાય છે એટલે તેની છેલ્લી ધરી જરગાદ થઈ જઈ તેને જહન્નમી કરી નાંખે છે.

૫—એ કે અતઃકાળ વખતે મનસાનને જાત જાતના વહેમ અને શક કિતપન થાય છે અને એતેકાદમાં ખતલપડો જાય છે, આ તેથીજ જહન્નમને કાગીલ અને છે, અને કોઇ એતેકાદની જરૂરી ખાખતમાં શક કરે આ તે નક દુર થવાની પહેલે મરી જાય તો એવું પણ અને છે કે કાદર થઇને મરે, અને તેઓ પ્રુદા અને રસુલ ઉપર ઇમાન લાવ્યા છે અને કયામત હીસાબ કીતાબ અરહક જાણે છે અને તેની વધારે ખારીકી વીના એ સીજોનો એતેકાદ રાખે છે તેઓ એવા શકમાં પડી જવાથી વધારે ભેટે છે, કેમકે તેઓ જે સમજ્યા તેના ઉપર દ્રઢ રહે છે, અને તેનીજ વારીદ છે કે જોળા લોક બેહી-સ્તમાં વધારે જશે, અને એજ કારણથી શરામાં વારીદ થયું છે કે પ્રુદા અને તેની સીકાનો વીશે વધારે વીચાર અને શીકર ન કરો કેમકે તમોને એટલી આકલ નથી કે તેની હકીકતને જાણો, ત્યારે ખેદા ખીવાલો કરી કરીને ખાકમાં ઉતરી જવના, હારીલ કલામ સહીદ તરીકો એ છે કે અસત ઇમાન અને એતેકાદને સાહેબે વહીથી હાસીલ કરે એટલે જે ખુરગવાર ઉપર વહી નાજીલ થતી હતી તેઓના ફરમાન મુજબ એતેકાદ રાખે અને પોતાના ખાતીનને ખરાય અને બદ સીકાતોથી પાક કરે અને સાહેબ અને નેક અઅમાલમાં

મશયુજ થાય. અને પોતાની શક્તીથી વધારે બાળત હોય અને પોતાને તે સમજાની તાકત નહોય તેમાં વીચાર અને શીકર કરે નહીં કે તેથી “અલતાફે રખાનીયાહ” (પુદાની મેહરખાનીયો) તેને નસીબ થાય.

૨—એ કે ઇન્સાનતું ઇમાન ઝમદ (નખતું) હોય, અને તે સમજથી પુદાની મોહખત તેના દીકરામાં ઓછી હોય, અને પુદાની મોહખત કરતા બાલખચ્યા અને દુન્યાની મોહખત વધારે હોય, તો એવો શખસ રક્તે રક્તે દુન્યાની મોહખતમાં મરક થઇ જઈ પુદાની મોહખત રોજસાજ રાખશે, અને તેથીજ નફસે અમારા અને રાખતાનથી ઉલટુ વરતવાનો અસર બાકી નહીં રહે અને એજ કારણથી તેનું દીલ અંધકાર અને કાળુ થઇ જશે, અને દીલ સખત થઇ થંડુ અને ખરાય થઇ જશે, ઓટલે સુધી કે તુરેઇમાન ખોલકુજ દુર થઈ જશે, અને જ્યારે એવે દરજે પહોંચે અને છેલ્લો અંતકાળનો વખત આવે ત્યારે તે સમજે છે કે બાલખચ્યા માલ દાલતથી જુદો થઇ જઇશ અને એ જુદાઇ પુદા તરફથી છે તેથી એ પુદાની થોડી મોહખત પણ ચાહી જશે, ઓટલુંજ નહીં પણ મોહખતને બદલે ઝગઝગ અને ઇન્કાર થશે કેમકે તેની અને તેની વહાલી સ્ત્રીને ઓરત માલ ખચ્યાથી પુદા જુદાઈ નખાવે છે. અને પુદા સાથે વધારે મોહખત નથી રાખતો કે તેને કદા ઉપર રાજી રાખી શકે, તો એવો શખસ મરશે ત્યારે ખાતેમો ખરાય થવાનો, અને પુદાની પાસે એવી દાલતમાં જશે કે જેમ કોઈ ગુલામ ગુરસે થઇ ભાગી ગયો હોય અને તેને જખરાઇથી પકડીને લાગ્યા હોય, અને ખાતેમો ખરાય થવાની બાળતમાં પુદાએ કુરઆનમાં સુરએ તોબાની ૨૪ મી આયતમાં ફરમાવ્યું છે કે અજો મોહમ્મદ સઠ તુ કહે કે અગર તમારા દીકરા અને તમારા બાઇ અને તમારી ઓરતો અને તમારા સગાવહાલા અને તમારા એ મોલ કે જેને તમેએ કરાગ કરી બેગો દયો છે તથા વેહપાર કે તેને તમે બરખાદ થઇ જવાનો ખેદ કરો છો, અને તમારી હવેલીયો કે તેને તમે પસંદ કરો છો એ તમારા સ્ત્રીનેને પુદા અને તેના રસુલ તથા રાહેપુદામાં જહાદ કરવાથી વધારે દેસ્ત રાખો છો, તો તમે ઓટલે સુધી ઇન્તેજર કરો અને વાટ જુઓ કે તમારા માટે દુનીયા તથા આખેરતમાં પુદા અઝાબનો હુકમ આપે, અને પુદા સીદાયત કરતો નથી એ કોમને કે જે પુદાના હુકમથી બાહર થઇ જવાવાળી છે, હાસલ કશામ ફરેકને લાઝીમ છે કે પુદાની મોહખત મેળવવા કોશીશ કરે, અને પોતાના દીલમાં સરવે કરતા પુદાની મોહખત વધારે રાખે.

૩—એ કે બહુજ ગુનાહ અને નફસાનીયતની પમરવી છે કે તેથી ખાતેમો ખરાય થાય છે કેમકે બહુજ ગુનાહ કરવાથી તેમાં ગરક થઇ જાય છે અને શહવતનો ગત્તો વધારે થાય છે, અને તેનું કારણ એવી સ્ત્રીને સાથે વધારે મોહખત રાખવાનું છે, અને ઇન્સાન જે સ્ત્રીની મોહખત અને આદત કરે તે સ્ત્રી મરતી વખતે તેના ખીયાલમાં રહે છે અને નજરે તરે અને ફરે છે, તો અગર ઇબ્લાહ બંદગીમાં વધારે ધ્યાન હોય તો મરતી વખતે તેનું દીલ ઇબ્લાહમાં વળગેલું હોય છે, અને અગર ગુનાહના કામમાં વધારે મશયુજ હોય તો મરતી વખતે તેનું ધ્યાન એવી બાળતમાં લાગેલું હોય છે, તેમજ તેની આદત ઠૂઠા મશકરીની હોય છે તો તેનું ધ્યાન મરતી વખતે તેમાં

ગુતાએલુ હોય છે, એજ પ્રમાણે પોતાની હયાતીમાં ને ને સ્ત્રીન સારે વધારે મોહમ્મત રાખે તે તે સ્ત્રીન વીશે મરતી વખતે વધારે ક્યાન રહે છે, અને જ્યારે મંદાનો એવો હાલ છે તો ખરાબ કૃત્યમાં વધારે મશગુલ રહેતો હોય અને મરતી વખતે તેનોજ ખી-યાલ હોય તો ખાતેમો ખરાબ થાય છે, હાસલ કલામ ઇન્સાનને લાગીમ છે કે પોતાનો આખી ઉમર નફસ સારે જહાદ અને લડાઇ કરવામાં ગુજરે અને એમ કરી યુનાહના કામથી અટકે, અને જહાવતના મુગનો દીલમાંથી ઉખાડી નાંખે, અને મુઝમ તથા અમલ ઉપર મજબુત રહે, અને પોતાના બાતીનને દુન્યાની બાબતોથી પાક અને સંકે કરે, અને દીલમાં ખુદાની મોહમ્મત પૈવસ્ત કરે, અને મરતી વખત કામ આવવા માટે એ સ્ત્રીને સંકે કરે, કેમકે ને શખસ જેવી હાલતમાં જીંદગી કરશે એવી હાલતમાં મરશે અને જેવી હાલતમાં મરશે એવી હાલતમાં તેનો હશર થશે, અને એ બાબત અજમાવેલી છે અને ઘણી વખત જોએલી છે કે દરેકનું દીલ મરતી વખતે એવી બાબતમાં મુઝાએલુ હોય છે કે પોતાની જીંદગાનીમાં તે બાબતમાં વધારે મશગુલ રહેતો હતો, અને તેનો અસર તેનાથી જાહેર થાય છે, અને એજ કારણથી માઅરેશત વાળાએને મોટો ખાદ ખાતેમો ખરાબ થવાનો રહે છે, અને ડરે છે કે મરતી વખતે ખરાબ વીચારો અને ખીયાલો આવી એવી હાલતમાં રખેતે મરી જાય, અને એજ કારણથી તેઓ અને પરાર-દીગારની રહમત વચે પરજ પડે જાય, તો જેમ બને તેમ ખાતેમો ખેર થાય એવા કામ કરવા જોઈએ, અને જ્યારે ખાતેમો ખરાબ થવાની ઘણી બાબતો છે અને ઘણા જણ દુન્યાની મોહમ્મતમાં મશગુલ રહે છે તેથીજ કહેલું છે કે ને દુન્યામાં હલક થાજ જાય છે તેનાથી અજબ થવાનું નથી પણ એનાથી અજબ થવાનું છે કે ને નજીત પામ્યો, અને હદીસમાં છે કે જ્યારે મોઅમીનની રૂતને ખેર અને ઈતિખામમાં ઉપર લખ જાય છે તો મલાએકા અજમ થાય છે, અને કહે છે કે આજે દુન્યાથી કેવી રીતે નજીત પામ્યો ? !!! કે જેમાં અમારામાંના નેક ફાની યમ ગયા, અને અલીના હજ-રતના ફરમાનનો બેદ જાહેર થાય છે કે ફરમારુ' કે તમામ જણ હલાક થનાર છે પણ આલીમો, અને તમામ આલીમો હલાક થનાર છે પણ પોતાના હદમ ઉપર અમલ કરનારા, અને ઈલમ ઉપર અમલ કરનારા હલાક થનાર છે પણ મુખસેસીન (ખાલીસ લોક) અને મુખસેસીન પણ મોટી ખતર અને ફીકરમાં છે, અને એજ કારણથી રહેખુદામાં શહીદ થવાને પસંદ કરતા હતા અને મશગુલ (અચાનક) ના મોતથી અલુમમો રાખતા હતા, કેમકે મશગુલનું મોત એવી હાલતમાં પણ થઈ શકે છે કે ઇન્સાન કોઈ ખરાબ બાબતના વીચારમાં હોય, અને શકાદત છે તે એવી સ્ત્રી છે કે રહેખુદામાં રહ કબજ થતી વખતે તેના દીલમાં ખુદાની મોહમ્મત સીતાય ખીજુ કાંઈ હોતુ નથી, કેમકે ખુદા અને રસુલના હુકમથી લડાઈના મયદાનમાં ને જાય તે તેઓની ખુશનુદી માટેજ મરવું કબુલ કરે છે, આથી સાબીત થયું કે ને કતલ થવું મજબૂર બાબત માટે ન હોય તે મજબૂર ખતરથી બચશે એવી ખાત્રી થઈ શકતી નથી, કેમકે જ્યાં સુધી ખુદા અને રસુ-લની રઅમંદી માટે કતલ થવાનું ન હોય ત્યાં સુધી બેખાદ નથી.

હાંસલ કલામ દરેક જણ ઉપર લાગીમ છે કે આ મહોટા ખતરથી નબળા મેળવે અને ખાતેમો ખેર થાય અને આકેખત મેક થાય એવા કૃત્ય કરે; અને તે એવી રીતે થઈ શકે છે કે મરતી વખતે પહેલે દીલને ખુદા તરફ લગાડે અને લેની મોહખતથી દીલને પુરનુર કરે કે તેથી કાષમ અને કાયમની રસ્તગારી મળે, અને એ મળવા માટે જરૂર છે કે નફસની સાથે બહુજ જલ્દા કર્યા કરે કે એમ કરી નફસને દુન્યાની શંકવત અને મોહખતથી અટકાવે અને મુનાહોથી છોટે ભાગે, અને ગુનેહગારોના અહવાલ અને અંજમ ઉપર બહુ અને બહુજ જાંડો વીચાર કરે, અને તેઓનો કેવો હાલ થયો તે દી-કાષતો નક્કો ઉપર ધ્યાન કરી બહુજ બચતો રહે, બલકે ખુદા સીવાય દરેક ચીજની મોહખત દીલથી કાઢી નાંખે, અને દીલના ધરને ખુદા સીવાય ખીજથી ખાલી કરે કે તેથી ખુદાને માફનું ધ્યાન રહે, અને આ સીવાય ખાતેમો ખેર થવાનો બરોસો ન રાખે, અંજો દોસ્ત ગફલતની ઉંઘથી જાગૃત થા, તખીઅતની મરતીથી હુશયાર થા, નાપાયદાર દુન્યાની મોહખત દીલથી દુર કર, પોતાના દીલને પરવરદીગારની મોહખતથી આપાદ કર, આ દુન્યા બે દીવસ માટે માગેલ ધર જેવી છે માટે જરૂરત જેટલી દુન્યા ઉપર કીનાઅત કર, અને જે મકાન મુકીને ચાલતો થઈશ ત્યાં ઉંડા મુજ ન નાંખ, ખાશુ પીશુમાંથી તારા માટે એટલુંજ બસ છે કે તારી જીંદગાની નબી શકે, અને વધારે ખા-વાથી પરવરદીગારની નજીથી દુર અને હજુરીથી બે નસીજ થવાય છે, અને કપડામાંથી એટલુંજ બસ છે કે તારું અંગ ઢંકાય, અને તેથી વધારે ચાહવાથી ઈન્સાન આખેરતના કામથી અટકે છે, અને ધર એટલુંજ બસ છે કે તને વરસાદ અને સૂર્યના તાપથી બચાવે, અને એથી વધારે ચાહવાથી આખેરતના હમેશના ધરને તુકશાનો પહોંચે છે.

ફસલ ૨૭ મી ખુદાની રહમતથી નાઉમ્મેદ થવાની ખરાબી.

ખુદાની રહમતથી નાઉમ્મેદ થવું તે મહોટી હલાક કરનારી સીફતોમાંની સીફત છે, એટલુંજ નહીં પણ મુનાહ કખીરા છે; અને ખુદાએતઆલાએ પોતાની કીતાબે કરીમમાં સાફ મનાઇ કરી છે, જેમકે ફરમાવ્યું છે કે—“યા એખાદય દલઝીન અસરકુઅંલા અન્ફોસેહિમ, લાતકનતુમિર રહમતિદલાહ” એટલે અંજો એ બંદાઓ કે જેઓએ પોતાના ઉપર જલમ અને ઇસરાફ કર્યો છે ખુદાની રહમતથી નાઉમ્મેદ થાઓ નહીં, અને ખીજ જઓએ ફરમાવ્યું છે તેનો ખુલાસો એ કે એ કાણ છે ? કે ખુદાની રહમતથી નાઉમ્મેદ થાય !! પણ ગુમરાહ લોક, બલકે કે.ઇ કે.ઇ આયતથી ગાલુમ થાય છે કે ખુદાની રહમતથી નાઉમ્મેદ થવું કુદર થવાનું કારણ છે, જેમકે ફરમાવે છે કે “વલા યયઅસો મિર રવહિદલાહ હદલલ કવમલ કાફરૂન” એટલે ખુદાની રહમતથી નાઉમ્મેદ નથી થતા પણ કુદશરની કામ. મરવી છે કે એકે શખસ બહુજ વધારે મુનાહના સખબથી એટલો તો ડરી ગયો હતો કે ખુદાની રહમતથી નાઉમ્મેદ થઇ ગયો, તેને હજરતે અમીશલ મોઅમેનીન અં ફરમાવ્યું કે અંજો શખસ ખુદાની રહમતથી નાઉમ્મેદ થઈ ગયો તે ને કરેલા મુનાહ કરતાં બદતર (વધારે ખરાબ) છે. એક દીવસે હજરતે રસુલે ખુદાએ ફરમાવ્યું હતું જે જાણું છું તે તમો જણો લો થોડું હસો અને બહું રડો, અને જંગલો ખીયાખાન તરફ નીકળી જઓ અને પોતાની છાતીઓ કુટવા લાગો, અને પોતાના

પરવરણીગાર તરફ પનાહ લઈ જાયો, આ વખતે જીવરણના નાઝીલ થયા અને અરજ કરી કે ખુદા ફરમાવે છે બારા બંદાઓને મારાથી નાઉમ્મેદ ન કરો. મરવી છે કે બની ઇસરાઈલમાં એક શખસ હતો તે લોકોને ખુદાની રહમતથી નાઉમ્મેદ કરતો હતો અને બહુજ ડરાવતો હતો, તો ક્યામતમાં તેને ખુદા ફરમાવશે કે આજે હું બને મારી રહમતથી નાઉમ્મેદ કરું છું જેમકે તે મારા બંદાઓને મારાથી નાઉમ્મેદ કરી નાંખ્યા, તો આ સીદ્દતની મઝીમ્મત માટે અટલીજ બાબત બસ છે કે ખુદાની દોસ્તી કે જે તમામ રજાએ-લમાં ઉત્તમ છે તેનાથી અટકાવે છે, કેમકે જ્યાં સુધી કાંઈ કાંઈથી ઉમ્મેદવાર ન હોય ત્યાં સુધી તેને દોસ્ત રાખતો નથી. તેમજ ખુદાની સાથે બદશુમાન (ખરાબ અનુમાન) રાખવું તે પણ ખરાબ છે જેમકે આગળ બયાન થશે, અને એથી પણ આ સીદ્દતની મઝીમ્મત નીકળે છે.

હાંસલ કસામ દરેકને લાઝીમ છે કે આ ખરાબ સીદ્દતથી છોટ રહે અને તેનાથી બચે. અને આનો ઇલાજ એ છે કે તેથી ઉલટી સીદ્દત મેળવે એટલે રજા અને ખુદાની રહમતની ઉમ્મેદવારીની સીદ્દત હાસીલ કરે, અને આને રજા કહે છે, અને રજાથી મલ-લખ પ્યારી ચીજ મળવાની ઉમ્મેદથી દીલનું ખુશ થવું છે, પણ જ્યારે ઈનસાન પ્યારી ચીજ મળવાના બધા સામાન ભેગા કરે ત્યારે તેને રજા અને ઉમ્મેદવારી કહે છે, જેમકે વાવવા જેવા સારા ઊંચા ઘઉં જમીનમાં વાગીને તેને તેના વખતસર પાણી પીવરાવીને ઉમ્મેદવાર રહે કે આમાંથી ઘઉં સારા થશે. અને જે ચીજનો સામાન તૈયાર કર્યો નહોત્ય તે છતાં તેની ઉમ્મેદ રાખે તે રજા નહીં કહેવાય બલકે તેને ગોરર અમે બેવકુફી કેહવાશે કેમકે જમીનમાં કાંઈ વાવ્યા વીના લણવાની ઉમ્મેદ રાખવી અથવા ખરાબ ચીજ વાવીને સારી ચીજની ઉમ્મેદ રાખવી તે બેવકુફી અને મુર્ખાઈ શીવાય બીજું કાંઈ કહેવાશે નહીં, અને અગર કાંઈ સામાન કર્યો છે એને કાંઈ નથી કર્યો તો તે પ્યારી ચીજ મળવાની બાબત શકમાં રહી તો તે મળશે કે નહીં તે બાબતની ખાત્રી રહી નહીં, જેમકે સારી સાફ જમીનમાં ઘઉં વાવ્યા પણ પાણી પીવરાવવામાં કમી કરી હવે તે બરાબર ઉગશે કે શી રીતે તે બાબત શકમાં રહી.

જ્યારે આ વાત ધ્યાનમાં ઊતરી સારે જાણ કે દુન્યા છે તે આખેરતની ખેતી છે, ઇનસાનનું “દીલ” જમીન સમાન છે, અને “ઈમાન” છે તે “ખી” સમાન છે. અને ઇલાહત પાણી સમાન છે કે જે થકી જમીનને સૈરાય કરે છે, અને જમીનને જેમ ખદ કાંટા અને પાણી કાંકરાથી સાફ કરે છે તેમજ દીલની જમીનને શુનાહ અને નાફરમાનીથી પાક અને સાફ કરવી જોઈએ, જેવી રીતે ખડ વીગેરે સારો પાક થતા એટકાવે છે તેમજ શુનાહ ઇલાહતના સારા ફળ થતા અટકાવે છે, અને ક્યામતનો દીવસ લણવાનો છે, તો જેવી રીતે ખેડુત અનાજની ઉમ્મેદ રાખે છે તેમજ દરેક બંદાએ અખશીશની ઉમ્મેદ રાખવી જોઈએ, તો જે ખેડુત પાક સાફ જમીનમાં અનાજ વાવે તેને તેના ટેમસર પાણી પાક વમામ આપીનેથી બચાવી જળવી રાખી તેની લણવાની મેસમમાં સાફ અને ઘણું અનાજ થવાની ખુદા પાસે ઉમ્મેદ રાખે છે તેને “રજા” કહે છે, અને અક્કલવાળા તેને પસંદ કરે છે અને તેની તારીફ કરે છે, તો તેમજ જે બંદો પોતાના દીલની જમી-

નને ખરાબ સીધાતોના કાંટા પથરા વીંથી પાક સાફ કરે પછી તેમાં ઈમ્બ્રાનનું બી વાવે, અને તેમાં ઇખાદતનું પાણી પીવરાવે પછી પરવરદીગારની મેદરઆનીતો ઉમ્મેદવાર રહે કે તેને ખરાબ ચતાં અટકાવી આખેરતમાં ઉમદા નજતનું ફળ આપે કે તેને રજા કહે છે અને તે પસંદ કરવા અને તારીફ કરવા લાગે છે.

હાંસલ કલામ હદીસો અને અખબારો કે જે રજા અને ઉમ્મેદવારી વીશે વારીફ થીએલ છે તે એ શખસ માટે છે કે જે નેક અઅમાલ કર્યા કરે અને દુન્યાની લગ્નત ઉપર ફરેખ ન ખાય, તો અએ ખીરાદરે જાન હોશમાં આવે કે તને શયતાન ફરેખ ન આપે અને તને ઇખાદત અને બંદગીથી અટકાવે નહીં, અને નખીયો અને ખુદરગોના અહવાલ તરફ નજર કર અને તેઓ ઇખાદતમાં જે મેહનત અને ફાશીશ કરતા હતા તે ઉપર ધ્યાન કર અને જો કે પોતાની હમર પરવરદીગારની ખીદમતમાં કેવી રીતે સરફ કરતા હતા અને રાત દીવસ પોતાને કેવી સખતીયો અને રંજમાં નાખતા હતા, અને ઇખાદત બંદગીમાં મશગુલ રહેતા હતા, અને દુન્યાની લગ્નતોથી આંખ બંદ રાખતા હતા, અને બલા તથા મોહબ્બતનું શરખત પીતા હતા, અટકું બધું કરવા છતાં ખુદાના ખાદ્દથી બેચેન અને હયરાન રહેતા હતા તેઓની આંખોમાંથી પાણીનાં ઝરરા વેહતા હતા, શું તેઓ જાણતા ન હતા ? કે ખુદા ગદુર રહીમ છે, તેઓ ખુદાની બખશીશની ઉમ્મેદ રાખતા ન હતા ? કસમ છે ખુદાની તેઓ મારા અને તારા કરતાં ઘણે દરજે વધારે આ બાબતોથી માહીતગાર હતા, અને આપણા કરતાં ઘણી વધારે ઉમ્મેદવારી રાખતા હતા, પણ જાણતા હતા કે રંજ એમ્યા અને ઉપાડ્યા વીના અંજ મળી શકતો નથી, અને એ પણ સમજતા હતા કે ઇખાદત અને તાઅતના દસ્તાવેજ વીના રહમતની ઉમ્મેદ રાખવી તે તદત મેચકુદી અને નાદાની છે.

હવે હદીસો અને અખબાર જે ઉમ્મેદ આરે રજાની ફઝીલત વીશે વારીફ થીએલ છે તેમાંથી કેટલીક અહીંયા બયાન કરવામાં આવે છે, જાણવું જોઈએ કે એ મતલબની હદીસો બેશુમાર છે અને તેની ચાર કીસમ (ખત) છે, ૧-એક ખુદાની રહમતથી નાઉમ્મેદ થવાની મનાઈ વારીફ થઈ છે જેમકે ઉપર બયાન થયું ૨-એ કે ઉમ્મેદવારી અને રજા વીશેની હદીસો વારીફ થઈ છે જેમકે મરવી છે કે એક શખસનો અંતઃકાજનો વખત હતો તે વખતે હઝરતે અમીરલ મોઅમેનીન અ. તેના સીરાને હાજર હતા, તેણે અરજ કરી કે હું પોતાને જાણું કે શુનાહથી ડરું અને પરવરદીગારની રહમતની ઉમ્મેદ પણ રાખું, હઝરતે ફરમાવ્યું આવા વખતે બંદાના દીલમાં અવી ખીક અને ઉમ્મેદ ભેગી થતી નથી પણ એ કે ખુદા તેની ઉમ્મેદ પુરી કરે છે અને જે સીજથી ડરે છે તેથી બચાવે છે, હઝરતે રસુલે ખુદા સ. થી મરવી છે કે કયામતના દીવસે ખુદાવંદે આલમ બંદાને ફરમાવશે કે તે જ્યારે ખુરાઇ જોઈ ત્યારે તેનાથી મનાઈ કરવાથી કંઈ સીજ અટકાવે ? તે વખતે અગર એવો ઉઝર કરશે કે પરવરદીગાર તારાથી ઉમ્મેદવાર હતો અને લોકોથી ડરતો હતો, તે વખતે ખુદા ફરમાવશે કે તારા આ શુનાહ માફ કરી આપ્યા, વળી એજ હઝરતથી મનકુલ છે કે એક શખસને જહલમમાં દાખલ કરશે ત્યાં તેને હાજર વરસ સુધી અજાબ થશે, પછી એક દીવસ પોકાર કરી કહેશે કે યા હુન્નાનો યા મન્નાનો, તે વખતે ખુદાએતઆલા અખરફલને કહેશે કે મારા બંદા પાસે જઈ તેને મારી પાસે લાવ, અખરફલ તેને લાવીને પરવરદીગારની પાસે અરજ કરવાની જગોએ ઉભો કરશે, તે વખતે ખીતાબે ઇલાહી થશે કે તારી જગો કેવી

હતી ! અરજ કરશે કે ખરાબ જગ્યા હતી, પછી હુકમ થશે જાઓ તેને પાછો તેની જગ્યાએ લઇ જા, તે બંદો જહનમ તરફ ચાલતો થશે પણ ચાલતા ચાલતા પાછળ જોતો જશે, ખુદાએતઆલા ફરમાવશે શા માટે પાછળ જુવે છે ? તે અરજ કરશે જ્યારે તે મને જહનમથી બાહર કાઢ્યો તો હવે ઉમ્મેદ હતી કે પાછો ત્યાં નહીં મેં કદીશ, તે વખતે આવાજ આવશે કે તેને બેઠીસ્તમાં લઇ જાઓ, અને એજ હઝરતથી મરવી છે કે ખુદાએતઆલાએ ફરમાવ્યું જે બંદાઓ સવાબની ઉમ્મેદથી ઇબ્દાદત કરે છે તેઓએ પોતાની ઇબ્દાદત ઉપર આધાર રાખવો નહીં, કેમકે અગર ઇબ્દાદતમાં બહુજ કોશીશ કરે અને આખી ઉમ્મર પોતાના નફસને બંદગી માટે મેહનતમાં નાંખે તો પણ મારી પાસેથી જે કરામત અને બેઠીસ્તની નેઅમતો આહે છે તેના મુકાબલામાં એ ઇબ્દાદત પુરી નહીં પડે, પણ જોઇએ કે મારી રહમત ઉપર બરોંસો રાખે અને મારા ફઝલો કરમની ઉમ્મેદ રાખે, અને મારી સાથે હુસ્નેઝન (નેક અનુમાન) રાખે, કે જે એમ હશે તો લેઓને મારી રહમત પહોંચશે, અને તેઓને ખુશનુદી અને બખશીશ પહોંચાદીશ, અને અફવ (મારી) નું ખીલઅત પેહરાવીશ, કેમકે હું છું પરવરદીગારે રહમતો રહીમ, અને મેં માફ એ નામ રાખ્યું છે.

હઝરતે ઇમામે મોહમ્મદે બાકર અં મરવી છે કે મેં હઝરતે ચલી ઇબ્ને અખી-તાલેબ અં ની કીતાબમાં જોયું છે તેમાં લખ્યું છે કે હઝરતે રસુલે ખુદા સં મીમબર ઉપર તશરીફ લઇ ગયા અને ફરમાવ્યું કે એ ખુદાની કસમ કે જેના શીવાય બીજાને કોઇ ખુદા નથી કોઇ મોઅમીનને દીન અને દુન્યાની ખેર આપવામાં આવીનથી પણ “હુસ્ને ઝન” ના સળખથી (એટલે તેણે ખુદાની સાથે નેક બાબતોની ઉમ્મેદ રાખી) અને મોઅ-મેનીનની ગીબત કરવાથી પરહેઝ કરવાથી, અને એજ ખુદાની કસમ કે કોઈ મોઅમીનને તોખા કરવા પછી અઝાબ નથી કરતો પણ એ બદગુમાનના સળખથી કે ખુદાની સાથે રાખતો હોય, અને ખુદાની રહમાનો ઉમ્મેદવાર રહેતો ન હોય, અને મોઅમેનીનની ગી-બત કરતો હોય, અને તેઓ સાથે ખરાબ વર્તણૂકથી ચાલતો હોય; અને એજ ખુદાની કસમ કોઈ બંદો ખુદા સાથે નેક ગુમાન નથી રાખતો પણ ખુદા તેના એ ગુમાન પ્રમાણે તેની સાથે વરતે છે, કેમકે ખુદા કરીમ છે અને તમામ ખેરાત અને સારા બાબતો તેનાજ હાથમાં છે. અને તેને શરમ આવે છે કે મોઅમીન નેક ગુમાન રાખતો હોય તે તેના ગુમાનને ઉલટું કરે અને તેની ઉમ્મેદ પુરી ન કરે. માટે ખુદા સાથે નેક ગુમાન રાખજો અને તેની તરફ ચાલતા રાખશો. ૩—૭ એ કે કુરઆને શરીફની આયતો અને નખવી હદીસોમાં સાફ જાહેર થયું છે કે મલાએકએ મોકરરખીન અને અનખીયાએ મુર-સલીન મોઅમેનીન માટે ખુદા પાસે બખશીશ આહે છે, અને અલખતતા તેઓની દોઆ પરવરદીગારની દરગાહમાં કબુલ છે, ખુદાએતઆલા ફરમાવે છે કે શીરીફતાઓ પોતાના પરવરદીગારની વસખીશ કરે છે, અને જમીન ઉપરના બંદાઓ માટે તેની પાસે બખશીશ આહે છે, હં રસુલે ખુદા સં ફરમાવ્યું છે કે મારી હયાત અને વશત તમારા માટે ખેર છે, કે હયાતમાં તમેને શરીઅતના અલકામ બયાન કંઝવીં અને મારી વશત પછી તમારા અમલ મારી પાસે આવશે તેમાં નેક અમલ જોઇ ખુદાનો શુકર કરીશ અને બદ અલમ જોઇને તમારા માટે બખશીશ માંગીશ.

૪—થી એ કે જ્યારે બંદે ગુનાહ કરે છે ત્યારે મહાએકા તે લખવામાં જીલ કરે છે, કે શાયદ પસતાએ અને ઇસ્તીગશર કરે, હઝરતે ઇમામે મોહમ્મદે બાકરે અં થાં મરની છે. કે જ્યારે બંદાથી ગુનાહ થાય છે ત્યારે સવારથી તે સાંજ સુધીના વખત નેટલીવાર લે લખવામાં દીલ કરે છે કે જે ત્યાં સુધી ઇસ્તીગશર કરે તો લખતાં નથી અને હઝરતે ઇમામે જન્ગારે સાદેક અં થી મનકુલ છે કે જે કોઈ ગુનાહ કરે તેને સાત દીવસ સુધી મોહમ્મદ આપવામાં આવે છે, અને જે ત્રણ વખત “અસ્તગ્ફરુલ્લાહુલ્લઝી” લાએલાહુ હદનાહોવલ હુર્યુલ કુર્યૂમ” પડે તો એ ગુનાહ લખતા નથી.

૫—મી એ કે મોઅમેનીનની નજાતનો વસીલો અને ગુનેહગારોને ઉમ્મેદવારીનું કારણ છે તે શાફેએરોએ કયામતની શકાઅત છે કે તેઓ પયગમ્બરે રઉફા રહીમ અને અઈમ્મએ તાહેરીન છે, કે જ્યારે કયામતનો દીવસ બરપા થશે, ત્યારે ખુદાની દર-ગાહમાં ગુનેહગારોની બખશીશની દોઆ કરશે, અને પ્રદાએ મેહરબાને શકાઅતનો જે વાયદો કર્યો છે તે મુજબ તેઓની શકાઅત કમુલ ફરમાવશે, જેમકે તેણે પોતાના હખી-બને ફરમાવ્યું છે કે “બલસવફુ યોઅમ્લીકરખોક ફતરઅ” એટલે નજીક છે કે અલ-ખત્તા તારો પરવરદીગાર એટલી બક્ષીસ તને આતા કરશે કે તુ રાજી અને ખુશનુદ થઈશ, અને આ આખતની તફસીરમાં છે કે હઝરતે મોહમ્મદે મુસ્તફા સલ્લલ્લાહો અલ-યહે વઆલેહી વસલ્લમની ઉમ્મતમાંનો એક શખસ પણ જન્મમાં જશે તો તેઓ રાજી નહીં થાય.

હઝરતે રસુલે ખુદા સં ફરમાવ્યું છે કે મેં મારી શકાઅત મારી ઉમ્મતમાંનાં કખીરા ગુનેહગારોની શકાઅત માટે સંગ્રહ કરી રાખેલ છે, ખરેખર આ એવી બશારત છે કે મોઅમેનીનની આંખ રવશન અને દીલ તેઓના ખુશી ખુશી થઇ જાય, મોઅમે-નીન કેમ ખુશી ન થાય ! કે અવા મહામ્હેટા આલીશાન પયગમ્બર શકાઅત કરનાર અને ઉમ્મતના હામી અને મદદગાર છે જેમકે શાખરે કહ્યું છે કે—

એ ગમ દીવારે ઉફમત્તરા કે બાશદ યું તુ પુશ્તીબાંઃ

એ બાક અઝ મવજ બહરાં કે બાશદ તુહ કશ્તીબાંઃ

ખુદાસો એ કે ઉમ્મતની લીતને જ્યારે હં મોહમ્મદ સં જેવો ટેકા હોય ત્યારે શાની ગમ હોય ? અને હં તુહ અં જેવા વહાણ ચલાવનાર હોય ત્યારે દરયાના મોજ-ની શાની ખીક હોય ?

૬—હી એ કે શીઆહ માટે ખુશખબરી વારીદ થઈ છે કે તેઓને હમેશા દોઝ-ખમાં રાખવામાં નહીં આવે, અને હઝરતે રસુલે ખુદા સં અને તેઓની અહલેબૈતની મોહબ્બત એવી છે કે અઝાબથી નજાત અપાવશે ગમે તેવા અને ગમે એટલા ગુનાહ કર્યા હશે તોપણ નજાત પામશે.

૭—મી એ કે આપતોથી સાબીત થાય છે કે ખુદાએતઅલાએ જહન્નમની આગ કંફારો માટે મફક કરી છે, અને ખુદાના દુશમનો સીવાય ખીશુ કોઇ જહન્નમમાં દાખોલ નહીં થાય, અને પોતાના દોસ્તોને તેનાથી ડરાવે અને ખાદ અપાવે છે, જેમકે ફરમાવે છે “અલેકયોખેવેલ્લાહો બેહીએબાદાહ” એટલે ખુદાએતઅલા જ.

મની આગથી પોતાના બંધાઓને કાઢે છે, અને ફરમાવે છે. “વતકુંનભલ્લતી ઓઈદિત સિદ્ધાદેરીન” એટલે તમે કહે બલ્લન્તમની આગથી કે તે કુદશર માટે તૈયાર કરવામાં આવી છે, અને ફરમાવે છે. “સા યસંલાહા ઈદ્દુલ અરકદલ્લહી કહુંમ વતવદ્લા” એટલે બલ્લન્તમની આગમાં નહીં પણ બહુ શક્તી (બલ્લપ્ત) કે જે પરવરદીગારને હુક લાવે અને તેથી મોટું ફરવે.

૮--ગી એ કે તેની મગફરત અને રહમત ધણીજ મોટી અને બોહળી હોવા વીશે વારીદ થયું છે, જેમકે ફરમાવે છે કે--“વર્ધન્ન રખ્ખક લહુ મગફરતીન સિનાસે અંસા હુદમાહમ” એટલે ખરેખર પરવરદીગાર મગફરત અને બખ્શીશનો સાહેબ છે ખાસ એ બંધાઓ માટે કે જેઓએ ગુનાહ કર્યા છે.

મરવી છે કે ખુદાવંદે આલમે દઝરને રસુલે ખુદા સઠ ઉપર વહી નાઝીલ ફરમાવી કે તારી ઉમ્મતનો હીસાબ કયામતમાં તને સોંપી દઈશ દઝરને અર્જ કરી કે તેઓ માટે મારા કરતા તુ બેદારહો તેઓનો હીસાબ તુજ કરજે, તે વખતે ખીતાબ થયો કે બ્યારે આમ છે તો તેઓ વીશે હું તને શરમીંદા અને પ્રજેત નહીં કરું, એક વખત દઝરને રસુલે ખુદાએ પોતાની જાબ મુજારકથી આજ્ઞાદો કાઢ્યા “યાકરીમલ્લહુફ” તો જબરદસ્તે અર્જ કરી તેના અર્થ બતાવે છે? તેના અર્થ એ છે કે બંધાઓની બધીયોને પેતાની રહમતથી “અફ્વ” (માફી) કરે છે અને તે પછી પોતાના કરમ (મેહરબાની)થી તે બધીઓને બદલીને તેની નેકીયો કરે છે.

મરવી છે કે બ્યારે બંધો ગુનાહ કરીને તૈયા કરે છે ત્યારે ખુદાએતઆલા મલા-એકાએને ફરમાવે છે કે મારા બંધને જુલો કે તેનાથી ગુનાહ થઇ ગયો પછી સમજ્યો કે તેનો પરવરદીગાર છે કે તે ગુનાહોને માફ કરી આપે છે અને તેનો બદલો પણ લીએ છે, તો તમે ગવાહ રહો કે તેને બખ્શી આપ્યો, અને હદીસે કુદરીમાં છે કે ખુદાએ પ્રમાવ્યું મેં બદલો એટલા માટે પેદા કરી છે કે મારાથી ફાયદો ઉપાડે, અને મેં તેઓથી કાંઈ ફાયદો લેવા પેદા નથી કરી જેમકે શાએર કહે છે કે-

મન ન કરહમ બલ્ક તા સુહી કુનમ=બલ્કે તાબર બંદગાન જુદી કુનમઃ

અને મનકુલ છે કે અગર બંધાઓ ગુનાહ ન કરે તો ખુદાએતઆલા ખીજ બલ્લ-કતને પેદા કરે કે તેઓ ગુનાહ કરે અને તેઓને બખ્શી આપે, “નાજી” અરજ કરે છે કે ગુનાહગારોને કેવા કેવા દીકાસા અને ઉમ્મેદ આપાવે છે કે તેથી તેઓ ગુનાહથી તૈયા કરી માફી ચાહે, અને નાઉમ્મેદ થઇ જઇ ગુનાહ કર્યા ન કરે, જે બખ્શીશનો દરવાજો ખુલ્લો ન હોતો સોકો હદથી વધારે ગુનાહ કરતે કેમકે બ્યારે એક ગુનાહ થયો અને માફ થવાની ઉમ્મેદ ન હોય ત્યારે કેહશે કાંઈ નહીં એક તેમ જો તેમ ચાર આખર બલ્લન્તમાં તો નાખશે ત્યારે બસે જુલે તે કરે એમ થઇ જાય, પણ બ્યારે તૈયા માટે દરવાજો ખુલ્લો છે અને તેની રહમત અને બખ્શીશ બોહળી છે ત્યારે ગુનાહ થતાજ બંદો પસતાઈને તૈયા કરી લેશે કે ઝટ માફ થઇ જાય, અને ખીજ વખત ગુનાહ કરતા શરમાશે, સુખ્દાનલ્લાહ તેણે જે જે બાબતો મુકરર કરી છે અને ફરમાવી છે તેમાં એવી એવી હીકમત ભરી છે કે જેની હદ નથી, હાસલકલામ તેની મેહરબાની રહમત અને બખ્શીશનો ઉપયોગ એ ન કરવો કે ખુદા અવો સ્હીમ અને બક્ષવાળો છે ત્યારે હ્યો

ગુનાહ કર્યા કરીએ તે માફ કર્યા કરશે, નાતા અએ ખીરાદરેજન તે શયતાનનો દુરેખ. છે એમ કરીને તે મરદુદ આપણને ગુનાહમાં ફસાવા ચાહે છે, અને વધારે ગુનાહ કરીને ખુદને ગુસ્સામાં લવરાવવા ચાહે છે, તે ગદ્ગદાર છે તેમજ કહુહાર પણ છે એ યાદ રાખજો, હા ગુનાહ થઈ જાય તો નાઉમ્મેદ ન થજો બલકે જીવે તેવા ગુનાહ થઈ જાય તેની રહમતથી નાઉમ્મેદ થઈશ નહીં બલકે તરત ગીરવાવઝારી કરીને મારી ચાહજો અને તૌઆ કરી લેજો.

હઝરને રસુલે ખુદા સં ફરમાવ્યું કે એ ખુદાની કસમ છે કે જેના કબજામાં મારી જન છે પોતાના ફરજદ ઉપર મેહરયાની કરનાર “મા” કરતા તે ખુદા પોતાના બંદાએ ઉપર વધારે મેહરયાન છે. હદીસોમાં વારીદ થયું છે કે કયામતને દીવસે ખુદાએતઆલા એટલો બક્ષીશ કરશે અને ગુનેહગારોને મુક્ત કરશે કે કોઈના દીવમાં એ વીશે વીચાર પણ થયો નહીં હોય, એટલે સુધી કે શયતાનને પણ બક્ષીશની ઉમ્મેદ થશે. અને આ બાતની આયતો અને હદીસો ઘણી ખેશુમાર વારીદ થઈ છે, અને આ સરવેનું બયાન થઈ શકતું નથી.

૯-મી એ કે હદીસોમાં વારીદ થયું છે કે દુન્યામાં જે જે બલામુસીબત દુઃખ સખતી અને બીમારો મોઆમીનને થાય છે એટલે સુધી કે પથ્થર સાથે કેસ વાગે છે એ સરવે તેના ગુનાહોનો કદ્દારો થાય છે, હાં રસુલે ખુદા સં ફરમાવ્યું છે કે તાવ છે તે જહન્નમની આગની દુરગંધ છે, અને જહન્નમની આગમાંનો ભાગ મોમીન માટે એટલોજ છે, એટલે તેને તાવ આવે એટલે જહન્નમનો ભાગ મળી સુકયો.

૧૦-મી એ કે હદીસોમાં છે કે ઇમાન હોવાના સખતથી ગુનાહ નુકસાન નથી પહોંચાડતો, જેમકે કુદર હોવાથી અમલ ફાયદો નથી પહોંચાડતો; એટલે ઇમાનવાળો ગુનાહ કરે તો ઇમાનના સખતથી તેને અજાય નહીં થાય કેમકે ઇમાન છે તે તેને નજાત અપાવશે, અને કુદરવાળો નેકીયો કરે તો કુદરના સખતથી તેને નજાત નહીં મળે કેમકે કુદર છે તે તેને જાતમાં જવાથી અટકાવે છે.

૧૧-મી એ કે ખુદાની સાથે નેક ગુમાન રાખવાની હદીસો વારીદ થઈ છે જેમકે તે વીશે આગળ બયાન થઈ ગયું, તેમાંથી એ પણ છે કે હઝરને રસુલે ખુદાએ ફરમાવ્યું કે ખુદાએતઆલા ફરમાવે છે કે હું મારા બંદાના ગુમાનની આગળથી માટે મારી સાથે જીવે તેવો મારાથી ગુમાન રાખે, અને એજ હઝરતથી મરવી છે કે આપે ફરમાવ્યું જોઈએ કે તમારામાંનો કોઈ પણ મરે નહીં પણ એ કે ખુદા સાથે નેકગુમાન રાખતો જોઈએ.

મનકુત છે કે એક આલોમને કોઈએ સ્વપ્નામાં જોયા તેઓને પુછ્યું હકતઆલાએ તમારી સાથે શું કર્યું? જવાબ આપ્યો જ્યારે મારી રૂદ કબજ કરી લ્યારે ખીતાબ થયો કે અએ શેખ બદકારદાર તો આમ કર્યું તેમ કર્યું વીં તે વખતે મને એટલો તો ખાશ થયો કે જેની રૂદ ન હતી, મેં અરજ કરી તારા પયગમ્બરથી અવી હદીસ, મને મળી નથી, હકતઆલાએ પુછ્યું તો કેવી હદીસ મળી છે? મેં કહ્યું મને એવી હદીસ પહોંચી છે કે તારા પયગમ્બરે કહ્યું કે જીવરહલે મને કહ્યું છે કે ખુદાએતઆલા ફરમાવે છે કે હું મારા બંદાઓના ગુમાનની નજીક છું. માટે મારી સાથે જેવો ગુમાન કરશે તે પ્રમળો

હું તેની સાથે વાંતીય, અને મને એવો ગુમાન હતો કે તું અઝાબ નહીં કરીશ, તે વખતે હકતઆલાએ ફરમાવ્યું મારા પયગમ્બરે રાસ્ત કહ્યું અને જીમરમ્બે રાસ્ત કહ્યું અને તેણે પણ રાસ્ત કહ્યું અએ મલાએકાઓ આને જન્નતમાં લઈ જાઓ અને હુરાઓ તથા ગીલમાનોમાં દાખલ કરો. અએ મોઅમેનીન સાંભળ્યું? ખુદાએતઆલા કેવો મેહરબાન છે?!! જેમ અને તેમ તેને પોતાથી રાજી રાખવાના કામ કરો, તે નારાજ થાય એવા કામથી છેટે ભાગો, જરા વીચારો કે દુન્યાના કોઇ હાકીમને રાજી કરીએ તો આ પછી ઉપર કેટલી રહમ અને મહેરબાની કરે છે કે માલા માલ કરી આપે છે, હાલનો તાજો દાખલો સાંભળો “હીદયતુલ મોઅમેનીન” માસીકના ગયા માસના અંકમાં લખે છે કે જુનાગઢના વઝીર બહાઉદ્દીનબાઇ પોતાની વૃધવસ્થામાં થોડા રોજમાં મક્કા જરીફ જજ કરવા જનાર છે, તેમની સાંજા વખતની નોકરીની કદર જાણી નાં નબ્યાબ સાહેબે તેઓને રૂ ૩ લાખ આપવા ઇશદો જણાવ્યો છે, તો જ્યારે દુન્યાના હાકીમ પોતાની સારી તાબેદારી કરનારની અવી કદર જાણે કે (આ ઝમાનામાં) અવી બારે રકમ બક્ષીશ આપે તો જે તમામ જહાનનો માલીક માલિકુલ મુલકની સારી તાબેદારી કરીએ તો શું જન્નત ન આપે? અલબત્તા આપે!! વાંચો “સુરએ રહમાન” અને તેના તરજુ તથા તફરીર જુવો કે તેણે ફરમાવ્યું છે કે “વલેમનખાફ મકામ રખમેહી જન્નતાન” અને એ શીવાય તાબેદારો અને ફરમાબરદારો માટે ધણા ઉમદા ઉમદા વાયદા આપેલા છે, જુવો કે દુન્યામાં કોઇ શેઠ એ ચાર કે પાંચ સાત વરસની બધણી કરી નોકરી રાખે અને તે વાયદો કરેકે બધણી પુરી થાયે હું તને બધુ સાડ ધનામ આપોશ તો નોકર એટલું તો ધ્યાન આપીને કામ કરે છે કે જેની હદ નથી એ છતાં કે તે જાણે છે કે એ વાયદો વશ કરવામાં બધણી આફતોનો સંભવ છે. ૧-વખતે શેઠ ફરી જન્ય અને વાયદો વશ ન કરે ૨-વખતે શેઠ ખુદની રહમતે પહોંચે તો પાછળ કોઈ કાંઈ આપવાનું નહીં. ૩-વખતે શેઠનું દીવાળું નીકળ્યું તો વાયદો ક્યાંથી વશ કરી શકે? ૪-વખતે નોકર પોતેજ મરી ગયો તો કોણ ધનામ લેવાનું! ૫-અને એ તમામ આફતો ન આવીને ધનામ મળ્યું તો તે કોણ વાપરવાનું! ૬-મળ્યા પછી આદ્યું જન્ય તો? ૭-પોતે વાપરવા ન પામે તો? તો જે વહમી અને ગુમાની બાબત વળી જીજ દીવસ કામ આવનાર ચીજ માટે એટલી તો ફરમાબરદારી કરે કે તેની ફરમાબરદારી માટે થઇ તમામ જહાનના માસીકને નારાજ કરે, અને જે કાયમ અને દાયમની કામ આવવાની ચીજ કે જેની બહુજ જરૂર છે તે મળવામાં જરા પણ કોશીશ કરવી નહીં એ છતાં કે તેના માટે મજકુર આફતોમાંની એ કે આફતનો સંભવ નથી તો તે કેટલી ભુલ છે? અએ અલ્લાહના બંદા જરા પોતાના નફસ ઉપર રહમ કર આરે આ ચામડી અને હાડકા કે જરા સરદી કે ગરમી વધારે હોય તો ખમી શકતા નથી તે જહાનમની આગ કેવી રીતે સહન કરી શકશે? માટે જેમ અને તેમ આખેરતનો સામાન કરી લે, આરે તારૂ માલીકને તારાથી રાજી કરી લે કે આખર તેની પાસે જવું છે.

૧૨—મી એ કે હદીસોમાં વારીદ થયું છે કે કયામતના દીવસે મોઅમ્મીન અને શીઆહઓ ઉપરથી કુદ્દારો અને અહલેબૈત અં ના દુશમનોને ફીદા કરશે. અને શીઆહના ગુનાહો એ લોકો ઉપર લખશે, અને તેઓને જહન્નમમાં નાખશે અને શીઆહઓ નજન પામશે, જેમકે મરવી છે કે હજરતે રસુલે ખુદા સં ફરમાવ્યું કે મારી ઉમ્મન ઉમ્મતે મરહુમા (રહમ થીએલી) છે, અને તેના માટે આખેરતમાં અઝાબ નથી અને તેઓને દુન્યામાં જે બક્ષા અને સખતીયો વીં પહોંચે છે તે અઝાબના બદલામાં છે, અને જ્યારે કયામત થશે ત્યારે મારી ઉમ્મતમાંના દરેક શખસને કુદ્દારમાંનો એક એક જણ આપીને કહેશે કે આગથી આ તારો ફીદીયો છે, અને અહલેબૈત અં ની હદીસોમાં વારીદ થયું છે કે નાસેબીન અને અમો અહલેબૈતના દુશમનોએ અમારા શીઆહ ઉપર જે હુકમ કર્યા છે અને તેઓને બદ બોલ્યા છે તેઓને શીઆહ ઉપરથી ફીદા કરશે, હજરતે ઇમામે જાઅફરે સાદેક અં થી મરવી છે કે કયામતને દીવસે અમારા શીઆહમાંથી એક જણને લાવશે કે તેણે અમારી મોહબ્બત સાંચવી હશે અને બીરાદરે મોઅમ્મીનના હક ચલા કર્યા હશે પણ ઇબ્નાદત બંદગીમાં કોતાહી કરી હશે, તેની સામે અમારા દુશમનોમાંથી એકસો માણસ અથવા તેથી વધારે એટલે સુધી કે હજાર જણને લાવીને કહેશે કે જહન્નમની આગથી તારા માટે આ ફીદયા છે, પછી તે મોઅમ્મીનને બેહીસ્તમાં લઈ જશે અને એ નાસેબીયોને જહન્નમમાં દાખલ કરશે. અએ ગોઅમેનો હાં ! ગદ્દલતમાં ન રહેા જંગો અને અની બાબતોથી મગરૂર થઈ ન જાઓ કેમકે અવી અવી બાબતોની ઉમ્મેદ અને ખુદાની રહમત અને મગફેરતની આહના રાખવી પણ ક્યારે ? ઇબ્નાદત અને બંદગી કર્યા પછી, એ સીચાય અવી ઉમ્મેદો રાખવી તે મગરૂરી અને બેવકુશી છે, જેમકે હદીસો અને આયતોથી એ બાબત સાચીત છે, જેમકે ખુદા ફરમાવે છે કે જેઓ ઈમાન લાવ્યા અને પયગમ્બરની તાબેદારી કરી અને રાહે ખુદામાં કુદ્દારો સાથે તથા પોતાના નશ્સો સાથે જલાદ કરી તેઓ પોતાના પરવરદીગારની રહમતના ઉમ્મેદવાર છે, હજરતે રસુલે ખુદા સં ફરમાવ્યું છે કે જે કોઈ મનોવીકારની તાબેદારી કરે અને ખુદાથી ઉમ્મેદ પણ રાખે તે બેવકુશ છે, એક શખસે હજરતે ઇમામે જાઅફરે સાદેક અં ની ખીદમતમાં આવોને અરજ કરી કે એક કોમ એવી છે કે ગુનાહ કરે છે અને એમ પણ કહે છે કે અમોને ખુદાથી ઉમ્મેદ છે, અને હમેશા તેઓનો એવોજ હાલ છે એટલે સુધી કે એવીજ હાલતમાં મરી જાય તો તેઓ માટે શું ફરમાવો છો ? આપે જવાબ આપ્યો એ લોકો ખોટા છે તેઓ ઉમ્મેદ રાખતા નથી, કેમકે એ ચીજની ઉમ્મેદ રખાય કે જે મેળવવા માટે કોશીશ કરે અને જે જે ચીજથી ડરે છે તેથી પરહેઝ કરે છે. મતલબ એ કે જે અઝાબથી ડરતા હોય તો ગુનાહથી પરહેઝ કરે, અને ખુદાની રહમતની ઉમ્મેદ રાખતા હોય તો રહમ મેળવવાના કામ કરે અને રહમતથી છોટે થવાના કૃત્યો તણ દીધે, અને એક શખસે એજ હજરતને અરજ કરી કે તમારા દોસ્તોમાંથી એક કોમ ગુનાહ કરે છે અને કહે છે અહો ઉમ્મેદવાર છાએ હજરતે ફરમાવ્યું ઝુહું કહે છે તેઓ અમારા દોસ્તો નથી, તેઓ એ કોમ છે કે તેઓને લાંબી લાંબી આશાઓએ હયરાન કર્યા છે, અને જે કોઈ કોઈ ચીજની ઉમ્મેદ રાખે છે તે તે મેળવવા માટે અમલ કરે છે, અને એજ હજરતથી મરવી છે કે મોઅમ્મીન જ્યાં સુધી

પૈદા અને ઉત્તમેદ ન રાખે ત્યાં સુધી આગમીન નથી, અને પૈદા અને ઉત્તમેદ એ વખતે સર્પિશ કે જે વખતે જોનાથી હરે છે તેનાથી પરદેહ કરશે અને જેની ઉત્તમેદ રૂપે છે તે મેળવવાના આચમાત્ર કરશે.

દસલ ૨૮ મી પૈદા અને રજા કેટલી રાખવો.

જાણવું જોઈએ કે પૈદા અને રજા બન્ને સીધાં તારીફ કરવા લાગ્યે છે, અને તે બંનેની ફરીત છે, અને તેનું કારણ એ છે કે ઇન્સાનને ઇલાહત અને બંદગી કરવા વળગાડે અને આતુર કરે છે, અને ગમગીન દીલની દવા થાય છે, અને એ બન્ને સીધાં દરેક જણમા એક સરખી હોતી નથી, અને જેને પૈદા અને બંદીકથી ઇલાહત કરવા આતુર કરે છે તેના માટે રજા કમતા પૈદા વધારે ફાયદાકારક છે, અને કોઈને રજા (ઉત્તમેદ) નેક કામમાં વળગાડે છે તેના માટે પૈદા કરતા રજા વધારે ફાયદાકારક છે, અને જે શખસ ખુદના અજાણથી નીર્ભય હોય તેના માટે સલાહ એ છે કે પૈદાની સીધત હારીત કરે, અને જે શખસ ખુદની રદમતથી નાઉત્તમેદ થયો હોય તેના માટે સલાહ એ છે કે રજાની સીધત હારીત કરે, અને જે શખસ શુતાહોમાં હુમેલો હોય અને મનોવીધારા તામે થયો હોય તેને જરૂર છે કે પૈદાની સીધત મેળવે, અને જે જાહેર તેમજ ખાનગી શુતાહ કરતો ન હોય તેના માટે સલાહ એ છે કે પૈદા અને રજા બન્ને સરખે ભાગે રાખે, ખુદાનો એ કે જે સીધતથી ખુદાની વધારે નજીકી હારીત થાય તે સીધત મેળવવી વધાર જરૂરી છે, અને બન્ને સરખી રાખવાથી હાલ સુધરતો હોય તો વધારે સફળ એજ છે કે બન્ને સીધત સરખી રાખે, જેમકે એવા લોકોની તારીફમાં ખુદાએ ફરમાવ્યું છે કે “ચ-હિન રખોહુમ ખંવકુન વતમઆ” એટલે પોતાના પરવરનોમારને પૈદા તેમજ ઉત્તમેદથી યાદ કરે છે, અને હજરતે અમીરજ મોઅમેનીને પોતાના એક ફરજંદને ફરમાવ્યું કે અગે ફરજદ ખુદાથી એટલો પૈદા કર અને જાણ્યું કે અગર તમામ જમીનના લોકોની ઇલાહત જેગલી ઇલાહત કરે તો પણ તે કશું ન કરે, અને તેનાથી ઉત્તમેદ પણ એટલી રાખ કે અગર તમામ દુન્યાના લોકોના શુતાહો જેટલા શુતાહ કર્યા હોય તો પણ તને પૈદા કરી આપશે, હારીસખીન મોગીરા કહે છે કે હજરતે ઈમામે જાન્નાફરે સાદેક અં ને અરજ કરી કે હુકમાનની વસીયતોમાં શું હતું ? આપે ફરમાવ્યું તેમાં અજબ અજબ ચીજો હતી, તેમાં સરવેથી વધારે અજબ એ બાબત હતી કે તેણે પોતાના હોકરને વસીયત કરી કે ખુદાથી એવી રીતે પૈદા કરે કે અગર જીનાત અને ઇનસાનના બન્ને ટોળા જેટલા અચમાત્ર સાથે લઇને જઈશ તો પણ એવું જાણ્યું કે તારા ઉપર રહમ નહીં કરે, પછી આપે ફરમાવ્યું મારા વાલીદે કહ્યું કે કોઈ મોઅમીન નથી પણ એ કે તેના દીલમાં બે તુર હોય છે, એક તુર “પૈદા”નું અને એક તુર “ઉત્તમેદ”નું અને એ બન્નેનું વજન સરખું છે, હાસલ કંલામ એ સરવેથી જાહેર થયું કે ત્રણ જણ માટે પૈદા કરતા રજા (ઉત્તમેદ) ની સીધત અફઝલ અને વધારે સલાહવાળી છે. — એ શખસ માટે જે વાજબ કામો બજાવી લાવતો હોય અને હરામ કામથી પરદેહ કરતો

હોય, પણ તેને તદ્દસ સુન્નત મીઠો બગવાથી સુસતી અને આગસ કરતો હોય, તો તેના શખસને જોઈએ કે ખુદાએ સુકરર્યા ભોકે માટે જે જે મીઠનો વપદો કર્યો છે અને મોહકા દરબ સુકરર કર્યા છે એ મેળવવા આતુર રહે કે તેથી નેક કામો તરફ તેનું દીલ લાગશે અને સુન્નત કામમાં પણ આગસ અને સુસતી નહીં કરે, ૨—એ કે પોતાની ઉમ્મરને ગુનાહોના કામમાં ગુજરી હોય અને પોતાનું આગાધનામ કાણું કંઈ હોય અને એ કારણથી નજ્જતથી નાઉમ્મેદ થઈ ગયો હોય, અને જ્યારે જ્યારે તવબા કરવા ચાહે ત્યારે ત્યારે શયનાન મલકન તેને ફરેખ આપે કે અરે અરમા બરા ગુનાહ કર્યા હવે તવબા કરીને શો ફાયદો ? હવે તવબા કયુસ નહીં થાય, અને એના વતવસાથી ન તવબા કરે છે ન નેક અમલ કરે છે, કેમકે તેને દરી જાય છે કે જલ્લયામાં તો નાખશે તો હવે નેક કામ કરીને શા માટે સખતી વેઠવી ? દીન તો ખોયું હવે દુન્યાની તો મજાહ કરી લાઘ્યે, તો એવા શખસે ખુદાની રહમતથી નાઉમ્મેદ થવું જોઈએ નહીં બલકે જેમ અને તેમ તેની મગફરત બક્ષીસ અને રહમતથી ઉમ્મેદ રાખી થોએલા ગુનાહથી તવબા કરે અને નેક કામમાં મશયુર થાય, તેની રહમતનો દર્યા ઘણો ખોદળો છે એક નજરમા સીતેર વરસના ગુનાહ ગાર કરી આપે છે, ૩—એ કે ખાદ્દા બધો ખાદ્દમાં આવી ગયો હોક અને ડરી ગયોંદોય કે તેથી હલાક થઈ જાય, અને બહુજ ખોદ્દના સખતથી તેને અંગમાં તુકસાન થવાની ખીક હોય તો તેના શખસે ખુદાની રહમતની ઉમ્મેદ રાખી બહુજ હદપાર ખીલીવું નહીં, હવે આ લણ ટોળા સીવાય બીજાએ કે જેઓ ગુનાહના કામ કરતા ન હોય તેઓ માટે બેવતર એ છે કે ખાદ્દ અને રજ સરખે જાગે રાખે, અને જેઓ શયનાના ફરેખમાં આવી મગફર અને મરત બની ગીચ છે, અને રાત દીવસ રમત ગમતમાં મશયુર છે, અને નેક કામ કરતા નથી ગુનાહોમાં મીઠીતાર રહે છે, ન હલાકથી કામ ન હરામથી ડર, ન ખુદાનો ખાદ્દ અને ન આખેરતની આહના જેમકે આ જમાનામાં ઘણા લોકોનો રીવાજ છે અને એવી રીતે વરતે છે, તેઓને ખુદાની રહમત અને રજ વીશે કહી શોખ અપાવવો તે તેઓ માટે ઝેર સમાન છે, કેમકે એતો વાંદરાને નીસરણી આપવા જેવું બલકે દારૂ પીવાવ્યા જેવું થાય, એટલુંજ નહીં પણ બીલાડીને પાંખ આપવા જેવું બને, એક તો શયતાનના ફરેખમાં ફસાઈ ગુનાહો વિપર ગુનાહ કરતા હોય ન તમાજ પડે ન રોઝા રાખે ન મજલીસમાં આવે, અને નાટક એટક રાગ રાગણી નાચ રંગ અને રાંડોના રાગ સાંભળ લીધે અને ખુબસુરત માચશુક ગોતવાથી કામ હોય તેઓને જો એવી વાત કરે કે ખુદાની રહમત અથો ખોડળી છે તો તે તેનો શુકર અને તવબા કરવાને તો છાપરે ચુકી આપે અને પોતાના હરામ કામોમાં વધારે હીમ્મતવાન થાય, માટે એવા શખસની દવા રજ નથી બલકે ખાદ્દ અને બહીક અને જલ્લનગનો અઠાળ સંભળાવવો કે તેથી વખને આંખ ઉઘડે અને મફલતની નીંદ્રામાંથી જાગેત થાય, હાસલ કલામ જે શખસ લોકોને વાએઝ કરતો હોય તેને સખવાર છે કે દરેક શખસની બીમારીને ઓળખે અને એ બીમારીના કારણને જાણે અને લોકોના મીઠાજતે સમજે, અને જેના માટે જે દવા મુતાસીજ હોય તે દવા આપે, પણ એક લાકડીએ મરવેને હાંકે નહીં અને એવી દવા આપે નહીં કે બીમારી વધવાને બદલે વધી પડે, અને આ જમાનામાં તો ખાદ્દનું બપાન કરવું, કેમકે ખાદ્દ અપાવાનો જમાનો છે, કે લોકોને

પ્રુદાના અઝામથા ડરવવા અને વાએએ ખાસ પ્રુદાની પ્રુદાનુદી માટે લોકોને હીદાયત અય એવી વાએએ કરવી લોકોને સારી લાગે અને તાહ વાહ કરે અને તેનાથી ગુરુસે ન થાય અને તેનાથી રાજી રહે એવી વાએએ કરવી નહીં, જે તેમ કરે તો મતલબી વાએએ થઈ, તેમાં પ્રુદાની પ્રુદાનું કારણ રહું નહીં.

નાજી કહે છે કે આ જ્યાન લખ્યું છે તે મેઝરાગુરુસઆદહમાં છે ન કે મારા તરફથી થાયું છે, જેમકે તેની અસલ કારસી ઇબારત નમુના તરીકે વાંચો “પસ ફર મીસલે રોઝગારેમા બાયદ સઈ દરબયાન અસબાએ ખાફ નમુદ, વમરદુમરા અઝ અઝાએ ઇલાહી તરસાનીદ, નઈકે કન્દ અઝ મવએઝા દસ્ત આગુરદને દીલે મરદુમ બાશાદ, વ અરમદારત આફરીનો તહસીન અઝઘશાન” વીંવીં તો એવી મતલબી વાએએ કરાને લોકોને તથા પોતાને હલાકતમાં નાખે નહીં, પણ જ્યાં એવા લોક ન હોય, બલકે ગુનાહોને તરફ કરતા હોય વાજેખાત બગ્નવી લાવતા હોય અને રહમતનું જ્યાન કરવાથી ગુનાહો કરવામાં હીમ્મતવાન થતા ન હોય એવી જગ્યોએ અલખતતા શક નથી કે પ્રુદાના બંદાઓને તેની રહમતનું જ્યાન કરીને ઉમ્મેદવાર કરવા તે અફઝલ અને અવલા છે કેમકે ખાફ અને બીકથી જે ઇબાદત થાય તેના કરતા ઉમ્મેદવારી અને રજાથી થાય તે બેહતર છે, અને પ્રુદાની દરગાહને વધારે મોકરરબ બદો એ છે કે જે તેને વધારે દોસ્ત રાખે છે, અને દોસ્તી ખાફથી થતી નથી પણ રહમત અને ઉમ્મેદથી થાય છે, અને એજ કારણથી પ્રુદાએ એક કામને પ્રુદા સાથે બદગુમાની રાખવાથી ઇપકો આપ્યો, અને એ વીજેની હદીસો આગળ જ્યાન થઈ છે જેમકે અખબારમાં આવ્યું છે કે પ્રુદાવદે કરીમે હૃં દાઉદ અૃં ને વહી કરી કે જે કોઈ મને દોસ્ત રાખે તેને દોસ્ત રાખ, અને લોકોને મારા દોસ્ત કર, અરજ કરી કે પરવરદીગારા લોકોને તારા દોસ્ત કેવી રીતે કરે ? જવાબ મળ્યો ગારા એહસાન મારી બક્ષીસ મારી નેઅમતો અને મારી બલાઈ તેઓને યાદ અપાવ. લખે છે કે એક બુઝુરગવાર હમેશા લોકોને પ્રુદાની રહમતનું જ્યાન સંભળાવતો અને તેઓને ઉમ્મેદવાર કરતો, જ્યારે તે મરી ગયો તો તેને કોઈએ સ્વપ્નામાં જોયો, તેણે કહ્યું મને પ્રુદા પાસે લઇ ગયા, તે વખતે મને પુછ્યું શા કારણથી લોકોને રહમતનું જ્યાન સંભળાવી ઉમ્મેદવાર કરતો હતો ? મેં અરજ કરી કે મેં આલું કે લોકોના દીલમાં તારી મોહબ્બત પૈવરત કરે, આ સાંભળીને પ્રુદાએ કહ્યું મેં તને બક્ષી આપ્યો, હાસલ કલામ ખાફ કરતા રજા અને ઉમ્મેદવારી અફઝલ છે, પ્રુદાની મોહબ્બત તેની રહમતના સબબથી થાય છે, ન ખોશથી, પણ લોકોમાં અને ખાસ કરીને આ ઝમાનામાં ગુનાહોના ગાંસડા બંધાય છે મગરરી બેશુમાર છે તો તેઓના હાલ માટે વધારે સલાહ કારક ખાફ છે કે તેઓને ગુનાહ તળસી ઇબાદત અને નેફ કામો તરફ દોરે એટલો ખાફ બતાવવો જોઈએ, અને એ મરવાનો વખત થવાની પહેલા સુખી છે, પણ જ્યારે મરવા પડે ત્યારે તો પ્રુદાની રહમતનો ઉમ્મેદવાર કરવો જોઈએ કેમકે ખેફ છે તે અમલનો આપુક છે, અને મરતી વખતે આપુક કામનો નથી કેમકે એ વખતે કોઈ અમલ થઈ શકતો નથી, અને ખેફ બતાવ્યાથી પ્રુદાની મોહબ્બતમાં ઘટાડો થાય છે, અને જરૂર છે કે પ્રુદાની મોહબ્બતમાં દુન્યાથી કુચ કરે, કે લેથી તેની મુલાકાતનો શોખ રહે.

ફસલ ૨૯ મી, ખાદુ અને સમ મેળવવા વીશે.

ન્યારે તને ખબર પડી કે ખાદુ અને રત્નથી ઘણા શાયદ છે, અને તેના પુણ્ય કેના કેવા છે તે પણ સમજ્યો, તો હવે જાણકે રત્ન મેળવવા ચાહનાર આથી પહેલે આવી ગયા મુજબ ઉમ્મેદની બાબતોમાં વીચાર અને શીકર કરે અને ઉંચા મનથી નહીં પણ શાંત મનથી ઉંડા વીચાર કરી દીલમાં નકશ કરી લીએ, અને વારંવાર એજ ખી-વાલ કયાં કરે, અને ખુદાએ પોતાના બંદાઓને દુન્યામાં જે બેશુમાર નેઅમતો આપી છે તેના ઉપર ધ્યાન કરે, એટલુંજ નહીં પણ બંદા માટે દરેક જરૂરી ચીજ તેણે મવજુદ કરી આપી છે એટલે સુધી કે જે ચીજ કોઇકજ વખતે કામ આવે છે તે પણ બનાવી છે, એ છતાં કે દુન્યા આરામ અને શહતની જગ્યો નથી, તે હમેશા માટે નથી, તો આ નાપાયદાર દુન્યામાં ખુદાએ બેશુમાર નેઅમતો આપી, અને બંદાઓનું એ ચીજો વીના કામ અટકાવી રાખતું તેણે પસંદ કર્યું નહીં, તો જે અબદુલ આબાદ કાયમ અને દાયમની જગ્યો છે ત્યાં કેવી રીતે તે પોતાના બંદાઓને મહરમ રાખી જોઇતી ચીજ માટે તડપાવશે ? એ છતાં કે તે તો ખાસ મેહરબાની અને એહસાન કરવાની બલકે રહમત અને બક્ષીશ કરવાની જગ્યો છે, જેમકે તેણે ફરમાવ્યું છે “સખકત રહમતી અલાગઝબી” એટલે મારી રહમત માગ ગઝબ ઉપર વધી ગઈ છે, દુન્યામાં અટલા અટલા ગુનાહ અને નાફરમાની થાય છે તોપણ તે પોતાની નેઅમત લઇ લેતો નથી તો તે આખેરતમાં કેવી રીતે પોતાનો હીમ્મતનો હાથ ઢુકા કરશે ! એટલુંજ નહીં પણ ત્યાં તો તેની દરગાહ સીવાય પનાહ નથી, તો જાણકે જેણે આવી રોજ અતા કરી બલા-ઓથી નજાત અતા કરી તો તે બક્ષી પણ આપશે એક મુડી દાડકાને બક્ષી આપવા તે તેની પાસે કાંઇ મોટી વાત નથી. અને ઉમ્મેદવારીનું મ્હોટું કારણ તો એ પણ છે કે ખુદા છે જે “ખૈરે મહઝ” છે, એટલે તેમાં ફકત બલાઇજ છે, તેમાં ખુરાઇ નથીજ, તો જેમાં બલાઈ હોય અને ખુરાઇનું નામ પણ ન હોય તો તે બલાઇજ કરે ખુરાઇ ન કરે, અને તે ફેઝ કરવાવાળો સખી છે, તેણે ખલકને એટલા માટે પૈદા કરી છે કે તેઓ ઉપર મેહરબાની એહસાન અને પોતાનો ફઝલ અને કરમ કરે, તો અલખતા ન.ઓ તેને ઓળખે છે એટલે તેની વહદાનીયત એટલે એકપણનો કાએલ છે અને તેના પયગમબરની સલતા કરી છે તેના ઉપર રહમ કરશે અને તેને હમેશાના અઝાબમાં નહીં રાખે.

ફસલ ૩૦ મી, નફસની સુસતી વીશે.

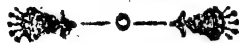
નફસની સુસતી અને કમજોરી તે સીદ્દત ખખીસ અને ખસાળ છે, તે ધનસાનને લાચાર અને કમ હીમ્મત અને આળસુ બનાવે છે, અને તે ડગમગ્યા કરે છે, સ્થીરપણું રહેતું નથી, કેમકે ન્યારે કોઇ એવી બલાકે સુસીયત આવે ત્યારે તે ડગમગે છે, અને એવી સીદ્દતવાળો એવાજ હાલમાં રહે અને તેના દલાજ ન કરે તો પછી જરા જરા બાબતમાં ધબરાય છે અને ડગમગે છે, અને એ સીદ્દતવાળો સીકાની નજરોમાં બેઇજનત કમીલ અને તુચ્છ થઇ જાય છે, અને એવો સખસ મ્હોટા કામથી છેટે ભાગે છે,

હીમ્મતવા કામ કરી શકતા નથી, પુછાવું હરમાનનાં આપને જાણવી જાણનાં અને નાફર-
માનીની જાણતો તથા દેવામાં સુસતી કરી પછાત રહે છે, અને એવું સીધતવાળો મ્હોટા
આલી મરતળા અને દરજાથી મહરમ રહે છે, અને પુરુરગી અને ઇજ્જત નસીબ થતી
નથી, એટલુજ નહીં પણ એવી સીધતવાળા દીન અને દુન્યા અનેમાં જે નસીબ અને
મહરમ રહે છે, અને તેનું દીઠ દરવખત ધરજ્યા કરે છે, અને હમેશા ઝમાનાના બના-
વોથી ડરે છે, દરેક ઘડી ગમ અને બીકમાં ગુજરે છે, તેની તખીઅત નાના બચ્ચા
જેવા હોય છે, અને એવાનો જેવા બીકકણ હોય છે, ખરું પુછે તો એવા શખસે મર-
દના કપડા પહેરવા છાજતા નથી, તે મરદાઈથી છેટે છે, અને અખબારોમાં છે કે મોમીનનો
નફસ બેઝબજતીથી દુર છે, હઝરતે ઇમામે બચ્ચાદરે સાદેક અં ફરમાવું કે પુદાએ
બંદને દરેક કામ કરવાનો ઇખતીયાર આપ્યો છે પણ પોતાને બેઝબજત અને ફરસવા
કરવાનો રગ આપી નથી, શું સાંબળ્યું નથી કે પુદાએ ફરમાવું છે કે “વલિદલાહિલ
ઇજ્જત વલે રમુનેહી વનિસ મોઅમીનો” એટલે ઇજ્જત છે તે પુદા રસુલ અને
મોઅમીનોન માટે છે, તો મોઅમીનો બંદને જોઈએ કે પોતાને બેઝબજત ન કરે, મોઅ-
મીનો પહાડ કરતા પણ વધારે સખત મજબુત રહેવું જોઈએ, કે પહાડ છે તે હથીયારથી
ખોદાય છે અને તેમાંથી કટકો બાંગી શકાય છે, પણ મોઅમીનો એવું મજબુત રહેવું
કે તેના દીનમાંથી એક દરય પણ કાઢી બાંગી શકે નહીં, અને આ અખીસ સીધતનો
ઇલાજ એજ છે કે જે આગળ જાફ અને નામરદીના જવાનમાં થયો.

આ સીધતના મુકાબલામાં જે સીધ છે તે નફસનું પુરુરગ હોવું, અને દ્રઢ મન
અને મજબુત દીલ રાખવું, અને તેની નીશાની એ છે કે ઇનાસાત ઉપર કાંઈ મુસીબત
સખતી કે બધા આવે તેના ઉપર સચર કરી સાખી. કદમ રહેવું, અને ખડની સળીને
જે જે તરફ હવા લાગે તે તે તરફથી નમી જાય છે અને હલવા લાગે છે તેમ દીલને
રાખવું નહીં, અને લોકડી તથા હંદરની પેડે કે જગત અખડાટ થાય કે બાંગી જાય છે
તેમ ન કરવું, બલકે પહાડની જેમ દ્રઢ રહેવું, કે પહાડને જુને તે તરફથી ગર્મે તેટલી
હવા આવે કાંઈ પણ દરદારનથી તેમ મજબુત રહેવું, અને શેર ગમે તેવા હયવાત
સામે હમલો કરતા પાછો હઠતો નથી તેમ શેરની જેમ કવી અને મજબુત હીમ્મતવાન
રહેવું, હદીસોમાં છે કે મોઅમીનો છે તે રોઅય અને દમદમાવળો અને ઇજ્જતદાર છે, એ
સરવે મોઅમીનો દીલ મજબુત અને આલી હીમ્મત હોવાથી છે, હઝરતે ઇમામે મોહમ્મદે
જાફર અં થી મરવો છે કે મોઅમીનોને પુદાએ તથા ખીલઅત અતા કરી છે ૧-દીન
અને દુન્યામાં ઇજ્જત, રન્દીન અને દુન્યામાં રસ્તગારી અને ફતેહમંદી. ૩-ઝાલીમ અને
ગુનાહ કરનારાઓના દીલમાં તેનો રોઅય ખેસી જાયો. જ્યારે એવી આલી હીમ્મતની
સીધત હારીન થાય ત્યારે તેની સામે ફકારી અને અમીરી વીં વીં સરખું દેખાય છે,
તે દુન્યાના લોકોની દોસ્તીથી ન-નાખુશ થાય છે અને તેઓની દુશમનીથી ન-તારાજ થાય
છે, દુન્યાદાર તેની તારીફ કરે તો પણ કાંઈ નહીં મઝીમ્મત કરે તો પણ કાંઈ નહીં, ન-
તારીફથી ખુશ થાય છે ન મઝીમ્મતથી નારાજ થાય છે જનાએ અમીરસ મોઅમીનોન
અં ફરમાવું કે અગર તમામ દુન્યાના લોકો તલવારો ખેંચી હારદોર આવીને મારી
સામા ઉભા રહે તો પણ મારા હાલમાં એક વાળ બરાબર પણ દરક નહીં આવે, જેને

આ સીદ્ધત મળી છે તેની સામે બીજારો તંદુરસ્તી મરવું જીવવું, સરખું જ છે તેમાં કોઈ ફરક નથી અને દુ-યાના ફેરફારથી અને મનમુસીબાતથી તેઓના હાલમાં ફરક આવતો નથી, અને આ સીદ્ધત ફરેક જણ મેળવી શકે તેવી નથી, તે એવો અશ્વમે વધી કેળવે તે, પીએ, એ એવો પરદો નથી ફરેક તેની આતરાહ ફરી શકે, તે એવું મયજન છે કે બહુજ હીમ્મતવાન, પહેલવાન સીરાય બીચુ કાઢે ત્યાં જઈ શકે નહીં, તે એવું જંગલ છે કે શેર દીલવાળા નામદાર સીરાય બીચે કાઢે તેમાં કદમ તાપી શકે નહીં, એ કોઈ રહમત નથી જેવી તેવી વાત નથી વરસોના વરસ એવી સીદ્ધત મેળવવા જોઈએ, હાસલ કસામ આ સીદ્ધત હાસિલ કરવા માટે આખાળ જે શુભઅત અને બહાદુરી મેળવવાની બાબતો બ્યાન થઈ તે સુખ્ય આગલ કરે તો મળી શકે છે.

કચ્છના ડા. મી. નાહીમતી વીરો.

જાણવું જોઈએ કે નાહીમતી પણ પુરી બહા અને ખરાબ અને બદતર સીધત છે, અને નાહીમતીથી મતલબ પાછળ દહવું નજીવી બાજતમાં જીવ નાખવો, મહોટી હીમત ન રાખવી વીં છે, અને આના મુકાબેલમાં ઉમદા અને સારી સીધત આલી હીમત છે, કે મહોટા મહોટા મરતણા અને દરજ મેળવવાના કામ કરવા, અને તેમજ હલકા અને તુચ્છ કામ મુકી દઇ મહોટા મહોટા કામ કરવા, તો જેની આવી હીમત હોય તે નજીવી બાજતમાં ધ્યાન આપતો નથી, અમે નજીવા નફા તરફ નજર કરતો નથી, અને દુન્યાની નજીમી ફના થનાર બાજતો તરફ લક્ષ આપતો નથી, અને જ્યારે કેઇ મહેલુ કામ કરવાનો ઇરાદો કરે છે ત્યારે વચમાં કાંઈ નડતર આવવાથી હારતો નથી, બીહામણી ચીજોથી ડરતો નથી, દુન્યા અને તેની અંદરની ચીજો તેની સામે હીય અને તુચ્છ છે, અંમને લમતી લીજતો તેની સામે કાંઈ કંઈ રાખતી નથી, તે માત્ર મળવાથી ખુશી થતો નથી અને માત્ર જવાથી ગમગીન થતો નથી, અત્રી આલીહીમતી સીધત વાળો જ્યારે કાંઈ કામમાં મશયુક થાય છે અને તે રસ્તો લીએ છે ત્યારે વચમાં ગમે દેવી નડતર આવે તોપણ એ કામ પાડુ મુકતો નથી નખતની પરવા રાખે છે ન માથાની સલામતી આહે છે, ન તલવારથી ડરે છે ન ખજરથી ધાંહે છે, અને તે તો એમ કહે છે જેમકે શેખર છે કે—

દસ્ત અઝ તલિળ નદારમ તાફામે મન ધર આયદઃ

યાજ્ઞત રસદ જાજતાં યાજ્ઞત જેવન જર આપદ#

જમારે આ સીદ્ધા કરાવતે દરજે પ્રહોત્રે લાવે એ શખસ જે સાક્ષી મતલબ
ચાહશે તે મેળવી શકશે, અને હકીકી હમાન તોને મળશે, અને તે મરવા માટે તરબાર
પણ થશે, બલકે તે એવે દાજે પ્રહોત્રે કે જેમ આખાશરમાં વારીદ થયું છે કે "મિલક"
ના તોહફા કરતા બીજે કાઈ તોહફા તે પસંદ નહોં કરે, અને તેની પુરાહાણી અને
રંગમંદી એજ છે કે આએકાબી દુનિયામાંથી અઢ નીકળી જાય, અબી સીદ્ધવાળો શખસ
હરગીઝ પોતાને હલકા કામમાં નાખવામાં રાજી થતો નથી, જે સખસ છે જેમ કરવામાં
હીમ્મત અને કાથીસ કરે તે કામ થઈ જાય, ખુદ દરમાવે છે કે જે સખસ અમારા

કામમાં દેશીય કરે છે તેને અમી રસ્તો બતાવોએ છીએ અને હીલપત કરીએ છીએ તો જે કોઈ ચીજની ખોજ કરે છે તે મેળવે છે.

“નાહી” અરજ કરે છે કે આમાં આવ્યું કે મનકુર સીધતવાળાની સામે મોત કરતા વધારે જીવો કોઇ હદીયો નથી, તો તેથી આપણે જરા અજાણ થઈ કે મરવું કેને સાઈ લાગે ? પણ જો જોડો વીચાર કરીએ તો જેઓએ આ દુન્યામાં આવી નેકીયો અને પરહેઝગારી કરી છે તેઓને મરવું બહુજ વધારું લાગે તેમાં નવાઈ નથી બલકે જીવવું બહુજ લાગે તે નવાઈ અને અજાણની વાત છે, જેમકે કોઇ શખસ મુસાફરીએ ગયો અને ત્યાં કમાઈ કમાઈને પોતાના ઘરે નાણું મોકલતો ગયો હવે આઠ દસ વરસની મુદતમાં બેચાર લાખ રૂપિયા કમાણો અને તે સરવે દેશનાં મોકલી આપ્યા, દેશમાં તેના બાપે સારા સારા મકાન બાગ બગીચા બનાવી તૈયાર કર્યા, હવે આ શખસનું દેલ એમજ ચાહવાનું કે હવે પરદેશ રહીને હાથવેગ કરીને શું કરું ? હવે તો મારો બાપ જલદી અહીંયાનું કામ ઉપાડી લઈ દેશ તરફ ખેલાવે તો ત્યાં જઈ બાકીની જીંદગી એશ અને આરામમાં ગુજરી, ને રાત દીવસ પોતાના બાપના કાગળની વરસદની જેમ રહી જોવાનો કે કપારે મને ખેલાવે અને કપારે જઈ, અને બપોરે તેના બાપનો કાગળ આવે ત્યારે એકદમ જવાની તૈયારી કરવાનો અને ચાર દીવસનું કામ એક દીવસમાં પુરું કરી જટ રવાના થઈ જવાનો, સાંના તેના દોસ્ત ખીરાદર એ વખતે તેને કહે કે બાઈ સાહેબ પાંચ દસ દીવસ પછી જજો તો તે કદી રાજી નહોં થાય, તેમજ જેઓ ખુદાના ખાસ ખંદાંછે અને તેઓ આખેરત માટે નેકી કરી કરીને ત્યાં બેગુ કરે છે અને દુન્યામાં જીવ લગાડતા નથી તેઓ તો રાત દીવસ એજ રહી જીવે છે કે ખુદાએતઆલા કપારે હજરતે મલેકુલમાતને ખેલાવા મોકલે કે અહીંયાની જાનલ અને બલાથી મુક્ત થઈ આખેરતમાં જે હમેશાનું એશ આરામનું ઘર છે ત્યાં જઈ, તો અવા અવા દાખલા અને દલીલો વાંચી વાંચીને અને સાંભળી સાંભળીને આપણે ધરડા થવા આવ્યા તો પણ ગદ્ગદતની ઉંઘમાંથી આંખ ઉઘડતી નથી હાય દુન્યા વોગ દુન્યા રહ્યા કરે છે, તે તો દીક જીવ હલાલનું મજે કે હરામનું પોતાનું મજે કે પારકું વ્યાજ લેવું પડે કે દેવું, તેનો કાંઈપણ ખીયાલ ન કરવો તે આપણી કેટલી જીલ છે ? એક બારગી એમ ધારીએ કે આપણાથી એની પરહેઝગારી થઈ શકતી નથી કે આખેરતને વળગીએ અને દુન્યાને તદ્દન તજી દઈએ તો એટલું તો બને કે એટલું પણ નહીં ? કે કોઈ ઉપર હુમલો ન કરીએ, હરામનો માલ હેંચા નકરીએ ઝીના ન કરીએ, શરાબ ન પીઈએ, નમાઝ પડીએ, રોઝા રાખીએ, હજ કરીએ, ખુમસ અને ઝકાત આપીએ, તો બપોરે આ છેલ્લા દરજની હલકામાં હલકી પરહેઝગારી છે તે પણ ઇખતીયાર ન કરોએ તો શું જાનલ તે દાદાનું ઘર છે ? કે વારસામાં મળશે ? જરા હુસેન શેહના વાલકેસરના બંગલામાં કોઈ જાએ જોઈએ ! ! કોઈ પેસવા પણ દીએ છે ? !!! દરવાજામાં દાખલ થવાજાએ કે ભઘ્યો એક ધકકો મારીને કેશે ઓ પાગલ કહાં જતા હૈ ? ખડા રહ કામ હોતો જતા મૈ શેહકો ખબર કહું, તે કહે અરે ભઘ્યા હમારેકુ આ બંગલામાં જાનેકુ દે હું જરા મેવા ખાવા અને આશામ લેનેકુ જાના ચાહુ છું, આ સાંભળીને ભઘ્યો કેહશે ઓ ભઘ્યો તુ કોન હૈ ? કયા તેરે દાદાકા બંગલા હૈ ? જા જા નાહકે માર ખાએગા.

ફસલ ઉર મી બેગૈરતી અને બેશરમી વીશે.

“બેગૈરતી” અને “બેહમીયતી” (બેશરમી વીં) બહુજ ખરાબ અને બુદ્ધિમત છે, અને દીન, માસ, અવસાદ અને ઇર્શુતની હીકાજત કરવી જોઈએ તે ન કરતાં તેમાં સુસતી કરવી અને બેપરવાઈ કરવાથી આ બાબત બને છે, અને આ સીધત ધણીજ હસાક કરનારી અને ખળીમ છે, અને ઘણુંકરીને એમ પણ થાય છે કે એ સી- ફત વધીને “ફરયુસી” (ભડવાપણું) ને દરજે પહોંચાડે છે, અને હજરતે રમુસે ખુદાસં દરમાયું કે બેગૈરત માણસનું હીક નીચું છે, અને દરમાયું કે અંગર કોઈ શખસ પોતાની સ્ત્રીથી એવું કામ જુવેકે તે શરમ ભરેલું હોય તે છતાં ગૈરત ન કરે તો ખુદા એક “કુ-દુક” નામના મુરગને મોકલે કે તે તેના દરવાજા ઉપર ચાળીસ દીવસ સુધી બેસે અને ફરયાદ કરે કે ખુદા “ગયુર” (શરમવાળો) છે અને દરેક ગૈરત (શરમ) વાળીને હોસ્ત રાખે છે, અને તે પછી એ શખસ ગૈરત લાવે અને ગૈરતથી ઉલટું કામ તરક કરે તો હીક, અને એમ ન કરે તો તે મુરગ ઉડીને તેના માથા ઉપર બેસે છે અને તેની આંખો ઉપર પોતાની પાંખો મારીને ઉડી જાય છે, તે પછી તેમાંથી ઇમાનની “ફુલ” નીકળી જાય છે, અને મલાએક તેને “ફરયુસ” કહે છે, હજરતે અમીરક મોઅમેનીન અં નમારે ઇરાકમાં હતા ત્યારે દરમાયું કે અએ ઇરાકના લોકો મેં સાંભળ્યું છે કે તમારી ઝોરતો રસ્તામાં ચાલતાં મરદો સાથે “મુદાફા” કરે છે એટલે રસ્તા છુટો થવા માટે ખમાને ખજો અથડાવીને ચાલે છે, તો શું એ બાબતથી હયા (શરમ) કરતા નથી? વળી દરમાયું હયા નથી કરતા ? અને ગૈસ્ત આણુતા નથી ? કે તમારી ઝોરતો બજારમાં જાય અને મારગ મળવા કુફરાનો સાથે ખભા અથડાવે.

નાજની કલમ જરા ચાલવાની રગ્ન માગે છે કેમ મારા પ્રીય વાંચક સાંભળ્યા ? કે ઇરાકવાળાની ઝોરતોમાં ચાલતાં મારમ મળત મારે મરદોને અથડીને ચાલતી હતી તેથી હજરતે કેવી બાબત દરમાવી ? આહ આહ આ ઝમાનાના રંગને તેઓ જુવે તો શું દરમાવે ? બસ પરદે તે શું ? પરદો શામાટે ? શું ઝોરતોને પરદો શામાટે ? શું ઝોરતોનો જીવ તહી ? તેણીએ શું ગુનાહ કર્યો ? ઝોસ્ત પરાયા મરદના હાથમાં હાથ આપે તેમાં શું થયું ? તેમજ પરાયા મરદ બેગી સામી બેસીને પાના રમે તેમાં શું ? જન્મ હસી મશકરી હાથના ચાળા કરે તેમાં શું બગડી જાય ! દુન્યામાં શામાટે આવ્યા છીએ ? દુન્યામાં આવીને મોજમુલક પણ કરી ન લાવ્યો ? અપણી ઝોસ્ત ખુબખુરત છે તે આપણા હોસ્તો જોવે તે કેટલા ખુબ થાય ? આપણા કેવાં વખાણ થાય ? અહા ! હા !! હા !!! હાણુની ઝોસ્ત તો પરી જોવી છે, અરે તેણીને જોઈને ચંદ્ર પણ શરમાઈ જાય, એવી વાતો જોયા વગર ક્યાંથી થાય ? તેણીની ચાલ અને રીત બહુ જ મરદો અને ઝોરતોને પસંદ હોય તેને ઉલેજન આપવાર એક નહીં એકથીસ, અને ઝોસ્તમાં મુકે પાછા શખસનાસાત અને તેણે બસમ બશકર ! હોય પછી તો જો- પછી શું ? અમારે અમે અહીં બસતોને પસંદ કરતા જણાવ્યોને બસમમ લાવવાઈ કહે અને તે જણે પણ કે બસમમ હા છે પણ તેની સાથે એ પણ સમજે છે કે જો

ઈસલામની તાબેદારી કયુસ કરી કે અચી અચી મોજમમલ કરવાની બંધી થશે અને સુ-
ખીયો જીવનમાં પડશે તેથી ઈસલામથી છેડા બાગે છે, જે તરીકે હસવા મશકરી ક-
રવાનો અને એક ખીજની ઓરત સાથે રમવા ખેલવાનો નીકળે તે બહુજ જલદી પસંદ
પડી જવાનું કારણ એજ છે કે તેમાં આઝાદી છુટાપણું અને દીક્ષપસંદ બાબતો થઈ
શકે છે, અને ઈસલામ વળી શીઆહ મઝહબમાં કાબલ થયા કે હસવા મશકરી કરવાને
બદલે ગમી ગમી અને ગમીજ કરવાનું રોવા અને કુટવાનું મનપસંદ બાબતોને તજી દે-
વાનું છે. વળી એક નહીં હજારો ચીજોથી પરહેઝ કરવાનું, તેવો મઝહબ કયાંથી પસંદ
આવે !!! શીઆહ મુસલમાન થયા કે નમાઝ પડે, જે નહીં પડે તો સખત ગુનાહ
ગણે. ખુમસ ઠાઠો, હજ કરો, ઝકાત આપો, હલમ સીખો, ઓરતોને પરદો રાખો, જેઠકે
દેર સાથે તડાકા ન મારો, ખીચારીએ સાડાખસો રૂપીયાનો દરેસ અને સાડાએ હજરના
દાગીના વળી માથા ઉપર પ્હેરવા મોતી જડેલી ઝમણી કરાવી હોય તે પેહરી બપડો મારી
ચાદર વીના રસ્તામાં ચાલવાની મનાઈ, હાથ હાથ ગઝબ થઈ જાય ના ! કે અવો બપડો
ધુપારી દેવો અને કાળી ચાદર નાખવી !!! બ્યાજ ખાવું નહીં, હીંદુનો મસકો, પારસીના
કેક, હીરસ્તાનના પાકે, અંગરેજના ખીસકુટ, ધરાની (પારસી)નો ચા, ડ્યુકની સોઝા, મથુરાના
પેંઝા, સુરતના કંદોઈની ખરદી, ખંભાતના કંદોઈની સુતરફેણી, મુંબઈના કંદોઈનો બદામી
હસવો, જાફરાબાદના કણ્ઠીનું ધી, મોરીસના ફીસ્તાન ધોળીના સ્ત્રી કરેલાં કપડા, બુટલેક્ષની
ચાંપ, ફીસ્તાન ખુવાના હાથનો પાણીનો ગ્લાસ, સુરતનો નીરો, લંડનના ખુટ. આફ્રીકાના
ગેંડાના ચાંબડાની લાકડી, એવી એવી ચીજોને તજી દેવી પડે, હાથ હાથ એટલુંજ નહીં
પણ છોકરાના વીવા કરવા હોય તો નાચ ન કરાવવો, પાતરોને ન લાવવી, શરાબ અને
કયાગ ન ગેડાડવી વાળ ન વગડાવવા, ગીત ન ગવરાવવાં, એતે વીવા કે ધરધરણુ!!!!
વળી ઓછામાં પુરં વેવાણુ સાથે જરા ઠૂકા મશકરી પણ ન કરવી, સાળી તે અરધી બા-
ઈડી જેવી તેને બેન સમાન સમજવો, હાથ ગઝબ કેટલો બંધી બંધી અરે કાંઈ હદ છે?
અરે એટલેજ ખુટકો નથી એતો ન કરવાની બાબતો પણ કરવાની તો સાંભળો કે મલ-
લીસમાં જવું. ત્યાં જઈને રોવું, ગમ કરવો, મોહરમમાં છાતી કુટવી માતમ કરવું, સોગ
રાખવો, ઓલમા અને સાદાતની તાર્કીમ કરવી, ખુદાના ખાદ્યી રોવું, ગુનાહથી તોળા
કરવી, અરધી રાત્રે ઉઠીને વજ્ર કરીને નગાએ શય પડવી, ઉજાગરા કરવા, માહે રમઝાનમાં
રોઝા રાખવા.

હવે હે સાહેબો વીચારો જરા ધનસાધ કરો કે જે મઝહબમાં એવો એવી બંધી
અને એવી એવી સખતી હોય તે દીક્ષ કેમ કયુસ કરે ? મન કેમ રાજ થાય ? તે કેમ
પસંદ આવે ? અને જ્યાં એવી એવી બંધી ન હોય સંપુરણ આઝાદી હોય ત્યાં જવા
દીક્ષ કેમ ન લેવાય ? પણ જે ઉંડો વીચાર કરે અને શયતાનનો દુરેખ ન ખાય તો
સગજે કે રંજ ખેંચ્યા શીયામ ગંજ મળતો નથી. દુન્યાની દોલત માટે કેટલી કેટલી
સખતીયો વેઠીએ, ધરખાર બાકબચા સગાજાલાને મુકી જગનીઆર દરયાપાર જાવનું જે-
ખમ ખંડીને જઈએ પાંચ સાત વરસ મુસાફરીમાં રહીએ, તારે બે પિસા મેળવી શકીએ
છીએ, તો જે કાયમ અને દાયમની હમેશાની જાતીદાની દોલત કે જેને જન્મતા કહીએ
છીએ તે શું રસ્તામાં પડી છે? તે મેળવવા માટે સંકેટો અને દુઃખ ઉપાડવાં ન જોઈએ,

તે મેળવના શુ તકથી ન પડે ? હાથ અરસોસ આ ઝમાનાએ તો મજબૂ કરી નાંખ્યો છે, અરે અવી અવી વાતો સાંભળે કાણુ? અરે વાંચે કાણુ ? અવા માસીકા અને કીતાબોને દુશમન કરતાં ખરાબ અરે સાંપ કરતાં પશુ બહાર સમજે છે, અને છેડે બાજે છે, અને ઇમાનને ખલલ પહોંચાડનારને માન સાથે બમણા ત્રણગણા પૈસા ખરચીને છાતી ઉપર સખી ચસમા લગાડીને વાંચે છે ! ખૈર હિન્દી અલ્લાહ કાલે કયામત થશે ત્યારે ખખર પડશે કે રાહેનગતથી ભાગતા નહતા બલકે જન્નતના રસ્તાથી ભાગતા હતા, વળી કોઇ નુકતે ચીનને બોલવાની બારી ન રહે તેથી અરજ કરું છું કે રાહેનગતથી ખાસ આ માસીકેનેજ ન સમજાવે અરે જે કોઇ કીતાબ કે રીસાલો કે મજલીસ કે હીદાયતની બાબત હોય, મતલબ એ કે દીનદારી મળતી હોય તેવી બાબતથી ભાગવું તે જન્નતના રસ્તાથી ભાગવા સમાન છે.

જાણવું જોઇએ કે મજકુર બેગેરતીની સીદ્દતથી ઉલટી જે પસંદ કરવા લાયક સીદ્દત છે તે ગૈરત અને હમીયત છે, અને આ સીદ્દતો શુભઅત બહાદુરી અને નફરની કુવ્વતથી હાસીલ થાય છે, આ સીદ્દત ઊંચા ફરજની અને વખાણવા લાયક છે, અને જેમાં આ સીદ્દત ન હોય તે મરદોના ટોળામાંથી છેડે છે, અને તેના માટે નાગરદ કહેવું ઘટારત છે, હાં ઇમાને જાઅરે સાદેક અં હરમાવ્યું કે ખુદાવંદે તઆલા "ગાયુર" છે અને ગૈરતની સીદ્દતને દોસ્ત રાખે છે, અને તેણે જાહેર તેમજ છુપા જે ખરાબ ન હોય તા ફત્વેને હરામ કર્યા છે, તે તેની ગૈરતનું કારણ છે.

હવેનું સમજવો કે હમીયત અને ગૈરત એછે કે ઇનસાન પોતાના દીન અને ઇમાનને બાલાદને માલને અને ઇર્જીને સાંચવે અને તેની નીગેહબાનીકરે, અને મજકુર દરેક ચીજને સાંચવવા માટે જુદા જુદા તરીકા અને જુદી જુદી રીત છે, અને ગયરતવાળો છે તેએ તરીકા અને રીતથી ઉલટો ચાલતો નથી.

૫-દીનમાં હમીયત અને ગયરત એ છે કે અમર કોઇ દીનમાં બીદઅત કરે તો તેને રદ કરવામાં કોશીશ કરે, અને જે દીનમાં હલકાઇ નાંખે તેને હલકો કરવામાં કોશીશ કરે, અને જે બાતીલ અને ખોટો દાવો કરે તેને ફેફે કરવામાં કોશીશ કરે, તેમજ દીનથી ફરી જાય તેના માટે શરાએ જે હુકમ આપ્યો હોય તે યુજબ અમલ કરવામાં કોશીશ કરે, અને દીન ઇસલામને વધારવા હલાલ અને હરામના મસાએલને સીખવાડવામાં કોશીશ કરે, અને અઝ્ઝીલીમાઅરફ તથા નેહીઅઝ્ઝમુનકરમાં સુસ્તી ન કરે, અને જેઓ જાહેરમાં યુનાહ કરેછે તેઓ સાથે દોસ્તી ન કરે, અને જરૂરત માટે તેઓ સાથે મેળાવટ રાખે તોપણ દોલમાં તેઓ ઉપર ગુસ્સો રાખે.

આમાં 'બીદઅત'ને દુર કરવાનું આવ્યું તો બીદઅતનો ટુંક ખુલાસો એકે શરામાં જે કામનો હુકમ વારીદ થયો ન હોય તે પોતાની અક્કલથી શોધી કાઢી શરામાં દાખલ કરવો, જેમકે કોઇ કહે કે મોહરમ મહીનો ગમીનો છે અને મોજ મગ્નહનો નથી તો એવો ઠેરાવ કરે કે હમેશા બેકલાક દસ દીવસ સુખી એક પછે ઉઘો રહીને તસખીહ કાઢે કે તેમ કરવાથી સખતી પડશે તેથી વધારે સવાબ મળશે, પણ એવો તરીકો શરામાં વારીદ નથી તેથી તે બીદઅત મખ્પુરો, મતલબ એકે જે શરત અને ટેમ રીત કે મજુબી શરતથી વારીદ થઈ ન હોય તે પોતા તરફથી ઠેરાવવાને બીદઅત કહે છે, હા જે વીરી

હુકમ છે તે કામ મને એટલું વધારે કરી હરકત નથી, જેમકે કુરખાને કરાઈ પડ્યું સંભળાત પડતી વીં

આમાં અગ્રમીલ મઅરફે અપ્યુ તેમાં પુત્રાસો એકે સરામાં જે કામ કરવાનો હુકમ હોય જેમકે નમાઝ પડતી સૈજા રાખવા, વીં વીં તે કાંઈ મોજબીન કરતો ન હોય તો તેને કરવાં હરવું. અને તેહીઅમુનકરથી મતલબ એ કે જે બાબતની સરામાં મનાઈ હોય જેમકે બાજ ન દેવું, ન ખાવું, સરાખ ન પીધી, ઝીના ન કરવી વીં વીં એવી બાબત કાંઈ મોજબીન કરતો હોય તો તેમ મનાઈ કરવી હવે એ બાબતોમાં પણ શરતો છે, કે આપણાં હરવાને માને અને આપણને ઇમા ન પહોંચાડે વીં વીં હરકત ન હોય તો મનાઈ કરે એ પણ પુત્રાની અજાણત અને મહેરબાની છે; હકીકતમાં આપણા મઝહબનો એકએક મસલો ગવાહી આપેછે અને તેના ઉપરથી જણાઈ આવેછે કે આ દીન હક અને ખરો છે. જુવે કે કાંઈનો હક કુખાલોને કે છીનવીને કે ચોરીને કે જુગાર રમી દગાબાજીથી લઈને તેનાં કપડાં કરાવે તો તે પહેરવાં હરામ તે પેહરીને નમાઝ પડે તો નમાઝ બાતીલ, મન્હોસ કરે તો સવાબને બદલે મુનાહ, એવા નાણાથી હજ કે ઝીવારત કરે તેનો સવાબ નહીં મળે, એવા નાણાથી ધર બાંધીને રહે તો તેમાં રહેવું હરામ નમાઝ બાતીલ, સુપહાનસ્લાહ કેવી પાક પાકીજા કરીઅત છે !

૨—ઈઝ્ત, અને ધરમા લોકોમાં ગણિત એ છે કે પોતાના ધરના ભોકાને શરઆતથીજ શરાયી પાવંદીમાં રાખે અને તેમાં ગણલ ન કરે, નામહરમ મરહો બેચાથી પોતાની ઝોરતને મનાઈ કરે, તેજોમે બજાર તેમજ ગલીઓમાં નીકળવાની રજા ન આવે. હજરતે રસુલે ખુદાએ જનાબે ફાતેમા અબ્દુલે પુછ્યું કે ઝોરતો માટે કંઈ ચીજ બેહતર છે ? જવાબ આપ્યો કે કાંઈ મસ્જીદે તેણીઓ ન જુવે, અને કાંઈ મસ્જીદે તેણીઓ ન જુવે, આ સાંભળીને હજરતે પોતાની દીકરીને ખાર કર્યો. હજરતના અસહાબોએ પોતાના ધરની બીતોમાંના બાકાં પુરી નાખ્યા હતા કે ઝોરતો પરાવા મરહોને જુવે નહીં, એક દીવસ હજરતે રસુલે ખુદાસં. ફરમાવ્યું કે જે કાંઈ પોતાની ઝોરતના હક્કને માનશે તેને હુધે મોઢે જહન્નમમાં નાખશે, ભોકાએ પુછ્યું એ કંઈ વાત છે ? હજરતે ફરમાવ્યું ઝોરતો શાદીમાં ગમીમાં હમામમાં હદગાહમાં જવાની રજા મળે અને તેણીઓને રજા આપે અને તેણીઓ નાજુક કપડાં પહેરે, અને મરહો રાજ હોય તેના માટે એ હુકમ છે. જાણવું તેણીએ કે સમિતજામાં આવ્યું છે કે હજરતે રસુલે ખુદા સત ના ઝમાનામાં ઝોરતો પરહો કરી મસજીદમાં આવતીયો હતી અને હજરતે તેણીઓને રજા આપી હતી તો જાણવું કે તે વખતથી ઝોરતોને ખાસ રજા આપી હતી કે હજરત પોતાના ઈલમથી તેણીઓના અહમલને જાણુતા હતા કે તેણીઓ મસજીદમાં આવતીયો કાંઈ ફસાદ નહીં યાજ, અને ખાસ આ ઝમાનામાં ઝોરતોને મસજીદે વીં માં જવાની મનાઈ કરવી ભાગીમ અને વાજીબ છે, બજાર અને ગલી હમામ અને રજા અમતમાં જવાની તો વાતજો ક્યાં ? પણ જે ઝોરતો પુઢી થઈ અહીં હોય અને અસખી થવાની હતી, નીકળી ગઈ હોય તેણી માટે હરકત નથી. હવે હમામે બજારને સાન દેક અં ને પુછ્યું કે ઝોરતો હદવી અને જુરમાની નમાઝ પડવા બાક તે જાણે છે ? ફરમાવ્યું કે નહીં, પણ જે ઝોરત પુઢી થઈ અહીં હોય તે જાણે.

હાલકલકામ ને સખસ આ કાનાની ઝોરતોનો હાલ નુશુલે હોય અને ગેરુત અને હમા સખતો હોય અને તેમાં મરદખની રમ હોય તે તે અલખતા ઝોરતોને રજાહી નગ્યોએ જવાથી અટકવરો, અને પસંદ મરદ તેની ઝોરતને જુવે તે પસંદ નહીં કરે, તેં નમારે ઝોરતને બાહેર નીકળવું વાછળ થાય નેમકે હજ વાછળ થાય. ત્યારે હજની ખુસાહરી માટે વરજખેશીથી જવાની રમ આપે, અને ઇમામેની જીવારત અને મજલીસમાં અને ખાલીમાં જ્યાં ફક્ત ઝોરતોજ હોય અને એવી જગ્યોએ જવાથી કાંઈ ખરાખીનો ખાદ ન હોય તે બાહેર એ છે કે એવે વખતે એવી જગ્યોએ પરજખેશીથી જવાની રમ આપવી જાએઝ થશે, અને ને ખુદીઓ પરાયા મરદો પાસે જતી આવતી હોય તેણીએને ધરમાં પેસવા દેવી નહીં, કેમકે એથી પણ ખરાખીનું કારણ છે “૩” ઉપર આખ સખીને સળગતવાથી આંખ મીથકારામાં ધર વાળી જાય છે, અને હજારો રસુલે ખુદાએ ફરમાવ્યું કે ઝોરતોને બારીયોમાં ન પેસવાદીઓ, તેણીયોને લખતાં ન સીખવો તેણીએને સુતર કાતતાં શીખવો અને સુરએ નુર તાલીમ કરો.

જાણ્યું નેમકે કે ગૈરતખાળ મરદને સખવાર છે કે પેતાની ઝોરતની સામે રાખ્ય અને દખખાથી રહે કે તેણી હમેશા તેનાથી ડરતી અને ખીલતી રહે અને પોતાના નર સખી ખાલીસની પેરવી ન કરે, અને ઝોરતને જરાએ નવરી રેહવાં ન આપે, હજવખત ધરના કામકાજમાં અલવા કાંઈ કામમાં મરાજુજ રાખે, કેમકે અગર નવરી રહે તે શયતાન ખરાખ વીચારમાં ફસાવે છે, અને બાહેર જવા અને રાજ્યગાર કરવા રમત ગમતના કામે જવા લલચાવે છે, અને એમ કરતાં કરતાં ઘણી ખરાખીઓ ઉતપન્ન થાય છે, અને ગૈરતખાળ મરદને નેમકે કે ઝોરતને દરેક જરૂરી ચીજ લાવી આપે. ખોરાકીખેશાકી વીં મારે તરસામે નહીં, કે કાંઈ જરૂરી નેમકે ચીજ તેણીને ન મળે તે ગૈર રસ્તે મેળવવા પ્રયત્ન કરે.

જાણ્યું નેમકે કે ગૈરત અને શરમ બહુજ ઉમદા સારી અને પસંદ કરવા લાયક સીદ્ધ છે પણ તે એ વખતે કે વચલે દરજે હોય તે, પણ તે તેવાં દરખથી વધારે કે ઘટારે થાય તે સારી નથી, હદથી વધીને એવું ન કરેકે પોતાની ઝોરત ઉપર બહુમાન લઈ જાય નક્કમી સખતી વાપરે, અને ખતંગી રીતે તપાસ કરતો રહે એવું ન કરે, કેમકે હદીસમાં વારીદ થયું છે કે ઝોરત છે તે વાંકી પાંસળીની જેવી છે તેને પાંસરી કરવા જહએ તો બાંગી જાય છે, હજારો રસુલે ખુદા સં થી મરવી છે કે ગૈરત અને શરમની કેટલીક એવી જાત છે કે તેને ખુદા અને રહુલ હુદામન રાખે છે, અને તે એકે મરદ વીનાકારજો પોતાની ઝોરત વીશે ગૈરત કરે અને તેણીના લલની તપાસ અને ખોજ કરે તે નાલાયક છે અને શરીરતના તરીકા મુજબ નથી કેમકે એવી રીતે વરતવાથી ખરાખ શુમાનથી ખાલી નહીં રહે, અને એવા શુમાનની શરામાં મજીમત છે. અને સાંજળવા પ્રમાણે આ બાખત શરાની પાયાં પરજખેશ ઝોરત મારે છે કે તેણીનો સાથે એમ ન વરતે.

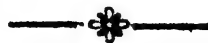
જુ—અવધાનમાં ગૈરત એ છે કે—શુરખાતમાં તેઓના અલખલ તરફ ધ્યાન કરવું, નક્કમ અવધાન સારી પખદામત ઝોરતનું કુખ પીવસવવું, લલખ ખોરાકી ખલસતથી કેમકે અવધાન કુખ પીવરાવે તે દુખ શરાખ ખેસકાથી થયું હોયતો કુખની તાસીરથી જગ્યાની તખી-

અનુમાં ખખાસત પપદા થાય છે, જ્યારે તમીઝદાર થાય ત્યારે નેક લોકોના અદ્ય સીખ-
વવા તેમજ ખાવા પીવા બોલવા ચાલવા સુવા ઉઠવા વીંવીંના આદ્ય સીખવવા, અને
તાલીમ આપવી કે જમણે હાથે ખા, ખાતી વખતે “બીસમીસ્લાહ” કહે, ખેંતાની સામેથી
ખા ચારે તરફ હાથ ન લાંબાવ, બીજની સામેથી ન ખા, ખાતા હોય તેના મોઢા સામે ન
જો, ઊંતાવજો ખા નહીં, લુકમો સારી રીતે ચાવીને ખા, કપડાને બગાડ નહીં, અને બહુજ
ખાવાની અને પેટજ ભરવાની આદત પાડવી નહીં, અને બચ્ચાઓ પાસે વધારે ખાવાની
મજીમત અને થોડું ખાવાની તારીફ કરવી, તેમજ જે કાંઈ મળે તેના ઉપર સંતોષ ક-
રવાની આદત પાડવી, અને એવી હાલતમાં રાખવા કે ખાવા પીવા અને પેરવા બોઢવામાંજ
બેહતરી સમજે નહીં, અને સારો સારો પોશાક પહેરવો શણગાર કરવો રૂપાણું થવું
એવી બાબતોથી છોકરાને અટકાવે અને સમજાવે કે એતો ઝોરતો માટે છે નમરદો માટે
અને અમીરોના છોકરા જે નાજ અને નેઅમતમાં પળાતા હોય એવાની સોહબતથી બચાવે
અને હલકા અને થોડી દીંમતના કપડા પહેરવાની આદત પાડવી, તેમજ સીખવાડવું કે
લોકો તરફ વાંસો કરીને બેસવું નહીં નાકમાં આંગળી નાંખવી નહીં, લોકોની સામેથું કવું
નહીં દાઢીની ગીચે હાથ મુકવા નહીં, આળસ મરડવી નહીં, માથું ઢિંધાડુ રાખે નહીં, સાથે
બેસવાવાળાઓથી નરમાશ અને મીઠશથી વરતવું, સારા શબ્દો બોલવા, ખરાબ શબ્દો
ઝોરવા નહીં, અને યુઝુગોની તાઅઝીમ તવકીર કરવા સીખવવું કસમ ખાવાથી બહુજ
બોલવાથી બહુજ કરવાથી મનાઇ કરવી, તેમજ નકામી વાતો ગાળો ગીત મશકરી ઠૂઠા
વીગેરેની મનાઇ કરવી, અને સમજાવવું કે કાંઈ લેવામાં હલકાઇ અને દેવામાં યુઝુરગી છે,
અને અહકામેદીન એએનેકાદ મસાએલ કુરઆને શરીફ વીં ની તાલીમ માટે લાયક
અને દીનદાર પરફેઝગાર મોઅહલીમને મુકરર કરવો, અને છોકરાને કહેવું મોઅહલીમ મારે
ધમકાવે તે ઉપર અપર કરવી, રડવું અને ફરયાદ કરવી નહીં, કેમકે સખર કરવી તે બ-
હાદુરીનું કામ છે, અને રડવું અને ફરયાદ કરવી તે ઝોરતોની ચાલ થલણુ છે, અને
જ્યારે મદરેસામાંથી આવે ત્યારે તેને રમવાની રજા આપવી કે તે ગમગીન ન રહે, અને
જેમ જેમ સમજદાર અને ઉમર લાયક થતો જાય તેમ તેમ તેની પાસે ખરાબ સીફતોની
મજીમત અને નેક સીફતોની તારીફ કરવી, અને બાલેગ થવાની પહેલે માહે રમજાનનો
કોઇ કોઇ રોઝો રખાવી રોઝા રાખવાની આદત પાડવી, જ્યારે કોઇ સાઈ અને નેક કામ
કરે ત્યારે તેને શાખાશી આપવી અને તેનાં વખાણુ કરવાં અને તેના ઉપર એહસાન કર-
વો, અને અગર કોઇ ખરાબ બાબત કરે તો પહેલે આંખમાર કરવું જાણે કે ખખરજ
નથી અને એ વાતનો ઝીકર પણ તેની સામે કરવો નહીં, અને બીજી વખતે એવું કામ
થાય તો છુપી રીતે તેને ઠપકો આપવો અને ધમકાવવો, અને બાબતે સજાવાર છે
કે અવલાદની સામે પોતાને બેવકાર અને હલકો ન રાખે, અને માને જોઇએ કે અવલાદને
તેના ખાપથી ડરાવતી રહે, જ્યારે વધારે મોટી ઉમ્મર થાય ત્યારે દીનદારી તરફ વધારે
શોખ અપવવો, દુન્યા ફાતો અને હીચછે તે ત્રીશે સમજાવવો, અને જેમ બો તેમ દીનદાર
બનાવવો જાણવું જોઇએ કે અવલાદ પુદાની અમાનત છે, અને બચ્ચાનું દીલ પાક અને
સાફ હોય છે તેને જેવું સીખવે જેવી તાલીમ આપે તેવો અસર થાયછે, માટે તેને બરબાદ
ન કરો બલકે નેક તાલીમ આપો, અને છોકરીને પણ છોકરાની જેમ તરબીયત કરવી,

પણુ જે જે બાબતમાં ઓરત અને મરદ વચ્ચે તફાવત છે. તે ધ્યાનમાં રાખીને ઓરતને લાયકની તાલીમ ઓકરીયોને આપવી, જેમકે ઓકરીયોને પરદા પોશીથી રહેવા હયા અને શરમ રાખવાની તાકીદ કરવી અને આદત પાડવી, જ્યારે આવી રીતનો તાલીમથી ઓકરા હુશીયાર અને ઉમર લાયક થાયતો ઓકરામાટે જોવું કે તે કયા કામમાં દીલ લગાડીને ધ્યાન આપે એમ છે અને કયું કામ તેનાથી થઈ શકશે તે કામ તેને સીખવવું, પણુ જે કામ તેનાથી થઈ શકે એવું હોય તેને મુકી બીજા કામમાં વળગાડવો નહીં, કેમકે તેમકરવાથી મેહનત બરબાદ થશે.

૪—માલ અને દોલમાં ગૈરત કરવાનું છે, જાણવું જોઈએ કે દરેક શખસ દુન્યામાં રહે ત્યાંસુધી માલનો મોહતાજ છે, અને આખેરત કમાવા માટે માલની પણુ જરૂરત છે, કેમકે માચરેફત અને ઇબાદત અંગ સાર અને તનદુસ્ત હોવાથી થઈ શકે છે, અને ઇનસાનની તંન દુસ્તી અને જીંદગી ખોરાકથી છે, તો અક્લ મંદને લાઝીમ છે કે ખોરાકી માટે હલાલ રીતે નાણુ મેલવે, અને નાણુ મળે તેને શરના હુકમ પ્રમાણે વાપરે, અને તેને સાંચવી રાખે, અને દીન તેમજ દુન્યાનો શરા મુજબ હાયદો હોય તેમાં નાણુ વાપરે, નક્કમું અને વાહીયાત કામમાં વાપરે નહીં, મુસતહક નહોય તેને આપે નહીં. અને બઝાઈ માટે પણુ નાણુ વાપરે નહીં, અને બેઈમાન લોકોથી સાંચવી રાખે, અને ગૈરત તો એ છે કે પોતે પોતાની જીંદગીનીમાં પોતાનું નાણુ સારા અને નેકકામમાં વાપરી લીએ, અને વારીસો માટે પાછળ મુકે નહીં, પણુ જે ઓકરો દીનદાર અને નેક હોય તો તેના માટે મુકી જાય કે તે પણુ તેનીજ જગ્યાએ છે અને તેના સચાખના કામમાં તેને ભાગમળશે. તેમજ ઓરત મોજમજ કરવાવાળી અને દીનથી બે પરવા હોય એવી માટે નાણુ મુકી જવું ખરાબ છે, કે તેણી બીજે કશીકરી તેને આ નાણુ ખરચાવે અને બેધડક વાપરે અને મરનારને યાદ પણુ નહીં કરે.

ફસલ ૩૩ મી ઉતાવળ વીશે.

જાણવું જોઈએ કે ઉતાવળ કરવી ખરાબ છે, ઇનસાનના દીલમાં કોઈ બાબત જાય અને તેના પરીણામનું ધ્યાન ન આપે તે દુઃખ મનવાળાની અને કમ હીમ્મતવાળાની નીશાની છે, અને શયતાનનો મોહટો રસ્તો છે કે એ રસ્તાથી ધણુ જીજીને ફરેબ આપે છે, અને હલાકતને દરજે પહોંચાડે છે, હ૦ રસુલે ખુદા સ૦ થી મરવી છે, કે આપે ફરમાવ્યું બહુજ ઉતાવળ કરવી તે શયતાન તરફથી છે, અને શાંતી અને નીરાતથી કરવું તે ખુદાવંદે મન્નાન તરફથી છે; અજમાવામાં આવેલ છે કે જે કામ વીચાર કર્યો વીત્તા ઉતાવળથી થાય છે તેમાં નુકસાન ખમવું પડે છે, પસતાવું પડે છે, અને જે કામ ધીરે અને વીચારીને થાય છે તેમાં પસતાવું પડતુ નથી, અને આસીફતની મઝીમ્મત માટે એટલુંજ બસ છે કે એ સીફતવાળાની કદર હોતી નથી. લોકોની નજરોની સામે બેએતેબાર મુજબ છે, આ સીફત નાખુદ થવાનો ઇલાજ એ છે કે જ્યારે કોઈ કામ ઉતાવળથી કરવા દીલ

આપુ તમારે વીચાર કરવો જોઈએ કે આનું ખરીબુદ્ધ શું થશે ? તેમાં કેવી અને કેટલી ખરાબી છે ? અને અગર ખાબળથી પસંદગી પડશે તો કેટલી શસ્ત્રિંદ્રી ઊપાસી પડશે ? અને જો ધીરજ અને સખરથી પરીણામ તરફ નજર કરીને એ કામ કરીશ તો તેમાં વધારે ફાયદો થશે અને પરતાવું અને શરમાવું નહીં પડે, અને ધીરજ અને સખરની સીધત નળીયો અને અવલીમાઝોની છે, તો દરેક કામ કરવામાં અથવા કાંઈ વાત કરવામાં બોલવામાં પહેલેથી ખુબ વીચારીને કરવું બોલવું, આ સીધત ગંબીર અને દ્રઢ મનવાળા હીમ્મતવાળાનો છે, હઝરતે રસુલે ખુદા સં ની તારીખમાં “સાહેબુલ વેકાએ વસ્સડીનાહ” જણાવે છે, અને અખબારમાં છે કે મોઅમીન છે તે અલખત્તા વહારવાળો હશે, આ ઝોવી સીધત છે કે ધનસાનોની નજરમાં બહુજ શોભાયમાન અને સારી લાગે છે, અને તેથીજ એ સીધતવાળાના વખાણુ અને તારીફ થાય છે, માર્ટે મોઅમીનને સંભવાર છે, કે આ સીધત મેળવે અને જેમ બને તેમ એ સીધતનો આદતપાડે કે તેથી દીન બહીન તે સીધત કામાલ દરજની હાસીલ થાય.

ફત્તલ ઉઠ મી બહુ ગુમાની વીરો.

જાણવું જોઈએ કે ખુદા તથા લોકો તરફ બહુગુમાન (ખરાબ અનુમાન) કરવું તે સીધતે રઝીલા (ખરાબ) માંથી છે, અને તેની ઘણી મઝીમ્મત છે, અને નામરદાઈ અને કમહીમ્મતીયી આ સીધત પેદા થાય છે, કેમકે જે કમ હીમ્મત અને હીચકારો હશે તેને કેમ ખરાબ બાબતને વીચાર થાય કે તરત તેને તેમાં ખરાબ વેહમ થશે, અને કમ હીમ્મતીના સંખળથી એ વેહમ ઊપર આધાર રાખીને બહુગુમાન કરશે અને ખોટા ખીયાલ લઈ જશે. આ સીધત ખખીસા અને બહુજ પુરી છે, ધનસાનને હલાકતને દરજે ખડોંચાડે છે, અને એ સીધતવાળાની નજરમાં જરાક શક કે વહમવાળી બાબત આવી કે તેના ઊપરથી હજારો બાતના તોરોંગ ઊભા કરીને એના એવા ખોટા ખીયાલ અને વીચાર કરશે કે જેની હદ નથી અને જેવીશ શક થયો હશે તેને ચકોન કરીને બેસારી દેશે, ખુદાએ તઆલા કુરઆનમાં ફરમાવે છે, અએ એ લોકો કે જેઓ ધમાન લાવ્યા છે તમો બહુજ ગુમાન કરવાથી બચો અને ધેરહમ કરો કેમકે કેટલાંક ગુમાન એવા છે કે તેથી ગુનાહ થાય છે, અને બીજી જગ્યાએ ફરમાવે છે તમો બહુગુમાન લઈજકને હલાક થયા; હઝરતે અમીરૂલ મોઅમેનીન અં ફરમાવ્યું છે કે તમો તમારા ખીરાદરે મોઅમીન સાથે નેક ગુમાન રાખો અને તેઓથી થતા કામને બેહતર ધારો, અને તેઓથી વાત નીકળે તે વાતથી જ્યાં સુધી તે વીશે સારો ગુમાન થઈ શકે ત્યાં સુધી બહુ ગુમાન લઈ ન જાઓ, મરવી છે કે ખુદાએ તઆલાએ દરેક મુસલમાનના ખુનેને તેની આબરને અને તેના ઊપર બહુગુમાન કરવાને હુકમ કરાવેલ છે, અને બહુગુમાનની મઝીમ્મત મોટે ઝોટલીન વાત બસ છે કે ફત્તલમાજુ ખુન કરવું તેની આબર બરખાદ કરવી એની સાથે બહુ ગુમાન કરવાને પણ ગણાય છે.

ફસલ ૩૪મી નો બદગુમાનીનો બાકીનો અહુરો અહુવાલ.

આ બાબતમાં કાંઈ પણ શક નથી કે જે શખસ બાતીનમાં કોઈ ઉપર બદગુમાન લઈ જાય તેને ખરાબ ગણુતો હશે, અને જાહેરમાં તેને હક્કી નજરથી જોશે, અને તેને જેવું માન આપવું જોઈએ તેવું માન નહીં આપે, અને તેના જે હક છે તે મુજબ વરતવામાં ક્રેતાહી કરશે, અને તેની ગીબત કરવાથી અને જે વીશે બદ ગુમાન લઈ ગયો તે બાબત જાહેર કરવાથી ખચકાતો નથી, અને આવા કારણથી પોતે નકામે હલાકતમાં ફસાઈ જાય છે, અને એ વાતમાં કશો શક નથી કે જે શખસ સુસલમાનો ઉપર બદગુમાન લઈ જાય છે તેનો નફસ ખખ્ખીસ છે અને તેનો અંદરનો ભાગ ખરાબ છે, અને તેથીજ દરેકને પોતા જેવો જાણે છે અને તેની બાતીનની ખબાસત જાહેરમાં આવે છે.

હાસલ કલામ મોઅમીન તો એ છે કે તેનું દીલ બદ ગુમાનીથી પાક અને સાફ હોવું જોઈએ અને પાક તખીબતમાં હમેશા પાક સીફતો અને ઉત્તમ ગુણોજ હોય છે, અને તેથી તે બદ ગુમાન લઈ જતો નથી કુખમાંથી એજ બાહેર નીકળશે કે જે તેમાં બર્કુ હશે,

બદગુમાન લઈ જવાની શરામાં મનાઈ છે અને તેનું એજ કારણ છે કે તે નથી થતુ પણ શયતાનના ફરેબથી, અને બાતીનનો હાલ “અહલામુલગોયુમ” સીવાય બીજો કોઈ જાણુતો નથી, કોઈ દીલ એવું નથી કે બીજાના દીલની અંદરની વાત સમજી શકે, તો એ કેમ બની શકે ? કે જે બાબત ન આંખે જોઈ ન કાને સાંભળી, તે બાબત બીજામાં છે એમ બેસારી દીએ, તો બદ ગુમાન એક એવી ચીજ છે કે જોયા કર્યા વીના બીજા ઉપર અટકળે લાગુ પાડી દેવું, અને તે શયતાની રસ્તો છે, કે તે બદગુમાન શયતાન દીલમાં નાખે છે, તો બદગુમાન શયતાને ખખર આપેલી ચીજ કરી, તો વીચારવા અને ધનસાફ કરવાની બાબત છે કે શયતાન મરદુદ જે વાતની ખખર આપે તેના ઉપર બરોંસો કેવી રીતે રખાય ? ! ! કેમકે તમામ બદમાં બદ તમામ ફાસેકમાં વધારે ફાસેક શયતાન છે, અને ખુદાએ ફરમાવ્યું છે કે અગર કોઈ ફાસેક કાંઈ પણ ખખર લાવે તેને ખરી માનશો નહીં, તો ઈમાનદારને જાએઝ નથી કે તે મક્કબીનની વાતને ખરી માને, અગર બીજા કેટલીક બાબતથી એ વીશે ટેકો મળે તો પણ તેની વાત માનવી નહીં. જેમ કે કોઈ ઝાલીમને ઘરે કોઈ આલીમને જુવે તો શયતાન એવું બદ ગુમાન નાંખે છે કે આ કાંઈ લાલચ અને તમાથી તેને ઘરે ગયો હશે, તો એવું બદ ગુમાન લઈને તે આલીમને ખરાબ ગણુવો નહીં, બલકે સમજવું કે કોઈ મઝલુમની મદદ કરવા માટે તે ઝાલીમની પાસે એ આલીમ ગયો હશે. તેમજ કોઈ મુસલમાનના મોઢામાંથી શરાબની દુરગંધ આવે તો શયતાન ફરેબ આપીને બદ ગુમાન કરાવશે કે તેણે શરાબ પીઈ હરામ કામ કર્યું, પણ ના અએ બાઈબત એવું બદ ગુમાન લઈ નખા, બલકે એવો ખીયાલ કર કે કાંઈ દવા માટે શરાબનો કોગળો કર્યો હશે, અથવા કોઈ એબીજ ખીમારી હશે કે શરાબથી તેનો ઇલાજ કરવો લાઝીમ થયો હશે, હાસલ કલામ મોઅમીનના માલમાં જેવી રીતે હુકમ કરે છે કે જ્યાં સુધી આંખે જોયું હોય અથવા તે શખસે ઇક્રાર કર્યો હોય અથવા

• બે આદીશ માણસે ગયલો આપી હાથ અને હુકમ કરે છે. તેમજ તેના કસ માટે પણ આવી બાબતોથી ખાત્રી થયા વગર બદ ગુમાન લઈ જઈ ખરાબ સમજવો નહીં.

હવે એવો જોગ બને કે કોઈ મોઝમીન વીશે કોઈ આદીશ શખસ કાંઈ ખરાબ બાબત કહે તો તેમાં બે બાબત છે, એક તો એ કે જો તેના કહેવાને ખોટું મानीએ તો તેના ઉપર બદ ગુમાન થાય છે કે હસદ અથવા દુશમની વીન્તા સમજાવી કહેતો હશે, અને તેના કહેવાને ખરું મानीએ તો તે મોઝમીન ઉપર બદ ગુમાન લઈ જવું પડે છે, તો એવા વખતે જુદોજ રસ્તો લેવો કે ન તો આદીશને ખોટો ગણવો ન તે મોઝમીનને ખરાબ સમજવો બલકે એ વીશે તવકકુફ કરવું અને એમ સમજવું કે રખેને તે આદીશની ગફલત અથવા ભુલ થઈ હશે.

જાણવું જોઈએ કે બદ ગુમાન લઈ જવું હરામ છે અને શરાબ મસ્તીમત છે તે અને તેની મનાઈ છે તે એ છે કે તેને દીલમાં રસ્તો આપે અને તે તરફ વલણ કરે, અને તે બદ વાતને પાયાવાળી જાણે, અથવા તેને જાહેર કરે, પણ રકત દીલમાં એવો વીચાર થાય અથવા શક થાય અને તેના ઉપર બાર ન આપે તો તેની હરકત નથી, અને બદ ગુમાન તથા દીલમાં વીચાર થતો એમાં ફરક એ છે કે એક શખસ વીશે કોઈ બદ કામનો વહેમ થયો હવે એ વહેમ થતાં કે વીચાર ઉત્પન્ન થતાંજ એ બાબત ઉપર ધ્યાન ન આપે તેમજ એ વહેમ પડવાથી તેને ખરાબ ન સમજે તેનાથી અણગમો ન રાખે તેની સાથે હમેશની જેમ વરતે તેને હલફી નજરથી ન જુવે તો બદગુમાન કયો નહીં ગણાય, અને જો તેને ખરાબ સમજે તેનાથી અણગમો રાખે તો બદ ગુમાન લઈ ગમે જણાશે, અને તેને દંડ કરવું લાઝીમ છે.

જ્યારે બદ ગુમાન લઈ જવાની સખત મનાઈ છે અને તે હમેશની હલાકતનું કારણ છે તેથીજ શનામાં એવા કામની બહુજ જણાઈ થઈ છે કે જે કામથી તોહમત આવે અને લોકો બદ ગુમાન કરે તે નકરવું, જેમકે હજરતે રસુલે ખુદા સં ફરમાવું કે “ઈતત્તૂ મવાકેઅ ત્તોહમહુ” એટલે તોહમતની જગ્યોથી ખચો, અને હજરતે અમીરલ મોઝમેનીન અં ફરમાવું કે જે કોઈ પોતાને તોહમતની જગ્યોમાં લાવે અને તેથી લોકો તેના ઉપર બદગુમાન લઈ જાય તો તેઓને ઠપકો ન આપે. હજરતે ઇમામે અયનુલ આબેદીન અં થી મરવી છે કે હજરતે રસુલે ખુદા સંની ખીખી સરીયાહ બીનતે હુદાબીન અખતમે હીકાયત કરી કે એક વખત હં રસુલે ખુદા સં મસજીદમાં એમતેકાશ માટે રહ્યા હતા હું હજરતની મુલાકાત માટે ગઈ, સાંજ પછી પાછી આવી, તે વખતે હજરત થોડે છેટે મારી સાથે આવ્યા અને કાંઈ વાનો કરતા હતા, ત્યાં અનસારમાં નો એક શખસ ત્યાં થઈને નીકળ્યો. હજરતે તેને હાંકમારીને ફરમાવું આ મારી ઝોરત સરીયાહ છે, આ સાંભળીને તે શખસે અરજ કરી કે યા હજરત આવી વાત શામાટે ફરમાવી? શુ એ વાતના જોગ છે? કે હું આપ ઉપર બદગુમાન લઈ જાઉં? આપે ફરમાવું ઇત્તિહાસની રગ રગ અને લોહીમાં શખતાન ફરે છે તેથી હું ડર્યો કે તમેને ફરેજ આપીને હલાક કરે, જાણવું જોઈએ કે હજરતની આ વાતથી ઉમ્મતને શીખામણ માટે મ્હોટી બે બાબત છે, એક તો એકે બદગુમાન લઈ જવાથી બહુજ પરહેઝગારી કરવી અને બચવું, બીજી એ કે દરેક જણ જોઈએ

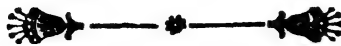
તે હોય અને મને તેવો પરહેઝગાર હોય. બધાં પચગયમબર જેવો હોય તો પણ તેણે પોતાને તોહમતની જગ્યાથી બચાવે. જોઈએ તો જે કાંઈ આવીએ અને પરહેઝગાર હોય અને લોકોમાં મશહૂર હોય કે ધણે નેક છે તો પણ એ વાત ઉપરથી અગર ન થાય કે કાંઈ તેના ઉપર બદલુમાન કરતું નહીં હોય, કેમકે મને તેવો બહુજ પરહેઝગાર અને દીનદાર હોય તો પણ તમામ જણ તેના ઉપર એક સરખી નજરે નહીં જુવે, કેમકે અગર ધણે લોકો તેને જાહેર તેમજ ખાતીનમાં સારો અને નેક જાણતા હશે, અને વહમ પડે તેવા કામ ઉપર નેક ગુમાન લાઇ જતા હશે તોપણ કેટલાક એવા હશે કે તેના એમ શોધતા હશે. અને તેના ઉપર સંપૂર્ણ ખાત્રી નહીં રાખતા હોય અને એવા લોકોને તોહમતની જગ્યાએ મળ્યા કે બદલુમાન લાઇ જતા હશે, અરબીમાં એક શેઝર છે તેનો ખુલાસો એ કે જે દેશના છે તેની આંખ એમ બાળતી નથી અને જે દુશ્મન છે તેની આંખ બંદીને જ જુવે છે. જે દુશ્મન હસદમોર છે તે દુશ્મનીની આંખથી જોશે અને તેની નજરે જેને ખુશી અને નેક એવું પડશે તેનાથી તે આંખને મીઝી લેશે અને અમાનક તેની બંધાઈ અને નેકી નજરે પડશે તે તેમ કુખાથી દેશે, અને બંદીને સોધશે કે કાંઈ જગ્યાથી કાંઈ પણ એમ મળે આવે, અને જ્યારે જાહેરમાં કાંઈ બંદી જેવું કામ દેખાય તો તરત તેને પોતા જેવો ગણી તેના ઉપર બદલુમાન લાઇ જઇ તેને રસવા અને ફજેલા કરશે, અને એમ કરવાથી મતલબ એ હોય છે કે પોતે બદનામ હોય છે તે સ્થિતિ તે પણ બદ નામ થાય તો તેને યોગ્ય શરમાવું પડે અને લોકો એવા શખસની ખરાબ વાત સાંભળી આ બાઈ-શખને ઠપકો થોડો આવે એટલે જ્યારે અવા અવા પરહેઝગારથી આવું કામ થાય ત્યારે ખીચારા અવાજનીથી થાય તેમાં શું નવાઇ ? આતો એમ કહ્યું કે પોતાનું કાળું મોઢું થયું તો તેને ઘોણા સાદ કરીને ઘોળું કરવાની કાશીશ ન કરતાં બીજા ઘોળા મોઢાવાળાને જખરાઈથી બંદીને તેને પણ કાળો ડાગ લગાડે કે તેથી લોકોના ધ્યાન તેના તરફ ખેંચાવાથી આની તરફ થોડી નજર થાય.

હાસલ કલામ દરેક મોઅમીનને લાગીએ છે કે તોહમતની જગ્યાથી બચીને ચાલે. કે તેથી લોકોને બદલુમાન લાઇ જવાનો રસ્તો ન મળે, “ નાજી ” અરજ કરે છે હકીકતમાં આ વાત ઘણીજ પ્રસંદ કરવા લાગે છે અને એમજ કરવાથી ધણે ભાગે તોહમતથી મુક્ત રહેવાય છે, પણ એટલું તો છે કે જ્યારે કાંઈને કાંઈ સાથે દુશ્મની હોય છે ત્યારે તેની નેક વાતને પણ બદ સમજે છે જેમકે કાંઈ હાથમાં તસખી રાખી ઝીકરે ખુલા કરતો હોય અથવા સરાખ માટે હાથમાં તસખી હ રાખ્યા કરે, તો દુશ્મન તો એમજ કહેવાનો કે જેનું ભાઇ જેનું ? આ સાહેબતો આબીદ બની ગયા છે હાથમાંથી તસખી હતો મુકતાંજ નથી કથી, પરહેઝગારીનો ડાંગ ધાલે છે આ તમામ લોકોને ઠગવા માટે છે કે લોકો ધમાનદાર અને પરહેઝગાર સમજીને તેને કાંઈ ધીરે તો બાઈસાહેબ હેમયાં કરી જાય, અને જે દોસ્તી હોય તો તેની ખગળ વાતને સારી કરી બતાવે, જેમકે શરાખ પીધી હોય તો કહેશે કે બાઈ તેને કાંઈ એવીજ ખીમારી હશે કે શરાખ પીધા વીના બીજે કાંઈ ઈલાજ નહીં હોય, ખેર ટુકમાં એકે દરેક શખસે ખુદા અને રસુલના હુકમ મુજબ વસ્તુ, જે જગ્યાએ તોહમત આવે તેથી બચવું, તે છતાં પણ કાંઈ તોહમત નાંખે તો

તેનો ઇન્દ્રાજ નથી પણ સાથે એ પણ છે કે સાચને આંચ નથી, ખરું તે ખરું છે, અને ખેડું તે ખોડું છે, સોનાને ગમે તેવા કચરા માટીમાં નાંખી આપે જ્યારે સાફ કરશે ત્યારે તેની સચ્ચાઈ છુપી નહીં રહે, પીતળ ઉપર જીવે તેવી ગીલટ ચડાવશે આખર પીતળનું પીતળજ રહેવાનું, અમીર અને લાયક માણસ ગમે તેવા ખરાબ અને ફાટેલા કપડા પેદારશે તે છુપો નહીં રહે, લોકો બદગુમાન લઈ જાય એવું કામ કરવામાં ગુનાહ છે, કેમકે આગલો બદગુમાન લઈ ગયો તેનું કારણ આ શખસ થાય છે, તેથી તેના ગુનાહમાં આ પણ શરીક છે.

હવે બદગુમાની તરફ થાય એવો ઇલાજ એ છે કે પહેલે તો બદગુમાનીના નુકશાન અને ગેરફાયદા ધ્યાનમાં રાખવા, પછી જ્યારે કોઈ વીશે બદગુમાન આવે ત્યારે તે વીશે કાંઈ પણ ધ્યાન કરવું નહીં, તે શખસ પ્રત્યે અણગમો રાખવોજ નહીં, અને હમેશા જેવી રીતે તેની સાથે વરતતો હોય તેથી વીરૂધ્ધ ન વરતે; તેની જે તાઝીમ તવકીર કરતો હોય તેમાં કમી ન કરે, અને તેની દોસ્તીમાં વધારો કરે, અને તેની પાછળ ખાનગીમાં તેજા માટે દોઆ કરે. કે તેથી શયતાન ગુસ્સામાં આવીને બદગુમાન લઈ જવાનો ફરેખ ન આપે, કેમકે તે એમ સમજશે કે આને બદગુમાન આવવા છતાં આતો તેની સાથે વધારે મોહ-જ્યત રાખે છે અને તેના માટે નેક દોઆ કરે છે, અને વખતે ફાઇની ખતા કે જુલ ને-વામાં આવી તો તેને ફજેત ન કરતાં ખાનગીમાં નસીહત કરવી અને સમજાવવો કે એ કામ તરફ કરે, પણ તેને બહલે તેની ગીચત અને બદગોઈ કરવા વળગી જવું નહીં, અને તેને ખતા કરતો જોઈને એવી રીતે ગમગીન થવું કે જેવી રીતે પોતાથી ખતા થઈ જાય તો ગમગીન થાય છે અને આગલાને નસીહત કરવાથી એ મતલબ રાખવો કે તે એ હાકતમાંથી મુક્ત થાય અને નજાત પામે, અને એમ કરવાથી ત્રણ સવાબ મળશે, ૧—સવાબ તેની ખતા ઉપર ગમગીન થવાનો, ૨—જો સવાબ નસીહત કરવાનો, ૩—જો સવાબ તેને નજાત અપાવવાનો.

ફસલ ૩૫ મી હુસ્નેઝન (નેકગુમાન)નું બયાન.

જાણવું જોઈએ કે હુસ્નેઝન (નેકગુમાન) ની ધણીજ તારીફ છે, અને નેકગુમાન ખુદા અને ખલક સાથે રાખવાના ધણા ફાયદા છે, અને તેનાં મીઠાં અને નેક ફળ એટલાં તો ઉત્પન્ન થાય છે કે જેની હદ નથી, ખુદાની સાથે નેકગુમાન રાખવાની ફઝીલતની ધણી હદીસો વારીદ થઈ છે જેમાંની આગળ બયાન થઈ ચુકી છે, અને તેના ફાયદા પણ લખાઈ ચુક્યા છે કે તે નજાત મળવા અને ખુદાની મોહજ્યત વધારવાનું કારણ છે, તો લાઝીમ છે કે દરેક ઉપર હજાર મરતબા મેહરબાની રાખે અને માખાપ કરતાં વધારે મેહરબાન સમજે, અને તેમજ લાઝીમ છે કે કોઈ મુસલમાન ઉપર બદગુમાન લઈ ન જાય, અને તેઓના કૃત્ય અને વાતોને ખરાબ ન સમજે અને વખતે બદીનો વહેમ જાય તોપણ તેને ખરાબ ન સમજે, ખલકે પોતાને ખતાકાર જાણે અને જ્યારે કેટલીક મુદત એ મુજબ પસાર થશે ત્યારે એ ઉમદા સીફત હાસીલ થશે અને બદગુમાની દીલથી દુર થઈ થઈ જશે, હા—અગર કોઈ ઉપર બદગુમાન જાય અને વખતે એ બદગુમાન ખરું અને સાચું ઠરે તો દીન અથવા દુન્યાની કોઈ

આખતમાં નુકસાન થાય એવું હોય તો લાઝીમ છે કે એ વખતે એહતીયાતનો રસ્તો ધખ-
તીયાર કરે, એટલે તેને ખરાબ ન સમજે તેમ જ આખતમાં બદલુમાન થયું તે દીનુ અથવા
દુન્યાની આખત તેને ન સોંપે, એટલે તેના ઉપર નેક ગુમાન રાખી ભરોસો ન કરે, જેમકે
કોઈ ઉપર બદલુમાન થયું કે અમાનતમાં ખયાનત કરે છે તો શરા મુજબ ખાત્રી થયા
બીના તેને અમાનત હજમ કરનાર સમજી ખરાબ ન સમજે, પણ તેને બસો માથુસં ગ-
ણીને કાંઈ અમાનત પણ તેની પાસે ન મુકે એટલે આ એહતીયાત થઈ કે જો તે હકી-
કતમાં સારો છે અને અમાનતમાં ખયાનત નથી કરતો તો તેને ખરાબ નહીં સમજ્યો
અને તેની મઝીમત નહીં કરી તેથી એ બદલુમાની વીં ના ગુનાહથી નળત પાર્યો
અને બચી ગયો, અને વખતે હકીકતમાં એવોજ હતો કે અમાનત હજમ કરી જતો
હતો તો એહતીયાત કરીને તેની પાસે અમાનત નહીં મુકી તેથી માલ પણ બચી ગયો,
એહતીયાતમાં એ ફાયદો છે કે બન્ને તરફથી નુકસાનમાં ફસાવાથી બચાય છે, હવે કેટલીક
વખત એવું બને છે કે કોઈ અમાનત જાહેરમાં ખાઈ જતો હોય અને એ વાતની પરવા
રાખતો ન હોય તો એ આખત ખીજાએને જાહેર કરવી કે ખીચારા મોઅમીન એવાના
ફંદામાં ફસાય નહીં કોઈ છુપી રીતે એવું કામ કરતો હોય અને જાહેરમાં ન
કરતો હોય તો આપણે તેના ઐબ ઉઘાડા કરવા ન જોઈએ પણ કોઈ સલાહ ત-
રીકે પુછે કે ફલાણા સાથે મારે બાગ કરવો છે તેને ઘરે મારે છોકરી આપવી છે વીં
હવે તેને જો ખાનગી બેદ ન કહીએ તો તે આપણા ન કહેવાથી તેના ફંદામાં ફસાય છે
તેથી જરૂરત પ્રમાણે કહેવું જાએઝ થાય છે કે આગલો મોમીન ફસાય નહીં વીં અને
ખીજા આખતો ગીબતના ખયાનમાં ઇં ખુલાસાથી આવશે.

ફસલ ઉફ મી, ગઝબ (ગુસ્સો) વીશે.

ગુસ્સો છે તે નફસાનીયતથી થાય છે અને તે રહે હયવાની અંદરથી બાહેર એટલા
માટે નીકળે અને જોશમાં આવે છે કે કોઈ ઉપર સત્તા મેળવે અથવા બદલો લીએ, અને
બહુજ જોશમાં ગુસ્સો આવે છે તો ધુમાડો નીકળે છે અને રંગ તથા નાક પુલી જાય છે,
અને અકલના નુરને ઢાંકી દીએ છે, કુન્વએ આકેલા (અકલની શક્તી)ને નબળો કરી નાંખે
છે, અને તેથીજ બહુજ ગુસ્સાવાળાને નસીહત અને વાએઝ અસર કરતી નથી, બલકે જેમ
વાએઝ અને નસીહત વધારે કરે તેમ તેમ ગુસ્સો વધતો જાય છે.

કેમકે ગુસ્સો છે તે કેટલીક આખત માટે થાય છે, ૧-કોઈ આખત હજુ થઈ ન હોય
પણ તે થવાનો કોઈ પ્રકારનો વહેમ હોય કે ફલાણી આખત થશે જેમકે કોઈ મારશે એવો
વહેમ હોય તો એ થનાર આખતને અટકાવવા માટે થઈને ગુસ્સો આવે છે, ૨-કોઈ આખ-
ત બની ગઈ જેમકે કોઈએ માર્યો, તો તેનો બદલો લેવા માટે ગુસ્સો ચડે છે, હવે જો
તેને બદલો લેવાની શક્તી હોય અને બદલો લઈ શકે એવું પુણુ હોય તો લોહી ઉછળીને
બાહેર દેખાવ આપે છે અને તેથી તેનો રંગ લાલ બની જાય છે, અને જો બદલો લઈ
શકે એવું ન હોય અને બદલો લેવાથી નાઉમ્મેદ થઈ જાય તો લોહી અંદર ચાલ્યું જાય છે
અને તેથી તેનો પીળો રંગ થઈ જાય છે.

■ જાણુ' જોઈએ કે ગુસ્સાની અંદર ધનિસાન ત્રણ પ્રકારના હોય છે, ૧—“નફરાત” માં હોય છે એટલે હદથી વધી જાય છે, તેઓને ગુસ્સાની વખતે વીચાર અને હોશ રહેતો નથી, એટલુંજ નહીં પણ અક્ષત અને શરાનો તામેદારીથી નીકળી જાય છે, ૨—“તકદીરત”માં હોય છે, એટલે હદથી ઘટી જાય છે, તેઓમાં “કુવ્વએ ગઝબીયાહ” (ગુસ્સો કરવાની શક્તિ) હોતો નથી, એવો શખસ ગુસ્સામાં આવતો નથી, એટલે સુધી કે જે ઠેકાણે શરા અને અક્ષતની રૂએ ગુસ્સો કરવો લાઝીમ અને જરૂર છે ત્યાં પણ ગુસ્સો કરતો નથી. ૩—“એઝ્મતેદાલ”માં છે, એટલે વચલે દરજે છે, કે જ્યાં ગુસ્સો કરવો ન જોઈએ ત્યાં ગુસ્સો કરતા નથી, અને જ્યાં ગુસ્સો કરવો જોઈએ ત્યાં ગુસ્સો કરે છે, એ ગુસ્સો શરા અને અક્ષતથી સારો અને પસંદ કરવા લાયક બલકે જરૂર અને લાઝીમ છે, કેમકે તેઓ શરાની હદથી વધીને ગુસ્સો કરતા નથી, તો શરા મુજબ ગુસ્સો કરવો તે હકીકતમાં ગુસ્સો નથી બલકે શુજાઅત અને કુવ્વને નફસ છે, અને જે હદથી વધી જાય છે તે ખરાબ હયવાની સીકત છે, અને હદથી ઘટી જાય તે નાહીમતી અને નાનરદી છે, અને એવો શખસ બેઝરત અને બેશરમ છે, અને તેથીજ કહે છે કે ગુસ્સાને વખતે ગુસ્સો ન કરે તે ખર (મધેકો) છે, હજરતે અમીરૂલ મોઅમેનીન અં થી મરવી છે કે હજરતે રસુલે ખુદ. સં દુન્યા માટે હરગીઝ ગુસ્સે થતા નહીં, પણ દીન માટે ગુસ્સો કરતા હતા ત્યારે કોઈને ઓળખતા નહતા, અને જ્યાં સુધી હકની મદદ કરતા નહતા ત્યાં સુધી તેઓનો ગુસ્સો નરમ પડતો નહતો.

જાણુ' જોઈએ કે હદથી વધેલો ગુસ્સો બહુજ હલાક કરનાર અને આફત લાવનાર બાબત છે, અને કોઈ કોઈ વખત એમ પણ બને છે કે તેથી હમેશા માટે હલાક અને શકી થાય છે, કેમકે ગુસ્સામાં આવી કોઈને નાહક મારી નાંખે અથવા કોઈ અવયવ ભાંગી નાંખે કે તેથી દીન અને દુન્યાની બદગંજાબતીએ પહોંચે છે, અને કોઈ કોઈ વખતે અનહદ ગુસ્સાથી અચાનક મરી પણ જાય છે, હકીમોએ કહેલ છે કે જે કરતી વખતમાં આવી પડી હોય તુરંતની હવા ચાલી રહી હોય ત્યારે તરફથી મોજા ઉછળતા હોય તેમાં સલામત રહેવાની જરૂર આશા હોય તે કરતાં જે હદથી વધી ગીએલાવાજાને હલાકતમાંથી બચવાની આશા થોડી હોય છે, હજરતે રસુલે ખુદા સં ફરમાવ્યું કે બહુજ સખત ગુસ્સો છે તે ધમાનને ખરાબ કરી નાંખે છે જેમકે સીરદો મદને ખરાબ કરી નાંખે છે, હજરતે ઈમામે અબદુરે સહેક અં થી મરવી છે કે ગુસ્સો છે તે દરેક બદીની ચાવી છે, અને એજ હકરતથી મરવી છે કે ગુસ્સો છે તે દાના માણસના દીક્રને હલાક કરે છે અને જે શખસ પોતાના ગુસ્સા ઉપર કાબુ રાખતો ન હોય તે પોતાની અક્ષત ઉપર પણ કાબુ રાખતો નથી, ગુસ્સાથી ખરાબીઓ ઉત્પન્ન થાય છે, જેમકે કોઈને બદ બોલવું મહેલ્યાં મારવાં કોઈના બેદ બેલી દેવા પરદા ફાડી નાંખવા, અને ગુસ્સાની ખાસીયત એ છે કે જ્યારે તેની ભડકેલી આગ ઠંડી પડે છે ત્યારે તે પસ્તાય છે, અને ગુસ્સો એવો છે કે દોસ્તો સાથે દુશમની કરાવે છે, અને દુશમનો સાથે લડાઈ કરાવે છે, સગાઓ સાથે જુદાઈ નખાવે છે, અને ગુસ્સો એવો છે કે ઝાડ પથરને ગાળો આપે છે, ઠામ પછાડે છે, કાંઈ ન ચાલે તો પોતાનુંજ માથું કુટવા લાગે છે, કપડાં ફાડી નાંખે છે, અને બેહોશ પણ થઈ જાય છે,

તો આ કામ બહાદુરી અને મજબુત દિલ વાળાનાં ન હોય, જેમકે હજરતે રસુલે ખુદા સં ફરમાવ્યું કે શુન્નઅ (શુરવીર) એ છે કે ગુસ્સાને વખતે પોતાને સંભાળે.

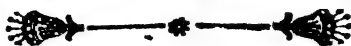
ફસલ ૭૭ મી ગઝબ (ગુસ્સો) નો ધલાળ.

ગુસ્સાની ખરાબી અને તેથી થતા નુકશાન ધ્યાનમાં આવ્યા તો હવે તેનો ધલાળ જાણવો જોઈએ કે તે થકી ગુસ્સાને થંડો પાડવો અને ગુસ્સા વખતે પોતાને સંભાળવું, ગુસ્સાનો ઈલાજ કેટલીક ચીજોથી છે. ૧—ગુસ્સો ઉત્પન્ન થવાની ચીજો જેમકે બડાઈ, ક્રોધ, ખુદપસંદી, મશકરી, અતીશે લોભ, દુશમની મનની ઇચ્છા વીં વીં ખરાબ સી-શતોથી ગુસ્સો આવે છે માટે પહેલે એ ખુરી ચીજોને દુર કરવી, કેમકે જ્યાં સુધી આ ચીજોને તરફ ન કરે ત્યાં સુધી ગુસ્સાથી મુક્ત નહીં થવાય, ૨—ગુસ્સાની મજીમ્મનની જે હદીસો વારીદ થઈ છે તેને જુવે અને વીચારે, જેમકે તેમાંની થોડીક હદીસો આગળ ખ્યાન થઈ ગઈ. ૩—ગુસ્સાને અટકાવવા અને રોકવાની તારીફમાં જે હદીસો આવી છે તેને જુવે જેમકે હજરતે રસુલે ખુદા સંથી મરવી છે કે જે શખ્સ પોતાનો ગુસ્સો લોકોથી અટકાવે તેનાથી ક્યામતમાં ખુદા અઝામ અટકાવશે, હજરતે ઇમામે મોહમ્મદે બાકેર અં થી મરવી છે કે તવરેતમાં જે બામતો લખી છે તેમાં એ પણ છે કે ખુદાએ મુસા અં ને ફરમાવ્યું કે જોના ઉપર મેં તને ઇખતીયાર આપ્યો છે તેના ઉપર ગુસ્સો કર નહી, કે તેથી હું પણ તારા ઉપર ગુસ્સો ન કરું, હજરતે ઇમામે જાફરે સાદેક અં ફરમાવ્યું કે ખુદાએ બાઅજે પયગમ્બરને વહી મોકલી કે ગુસ્સાને વખતે મને યાદ કર કે હું પણ ગુસ્સાને વખતે તને યાદ કરું અને તને હલાક ન કરું, એજ જનાયથી મરવી છે કે ગામઝતો રહેવાશી એક શખ્સ હજરતે રસુલે ખુદા સં ની ખીદમતમાં આવ્યો અને અરજ કરી કે યા હજરત હું ગામઝતો રહેવાશી છું માટે મને નસીહતનો કોઈ એવો કલેમો ફરમાવો કે તેમાં દીન અને દુન્યાની બલાઈ હોય, આપે ફરમાવ્યું હરગીઝ કહી ગુસ્સો કરીશ નહીં, તેણે ત્રણ વખત એજ સવાલ કર્યો અને હજરતે તેજ જવાબ આપ્યો. અને એજ હજરતથી રવાયત થઈ છે કે જે કોઈ કોઈ ઉપર ગુસ્સે થતા અટકે તો ખુદા તેના ઈખતે છુપાવે છે, અને આ વીશે ઘણી હદીસો વારીદ થઈ છે, ૪—ગુસ્સાથી વીરૂધ હીલમ (સહનશીલતા) છે તેના શાયદા ધ્યાનમાં લાવે, અને હીલમનો જે તારીફ છે તે જુવે, જેમકે આગળ એ વિશે ખ્યાન થશે, તો બને તેમ કરીને પોતાને ગુસ્સાથી અટકાવવો અને નરમાસ ઇખતીયાર કરવી, અને ગુસ્સો આવે તો પણ જાહેર ન કરવો, તો જે કોઈ એ પ્રમાણે કેટલીક મુદત સુધી કરે તો એ મુજબ વરતવાની આદત પડી જશે, ૫—જે કામ કરે જે બાઅત બને જે સુખન નીકળે તેની શુરઆતમાં વીચાર કરવો અને એવે વખતે ગુસ્સાથી પોતાને ખચાવવો, ૬—જેઓને વધારે ગુસ્સો હોય એવા લોકોની સોહબતથી બચવું, કેમકે સોહબત તેથી અંસર એ વાત મશહૂર છે અને સરબે જાણે છે, જાણવું જોઈએ કે કેટલાંકમાં નરમાસ હોતી નથી ગુસ્સો હોય છે છતાં પોતાને બહુજ સારા અને ઉત્તમ ગણે છે અને બદલો લેવા અને ગુસ્સો કરવા તૈયાર થઈ

જામ છે અને એને શુભઆત અને મરદખણું સમજે છે અને કહે છે અમે એવા છીએ કે કોઇની જરા વાત પણ સાંભળી શકતા નથી એમ તેવો હોય તેનો મુકાબલો કરીએ છીએ, તો એવા લોકો નાદાન અને સમજૂ વીનાના સમજાવા. એવાની સાથે પણ સોહબત રાખવી નહીં, ૭—પ્રુદા તરફથી ચલા પનાવો જેમકે ખસા ખીમારી તાંગી વીં ને સમજે કે આ બાબતો પ્રુદાએ બંદાતે માટે મેતાની મસલેહતથી મુકરર કરી છે, તો એવી એવી બાબતો આટલે ગુસ્સે થવું નકાસુ છે, ૮—ગુસ્સો છે તે દીલની ખીમારી અને અક્ષની કમીના સમજાયા છે, તો વીચારવું કે ગુસ્સો કરવો તે કાંઈ અક્ષલમંદી અને પહેલવાનીનું કામ નથી, એ તો બહાર છે કે કમ અક્ષલને ગુસ્સો વધારે હોય છે જેમકે દીવાના અને બહુજ ધરડા અને ખીમાર જરા જરા વાતમાં ગુસ્સે થઇ જાય છે, ૯—એ પણ ધ્યાનમાં સમજવું કે પ્રુદાનું જોર તેની સલાહ અને કુદરત ધનસાન ઉપર ગાલેબ છે, તો જે જાહેર અશકત હોય તેના ઉપર ગુસ્સો કરવો નહીં અને વીચારવું કે આજે નખલા ઉપર ગુસ્સો કરીશ તો કાલે કયામતમાં અથવા કુન્યામાં તે પ્રુદાવદે કહ્યાર અને જખમાર ગુસ્સો કરશે તેથી શી વલે શ્રેષ્ઠ? આગળની તવારીખોમાં લખ્યું છે કે બનીધસરાઇલના દરેક બાદશાહની પાસે અક્ષત્રવાળો હકીમ રહેતો અને તેના હાથમાં સહીફા રહેતો તેમાં લખેલું હોતું કે તાખાના માણસો ઉપર રહમ કર, મેતાથી ડર, કયામતના દીવસને શુભ નહીં, અને જ્યારે બાદશાહ ગુસ્સે થતો ત્યારે તે હકીમ એ સહીફા તેના હાથમાં આપતો તેથી તે વાંચતો અને તેના ગુસ્સો થડો પડી જતો. ૧૦—એ વાતનો પણ ખીયાલ રાખવો કે જેના ઉપર આજે સખતાઇ વાપરે છે તે શખસ કાલે એવો શકતીવાન અને જખરદસ્ત થાય કે તેની તાખેદારી કરવી પડે તો તે પોતા ઉપર ગુજરેલી સખતીનો કેવો અને કેટલો બદલો લેશે ? !!! ૧૧—દરેક હલીમ અને સહનશીલ સરવે ઉપર ગાલેબ અને જખરદસ્ત રહે છે અને લોકોની સામે માનવંત અને ધજજતવાળો હોય છે, અને દરેક ગુસ્સાવાળો અને ધખરાઇ જનાર હારેલો અને વક્કર વીનાનો હોય છે. ૧૨—એવો વીચાર કરવો કે ગુસ્સાને વખતે ધનસાનની કેવી ખરાબ અને અણુગમે ઉપજાવનારી સુરત થઇ જાય છે ! અને તેના અવયવ કેવા વાંકાચુકા દેખાય છે !!!

ગુસ્સો દફે કરવા માટે આ બાર ઇલાજ બયાન થયા ઉપરાંત ગુસ્સો દુર થવાનો ઇલાજ એ પણ છે કે ગુસ્સો ચડી આવે તે વખતે “શયતાન” થી પનાહ માગવી અને કહેવું “અહીઝો બીદલાહે એનશશયતાનિર રહીમ” અને જે ગુસ્સાને વખતે ઉભો હોય તો ખેસી જાય, અને ખેડો હોય તો સુઈ જાય, અને ગુસ્સો આવે તે વખતે થંડા પાણીથી ગુસલ કરવું વજ્ર કરવું ફાયદાકારક છે કે તેથી ગુસ્સો થંડો પડી જાય છે, અને એકખીખ ઉપર રહમ કરવી જેમકે એવા સગા ઉપર ગુસ્સો આવ્યો હોય તો તેના અંગને હાથ અડડે તો પણ ગુસ્સો દુર થઈ જાય છે જેમકે હદીસોમાં વારીદ થયું છે.

કુસલ ઉટ. મી હાદમ (સહનશીલતા) નું બયાન.

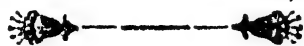

જાણવું જેમકે કે ગુસ્સાથી ઊલટું હીલમ છે અને હીલમ એ છે કે ગુસ્સાને વખતે મનને ધખરાવા ન આપે અને દ્રઢ રાખે, અને જમાનાના અણુગમાના બનાવોથી

જલદી બેચેન ન કરે, અને ગુસ્સાને પીઈ જવો તે અગરચે હીલમનથી તો પણ ગુસ્સાથી વીરૂપ બાબત છે અને તે પણ પસંદ કરવા લાયક છે, તો આ બન્ને સીદ્ધાત લેણી ઉમદા અને નેક ખસલતો છે, પણ હીલમ છે તે બહુજ ઉમદા અને અચ્છા સીદ્ધાત છે, ઇલમની પછી ઉમદા સીદ્ધાત હીલમ છે, બલકે હીલમ વીના ઇલમથી શયદો થતો નથી, અને તેથી જ્યારે ઇલમનું બ્યાન થાય ત્યારે હીલમનું પણ બ્યાન થાય છે - હજરતે રસુલે ખુદા સં ફરમાવ્યું કે ખુદાવંદા મને ઇલમના સખબથી બેનમાઝ કર અને હીલમ થકી મને જીનત આપ, અને એજ હજરતે ફરમાવ્યું કે પાંચ ચીજો મુરસલ પયગમખરોનો તરીકો છે અને તે પાંચમાંથી એક હીલમની સીદ્ધાત છે એજ હજરતે ફરમાવ્યું કે ખુદા પાસે મ્હોટો ખુલ્લું મરતબો તલબ કરો, અરજ કરી કે કંઈ ચીજથી હારીલ થાય છે ? ફરમાવ્યું કે જે તમારાથી દોસ્તી તોડી નાંખે તેની સાથે દોસ્તી કરો, જે તમારાથી નેંકી ન કરે તેની સાથે નેકા અને જોડસાન કરો, જે નાદાનીથી વરતે તેની સાથે હીલમથી વરતો. અને ફરમાવ્યું કે બંદો હીલમના સખબથી એવે મરતબે પહોંચે છે કે બાલેદીવસના રોઝા રાખે અને રાતના ઇબાદત કબોને જાગે, અને ફરમાવ્યું ખુદાવંદે કરીગ હીલમવાળાને દોસ્ત રાખે છે, અને બેપરવાઈથી બદલો લેનારને દુશમન રાખે છે, અને ફરમાવ્યું કે ત્રણ ચીજ એવી છે કે જેમાંની એક પણ જેમાં ન હોય તેને કોઈ અમલ શયદો નહીં પહોંચાડે, ૧—એ પરહિઝગારી કે તેને ગુનાહથી બચાવે. ૨—એ હીલમ કે તેના સખબથી બેનકુદેની જીભ ટુંકી થાય, ૩—હુસ્ને ખુલક (નેક વર્તણૂક) કે જે થકી લોકોમાં જીંદગી ગુમરે, એજ હજરતથી મરવી છે કે જ્યારે બલાએક ભેગી થશે ત્યારે આવાજ આપવામાં આવશે કે ફઝલવાળા લોક ક્યાં છે? આ સાંભળીને એક ટાળું ઉભુ થઈને બેહીસ્ત તરફ જલદીથી રવાના થશે, મલાએકા તેઓને પુછશે કે શામાટે ઉતાવળથી બેહીસ્ત તરફ જાઓ છો? તો તેઓ કહેશે કે અમે ફઝલવાળા છીએ, તેઓ પુછશે તમારા માટે કંઈ ફઝીલત અને ઈજ્જત હતી? તેઓ કહેશે કે જ્યારે અમારા ઉપર જીલમ થતો હતો ત્યારે સખર કરતા હતા, અને જે કોઈ અમારી સાથે બદી કરતું તેને માફ કરી આપતા હતા, જે કોઈ અમારી સાથે નાદાની કરતું તેઓ સાથે હાલમથી વરતતા હતા; તે વખતે મલાએકા કહેશે કે ખરી વાત છે તમે ફઝલવાળા છો જાઓ બેહીસ્તમાં દાખલ થાઓ, અને એજ હજરતે ફરમાવ્યું કે કોઈ પણ જહાલત અને નાદાની વાળાને દરગીઝ ખુદાએ માનવંત કરેલ નથી, તેમજ કોઈ પણ હીલમ અને નરમાસ વાળાને બેનજીજ અને ઝલીલ કરેલ નથી, હજરતે અમીરલ મોઅમેનીન અબુ ફરમાવ્યું કે માલ અને અવલાહ વધારે હોવામાં ખૈર અને ખુબી નથી, બલકે હીલમ અને અમલ બહુજ વધારે હોય તેમાં ખૈર અને ખુબી છે, હજરતે મમામે જાબાફરે સાદેક અબુ થી મરવી છે કે દરેકને માટે હીલમ છે તે મદદગાર અને કુમક કરનાર બસ છે, અને અગર કોઈમાં હીલમ ન હોય તો હીલમવાળો થાય, અને એજ હજરતે ફરમાવ્યું કે જ્યારે બે જણમાં તકરાર અને કજીયો થાય ત્યારે બે શીરીસ્તા નાઝીલ થાય છે, અને જે બેવકુશી અને નાદાની કરે છે તેને કહે છે કે બસ બસ તેં જે કહ્યું તે કહ્યું અને જે કાંઈ બોલ્યો તેને લાયક તુંજ છે અને તેની તને સજા મળશે, અને જેણે હીલમ ઇષ્ટીયાર કર્યું અને સખર કરી તેને કહે છે કે અગર હીલમને તું નમાઝી રાખીશ

તો ખુદાએ તખાલા જલદીથી તને બખશી આપશે. જાણુ તું જેઠાએ કે ગુસ્સો પીધ જવાની ઘણીજ ફજીહત વારીદ થઈ છે. એક દીવસ એ હજરતે એક ગુલામને કાંઈ કામ માટે મોકલ્યો પણ તે ગુલામને વાર લાગી તેથી તેની પાછળ ગયા તો જોયું કે એક જગ્યાએ સુઈ ગયો છે તેથી હજરત તેને સીસહને બેસી ગયા અને એટલી હવા નાખીકે તે ઉઠી ગયો, તે વખતે આપે ફરમાવ્યું કે અએ ગુલામ ખુદાની કસમ આટલો બધો ઇખતિયાર તન નથી કે રાત અને દીવસ સુવે રાત તારા માટે છે અને દીવસ અમારા માટે છે, ખુદાએ કુરઆને શરીરમાં ગુસ્સો પીધ જવાની ઘણી તારીફ કરી છે, અને તે વીશે હદીસો પણ ઘણી વારીદ થઈ છે, હજરતે રસુલે ખુદા સં થી મરવી છે કે જે કોઈ ગુસ્સો ઉતારી શકતો હોય તે પોતાનો ગુસ્સો પીધ જાય તો કયામતના દીવસે તેના દીકને ખુદા ખુશનુદ કરશે.

ફસલ ૮૯ મી ઇન્તેકામ (બકલો) લેવા વીશે.

કોઈ બની કરે તેનો બદલો લેવાને ઇન્તેકામ કહે છે, બદલો કેટલીક જાતનો હોય છે, જેટલી બદી કરી તેટલો, અથવા તેથી વધારે, અથવા તેથી ઓછો, કેટલાક બદલા લેવા હરામ છે, જેમકે કોઈએ ગાળ આપી તો તેને બદલે ગાળ દેવી હરામ છે, કોઈએ ગીખત કરા તો તેની ગીખત કરવી હરામ છે, કોઈએ બોહતાન કર્યું તો તેના ઉપર બોહતાન કરવું હરામ છે, તેમજ બીજી હરામ બાબતોનો હરામ બાબતથી બદલો લેવો હરામ છે, હજરતે રસુલે ખુદા સં ફરમાવ્યું કે અગર કોઈ તને એવા એવ વીશે ઠપકો આપે કે જે એવ તારામાં હોય, તો તું તેને તેનામાં જે એવ હોય તે વીશે ઠપકો આપ નહીં, અને ફરમાવ્યું કે જે જણ એક બીજાને ગાળો આપે તો તે બે શયતાન છે કે તમામને નડે છે, એક દીવસે હજરતે રસુલે ખુદા સં ની સામે એક શખસ એક અસહાબને ગાળો દેતો હતો અને અસહાબ ચુપ હતો, તે પછી અસહાબ પણ તેને ગાળો દેવા લાગ્યો, તે વખતે ઉભા થઈને ફરમાવ્યું તું ચુપ હતો તે વખતે તારા તરફથી શીરશ્તો જવાબ આપતો હતો, પણ તું જવાબ દેવા લાગ્યો તેથી શીરશ્તો ચાલતો થયો અને શયતાન આવ્યો, અને બંન્ને શયતાન આવે ત્યાં હું બેસતો નથી.

દીનદારને જરૂર છે કે જ્યારે કોઈ તેના ઉપર ઝુલમ કરે અને તે ઝુલમ હાથ વડે અથવા જીભ વડે હોય અને તેનો બદલો શરામાં લેવાનું મુકરર હોય તો તે મુજબ બદલો લીએ અને તેટલાજ ઉપર બસ કરે, અને તેથી વધી ન જાય, અગરએ બેહતર તો એ છે કે બદલોજ ન લીએ બલકે મદ્દ કરી આપે, અને અગર એ વીશે શરામાં કાંઈ બદલો લેવાનું મુકરર ન હોય તો શરાથી વધીને પોતાની ખુશી મુજબ બદલો લીએ નહીં, અને વખતે કાંઈ જવાબ આપવો હોય તો એવા શખ્તો કાઢે કે જે હરામ ન હોય જેમકે કોઈ ગાળો આપે અથવા મઝીમ્મત કરે વીં કે તેનો બદલો શરામાં ન હોય તો તેને એટલુંજ કહે કે અએ બેહવા અએ બેશરમ અએ બદમીઝાજ આમ શામાટે વરતે છે? અગર મજબૂર બાબતો તેમાં હોય તોજ એવા શખ્તો કહે, અથવા કહે કે ખુદા તારી પાસેથી બદલો લીએ, તને તેનો બદલો આપે, અથવા કહે કે તું કોણ છે? કે તને હું જવાબ આપું.

અએ જાહીલ અએ અહમક, અને અવા શખ્દો કહેવા તે કુદા નથી કેમકે કોઇ શખ્ત જહલ અને અહમકપણથી ખાલી નથી, જેમકે મરવી છે કે પુદાની જાતને ઓળખવાથી તમામ જણ જાહીલ છે, અને વધારે સારું તો એજ છે કે અવા શખ્દો પણ કહે નહીં, પણકે પુદાને હવાલે કરે, કેમકે ધનસાન જ્યારે જવાબ આપવા ભાગે છે ત્યારે પછી પોતાને સંભાળવું મુશ્કેલ થઈ પડે છે અને જે ધાર્યું ન હોય તે બોલાઇ જવાય છે, અને ઘણા લોકો ગુસ્સાને વખતે પોતાને રોકવાથી અશક્ત હોય છે, અને અગર એવો મવકો હોય કે જવાબ ન આપે તો બેગૈરત અને બેહમીયત થાય તો એવી જગ્યાએ શરીઅત મુજબ બદલો લીએ, અને થોડો બદલો લીએ કે તરત રાજ થઇ જાય, હઝરતે રસુલે પુદા સંધી મરવી છે કે ધનસાન કેટલીક જાતના છે. કેટલાંક જાઝીવારે ગુસ્સે થાય છે અને જલદીથી તેઓ ગુસ્સો ઉતારી રાજ થાય છે, અને કેટલાંક જલદી ગુસ્સે થાય છે અને જલદી તેઓ ગુસ્સો ઉતારી રાજ થાય છે, અને કેટલાંક જલદી ગુસ્સે થાય છે અને જાઝીવારે તેઓ ગુસ્સો ઉતારી રાજ થાય છે, અને કેટલાંક જાઝીવારે ગુસ્સે થાય છે, અને તેઓ ગુસ્સો પણ જાઝીવારે ઉતારી રાજ થાય છે, તો આટલી જાતમાંથી એ લોક સારા છે કે જેઓ જાઝીવારે ગુસ્સે થાય છે અને તેઓ ગુસ્સો જલદી ઉતારી રાજ થાય છે, અને મજકુર લોકોમાં વધારે ખરાબ એ લોક છે કે જેઓ જલદી ગુસ્સે થાય છે અને તેઓ ગુસ્સો જાઝીવારે રાખ્યા પછી રાજ થાય.

જાણવું જોઇએ કે નરમાશ કરવા અને ગુસ્સો ન કરવાની તેમજ બદલો ન લેવાની ઘણી તારીફ થઇ છે; પણ બેહવા ચવાની પણ મનાઈ છે, અને એકદમ એવું પણ થઇ ન જવું કે લોકો માથે ચડી જાય, જેમકે તે વીશે દુન્યાદારોની પણ એક નક્કસ સાંભળવામાં આવી છે કે એક વખત એક સાંપ ગુરૂનો ચેલો થયો, ગુરૂએ સીખામણ આપી કે કોઇને પણ ફરડીશ નહીં કોઇને સતાવીશ નહીં, તેણે એ વાત કથુલ કરી, પછી તે સાંપ કોઇ કોઈ વખતે રસ્તામાંથી નીકળે તો કોઇને સતાવે કે કરડે નહીં, તેથી લોકો તેની આદતથી વાકેફ થઇ કોઇ પુછડી ખેંચે, કોઇ લાકડી મારે, કોઇ કાંકરા ફેંકે પણ તે ખીચારો કાંઇ બોલે નહીં, એક વખત ગુરૂની મુલાકાતે ગયો તો ગુરૂએ જોયું કે ચેલા તો સુકાઈ ગયા અને જખમી થઇ ગયા છે તેથી પુછ્યું અરે તારો હાલ એવો કેમ થયો ? તેણે અરજ કરી લોકો મને બહુજ સતાવે છે કોઇ કાંકરા મારે છે કોઈ ઢેફાં ફેંકે છે કોઇ પુછડી તાણે છે, ગુરૂએ કહ્યું તું કાંઇ બોલતો નથી ? ચેલાએ કહ્યું સાહેબ આપે મના કરી છે તેથી હું કાંઇ બોલતો નથી, ગુરૂએ કહ્યું મેં તને ફરડાની મનાઇ કરી પણ ફુંફડો ફરવાની કાંઇ મનાઇ કરી નથી, માટે તારે ફરડવું નહીં પણ ફુંફડો તો જરૂર કરવો જો એમ કરીશ તો લોકો ડરીને ભાગી જશે નહીં તો હેરાન કરશે.

બદલો ન લેવાની આદત પડવાનો ઇલાજ એ છે કે બદલો લેવાના ગેરફાયદા વીશે વિચાર કરવો કે તેથી દુન્યા તેમજ દીનમાં ઘણું નુકસાન પહોંચે છે, અને જાણવું કે બદલો લેવાનું પુદાને સોંપીશ તો તે માલીક “મુનતકીમે હુકીકી” છે તે બરાબર બદલો લેશે, અને એ વિશે જોએલું સાંભળેલું છે અને હદીસોથી પણ સાબીત છે, અને જો બદલો ન લઇએ અને આમલો જશ પણ અક્કલ રાખતો હોય તો તેને સદમો થશે અને પસ્તાશી,

અને એ તેનું શરમાવું અને પસતાવું તે બદલો લીધા કરતાં વધી જશે, અને જે તેને સમજ નથી તો બદલો લેવાથી પણ વધારે બસર નહીં થાય, અને જેમ જેમ બદલો લઈએ તેમ તેમ આપણને વધારે સદમો પહોંચવાનો, અને તેને તો કાંઈ પણ થવાનું નહીં. હાં-સસકબ્ધમ જ્યારે બદલો લેવાનું દીલ થાય ત્યારે એ મુજબ દીલને સમજાવીને અટકાવી રાખવું, કે એમ કરવાથી બદલો ન લેવાનો આદત પડી જશે.

ફસલ ૪૦ મી અફવ (માફ કરવું) વીશે.

જનશુવું જોઈએ કે માફ કરી આપવું તે ઉમદા અને બહુજ પસંદ કરવા લાયક સીદ્ધત છે, કુરઆન અને હદીસોમાં માફ કરી આપવાની ઘણી તારીફ વારીદ થઈ છે, ખુદા કુરઆનમાં ફરમાવે છે અગર માફ કરી આપો તો તે પરહેઝગારી અને તકવાની બહુજ નજીક છે, હઝરતે રસુલે ખુદા સં ફરમાવ્યું કે એ ખુદાની કસમ જેના કુદરતના હાથમાં મારી જન છે ત્રણ ચીજ એવી છે કે તે વીશે કસમ ચાહે તો કસમ ખાકે,

૧—સદકો આપવાથી માલમાંથી કાંઈ પણ ઓછું થતું નથી. ૨—જે કોઈ પોતા ઉપર થીએલા મુદમને બખશી આપે તેની ઈજ્જત કયામતમાં ખુદા વધારશે, ૩—જે કોઈ માગવાનો એક દરવાજો ખોલશે તેના માટે મોહતાજી અને ફકીરીનો એક દરવાજો ખુલશે થશે, એટલે માગશે તો પૈસાવાળો નહીં થાય પણ ઉલટો બીખારી થશે. એજ હઝરતે ફરમાવ્યું કે માફ કરવાથી ઈજ્જતમાં વધારો થાય છે માટે તમો માફ કરો કે ખુદા તમોને માનવંત કરે, એજ હઝરતે એક શખસને ફરમાવ્યું કે તું ચાહે છે કે દુન્યા અને આખે-રતના અફઝલ અખલાકની ખજર આપું ? પછી આપેજ ફરમાવ્યું તે એ છે કે જે તારાંથી છેટે ભાગે તેનાથી નજીકી કર, જે તને મદદગર રાખે તેને આપ, જે તારા ઉપર જુલમ કરે તેને માફ કરી આપ.

ગરવી છે કે હઝરતે મુસા અં અરજ કરી કે ખુદાવંદા તારા બંદા માટે સરવેથી વધારે કોણ માનવંત છે ? જવાબ મળ્યો કે જેના ઉપર જુલમ થાય અને તે બદલો લેવાની શક્તી રાખતો હોય છતાં માફ કરી આપે તે, હઝરતે ઈમામે મોહમ્મદે બાકર અં ફરમાવ્યું કે બદલો લઈને પસતાવા કરતાં માફ કરીને પસતાવું બેહતર અને સારું છે, માફ કરવું તે સીદ્ધત ઉમદા હોવા વીજે એટલીજ વાત બસ છે કે તે સીદ્ધત ખુદાવંદે ગફફારની છે.

ફસલ ૪૧ મી સખતાઈ વીશે.

જનશુવું જોઈએ કે સખતાઈની સીદ્ધત ખખીસ અને ખરાબ છે, કેમકે કાંઈ પણ કરવા બોલવામાં સખતાઈ વાપરવી અને બવાં ચકાવવી તેથી લોકો નફરત કરે છે, અને એવી સીદ્ધતવાળાને જીંદગી પણ કડવી અને ભારે થઈ પડે છે, નરમી એવી ઉમદા ચીજ છે કે નરમીના સખતથી દુશ્મનનો ચામડો પણ ખેંચી શકાય છે, અને સખતી અને કડવાસ એવી ખુરી ચીજ છે કે તેથી દોસ્ત પણ દુશ્મન થઈ જાય છે, બાઅઝે અખખારથી સાખીત થાય છે

કે બહુજ સખતી અને કડવાસથી પ્રમાન પણ ચાલ્યું જાય છે, અને શયતાનનું લશ્કર દાખલ થાય છે, માટે દરેક અક્ષતમંદને લાઝીમ છે કે એ બદ સીદ્ધાંતથી બહુજ પડેલ કરે અને દરેક કામ કરે અથવા સખતી કરવા ચાહે તો પહેલે જરા વીચાર કરે કે તેનું પ્રીણુમ શું થશે, અને એ બાબતથી પોતાને બચાવે, અને મહેરબાનીની સીદ્ધતાના ફાયદા તરફ ધ્યાન કરીને એ સીદ્ધત ઇખતીયાર કરે.

આ સીદ્ધતથી ઉલટી જે નેક સીદ્ધત છે તે નરમી અને મહેરબાની અને મીઠાસ છે, આ સીદ્ધત મોઅમેનીન અને નેક લોકોની છે, અને તેથીજ હઝરતે રસુલે ખુદા સં ૧૨ માંયું કે રીફક (નરમાસ) જેવામાં આવે એવી ચીજ હતે તો કોઈ મખલુક તે કરતા સારી દેખાતે નહીં,

અને ફરમાવ્યું રીફક અને નરમીને જ્યાં રાખે ત્યાં ઝીનત થાય છે, અને જ્યાંથી ઉમાડી લીએ ત્યાં અયબ દેખાય છે, અને ફરમાવ્યું કે ખુદા મહેરબાન અને રીફકવાળો છે અને જેમાં એ સીદ્ધત હોય તેને દોસ્ત રાખે છે, નરમાસથી ઇનસાનને જે મળે છે તે સખતાઈથી મળતું નથી, રીફક અને નરમાસ મુબારક અને ઉત્તમ છે, સખતાઈ ખરાબ અને શુભ છે, બીજી રીવાયતમાં છે કે જેની પાસે રીફક અને નરમાસ હશે તે જે ચાહશે તે કરી શકશે, અને મરવી છે કે જેઓને ખુદા દોસ્ત રાખે છે તેઓને રીફક અતા કરે છે, અને એજ જનાબથી મરવી છે કે જેને રીફક અને નરમી આપવામાં આવી તેને દીન અને દુન્યાની ખિર આપવામાં આવી છે અને જેને તેનાથી મહરૂમ રાખવામાં આવેલ છે તેને દીન અને દુન્યાની ખિરથી મહરૂમ રાખવામાં આવેલ છે, હઝરતે ઇમામે મુસીએ કાઝીમ અં ફરમાવ્યું કે રીફક અને નરમાસ છે તે ઇનસાનની જીંદગીની અરધી રાહત અને આરામ છે, જે બાદશાહ લશ્કર અને રખયત સાથે નરમાસ અને મીઠાસથી વરતે છે તેની બાદશાહત લાંબી મુદત સુધી ચાલે છે અને લોકો તેનાથી રાજી રહે છે, અને જે બાદશાહ સખતી કરે છે અને કડવાસ રાખે છે તેની બાદશાહત ટુંક મુદતમાં ચાલી જાય છે, લોકો તેનાથી રાજી રહેતા નથી, અને એજ હાલ છે તમામ લોકોનો એટલે સુધી કે આલીમે હકીમે કારીગરો વીં વીં માટે પણ એજ મુજબ સમજવું, જાણવું જોઈએ કે રીફક, નરમાસ, અને મુદારા, એ ત્રણે બાબતો એક બીજાને મળતી છે, અગરચે થોડો થોડો ફેર છે, મુદારા એ છે કે કોઈ અણગમानी બાબત થાય તેને સહન કરવી અને જીભ ઉપર તે બાબત ન લાવવી, અને આ એવી ઉમદા સીદ્ધત છે કે તેથી ઇનસાન દીન અને દુન્યામાં મોટે દરજે પહોંચે છે, અને જેઓ મોટે દરજે પહોંચ્યા છે તેઓ ઘણે બાબે આ સીદ્ધાતના સખતથી પહોંચ્યા છે, હઝરતે રસુલે ખુદા સં ફરમાવ્યું કે વાજીબ ચીજો બજાવી લાવવાની માફક અને ખુદાએ લોકો સાથે મુદારા કરવાનું ફરમાવ્યું.

ફક્કલ ઈર મી કન્ખુલકી (બકમીઝાજ) વીશી.

કન્ખુલકી દુરને ખુલકથી વીરૂદ છે, અને કન્ખુલકીથી મતલબ સારી રીતે અને નરમાસથી ન વરતતા છણકા કરવા. આજ અવળા જવાબ દેવા લાયકીથી ન વરતવું વીં

છે. કનજીની ઘણી મજીમત વારીદ થઇ છે, અને આ ખરાબ સીદત પણ કુવચે ગઝખીનાથી ઉત્પન્ન થાય છે, અને આ સીદત એવી છે કે ઈનસાનને ખુદ અને ખદકે ખુદથી દુર દરે છે અને લોકોની નજર સામે હલકો થઇ જાય છે અને લોકો તેનાથી નફરત અને અણગમો રાખે છે, અને એવો શખસ લોકોની સાંમે મસખરો હોય છે લોકો તેની મસખરી કરે છે અને તેને ઝીડાવે છે, અને તેથી તે ગમગીન અને દીલગીર રહ્યા કરે છે, અને એવું પણ બને છે કે એવો માણસ મહામ્હોટા નફાથી મદરમ રટે છે અને ઘણું નુકસાન વેઠવું પડે છે, અને છેવટે આખેરતના અઝાબમાં ગીરફતાર પણ થાય છે, મરવી છે કે એક દીવસ હઝરતે રસુલે ખુદ સં પાસે વાત થઇ કે એક ઓરત દીવસના રોઝા રાખે છે અને રતના ઇલાદત કર્યા કરે છે, પણ તેણી કનજીનક છે તેથી પાડોસી. એને ઈઝન આપે છે, આ સાંભળીને હઝરતે ફરમાવ્યું તેને એ અમલ કાંઈ કામ નહીં આવે અને તેણી જલ્દનમીઓમાંની છે, અને એજ હઝરતે ફરમાવ્યું કે કનજીનકી ઈનસાનને જલ્દનમના છેલા તબકામાં પહોંચાડશે, અને એજ હઝરતે ફરમાવ્યું કે ખુદાએ ફરમાવ્યું છે કે કનજીનકની તવબા કમુલ નહીં કરે, અરજ કરી કે શા માટે ? તો આપે જવાબ આપ્યો કે એવો શખસ એ ગુનાહથી તવબા કરે તો વળી તે કરતા ખરાબ બીજા ગુનાહમાં ફસાય છે, અને ફરમાવ્યું કનજીનકી એ ગુનાહ છે કે માફ થતો નથી, બાઅઝે ખુજુરગોએ કહ્યું છે કે આખીદ કનજીનકની પાસે બેસવા કરતા ફાસીક અને ફાજર નેક-ખુલક હોય તેની પાસે બેસવું વધારે પસંદ કર્યું.

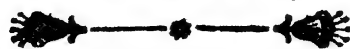
આ બદ સીદતનો ઇલાજ ઉપર ૪૧ મી ફસલમાં આવેલ બદ સીદત જેવો છે, કે તેથી થતા દીન અને દુન્યાના નુકસાન તરફ ધ્યાન આપે અને વીચારે કે આ એવી ખરાબ સીદત છે કે તેના સળખથી ખુદા અને લોકો તેના દુશ્મન થાય છે, માટે આ સીદત પોતાથી દુર કરવી અને હર વખત તે વીશે ધ્યાન રાખવું કે બોલવા ચાલવામાં કનજીનકી થવા પામે નહીં, અને કનજીનકીથી પોતાને બચાવે અને નેક ખુલકની આદત પાડે કે રશને રફતે સારી આદત પડી જવાની.

કનજીનકની વીરખ હુસ્ને ખુલક છે, હુસ્ને ખુલકથી મતલબ નેક આદત સારી વર્તણુક નરમાસ અને મીઠાસથી બોલવું સારો જવાબ દેવો માયાળુપણાથી વરતવું વીં હુસ્ને ખુલકની ઘણી તારીફ વારીદ થઈ છે, હઝરતે રસુલે ખુદ સં ફરમાવ્યું કે કયામતના દીવસે અમલનામાના તાજવામાં હુસ્ને ખુલકથી બેહતર કોઈ બીજા નથી, એક વખત પોતાના કાકાઓના ફરજદોને હઝરતે ફરમાવ્યું કે અએ અબદુલ મુતલીબના ફરજદો અગર લોકોને માલ અપવાની શક્તિ ન હોય તો તેઓ સાથે હસ્તે મોઢે મળતા રહો, અને ફરમાવ્યું કે ખુદાએ દીન ઇસલામને પોતા માટે ખાલીસ કરેલ છે, અને દીનને માટે સલાહીયત નથી પણ સખાવત અને હુસ્ને ખુલક, માટે પોતાના દીનને આ બન્ને બીજથી શોભાયમાન કરશે, એ હઝરતને પુછ્યું કે કયા મોઅમીનનું ઇમાન અફઝલ છે ? જવાબ આપ્યો જે વધારે ખુશ ખુલક હોય તેનું, અને ફરમાવ્યું કે તમારામાંનો વધારે ખુશ ખુલક છે તે મારી પાસે વધારે દોસ્ત અને કયામતમાં મારી વધારે નજીક છે, અને ફરમાવ્યું કે હુસ્ને ખુલક ગુનાહને એવી રીતે ગાળી નાખે છે કે જેવી રીતે બરફને સૂર્ય ગાળી નાખે છે, અને એજ ખુજુરગનારથી મરવી છે કે બંદાની ઇલાદત ઓછી હોય છે પણ હુસ્ને ખુલકની

સખખથી આખેરતમાં મ્હોટે દરજે પહોંચે છે, હજરતે ઇમામે મોહમ્મદે ખાકેર અં થી મરવી છે કે એક શખસ હજરતે રસુલે ખુદા સં ની ખીદમતમાં આવ્યો અને અરજ કરી કે યા રસુલલ્લાહ મને વસીયત કરો, તેથી હજરતે તેને કેટલીક વસીયતો કરી તેમાંની એ પશુ હતી કે ખીરાદરે મોઅમીનની સાથે હસ્તે મોઢે મળતો રહે, હજરતે ઇમામે જાઅ. ફરે સાદેક અં ફરમાવ્યું કે ખુશ ખુદકીથી શહરો આખાદ થાય છે, ઉમ્મરમાં વધારો થાય છે, અને ફરમાવ્યું કે ખુદાએતઆલા ખંદાને હુસ્ને ખુદકના સખખથી એના જેવો સવાખ અતા કરે છે કે જે રાત અને દીવસ રાહે ખુદામાં જહાદ કરતો હોય, અને એજ હજરતે ફરમાવ્યું કે લોકોની સાથે નેકી અને એહસાન કરવું અને હસ્તે મોઢે રહેવું તેથી લોકો સાથે મોહખ્ખત થાય છે, અને ઇનસાનને બેહીશ્તમાં દાખલ થવાય છે, અને ખખીલી તથા બવાં ચડાવીને રહેવું તે ખુદાથી ફરીનું અને જહન્નમમાં દાખલ થવાનું કારણ છે.

હાસલ કલામ જે કોઇ એ વીશે વીચાર કરે અને જાણે કે ખુશ ખુદકમાં કેવા કેવા અને કેટલા ફાયદા છે અને કજખુદકમાં કેવા કેવા અને કેટલા તુકશાન છે તો ને સમજે કે દરેક કજખુદક ખુદાની રહમતથી દુર અને લોકોની મોહખ્ખતથી છેટે છે, અને હુસ્ને ખુદકવાળો ખુદાની રહમતની નજીક છે અને લોકો તેનાથી ફાયદો ઉપાડે છે અને ખુદાના ખંદાએના મતલખ તેનાથી પુરા થાય છે અને એજ સખખથી ખુદાએ દરેક પયગમખરને એ બે સીદ્દાત અતા કરી છે એક હુસ્ને ખુદક ખીજું એહસાન કરવું, અને હુસ્ને ખુદક પયગમખરોનો અફઝલ સીદ્દાત છે અને એજ કારણથી ખુદાવંદે આલમે પોતાના હખીખ માટે પોતાની નેઅમત જોહર કરવા તારીફમાં ફરમાવ્યું કે “ઇન્નક લઅંલા ખોલોહીન અંઝીમ” એટલે તહકીક કે તુ અલખતતા મ્હોટા ખુદક ઉપર છે, મતલખ એ કે હજરતનું હુસ્ને ખુદક સર્વે કરતા વધારે હતું, એટલુંજ નહીં પશુ એ વીશે છેલ્લે દરજે પહોંચ્યા હતા, એટલે સુધી કે વારીદ થયું છે કે એક વખત એ હજરત મસજીદમાં અસહાબોની સાથે બેઠા હતા અને વાતો કરતા હતા, એટલામાં એક અનસારની કનીઝ આવી તેણીએ છુપી રીતે હજરતની આદરનો છેડો પકડ્યો તેથી હજરતે એવું અનુમાન કર્યું કે તેણીને કાંઈ ખાનગી વાત કહેવી હશે તેથી ઉભા થઇ ગયા, પશુ તેણી તો કાંઈ બોલી નહીં તેથી હજરત બેસી ગયા, વળી તેણીએ હજરતનો છેડો પકડ્યો વળી હજરત ઉભા થઇ ગયા તો પશુ તેણી કાંઈ બોલી નહીં, એ મુજબ ત્રણ વખત કન્યું, વળી ચોથી વખત એ મુજબ વરતવાથી હજરત ઉભા થઇ ગયા તે વખત તેણી હજરતની ખાછળથી જમાનું થોડું કપડું ફાડી લઇ ચાલતી થઇ, તે વખતે લોકોએ પુછ્યું જોખરીયા તે આ શું કર્યું ? હજરતને ત્રણ વખત ઉભા કર્યા અને કાંઈ વાત પશુ કરી નહીં તેનું શું કારણ છે ? આથી તારો શો મતલખ હતો ? તેણીએ કહ્યું અમારા ઘરમાં એક ખીમાર છે તેથી મને મોહલી કે હજરતના જમાનો એક કડકો ફાડીને લઇ જઉં કે તે ખીમારને બાંધે તો તેને શીફા થાય, તો હજરત જ્યારે ઉભા થતા ત્યારે એ વાત કહેવામાં મને શરમ લાગતી હતી તેથી હું કાંઈ બોલી શકતી ન હતી છેવટે મેં કટકો ફાડી લીધો.

ફસલ ૪૩ મી અદાવત અને દુશમની વીસે.

અદાવત અને દુશમની બે જાતની છે, એક તો છુપી અને ખાનગી અદાવત, બીજી જાહેરમાં અદાવત; છુપી અદાવત એટલા માટે રાખે છે કે કોઈ મવકા અને વખતની રાહ જુવે છે કે બરાબરનો મવકા આવે તે વખતે દુશમની ઠાકે, અને જાહેરમાં દુશમની કરે છે તે તો ઇમા પહોંચાડવા અને દુઃખ આપવાની ગોઠવણમાંજ રહ્યા કરે છે અને એવાત કરતો ફરે છે, પહેલી જાતને કીનો અને બીજી જાતને અદાવત કહે છે, અને કીનો તથા અદાવત આખરે એકજ છે કે કીનામાંથી અદાવત થાય છે, કેમકે જ્યારે કીનો બહુજ વધી જાય છે અને દીલની દેગમાંથી ઉભરાઈ બાહર નીકળે છે તે અદાવત છે, અને કીનો છે તે કુવચ્છે ગઝબીયાહમાંથી ઉત્પન્ન થાય છે, કેમકે જ્યારે કોઈ ઉપર ગુસ્સો આવે અને તેનો બદલો લેવાની શક્તી ન હોય અથવા મસલેહત ન હોય તો તેથી બદલો લેના નથી તેમ તેને જાહેર કરતો નથી અને ગુસ્સો છુપાવી દીએ છે અને તેથી કીનો થાય છે.

આ બંને જાતની દુશમની ખરાબ અને બદ હલાક કરનારી સીકાત છે, હદીસોથી સાબીત છે કે મોઅમ્મીનને કીનો હોતો નથી, અને કીનો અને અદાવતથી બીજી ખરાબ અને ખળીસ સીકાતો નીકળે છે જેમકે હસદ ગીબત, તોહગત, જુઠ, મેહશ્વા મારવા, અને એજ જાહેર કરવા વીં વીં કે અવી નાપાક સીકાતોથી દીન અને દુન્યાની હજારો ખરાબીઓ થાય છે, અને જ્યારે કોઈના દીલમાં કોઈનો કીનો ઉત્પન્ન થાય છે ત્યારે તેની બલાઈ ઇજ્જતો નથી તેની હાજત પુરી કરતો નથી બલકે બનતા સુધી તેની ખુરાઈ ચાહે છે અને તેનો હાજતો તોડી પાડવાના ઉપાય કરે છે, અને તેથીજ હદીસો અને અખ્યાલમાં દુશમની અને કીનાની ઘણીજ મઝીમ્મત વારીદ થઈ છે, એટલે સુધી કે હઝરતે રસુલે ખુદા સં ફરમાવ્યું કે જ્યારે મારી પાસે જીખરછલ આવતા ત્યારે કહેતા કે અએ મોહમ્મદ સં લોકો સાથે અદાવત અને દુશમની કરવાથી પરહેઝ કર, અને ફરમાવ્યું કે જીખરછલ સર્વેથી વધારે તાકીદ બરેલી વસીયત દુશમની ન કરવાની કરતા હતા, હઝરતે ઇમામે જાઅફરે સાદેક અં ફરમાવ્યું કે જે કોઈ દુશમનીનું બી વાવે છે તેજ લણે છે.

આ સીકાત ખખીસાનો ઇલાજ એ છે કે પહેલે વીચાર કરે કે દુશમની અને અદાવતના જાડમાંથી જે ફળ નીકળશે તે રંજ સુસીબત અને સદમો છે, તે એવો પ્યાત્તો છે કે તે ઝેરથી લખરેઝ છે, અને એવી આગ છે કે કુસુપના ધુમાડા વીના બીજી કોઈ નીકળતું નથી. અદાવત એવી ખુરી બલા છે કે તેના સખખથી સેકડો ખાનદાન ખરબાદ થઈ ગયા છે, ગામ ઉજાડ અને વીરાન થઈ ગયા છે, અનહદ દવલત અને મીલકત ખરબાદ થઈ ગઈ છે, ઘણે માગે એવું પણ બને છે કે જેની સાથે દુશમની કરે છે તેને નુકશાન પહોંચે તે કરતા પોતે વધારે નુકશાનીમાં ઉતરી જાય છે. અને છેવટે આખેરતનો અજાબ વેચાતો લીએ છે, તો જ્યારે આવી આવી બાબતો ધ્યાનમાં લાવે ત્યારે એ બદ સીકાતથી નફરત થાય છે અને તેથી બચે છે, અક્કલમદ એ વાતને પસંદ નહી કરે કે પોતાના

દુશ્મન કરતા પોતાને વધારે નુકસાન થાય; તો એવી રીતજાત રાખવી કે જેથી દુશ્મન પોતેજ શરમાઈને દુશ્મની તરફ કરે, જેમકે તેની હાજતો પુરી કરી તેની સાથે મોહાવ્યત રાખવી, નરનાસથી બોલવું, બલકે સવેથી વધારે તેની ખાતર ખરદા-સ્ત રાખે, કે તેઓ સમતાન પોતાનું નાક બોંય સાથે ચોળે અને નફસ પશુ પાંસસે થાય, અને એમ કરવાથી અજાવત ચાલી જશે.

મજકુર બદ્દસીફતથી ઉલટી સીફત ખેર ખવાહી અને બહુ ઇચ્છવાનું છે અને એની પણ બે જાત છે, એક છુપી રીતે, અને બીજી જાહેર રીતે, છુપી રીતે એ છે કે મુસલમાનોની ખેર અને બલાઈ ખાનગીમાં ચાહ્યા કરે, અને જાહેર રીતે એ છે કે લોકોની હાજતો પુરી કરે તેઓની બલાઈના કામમાં કોશીશ કરે અને મદદ આપે, અને આ સી-ફતની ઘણી તારીફ છે જેમકે તે વીશે ઇ. આગળ બયાન થશે,

જાણવું જોઈએ કે અજાવતથી જે માલ રજા નીકળે છે તેમાંથી મારકુટ અને મળો દેવી એ પણ છે, અને આવી બાબતો હલકા અને નીચ લોકો તેમજ જાહીલ નાદાન અને ફાસીફાની સોદખતથી ગાય છે, કેટલાંક તો એવા છે કે તેઓની આદત અને ટેવ હોય છે કે અજાવત વીના ગાળો આપે બદ બોલે છે, તો એમાં કાંઈ પણ શક નથી કે આ તમામ બાબતો મજીમ્મત કરવા અને ધીકરવા જેવી છે, અને શરીઅતે ગરરામાં હરામ છે, અને તેથી નેક અઅમાલ ખરબાદ થઈ જાય છે, અને દીન દુન્યાની નુકસાની થાય છે, અક્કલ અને “શરા” બન્ને ખરાબ હોવાની ગવાહી આપે છે, હવે જે મારકુટ છે તે હાથવડે અથવા લાકડી વડે અથવા કોઈ ચીજવડે છે, અને શરાની રજા વીના મારવું હરામ હોવા-માં કશો શક નથી, વારીદ થયું છે કે જે કોઈ કોઈને તાઝીયાને મારશે તેને ખુદાએ ત-આલા આગનો તાઝીયાને મારશે. અને લાઅનત શરાના હુકમ સીવાય કરી તેની પણ મજીમ્મત છે—હઝરતે રસુલે ખુદા સ. ફરમાવ્યું કે જે કોઈ લાઅનત અને તાઅન કરે અને ગાળો આપે અને જેમ તેમ બકે તે મોઅમીન નથી, અને ફરમાવ્યું કે ગાળો આપનાર ઉપર બેહીસ્ત હરામ છે, એજ હઝરતથી મરવી છે કે ચાર શખસ એવા છે કે તેઓથી દોઝખવાળાઓને ઇજ્જત પહોંચશે, અને તે ચારમાંનો એક એ હશે કે દુન્યામાં લોકોને ગાળો આપતો હશે, અને તેના મોઢમાંથી દુર્ગંધવાળું પાણી વેદતું હશે, અને એજ હઝરતથી મરવી છે કે ગાળો દેવાવાળો, જેમ તેમ બકવા વાળો, અને થોડી શરમવાળો કે જે કાંઈ પોતે કહે તેની તેમજ તેના માટે બીજા જે કાંઈ કહે તેની પરવા ન રાખતો હોય તેના માટે બેહીસ્ત હરામ છે, અને એવો શખસ કાંતો હરામજદો હશે અને કાંતો તેના નુતકમાં શયતાન શરીફ થયો હશે, અને એજ હઝરતથી મરવી છે કે બદ અને ખરાબ એ શખસ છે કે તે ગાળો આપતો હોય તેથી લોકો તેની પાસે બેસવાથી અણગમો રાખતા હોય, અને તેઓથીજ મરવી છે કે મોમીનને ગાળો દેવી ફીરફ છે અને તેને કતલ કરવો કુફર છે, અને તેની ગીબત કરવી માઅસીયત (ગુનાહ) છે, અને જેમ તેનું ખુન કરવું હરામ છે તેમ તેનો માલ ખાઈ જવો પણ હરામ છે, અને ફરમાવ્યું કે ખુદા પાસે ખરાબમાં ખરાબ કયામતમાં એ શખસ છે કે જેની ઇબ્નની બીકથી લોકો તેની તાઝીમ અને તપકીર કરતા હોય; હઝરતે ઇમામે જાઅફરે સાદેક અલ ફરમાવ્યું કે જેની જીબથી લોકો ડરતા હોય તે જહન્નમી છે, હઝરતે ઇમામે મુસીએ કાઝીમ અલ ને ખુદા કે બે જણ એક બીજાને

સામ સામી ગાળો આપે તેઓ વિશે શું હુકમ છે? આપે ફરમાવ્યું કે જો પહેલ કરી તે વધારે જાણીય છે, અને બંને જણના ચુનાહ તેના ઉપર છે જે બીજો તેના કરતાં વધી ન જાય તો, જનજીવે કે ગાળોથી મુશ્કેલી છે કે ખરાબ શબ્દો ન છાજે તેવા ચોખે ચોખા ચોચરવા, અને ઘણું કરીને ભુંડા બોલવાને કહે છે, અને ઇનસાનને જોઈએ કે બોલ ચાલમાં ઉધાડા શબ્દો ન વાપરે બલકે મોહગમ અને ઈશારાથી કહે, એટલેસુધી કે જાનજી અને પેશાબ માટે પણ અવા મોહગમ શબ્દ વાપરે, તેમજ જાહેરમાં લોકોની અંદર જે હલકા અને લજ્જા બરેલા દેખાય તે પણ વાપરે નહીં એટલેસુધી કે એમ પણ ન કહે કે મારી ઝોરને આગ કહ્યું તમારી ઝોરને તેમ કહ્યું, બલકે કહે કે મારા ઘરની પરદાવાળીએ આમ કહ્યું તમારા ઘરની પરદાવાળીએ તેમ કહ્યું, અથવા કહે કે ભગવાની “મા” આમ કહે છે, અથવા કહે અમારા ઘરમાં આમ કહે છે એટલુંજ નહીં પણ લોકોની પાસે ઝોરનોનાં નામ પણ લીએ નહીં કેમકે આ જમાનામાં ઝોરનોના નામ લેવાને નાપસંદ કરે છે, અને પયગમ્બરો અને ઈમામોની બીબીયાનાં નામ બયાન થોએલ છે તો જાણવું કે તે જમાનામાં જો બાબત અણગમની નહતી, અગરએ આગળ આ બાબત અણગમની નહતી તેથી આ જમાનામાં પણ નામ લીએ તો હરકત તો નથી, અને અગર કોઈના અંગમાં કોઈ એવું હોય અને તે જાહેરમાં બોલવાથી તેને શરમ લાગતી હોય અને તે વીશે પુછવાની જરૂરત હોય તો ઈશ્તાનથી મોહગમ રીતે પુછે, જેમકે કોઈ કાણો હોય તો તેને એમ ન કહેવું કે તમારા આંખ કેમ કાણી થઈ ? આંખ કેમ ટુટી ગઈ ? બલકે પુછવું કે આપની આંખે શું ઇજા હતી ? શા કારણથી આપને અવી તકલીફ પડી ? મતલબ એ કે એવા શબ્દો વાપરવા કે તેને દુઃખ ન લાગે અને મતલબ નીકળી આવે.

જાણવું જોઈએ કે જેટલી બાબતો અને શબ્દો બેશરમવાળા અને ન છાજે તેવા છે તે તમામ ખરાબ છે, પણ તેનાં કેટલાક વધારે ખરાબ છે કેટલાક થોડા ખરાબ છે. કોઈ વખતે તકનરને મવકે બોલાય છે કોઈ વખતે મશકરીને મવકે બોલાય છે બીજો તો જેવા શબ્દ અને જેવો મવકો તેવા શબ્દો ગણાય છે, કોઈ વખતે હરામ ગણાય છે, કોઈ વખતે મકરહ ગણાય છે, બાઅજે આલીમેએ ફરમાવ્યું છે કે ગાળો દેવા અને ઇજા પહોંચાડવા ન છાજે એવા શબ્દો બોલવા હરામ છે, પણ મશકરીમાં અથવા આદતના સબબથી હરામ નહીં થાય, તો પણ જે શબ્દો કે એકદમ ભુંડા અને બદ ગાળોવાળા છે તેનો હરામ છે અગરએ મશકરીમાં અને આદતથી બોલે.

હવે લાઅનત પીશે જાણવું કે લાઅનતના અર્થ પુછાની રહમતથી હાંકી મુકવા અને દુર કરવાના છે, અને લાઅનત કરવી ખરાબ છે તેમાં શક નથી, અને કોઈને લાઅનત કરવી શરામાં જાએજ નથી, પણ શરામાં જેના માટે “લાઅનત”નો હુકમ આવ્યો હોય તેને લાઅનત કરવો જોઈએ, પણ જે લાઅનતને કાબીલ ન હોય તેના ઉપર લાઅનત કરવાથી તે લાઅનત લાઅનત કરનાર ઉપર પાછી ફરે છે, જેમકે હજરતે ઈમામે મોહમ્મદે બાકેર અં ફરમાવ્યું કે જ્યારે કોઈ શખ્સના મોઢામાંથી લાઅનત નીકળે છે ત્યારે લાઅનત તે બંનેની વચ્ચે રહે છે, જે જેના ઉપર લાઅનત કરી તે તેને લાયક હોય તો તેના ઉપર પડે છે, અને અગર આગલો શખ્સ લાઅનતને કાબીલ નહોય તો તે લાઅનત

કરનાર તરફ પાછી ફરે છે, માટે જેમ અને તેમ લાચનત કરવાથી પરહાસ કરવી અને જેનેતેને લાચનત કરવી નહીં, પણ એમ પણ ન કરવું કે કેટલાંક કહે છે લાચનત કો-
ઇને પણ કરવી નહીં, એટલે સુધી કે જાલીમોને પણ લાચનત કરવી નહીં, ગમે તેવો
ખરાબ અને જાલીમ અને બદરાય પણ આપણે લાચનત કરવી નહીં, એટલે સુધી કે કેટ-
લાંક કહે છે કે “શીમર” અને “યજીદ”ને પણ લાચનત કરવી નહીં કેમકે એ લોકો એ
જે ખરાબ કૃત્ય કર્યા તેના તેઓએ તવાબ કરી હશે, અને અગર તવાબ નહીં કરી હોય
તો ખુદ તેઓને સગ્ન કરશે કે મુકત કરશે તે ખુદ જાણે ખુદ ઉપર સોંપી દેવું, આપણે
નાહક કોઇને ખરાબ બોલીને પોતાની જામ શામાટે બગાડી લેવી ? તેમાં આપણને શું
મળે છે ? તેથી શું ફાયદો થાય છે ? તો તેના જવાબમાં જાણવું કે અહલેખેત અં ઉપર
સલવાત પડવામાં આપણને શું ફાયદો ? તેથી શું વળે છે ? એનો જ જવાબ આપે તેજ
જવાબ આપો પણ છે, એનો જવાબ એજ છે કે અહલેખેતની મોહબ્બતની નીશાની છે
અને તેથી સવાબ મળે છે, તો તે શીમર અને યજીદ ઉપર લાચનત કરવી તે પણ સવા-
બનું કામ છે, કેમકે તે અહલેખેતના દુશ્મનો સાથે દુશ્મની રાખી તેની નીશાની અને સા-
બેતી છે, અને જે જાલીમો ઉપર લાચનત કરવી ખરાબ હોય તો કુરઆન પણ પડવું ન
જોઇએ કેમકે તેમાં જાલીમો, કાફરો અને ફાસેકો ઉપર લાચનત આવેલી છે. જેમકે એક
ટોળા વીશે ખુદાએ ફરમાવ્યું છે કે **ઓલાએક અલયહીમ લાચનતુદનાહે, વદમલા
એકતે, વન્નાસે અજમદીન.**” એટલે એ લોકો ઉપર ખુદાની મક્કાએકાની અને તમામ
ઇનસાનોની લાચનત છે, તેમજ હઝરતે રસુલે ખુદા સં ફરમાવ્યું છે કે ખુદા હુક બોલના-
રને લાચનત કરે અગરએ મશ્કરીમાં ગ્રહ બોલે, અને અયુસુફયાને હઝરતે રસુલે ખુદાસં
ની મજીમ્મતમાં એક હઝર શેઅર કહ્યા, તો હઝરતે ફરમાવ્યું કે અએ મારા પરચરદીગાર
હું શેઅર કહેતો નથી અને શેઅર કહેવા તે મારી લાયક પણ નથી તો આ શખસે
જેટલા હરફ શેઅરમાં કહ્યા છે તે દરેક હરફને બદલે તેને એક એક લાચનત કર, અને
શીમર તથા યજીદ વીં લાચનતી અને દોઝખી હોવામાં કશો શક નથી કેમકે હદીસેથી
સાબીત છે, અને લાચનત શબ્દ ખુદાએ પહેલે કાઢેલ છે જેમકે કુરઆનમાં છે કે શય-
તાને હં આદમ અં ને તાઅઝીમતો સીજદે કર્યો નહીં. તેથી ખુદાએ તેના ઉપર લાચ-
નત કરી છે. હવે એટલી બાબત તો ધ્યાનમાં રાખવી જરૂર છે કે ફસાદ અને તકરાર અને
બલ્લવો થવાનો ખાફ હોય ત્યાં શીમર વીં ને પણ લાચનત ન કરવી, કેમકે સવાબને બદલે
અજાબનું કારણ છે, ફીતનો ફસાદ થવાથી ઇનસાનની જનમાલની હાણી થાય છે અને જન
માલની હાણી થાય તે કામ કરવું હરામ છે, તેમા પણ તમામ માટે સરખો હુકમ નથી
કેમકે પયગમ્બરો અને ઇમામો અને બીજા લોકો માટે એકજ હુકમ નથી એ ખુરુરગવારો
નુરે ખુદા હતા તેઓ હરવખત અને હરઝમાનાને અનુસરી ખુદાના હુકમ મુજબ અમલ
કરતા અને ચાલતા, આપણને જે હુકમ મળ્યો છે તે પ્રમાણે આપણે ચાલવું અને વર-
તવું જોઇએ.

જેઓ ગુજરી ગયા છે અને લાચનતને લાયક છે કે નહીં તે ખબર ન હોય છતાં કોઈ
લાચનત કરે તો તેનો ગુનાહ વધારે છે, હઝરતે રસુલે ખુદા સં ફરમાવ્યું કે મુરદાઓને

પુર ન કહો કેમકે તેઓએ જે ક્યું તેને તેઓ પહોંચ્યા, અને જડ પદાર્થ તેમજ હવા-
નોને લાગ્યત કરવી ઠીક નથી, મરવી છે કે જે કોઈ જમીનને લાગ્યત કરે છે તો જમીન
કહે છે કે આપણામાં જેણે વધારે યુનાદ કર્યા હોય તેના ઉપર લાગ્યત થાય, એક ઓ-
રતે સાંઢણીને લાગ્યત કરી તેથી હઝરતે તેણીને મનાઇ કરી કે લાગ્યત કરીશ નહીં,
તેમજ એક શખસે શેરને લાગ્યત કરી તો તેને પણ મનાઇ કરી.

ધ્યાનમાં રહે કે સુલક્ષ્મીનાનો માટે બદલો આ કરવી તેમજ નફરીન કરવી તે પણ
લાગ્યત કરવાની જેમ ખરાબ છે અને મનાઈ છે, અને જાલીમના હુકમ અને ગદીથી
ઇનસાન લાચાર અને પરેશાન થાય તો બદલો આ કરે અને કોઇ કોઇ વખતે એવું પણ
બને છે કે મજબુમ જાલીમ માટે બહુજ નફરીન કરે છે તો તે હુકમનો બદલો વળી રહે છે
બલકે વધારો પણ થાય છે, અને તે વખતે લેનેકા દેનો થઈ પડે છે, એટલે તે જાલીમે
કરેલા હુકમના બદલાથી પણ નફરીન વધી જાય તો કયામતમાં તે જાલીમ આ મજબુમ
પાસેથી બદલો માગશે, શક ન પડે કે ઇમામે હુસયન અં ના કાતીલો ઉપર આજ સુધી
લાગ્યત થાય છે તેથી રખેને બદલો થઇ જાય, નાના અગ્ને ખીરાદરે જાન તે મલાઇનેતે કયા-
મત થનાર છે તેવી લાખો કયામત થાય ત્યાં સુધી લાગ્યત તો એક તરફ અજાણ થયા
કરે તોપણ બદલો નહીં થાય અને એ મલાઇનેતે હમેશા અમદુલ આબાદ જહાનમાં
રહેવાના.

હવે આથી ઉલટું દોઆએ ખેર છે, તો ખીરાદરે મોઅમેનીન માટે દોઆએ ખેર ક-
તે ઉમદામાં ઉમદા અને અફઝલમાં અફઝલ ઇબાદત છે, અને તેનો ફાયદો અને સવાબ
ઘણો બેશુમાર છે, હકીકતમાં જો વીચારે તો ખીજા માટે નેક દોઆ કરવી તે પોતા માટે
દોઆ કરવા સમાન છે, હઝરતે રસુલે ખુદા સં ફરમાયું કે જ્યારે ખીરાદરે મોઅમેનીન
માટે છુપી રીતે નેક દોઆ કરે છે ત્યારે એક શીરીસ્તો કહે છે કે જે તે ખીરાદરે મોઅ-
મીન માટે ચાલ્યું તે તારા માટે પણ હોજે, અને ફરમાયું કે જે દોઆ પોતા માટે કયુલ
થતી નથી તે ખીરાદરે મોઅમેનીન માટે કયુલ થાય છે. હઝરતે ઇમામે અમનુલ આબેદીન
અં થી મરવી છે કે જ્યારે મલાએકા સાંભળે છે કે બંદએ મોઅમીન પોતાના ખીરાદર
માટે દોઆ કરે છે તો કહે છે કે તું તારા ખીરાદર માટે સારો ખીરાદર છો કે તેની પાછળ
તેના માટે દોઆએ ખેર કરે છે અને તેને ખેરથી યાદ કરે છે, તેના માટે દોઆએ
ખેર કરે છે તેને ખેરથી યાદ કરે છે, તો તેના માટે તે જે માયુ તેથી બમણું તને ખુ-
દાએ આપ્યું, અને તેની તે તારીફ કરી તેથી તારી બમણી તારીફ કરી, અને તારા માટે
તેના ઉપર ફઝીલત છે, અને યુજરી ગીએલા મોઅમેનીન માટે દોઆએ ખેર અને બખશી-
શ આહવાની ઘણી ફઝીલત વારીદ થઇ છે, અને એ કરતાં કઇ બાબત વધારે સારી હશે?
કે તારો ખીરાદરે મોઅમેનીન જમાનતી નીચે સુતો હોય તેના માટે દોઆ વીં નો હદીયો
મોકલે ! અને તેથી તેની રહ કેટલી રાજ થતી હશે ? કે તેના સમ બહાલા તો વીરસા-
નો માલ વેંદવામાં અને ઐશ તથા આરામ કરવામાં હોય અને તું તેને અધારી રાતમાં
યાદ કરે અને ખુદા પાસે તેની બક્ષીસ ચાહે અને તેના માટે હદીયો મોકલે !!! હં રસુલે
ખુદા સં ફરમાયું કે કબરની અંદર મજબીલ એની જેમ છે કે જે દરયામાં પડી ગયો

હોય અને નીકળવા માટે જે કાંઈ ચીજ જુએ તેને પકડે, તે પ્રમાણે મરચીત જીવતાંએની દોઆ વીં ની રાહ જોયા કરે છે; અને મધ્યીત માટે દોઆ કરવાથી તેની કબરમાં પ. હાડ જેવા નુર દાખલ થાય છે, અને જેમ ઇનસાન કોઇને હદીયો મોકલે છે તેમ આ હદીયો છે તો જ્યારે કોઈ મધ્યીત માટે ઇસતીગદાર કરે અથવા દોઆ કરે તે તેને ફીરીક્તો એક થાળમાં મુકીને મધ્યીત માટે હદીયો લઈ જાય છે અને કહે છે આ હદીયો તારા માટે ફલાણે મોકલ્યો છે અને તેથી એ મધ્યીત ખુશ થાય છે.

ફસલ ૪૪ મી ઊજળ (હુપત) વીશે.

-૦-

ઊજળ છે તે દુવએ મજબીયાદથી ઉત્પન્ન થાય છે અને ઊજળ એ છે કે ઇનસાન પોતામાં કાંઈક માલ હોવાના સળખથી પોતાને ઝુઝુરગ જાણે, અને ખરેખર તે કમાલ તેમાં હોય, અથવા ન હોય પણ પોતે સમજતા હોય કે એ કમાલ તેનામાં છે, અને બાઅજે કહે છે કે ઊજળ એ છે કે કોઈ સીફત અથવા નેઅમત તેની પાસે હોય તેને ઝુઝુરગ જાણે અને તે આપનારને જુલો જાય અને તકબ્બુર (અંહકાર) અને ઊજળમાં ફરક છે, તકબ્બુરવાળો એ છે કે પોતાને બીજા કરતાં મોટો સમજે અને પોતાનો મરતબો વધારે સમજે, અને ઊજળમાં બીજા કરતા પોતાને માનવંત વીં સમજવાનું નથી તેને બીજાથી કાંઈ કામ નથી તે તો પોતાનેજ મોટો સમજી ખુશ થાય છે, અગર કોઈને કાંઈ નેઅમત મળી હોય અથવા એવી કોઈ સારી સીફત મળી હોય અને તેથી ખુશ થાય અને સમજે કે આ ખુદ તરફથી છે અને જ્યારે આદશે ત્યારે તે લઈ શકે છે અને તેણે ફકત પોતાની મેદરજાનીથી અતા શરગાવેલ છે તે વીશે કાંઈ મારો હક ન હતો તો એ વખતે ખુશ થવું “ઉજળ” નહીં ગણાય, અને કોઈ નેઅમત મળી હોય તેથી એમ સમજે કે ખુદ ઉપર મારો હક હતો તેથી મને અતાકરી અને ખુદ તેને લઈ શકે છે તેની ખાત્રી ન રાખે અને પોતાના અમલના સળખથી કરામતની ઉમ્મેદ રાખે તો એ ઉજળ કરતા પણ ખરાબ છે.

હુપુ ન રહે કે આ સીફતે ખખીસા પણ ઘણીજ બદ અને ખરાબજે, હજરતે રસુલે ખુદા સં ફરમાવ્યું કે ત્રણ ચીજ હલાક કરવાવાળીઓમાંથી છે, ૧-ખખીલી કે તે મુજબ પરતે, ૨-મનોવીકારની પયરબી, ૩-પોતાને મોટો ગણી ઉજળ કરવું; તો જ્યારે આ ત્રણ સીફતો ભોકોમાં જુએ ત્યારે પોતાને સાંચવજો અને લોકો સાથે બેસ ઉઠ રાખશો નહીં, મરવી છે કે એક દીવસ હજરતે મુસા અં બેઠા હતા ત્યાં ક્ષયતાન આવ્યો અને તેના માથા ઉપર જુદા જુદા રંગીન વાળની ટોપી હતી તે કાઢી ઉભો રહી હજરતને સલામ કરી, હજરતે પુછ્યું તુ કોણુ છે ? તેણે કહ્યું હું ઇબ્રહીમ હું તમારો મરતબો ખુદ પાસે મ્હોટો છે તેથી તમોને સલામ કરવા આવ્યો છું, હજરતે પુછ્યું આ કેવી ટોપી છે ? તેણે કહ્યું આતો હજરતે આદમની ઓલાદના દીલ ખેંચવાનો દંથીયાર છે, હજરતે પુછ્યું એ કયો ગુનાહ છે કે તે ઇનસાન કરે તો તુ તેના ઉપર ગાભેબ થાય છે ? તેણે કહ્યું જ્યારે ઉજળ કરે અને પોતે જે ઇન્સાદ કરી છે તે તેની નજરની સામે ઝુઝુરગ દેખાય

અને ગુનાહ હાકા દેખાય તે વખતે હું તેના ઉપર ગાભેજ થઈ જઈ છું, હજરતે કાઉદ અં ને જહી થઈ કે ગુનેહગારોને ખુશખબરી આપ અને સીદીકાને ડરાવ, અરજ કરી કે ગુનેહગારોને કેવી રીતે ખુશખબરી આપું ? જવાબ મળ્યો તેઓને એવી ખુશખબરી આપ કે હું ત્યાંયા કપુલ કરવાવાળો છું અને ગુનાહોને માફ કરી આપુ છું, અને સીદીકાને એવી રીતે ડરાવ કે તેઓ પોતાના નેક અઅમાલના સખખથી ઉજળ ન કરે, કેમકે દરેક બંદોનો હીસાખ લઉં તો દાર્મ પશુ હાકા થયા પોતા ખચે નહીં, હજરતે ઈનામે મોહમ્મદે બાકર અં ફરમાવ્યું કે એક વખત મસજીદમાં બે જણ દાખલ થયા તેમાં એક આખીદ અને બીજો ફાસીક હતો, જ્યારે તેઓ બાહર નીકળ્યા ત્યારે આખીદ હતો તે ફાસીકામાંનો હતો, અને ફાસીક હતો તે આખીદોમાંનો હતો, અને તેનું કારણ એ હતું કે આખીદ જ્યારે મસજીદમાં ગયો ત્યારે તેના મનમાં પોતાની ઇમાદત વીશે ઉજળ થયું એટલે અહંકાર આવ્યો કે ઝોહો હું આખીદ છું તેથી તે ફાસીકામાંનો થઈ ગયો, અને ફાસીક જ્યારે મસજીદમાં ગયો તો તે પોતાનાં મનમાં પસતાણો કે હું તો ગુનેહગાર ફાસીક છું તેથી ગુનાહોથી તૈબા કરી તે કારણથી આખીદોમાંનો થયો, મરવી છે કે એક આલીમ એક આખીદની પાસે આવ્યો અને પુછ્યું તારી નમાઝ કેવી છે ? તેણે કહ્યું મારી નમાઝનું શું પુછવું ? અરે હું તો આવી અને આવી ઇમાદત કરે છું, આલીમે પુછ્યું તારું રડવું કેવું છે ? તેણે કહ્યું એટલું તો રડું છું કે મારી આંખોમાંથી આંસુ વેહવા લાગે છે, આ સાંભળીને આલીમે કહ્યું તુ તારી ઇમાદત ઉપર અટકો ફખર અને ઉજળ કરે છે, તો એ તારા રડવા કરતાં આગર ખુદથી ડરતો રહી હસે તે બેહતર છે, હકીકતમાં ફખર અને બઝાઈ ખુરી બસા છે, શયતાન મક્ષાએકાએકોનો ઉસતાદ હતો અને બે રકાત નમાઝ એની રીતે પડ્યો કે ચાર અથવા છ હજર વરસે એ નમાઝ તમામ કરી, એટલી બધી ઇમાદત છતાં અહંકાર કરવાથી રાજ્યો ગયો અને ખુદની લાઅનતનો સખવાર થયો, ઉજળ એવું “ઝાડ” છે કે તેનું બી કુદર, જમીન નીફાક, પાણી ફસાદ, ડાળો જહાલત અને નાદાંની, પાંદ ગુમરાહી, અને મેવો લાઅનત છે, છેવટે જહનમમાં દાખલ થવાનું છે, તો જોણે ઉજળ કહ્યું તેણે જાણે બી વાલીને ખેતી કરી અને જ્યારે ખેતી કરી તો મેવો પશુ જરૂર થશે અને મેવો થાય ત્યારે તે લણવો પશુ જરૂર જોઈએ, અને તે મેવો કેવો અને શું તે ઉપર આવી ગયું. મરવી છે કે હજરતે ઈસાખીન મરમમ અં ની શરીઅતમાં શહરોમાં સયાદત (ફતુ) કરવાનું હતું, એક વખત આપ મુસાફરીએ નીકળ્યા તેઓની સાથે તેઓના અસહાણોમાંથી એક ઠીંગણો માણસ હતો, ચાલતા ચાલતા દરયાને કીનારે ગયા, તે વખતે હજરતે ઈસા અં ખીસમીદ્લાહ કહીને પાણી ઉપર ચાલ્યા, તે માણસે જોયું કે હજરત ખીસમીદ્લાહ કહીને પાણીની ઉપર ચાલ્યા તેથી પોતે પશુ ખીસમીદ્લાહ બોલીને પાણી ઉપર ચાલવા લાગ્યો, રસ્તામાં તેના દીલમાં ઉજળ આવ્યું કે આ ઈસા રહુલાહ છે તે પાણી ઉપર ચાલે છે અને હું પશુ પાણી ઉપર ચાલુ છું તો તેઓને મારા ઉપર કઈ ચીજની ફઝીલત છે ? જ્યારે અવી ખોટી અટકળ કરી ત્યારે તરત પાણીમાં ડુબવા લાગ્યો તેથી હજરત પાસે ફરયાદ કરી હજરતે તેનો હાથ પકડીને બાહર કાઢીને પુછ્યું આ ઠીંગણા તે કેવો ખીયાલ કર્યો હતો ? તેણે પોતાના દીલમાં કરેલ વીચાર જાહેર કર્યો, આપે ૧૨-

માન્યું તું હદથી વધી ગયો તેથી ખુદાએ તારા ઉપર ગમ્મ કયો હવે તૈબા કર, તે વખતે તેણે તૈબા કરી તેથી વળી પાણી ઉપર ચાલવા ભાગ્યો, ઊંચ પૈદા થવાનું કારણ એ છે કે ગુનાહોને ભુલી જાય અને ગુનાહ થાય તે ઉપર કાંઈ ધ્યાન ન આપે અને વખતે ધ્યાન આવે તો તેની પરવા ન કરે, અને એવો બીચાર કરે કે ખુદા માફ કરી આપશે, અને જો કોઈ નેક કામ કર્યું હોય તો તેને મોટું સમજે અને તેથી ખુશ થાય અને ખુદા ઉપર જાણે એહસાન કર્યું હોય ! એમ સમજે, અને ખુદાની આપેલી તવશીકથી થયું તે તો ધ્યાનમાં ન લાવે, એવા એવા કારણોથી ઊંચ ઊત્પન્ન થાય છે, અને જ્યારે ધનસાનને પોતાના ઇલમ અને અક્લ ઉપર ઊંચ થાય છે ત્યારે તો ન કોઈને કાંઈ પુછે છે ન મન શવેરો કરે છે પોતાને જેમ ઠીક ભાગે તેમ કરતો જાય છે, એટલુંજ નહીં પણ એટલે દરજે વધી જાય છે કે વખતે ભુલ કરે તો પણ તેજ મુજબ કરેજ જાય છે અને કોઈ નસીહત કરે તો માનતો નથી અને તેથી પુરેપુરા તુકસાનમાં ઉતરી પડે છે અને ફજેત થાય છે.

ઊંચપતો હુંક ઇલાજ એ છે કે ઊંચથી થતા તુકસાન તરફ ધ્યાન આપે તેની મઝીમતની હદીસો અને હીકાયતો જીવે, અને હરહાલમાં પોતાને તુચ્છ અને હકીર સમજ્યા કરે પોતાને ખતાહાર જાણે, અને ગમે તેવું સાફ કામ કરે તેથી અહંકાર ન કરે અને પોતે કર્યું ન જાણે બલકે ખુદાએ તે કરવાની શક્તી અને તૈશીક આપી જાણે, અને પોતાના માલીક અને ખાલીકને ઝાળખે અને જાણે કે અઝમત જલાલ અને તમામ ખુદ્દર્ગી ઇજ્જત તેનાજ માટે છે અને તેનેજ એ સીદ્દાતો જાણે છે, અને પોતે કેવો અને કોણ છે તે વીશે બીચાર અને ફીકર કરે કે હું કોણ અરે એક નજીસ કતરાથી પૈદા થીએલો, અરે જરા મુસીબત આવે કે ધમરાષ્ટ્ર જવાનો આખર માટીમાં સડી જવાનો, અવો નખજો અને અશક્ત ધનસાન કઈ ચીજ ઉપર બઝાઈ અને ફખર કરે ? તેને બઝાઈ અને ફખર જાણેજ નહીં, ધનસાન ઝઇકુલ ખુનયાન કોઈ પણ ફખર કરવાને લાયક નથી તેનાથી શું થઈ શકે છે ? જો આંખોનું તેજ લઈ લીએ તો શું કરે ? બેરો થઈ જાય તો શું કરે, જુલો ભંગડો કે મુંગો થાય તો શું કરે ? સાંપ કે બોછુ કરડે તો શું કરે ? રોઝી બંધ થાય તો શું કરે ? બીમાર થાય તો શું કરે ? પાણી ન મળે તો શું કરે ? હાસલ કલામ જરા જરા વાતમાં જરા જરા બાજતમાં ધનસાન ભાચાર અને અશક્ત છે તેનો કશો ઇલાજ નથી, અગર તમામ દુન્યાનો બાદશાહ હોય પણ લશકર અને રઘવત ફરી જાય તો તે શું કરે ? એવા કેટલાક બનાવો બન્યા છે કે બાદશાહો લશકર અને રઘવત ફરી જવાથી બેઇજ્જત અને ઝલીલ થઈ ગીએલ છે, તો જ્યારે ધનસાન દરેક રીતે આજીઝ અને નખજો છે ત્યારે તેણે ફખર અને બઝાઈ અને હુંપત કરવી તે કેવી રીતે તેને શોભે ? એ અક્લ મંદીનું કામ નથી બલકે ખેવકુશી અને નાદાનીનું કામ છે, આ બાજતો નજીવી બાજત થઈ પણ એ કરતાં વધારે મોટી અને બારે બાજત તો કયામતની છે કે ત્યાં નેક અમલ વીના કેવી રીતે એકદમ જન્નત મળશે ! અરે કબરમાંથી ખુરે હાલે બાહેર કાઢશે શીરીસ્તા ધમ કાવતા અને ખેંચતા લઈ જશે અને તે વખતે એટલો તો પસતાશે કે જેની હદ નથી, અરે સુઘર અને કુતરાને પણ પોતા કરતાં સારા સમજશે કે તેઓ અજાબમાં ગીરફતર

નહીં હોય અને પોતે અજાણમાં ગીરફતાર થશે, અને કહેશે કે “આલસતાની કુન્તો તો-
રાખા” એટલે કાશદું મારી હતે તો અવો વખત આરા માટે ન આવતે!! તો હરખનસા-
નને લાઝીમ છે કે આખેરતનો ખાદ્ય રાખી નેક અમલ કરે, એવા થોડા બંદા હશે કે શુ-
નાહ કયાં નહીં હોય, અને દરેક શુનેહગાર સમને લાયક છે જો તે માલીક શુનાહ બખશી
આપે તો તેની મેહરબાની છે, અને બખશીશ થશે તે ખરી વાંત પણ દરેક જણને શું
ખાતરી કે મને પણ બખશી આપશે અને રહમ કરશે, અને બક્ષીશની ઉમ્મેદ રાખવી
જરૂર છે પણ તેના ઉપર બરોંસો રાખીને બેપરવા થવાય નહીં તો હમેશા મદજૂન અને
ગમગીન અને બીહતા રહેવું જોઈએ, કેમકે જ્યારે કોઇ દુન્યાના હાકીમનો શુનોહ કરે છે
અને તેને પકડીને નજરકદ રાખે છે અને સુકદમો ચાલવાનો હોય છે તો જ્યાં સુધી તે
સુકદમાનો સુકદો થતો નથી ત્યાંસુધી શુનેહગારનો કેવો હાલ રહે છે ? ન ખાવું ગમે ન
પીવું ન સુવું, બલકે રાત દીવસ તેને વીચર અને ફીકર રહે છે કે હાકીમ કેવી અને
કેટલી સગ્ન કરશે? તે મારી સાથે કવી રીતે વરતશે ? તો એવી હાલતમાં કદી તેને ગમ-
રૂરી નહીં આવે બલકે હકીર અને જહીલપણું ઈજ્તિયાર કરશે, તો જ્યાંસુધી નજાત ન
ગળે ત્યાં સુધી દરેક ઇનસાને ખાદ્ય અને બીહકમાં રહેવું જોઈએ, અને આ દુન્યાને કાચી
જેઝ સમજવી જોઈએ, અને વિચારવું કે મેં શુનાહ કર્યા છે અને હાલ કાચી જલમાં
રાખ્યો છે, અને કયામતના દીવસે સુકદમો ચાલશે તે વખતે ખુદા જાણે કેવો ફેસલો થશે
અને શું હાલ થશે !!!

હાલક કલામ એ ઇલાજ તો હુંકમાં હતો, અને તદ્દસીત એ છે કે જિજ્ઞાસ થવાનાં
કારણ ધણા છે તેમાં ઇલમ ઈયાદત પરહેઝગારો સખાવત શુમનઅત વીં તથા હસય
નસય રૂપ કુવત પૈશો રોચાય હુકુમત સગા વહાલાનું જોર દોરતો મદદગાર વીં છે, કે
તે સીફતોના સયયથી ઇનસાન પોતાને સારો સમજી જિજ્ઞાસમાં ફરસાઈ જાય છે, અને તે
દરેકના જુદા જુદા ઇલાજ છે.

ઇલમના સયયથી જિજ્ઞાસ થયું હોય તો તેનો ઇલાજ એ છે કે જાણે કે ઇલમે
હકીકો છે તે ઇનસાનને પોતાને ઝોળખાવે છે, અને ખુદાની અઝમત અને જમાલ તથા
ઇજ્જતથી માહોતગાર કરે છે, અને તેથી જાહેર થાય છે કે સુજુરગી અને કીયરીયાત તેનેજ
લાયક છે અને તેના સીચાય તમામ જણ હીય છે, અને અવી બાબતો ઇલમથી સમજે
તો જિજ્ઞાસ ન કરતા નમ્રતા અને ખાક સારી કરવામાંજ ખુશી સમજશે, અને જો આ સુ-
જ્ઞાસ ન વરતે તો સમજવું કે તેનો નફસ ખખીસ છે અને તે ખખાસત દુર કર્યા વીના
ઇલમ સીખ્યો છે, અને પાક દીલમાં ઇલમ દાખલ થાય તો દીલ તુરાની થાય છે, ખુદાને
ખાકસારી પ્યારો છે, હદીસે કુદસીમાં છે કે ખુદાએ ફરમાવ્યું કે જ્યાં સુધી તું પોતાને
બેકદર સમજીશ ત્યાં સુધી અમારી પાસે તારી કદર અને મરતબો છે, અને જો પોતાને
કદરવાળો જાણીશ તો અમારી પાસે તારી જરા પણ કદર નથી, અને ફરમાવ્યું છે કે પો-
તાને હલકા અને નાના સમજે તો હું તમારા માટે મ્હોટી જગ્યો બનાવું, જાણવું જોઈએ
કે આલીમ ઉપર બાર વધારે છે અને તેના ઉપર હુજ્જત બહુ વધારે સખત છે, જાહીલ
કરતા આલીમને બહુ વધારે પુછાશે, કેમકે અગર આલીમનો કદમ લપસે તો ધણાજણના

પગ લપસી જવાના, અને જે સમજી અને જાણીને ગુનાહ કરે છે તો અલખતા તેની અંદરની ખખસત વધારે હશે, હઝરતે રસુલે ખુદા સં ફરમાવ્યું કે એક આલીમને લાંચીને જહનમમાં નાંખી દેશે અને તેની અંદરનાં આંતરડાં બાહર નીકળી પડશે અને ધણીના બળધની જેમ તે તેની ફરતો ફરશે, અને તેને દોઝખની અતારાફ ફેરવશે કે તમામ લોકો જુલે, તેને પુછવામાં આવશે કે તારો આવો હાલ કેમ થયો ? તો તે કેહશે કે હું લોકોને નેક કામનો હુકમ કરતોહતો અને પોતે કરતોજ નહતો, અને લોકોને બદીની મનાઈ કરતો હતો, હઝરતે ઈમામે જાઅફરે સાદેક અં ફરમાવ્યું કે આલીમનો એક ગુનાહ માફ નહીં આવે ત્યાં જહીલના સીત્તેર ગુનાહ માફ થઈ જશે, જાણુવું જોઈએ કે આ ઉપરથી કોઈએ એમ ન સમજવું કે હસિમ સીખીને પીડામાં ક્યાં પડવું જાહીલ રહેવુંજ સાર છે, ના ! ના !! એમ નથી જહીલને ઇલમ ન સીખવા વીશે પુછાશે અજાબ કરવા જેવાને અજાબ થશે, આલીમો હજારોની શકાયત કરશે આલીમોની તાઅરીફ બેશુગાર છે ઈન્શાઅલ્લાહ તેના મવકા ઉપર એ બયાન આવશે, આતો જે ઇલમ સીખીને જહીલ કરતા બદતર થઈ જાય તેવાનું બયાન છે, અને ખુદાએ અલી લગામ બે રાખી ન હોય તો લોક બેપરવા થઈ જાય, પણ આલીમ તે આલીમ અને જહીલ તે જહીલજ છે, આલીમ ગુનાહ કરીને તરત પસતાશે અને તેથી એટલી તીખા અને આજેઝી કરશે અને રોશે મારી આવશે કે તે ગુનાહ માફ થઈ જવા ઉપરાંત પણ વખતે સવાબનો હકદાર થશે, અને જહીલ તો ગુનાહ કર્યા કરશે તેને તવબા કરવાનું અને પસતાવાનું આલીમની જેમ તરત સુજવું તે થોડું બનવા જોગ છે, તેમજ આલીમની જેટલો બદલો કરતાં પણ નહીં આવડે, લખે છે કે એક દીવસ “હોઝએફાએ” જમાઅતની નમાઝ પઢાવીને લોકોને કહ્યું કે હું હવેથી જમાઅતની નમાઝ નહીં પઢાવું તમો ખીજા કોઈની પાછળ પડો અથવા એકલા પડો, લોકોએ કારણ પુછ્યું તો કહ્યું કે હું નમાઝ પઢાવું છું તેથી મારા દીલમાં આવ્યું કે હું ખીજાએ કરતાં સારો છું તેથી હવેથી નમાઝ નહીં પઢાવું, જેમ બને તેમ ખાકસારી કરવી અને દરદાલમાં પોતાને હીચ સમજવો કે તેથી બેડો પાર થવાનો, એક પહેલવાન શુરવીર જે મશહૂર હતો તે એક વખતે કોઈની સામે લડવા ગયો તો તેનો ચેહરો પોળો થઈ ગયો અને ધ્રુજવા લાગ્યો, તેને પુછવામાં આવ્યું કે તુંતો મશહૂર નામીયો પહેલવાન છે છતાં શામાટે તારો અવો હાલ છે ? તેણે કહ્યું આની સાથે કોઈ દીવસ મુદાબલો થયો નથી વખત છે ને તે મારા કરતાં વધારે જોરવાળો હશે એમ ધારી હું પોતાને તેના કરતાં ઉતરતો સમજ્યો તેથી મારો અવો રંગ થયો, ખરેખર ઇનસાને પોતાના જોર ઉપર મગર રહેવું નહીં બલકે હમેશા પોતાને હલકો સમજવો કે તે ફાવવાની નીશાની છે, ખુદા તુટેલા દીલવાળાને દોસ્ત રાખે છે, અને ઇનસાન ગમે તેટલી આજેઝી કરે ગમેતેટલી સખર કરે ગમે તેટલા આમાલ કરે પણ તેના ઉપર મગર ન થાય તેમ તે વીશે કોઈ ખીયાલ પણ ન કરે કે આઅજે રીવાયતમાં વારીદ થયુંછે કે હઝરતે અરથુમ પયગમ્બર અં જ્યારે બલામાં મુખતેલા થી અને લાખી મુદત સુધી ધણી મુસીબતમાં ગીરફતાર રહ્યા તો અરજ કરી ખુદાવંદા તે મને મુખતેલા કર્યો અને જે જે બનાવ બન્યો તે સર્વે ઉપર મેં સખર કરી અને તારી રજા ઉપર રાજી રહ્યો અને મારી મરજી વીરૂધ વસ્તીને તારી મરજી મુજબ વસ્તી, આ પ્રમાણે કહેવાથી તેઓના માથા ઉપર વાદળનો એક કટકો આવીને ઉભો રહ્યો અને તેની અંદરથી બે હજાર આવાજ આવી કે અએ અરથુમ આ સીફત તને ક્યાંથી મળી ? આ સાંભળીને હઝરતે થોડી રાખ પોતાના માથા ઉપર નાખીને અરજ કરી કે અએ પરવરદીગાર તારી

પાસેથી અને એના કારણ હતું કે હજરતે રસુલે ખુદા સં ફરમાવ્યું કે કોઈ પણ એવું નથી કે પોતાના અમલ અને ઇબાદતના કારણથી નમત પામે, બોક્કોએ અરજ કરી શું આપ માટે પણ તેમજ છે ? આપે ફરમાવ્યું હા મારા માટે પણ એમજ છે પણ જો ખુદાની રહમત ઘેરી લીએ તો નમત મળે.

હસન અને નસન વીશે ઉજળ કરવું તે પણ નકામું છે, અને તેનો ઇલાજ એ છે કે વીચારવું કે ફખર અને યુઝુરગી બીજાના ગુણથી નથી પોતામાં જે કમાલ અને યુઝુરગી હોય તે કામની છે ખાકી બાપદાદામાં કમાલ અને યુઝુરગી હોય તે શકામની? અને વડાઓના કમાલ અને યુઝુરગી ઉપર નાજ કરવો તે શા મેળનો ? એનો ખેવકુશી અને નાદાની છે, જવાંમરદી એ છે કે પોતે કહે કે હું અવો બળવાન છું નકે કહે કે મારો બાપ બળવાન હતો તેમાં તારું શું વળ્યું ? તારો બાપ હજરતે પોચનો હતો તું એકને પણ પોચી શકતો નથી તો વીચાર કે તારા બાપનું જે તારા શા કામનું ? મરતી છે કે હજરતે રસુલે ખુદા સંની સામે જનામે આયુઝરે એક શખસને કહ્યું ઓ કાળા માણસના છોકરા ! હજરતે ફરમાવ્યું ઓ અબાઝર ઘાળા માણસના છોકરાને કાળા માણસના છોકરા ઉપર કાંઈ ફઝીલત નથી, આ સાંભળીને અબાઝર ઘોંચ પડી ગયા અને તે શખસને કહ્યું આવ મારા ગાલ ઉપર તારો પગ અડડ, લખે છે કે મક્કા ફોદ થયું ને દીવસે બીલાલ હજરતીએ ચડીને અઝાન આપી, તેથી કેટલાંકોએ કહ્યું આ કાળા માણસે અઝાન કહી ? તે વખતે આ આવત નાઝીલ થયું “ફૂન અઝરમકુમ હુંદલલાહિ અતકાકુમ એટલે તમારામાંનો વધારે પરહેઝગાર ખુદા પાસે માનવંત છે, યુનાનના રેહવશી એક મોટા માણસે એક ગુલામ ઉપર ફખર કર્યો તેથી તે ગુલામે કહ્યું આ ફખર કરે છે તે અગર તારા બાપદાદાના સખખથી છે તો તેમાં તને શું ? અગર સારા વસ્ત્રથી છે તો એ ફખર જો વસ્ત્રો માટે છે, અને અગર બિમલ ઘેડા ઉપર બેસવાના કારણથી ફખર કરે છે તો તે ફખર ઘેડા માટે છે તેમાં તને શું ? એથીજ હજરતે રસુલેખુદાસં ફરમાવતા હતા કે હસન નસનના કારણથી ફખર કરવો છાજતો નથી, અને જો ખરેખરા હસન નસન તરફ ધ્યાન કરે તો તે થકી પણ ફખર કરવાનું કાંઈ નથી કેમકે ખરું નસન તો ઇનસાનની પૈદાઈશ છે અને તે સર્વે કાંઈ જાણે છે કે એક ગંદા નાપાક પાણીથી પૈદા થાય છે, અને તેની અસલ માટી છે, તો તેનું શું નસન પુછવું ? એ રીવાય યુઝુરગી તરફ નજર કરે અને તેઓના અદવાલ જુએ કે કેવા મોહટા મરતબાવાળા હોવા છતાં કેવી કેવી આબેઝી અને ખાકસારી કરતા હતા? તો જો બિજા સારી અને ઉમદા ચીજ હતે તો તેઓ કરતે, કેટલાક પરાયો માલ હજમ કરી ઝુલમ કરી ફખર અને અહંકાર કરે છે એવા ફખર અને અહંકાર ઉપર બીજા અને હૈફ છે, એ ફખર શા કામનો કે બે દીવસ બઝાઈ કરી લીએ આખર જહનનમાં બળે, લખે છે કે હજરતે મુસા અં ની પાસે બે શખસ બેઠા હતા તેઓ એક બીજા ફખર કરતા હતા તેમાંનો એક બોલ્યો કે હું ફસાણાના છોકરાનો છોકરો છું એવી રીતે તેણે પોતાનો નવ પેદી ગણી બતાવી, તે વખતે ખુદાએ હજરત મુસા અં ઉપર વહી મોકલી કે તેને કહે કે તારા બાપદાદા જે નવ જણ ગણ્યા તે નવે જણ જહનનમાં છે અને તું દસમો પણ તેઓમાંનો છે.

ખુબસુરતી વીશે ઉજળ હોય તો તેનો ઇલાજ એ છે કે જરા વીચારે કે ખુબસુરતી હમેશા રહેતી નથી, અને એક રાતનો તાવ કે એક વખતનું ઝુમકું ખુબ સુરતીને

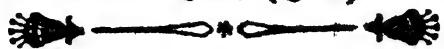
પાલગાલ કરી નાંખે છે, ઉપરાંત જાહેરી ખુબસુરતી શા કામની ? જરા અંદરના બાગં તરુક નજર કરે કે પોશાખ ઝાડો લોહી પર વીં બરેલ છે, હમેશા જાજર જાય તે વખતે નાક ખંખ કરે છે તો એવો ધનસાન જરા ઉપરની ખુબસુરતી ઉપર શા મેળનો ફપર કરી શકે?

માલ દોડતના સળગથી ઊજળ હોય તો તેનો ધસાજ એ છે કે વીચારે કે માલ કેટલી જલદી ફના થઈ જાય છે? માલનો બરોસો કાંઈ કામનો નથી, ધનસાન પલમાં બી-ખારી થઈ જાય છે, મોટા મોટા અમીરો પાછ પાછ આટ્ટે મોહતાજ થઈ ગયા છે, આગથી બેગતા પાણીમાં યુકી જતાં કાંઈ વાર લાગતી નથી, તો એ ફના થનાર ચીજ ઉપર અહંકાર શા કામનો ? એ સીવાય માલથી થતી ખરાબી તથા યુનાહ અને આફતો તરફ ધ્યાન કરે, હદીસોમાં માલની ધણી મઝીમત વારીદ થઈ છે, માલ વીશે પુછાણું થશે ક્યાંથી અને કેવી રીતે મેળવ્યો ? કયા કામમાં વાપર્યો ? વાજીય હકો અદા કર્યા કે નહીં? ટુંકમાં એ કે માલમાં એક રાહત તો હજાર આફત છે, અને માલવાળાના દુશમન પણ ધણા હોય છે એટલે સુધી કે જેણે કાંઈ માગ્યું અને ન આપ્યું તે દુશમન થઈને ઉભો રહે, અને ફકીરી તથા ગરીબીની તારીફ જીવે કે હદીસોમાં ધણી તારીફ વારીદ થઈ છે.

અકકલના સળગથી ઊજળ હોય તો તેજ એવકુદી અને કમ અકકલની નીશાની છે, કેમકે અકકલમદને ઊજળ હોય નહીં, બલકે અકકલમદ પોતાને હકીર સમજે છે, અને કોઈ લાયક કામ થઈ ગયું અથવા કોઈ છુપો ભેદ માલુમ થયો તો તેથી ખપ્પાઈ ન કરતાં તેને ખુબ તરફથી સમજી તેનો શુકર કરે છે, અને ખરાબમાં ખરાબ ઊજળ એ મત અને તદ્દતીરમાં છે કે જે લોકોની સામે જાહેર કરે અને અકકલવાળાઓ નાપમદ કરે, તો જે શખસ પોતાના મતને સારો સમજે અને અકકલવાળા તેને ખરાબ સમજે તો તે પોતાનો મત નાદનીનો સમજવો, જે લોકો ગુમરાહ થાય છે અને ખીદઅલો કરે છે અને જુદા જુદા ધર્મ કાઢતા જાય છે તેનાં કેટલાંક કારણ છે તેમાંનું મુખ્ય કારણ આ પણ છે કે પોતાને અકકલમદ સમજી ખીજની વાત સાંભળતા પણ નથી, અને એવું જાણે છે કે તમામ જહાનની અકકલ અમારામાંજ છે, અને તેથીજ પોતપોતાના મઝહબને વખાણે છે અને ખીજના મઝહબ ઉપર ધ્યાન પણ આપતા નથી અને તપાસતા પણ નથી, “નાજી” ચારજ કરે છે કે આ કેકાણે એક નુકતો ગયાન કરવાનો છે અને તે એ છે કે આપણુ શીઆદ મઝહબમાં પોતાનો મઝહબ જાહેર કરવાની અને ખીજનો મઝહબ તપાસવાની છુટ બલકે તાકીદ છે બલકે બાઅએ વખતે વાજીય પણ છે, તો આ મઝહબ ચોખો અને સાફ પાક પાકોઝા અને ખરો હોવાની એ નીશાની છે, જેમકે કોઈ શખસ પાસે ખરો રૂખીયો હોય અને તે પોતાના છોકરાને આપે તો તેને કોઈ પણ જાતની મનાઈ નહીં કરે કે અજવાળામાં આપીશમાં છાનોમાનો બીડ અને ગડબડમાં આપીદેજે કોઈને દેખાડીશમાં તેમ નહીં કહે બલકે કેહશે કે જનનનન વગાડીને આપજે અને એક પાઈ પણ એછી ભ્રમશ નહીં, અને જે ખોટો રૂખીઓ હશે તો કેહશે કે આ રૂખીઓ છુપો રાખજે કોઈને ખતાવીશ નહીં વગાડવા દઇશ નહીં એતો જ્યાં બહુજ ગરાકી અને બીડ હોય ત્યાં રાતના વખતે જઈ ગડબડમાં ઝટ આપીને વટાવીને ચાલ્યો આવજે, પૈશા પણ પુરા ગણીશ નહીં ઝાઝીવાર ઉભો પણ રહીશ નહીં, અને સીધે રસ્તે આવીશ નહીં આડી અવળી ગલી અને ખાંચામાંથી ચાલ્યો આવજે, તો આપણને સંપુરણ ખાત્રી છે કે આ પણો મઝહબ છે તે છુપાવવો નહીં અને ખીજનો મઝહબ તપાસવો, બલકે તમામ મઝ-

હવે તપાસીને પોતાના મઝહબને હક સમજે તો તેનો મ્હોટો મરતબો છે, કેમકે તેણે કાંઈ ખીપદાદાના કહેવા ઉપર અમલ કર્યો ન કહેવાય, બલકે તપાસ કરીને હક મઝહબ ઇખતી-
માર કર્યો કહેવાય; અને કેટલાક મઝહબ એવા છે કે તેઓ પોતાના એતેકાદ વીં વીશે કાંઈ પણ વાત કરતા નથી અને આપણે મઝહબની વાત કરીએ તો સાંભળતા પણ નથી, તો બેચારવાનું કે બ્યારે પોતાને ખાત્રી છે કે મારો મઝહબ હક છે અને બીજાના મઝ-
હબ ખાત્રી છે ત્યારે પોતાનો મઝહબ જાહેર કરવામાં અને બીજાના મઝહબની વાત સાં-
ભળવામાં શામાટે આનાકાની કરે છે ? કેમ છુપાવે છે ? હવે આનો જવાબ મારે લખ-
વાની જરૂર નથી કેમકે તેનો જવાબ ખુદલો છે જરા પણ સમજ રાખતો હોય તે સમજી શકે છે, અને બ્યારે એવીજ બીક હોય કે મારા મઝહબમાં ગોટાળો છે અને કાંઈ સાંભ-
ળશે તો મશકરી કરશે અથવા હસશે અથવા મને ફેરવી નાંખશે ત્યારેજ છુપાવે છે, જે પોતાને સંપુરણ ખાત્રી હોય કે મારા મઝહબની મજબુત દલીલો છે અને ચોખ્ખો અને ખરો છે તો જરૂર બતાવશે. હવે એ પણ જાણવું કે અક્કલમંદોથી મુરાદ એ શોકા નથી કે કેટલાક આ ઝમાનામાં પોતાને સુધરેલા સમજી એકદમ વધી જઈ ખુદપસંદી ઇખતીયારકરે છે, જેમકે કહે છે નમાઝ તે શું ? રોઝા શામાટે ? પરદો શા કામનો ? બસ આવ પોઓ મોજ મજ કરો દીક્ષને બાળો નહીં મનને રાજી રાખો, જે એમજ હને તો પછી ખુદ-
એ ઇનસાનને કોઈ કામ માટેજ પેદા કર્યો નહીં ગણાય, અને ધારો કે ઇનસાનને કોઈ કામ માટે પેદા કર્યો ન હોય તો રમત ગમત હરવા ફરવા મોઝ મઝા કરાવા અને પોતાને જે પસંદ પડે તે કરવા પેદા કર્યો હોય તો તેમાં એક મ્હોટો વાંધો આવે છે કે ખુદાએ ગાય બેસ હાથી ઘોડા બકરાં વીગેરે વીગેરે ઘણા હયવાનો પેદા કર્યો છે. તેમજ જાતજાતના મેવા ખાવા પીવાની પેદારવા ઓઢવાની રહેવા બેસવાની હજારો ચીજો પયદા કરીછે તે સર્વે ઇનસાનના ઉપયોગમાં આવે છે અને ઇનસાનનાજ ફાયદા માટે છે તો આમાં બારીક નજરે જેવાનું છે કે ઘોડો બીચારો જ ગલનું પરબારે ધાંસ ખાખને ઇનસાનને પીઠ ઉપર બેસારીને લઈ ચાલે, બેંસ બીચારી જ ગલમાં ચરી મીઠું ખુશગવાર દૂધ પીવરાવે, મધ માંખીઓ હજારો ઝહમત બેંચીને ઊમદા શીરીન શહદ બનાવી ખવરાવે, આસમાનથી વરસાત વરસે હજારો શીરીજના કામ કરે ત્યારે અનાજ અને મેવો ઊગીને ઇનસાન માટે તમય્યાર થાય એ સર્વે ખાસ ઇનસાન માટેજ હોવાનું કાંઈ પણ કારણ હશે કે નહીં ? જે જરા પણ વીચાર કરે તો એક ટુંકી અકકલવાળો પણ કહેશે કે અલખતતા ઇનસાન માટે એ તમામ હયવાનો વીં કરતાં હજારો ગણું મારે કામ હોવું જેમજે જે એમ નહલે તો ઇનસાન માટે આથી લાખો ચીજો પેદા ન કરતે, કોઈ બદશાહ કોઈ રાજ્ય ઉપર ચઢાઈ કરે છે તો લશ્કરના માણસો માટે કરોડો રૂપીયાની ચીજો ખરીદ કરે છે એટલે સુધી કે એક પૈશાનું બેદુ એક રૂપીયામાં પણ લીએ છે, તો બાદશાહ બ્યારે ઇનસાનની જાન ચાહે છે ત્યારે તેના માટે અવો મ્હોટો સામાન કરે છે, તો ખુદાએ ઇનસાન માટે કરોડો જાતનો સામાન તૈયાર કર્યો છે તો તે પણ તેની જાન ચાહતો હશે, અને હકીકતમાં એમજ છે કે તમામને ઇનસાન માટે પેદા કર્યા અને ઇનસાનને પોતા માટે પેદા કર્યા કે તેની મરજી અને ખુશી મુજબ વરતે અને જાન કુરબાન કરે, એટલે જે જે મવકે જે જે ફરમાવું હોય તે લાવે એટલે સુધી કે જાન માટે તો જાન પણ આપી દીધે.

ફસલ ૪૫ મી પોતાને હકીર (તુચ્છ) સમજવા વીશે.

જાણવું જોઈએ કે ઊગળ (હંપત) ની વીરહ હકીરપણું છે, એટલે પોતાને જલીલ તુચ્છ અને નાચીજ સમજે, અને એ સીધા બહુજ ઉમદા અને પસંદ કરવા લાયક છે, તેનો ફાયદો હુન્ના તેમજ આખેરતમાં એટલો છે કે તેની ગણતરી થઈ શકતી નથી, જેણે મોઢટો મરતખો મેળવ્યો અને આલી દરજે પહોંચ્યો તે આ સીધતાના કારણથી છે, જેણે પોતાને જીલીલ અને હકીર ગણ્યો તેને ખુદાએ અઝીઝ અને માનવત કયો, જેણે પોતાને બોંય પછાડ્યો તેને ખુદાએ ઉંચે ચડાવ્યો. ડારસી ઇટલાંક શેઅરતો ખુલાસો એકે આસમાનથી વરસાદનું એક ટીપુ પડ્યું તેણે દરયાને જોઇત ન પોતાને કહ્યું અરે આ દરયાની સામે મારી શી હકીકત છે ? તો એ પ્રમાણે બાજેઝી કરવાયા છીપે તેને પોતામાં છુપાવી લીધુ અને તેનાં તેનું મોટી કામતનું મોટી થયું તો એજ પ્રમાણે ઇન્સાનનો પણ હાલ છે કે જે પોતાને હકીર જાણે અને તકબ્બુરાઈને તજી દીએ તેને પાક પરવરદીગાર બહુજ માન અને ઇજ્જત આતા કરમાવે છે, બાજેઝા દીક્કમાં ખુદાની રહમત છે, અને નઝ્રતા કરનારને ખુદા દોસ્ત રાખે છે.

હઝરતે રસુલે ખુદા મોદમ્મદે મુસ્તફા સલ્વ કરમાવ્યું કે દરેક ઇન્સાનની સાથે બે મલક રહે છે જ્યારે ઇન્સાન અલ્લકાર કરે છે અને પોતાને ખુઝુર્ગ જાણે છે અને ઉંચે ચડાવે છે ત્યારે તે શીરીસ્તા કહે છે ખુદાવદા આને નીચે પછાડ ને જલીલ કર, અને અગર પોતાને જલીલ અને હકીર ગણે અને નીચે પાડે છે તો તે શીરીસ્તા કહે છે ખુદાવદા આને ઉંચો કર, એટલે માનવતો કર. મરવી છે કે હઝરતે મુસા અબને ખુદાએ વહી મોકલી કે અએ મુસા તને કાંઈ ખબર છે ? કે આ માટે તને માનવતો કરીને તારી સાથે બાતો કરવા તને પસંદ કયો ? હા અરજ કરી કે ખુદાવદા તુજ કહે કે શા કારણથી તેં એવી મેહરબાની કરી ? જવાબ મલ્યો કે મેં તમામ બંદઓના જાહેર અને ખાતીનને જોયા પણ તું જેવી રીતે નઝ્રતા અને બાજેઝી મારી સામે કરે છે તેવી રીતે કાંઈ કરતું નથી, અએ મુસા તુ હમેશા નમાઝ પડે છે તે વખતે પોતાના ગાલ માટી ઉપર રાખે છે, બાઅઝે રીવાયતોમાં વારીદ થયું છે કે જ્યારે ખુદાએ પહાડો ઉપર વહી મોકલી કે હું નુહુ અન ની કીસ્તીને એક પહાડ ઉપર રાખીશ તે વખતે તમામ પહાડોએ પોતાને ઉંચા કર્યા અને ટોચ બાહેર કાઢી, પણ “નુહુદી” નામના પહાડે કાંઈ કર્યું નહીં અને પોતાને તુચ્છ સમજીને કહ્યું આવા આવા પહાડો હોવા છતાં મારા ઉપર કસ્તી ક્યાંથી ઠેકરે ? તો ખુદાએ તેનાજ ઉપર કસ્તી ઠેરાવી, અને એ શીવાય નઝ્રતાનો એ ફાયદો છે કે તમામ લોકોની નજરોમાં માનવંત અને ખુઝુર્ગ રહે છે, અને તમામ દીક્ક તેને દોસ્ત રાખે છે. જે બઝાઇ અને અલ્લકાર રાખે છે તેનાથી લોકો દુર બાગે છે, અને દીક્ક તેનાથી અણગમો રાખે છે.

* તકબ્બુરાઈ કરવાની મનાઈ છે પણ તકબ્બુર કરે તેની તઝીમ ન કરવી અને તેની સાથે તકબ્બુર કરવો વીન બાબતો ૪૮ મી ફસલમાં આવશે.

જીવન ક્ષણ ૪૬ બી કીધ વીચે. ૩૩

કીધ છે તે પણ ઉજળ અને અલકારને લગતી બાબત છે, પણ ફેર એ છે કે કીધ એને કહે છે કે બીજાથી પોતાને મોટો જાણે અને બીજા કરતા પોતાને શ્રેષ્ઠ સમજે અને ઉજળ વીં છે તે પોતાને જ મોટો અને શ્રેષ્ઠ સમજે તેમાં બીજાનો સુકાબેલો હોતો નથી, અને બીજાનો સુકાબેલો હોય તે કીધમાં દાખલ છે, અને આ ખરાબ સીધત ઇન-સાનના દીલમાં હોય છે, અને તેની કેટલાક નીશાનીઓ અને આપાર છે, અને તે જાહેર કરવાને તકબ્બુર કહે છે, અને તેની નીશાની એ છે કે જેના કરતા પોતાને મોટો સમ-જનો હોય તેની સાથે બેસ ઉઠ કરવાને રાજી નથી, તેમજ તેની સાથે ખાવું પીવું પસંદ કરતો નથી, તેમજ આગશે રાખસ અને સલામ કરે તેની રાહ જીવે, સાથે હોય તો પોતે આગળ ચાલે અને તે પાછળ ચાલે એવું ઇચ્છે, અને તે આચારો વાત કરે તો આ ધ્યાન પણ આપે નહીં, અને વાત કરવી પડે તો તેને હાથે ગણી તેની સાથે વાતો કરે છે, અને તે નસીહત કે વાએજ કરે તેને હસી કાઢે વીં વીં કીધની નીશાની છે, તે જ નખાથી ચાલવું અને કપડાને જમીન ઉપર ખેંચી ચાલવું તે પણ કીધ છે, અને એવા ફેલાસ કેટલીક વખતે કાંતો હસદ અને કીનાથી થાય છે, કાંતો રીયા (સોકાને દેખાડવા)થી થાય છે.

જાણવું જોઈએ કે કીધ છે તે ખરાબ સીધતોમાંની બહુજ ખરાબ સીધત છે, અને ઘણા આમ તેમજ ખાસ સોકાને પણ એ સીધતે હલાક કરી નાખ્યા છે, એ સીધત ફેરે ધીલેથી અટકાવનાર છે કેમકે એ સીધતના સગવડથી ઈસ્તિસાન નજીત અને તવાઝોએ કરતો નથી નસીહતને માનતો નથી હસદ અને ગીચતને સુકતો નથી વીં વીં ઘણી બેદલ ખરાબીયો છે, અને એવા રાખસના હકમાં ખુદાએ તગાલા ફરમાવે છે કે દરેક તકબ્બુર કરનાર દીલ ઉપર ખુદાએ તઆલા જંગ અને કાટ મોકલે છે, અને બીજી જગ્યાએ ફરમાવે છે ખુદા તકબ્બુર કરનારોએને દોષ રાખતો નથી અને ત્રીજી જગ્યાએ ફરમાવે છે કે જેઓ તકબ્બુર કરે છે તેઓના મોઢા અમારી આગતોથી જલદી ફેરવીશું, અને ચોથી જગ્યાએ ફરમાવે છે કે જહન્નમના દરવામાં એવી હાલતમાં દાખલ થાઓ કે હમેશા તેમા રેદશો પછી તકબ્બુર કરનાર માટે ખરાબ જગ્યા છે હજરતે રફુલે ખુદા સં ૪૨-માવ્યું કે જેના દીલમાં ગર્હના ઘણા જેટલું કીધ હશે તે બેહીસ્તમાં દાખલ નહીં થાય અને જે કોઈ પોતાને ખુબુર્ગ જાણે અને રસ્તે ચાલતી વખતે તકબ્બુર કરે તો તે ખુદાની એવી હાલતમાં સુલાકાત કરશે કે ખુદા તેના ઉપર ઘુસ્સામાં હશે, અને ફરમાવ્યું કે ખુદાવહે આભરો ફરમાવ્યું છે કે ખુર્ગ અને કીધીયા તે મારી ચાલે છે, અને અઝ-મત થતા બરતરી (સર્વો ઉપરીપણું) મારા માટે સજાવાર છે, તો જે કોઈ એ ચીજમાંથી એક ચીજથી પણ મારી ખરાબરી કરે તેને જહન્નમમાં નાખીશ, અને ફરમાવ્યું કે કયા-મતના દીવસે જહન્નમમાંથી એક ગરદન બાહર નીકળશે કે તેને બે કાન બે આંખ અને એક જીભ હશે અને તે કેહશે કે હું ત્રણ ટોળાને પકડનાર છું, ૧-તકબ્બુર કરનાર ૧-ખુદાની જાતમાં શરીક કરનાર ૧-સુરત નકશ કરનાર, અને ફરમાવ્યું કે ત્રણ ટોળા

એવા છે કે કયામતના દીવસે ખુદા તેઓ સાથે વાત નહીં કરે, અને તેઓના અમલને પાક નહીં કરે, અને સખત ઇબ્ન પહોંચાડનાર અજાણ થશે, ૧-ખુદાએ ઝીન કરનાર ૧-ખુદા કરનાર તકબ્બુરવાળો બાદશાહ, ૧-અને નાદાર તકબ્બુર કરનાર, અને એજ હઝરતથી મરવી છે કે જે બહો તકબ્બુર કરે અને ખુદાને લુલ્લી જાય તે બદ બંદો છે, અને જે બહો મદલત અને રમત ગમતમાં વખત ચુગરે અને કબ્જસ્તાનને અને ત્યાં માટી થઇ જવાને લુલ્લી જાય તે બદબંદો છે, અને એજ હઝરતથી રીવાયત થઇ છે કે કયામતમાં તમારામાંનો અમારી પાસે વધારે દુશ્મન અને તમારામાંનો અમારી પાસેથી વધારે છેટે જે શખસ છે કે જે ખુદાને જોડનાર તાઝુકીથી બોલનાર તકબ્બુર કરનાર છે અને દરમાવ્યું કે કયામતને દીવસે તકબ્બુર કરનારને ઝીણી ઝીણી જેવા ઉઠાડશે અને લોકોના પગ નીચે કચરાશે, કેમકે ખુદા પાસે તેઓની એકદરી થશે, અને દરમાવ્યું કે જહન્નમમાં એક ગાદી છે તેને હુમલ્દખ કહે છે અને ખુદાએ નક્કી કર્યું છે કે દરેક હુલમ અને તકબ્બુર કરનારને તે જગ્યે આપે.

હઝરતે મસાબીન મરયમ અં નું દરમાન છે કે દાણો છે તે નરમ જમીનમાં ઉગે છે સખત જમીનમાં ઉગતા નથી, તેમજ હાકમત અને દાનાઈ છે તે નમ્ર દીલમાં રહે છે અને અદાકારવાળાના દીલમાં ઉઠરી શકતી નથી, જેયું છે કે જે છાપરા સુધી ગયો થયા જાય તેનું માથું છાપરે બટકાય છે, અને જે છાપરા કરતા નીચે રહે છે તેના ઉપર છાપરે છાંયો કરે છે જ્યારે હઝરતે “નુવ” અં નો આમેશી વખત થયો ત્યારે પોતાના દરજ્જાને દરમાવ્યું કે નમોને જે ચીજના હુકમ આપુધું ૧-લાએનાહ મદનદનાહ ૨-સુબ્હાનદનાહ ૩ એલ્હેમ્દે ૪ કહેવું, અને જે ચીજની મનાઇ કર્યું, ૧-ખુદાની ઝીનમાં શાર્ક કરવું, ૨-તકબ્બુરમાં કરવા, એક વખત હઝરતે સોલયમાનખીન દાઉદ અલયહાનસ્સલામે પખીઓ જીન્તાત અને ઇનસાનને બાહર નીકળવાનો હુકમ આપ્યો, પછી વરીલાત ઉપર બેઠા તેઓની સાથે જે લાખ ઇનસાન અને જે લાખ જીન્તાત હતા, અને પોતાત એટલે કે જે ગઇ કે મલાએકાઓની તસખીદની આવજ આવવા લાગી, ૧ પછી એટલે સુધી નીચો ઉતરો કે તેઓના પગના તળીયા દરીયા સુધી પહોંચ્યા, પછી એવા આવજ આવ્યો કે અગર તમારા સાહેબના દીલમાં એક વજકબ્બુ જરહું કીજી અને તો જે ખીલાતન એટલે કે જે જવાની પડેજ જમીનના અંદર ઘસાવી દેને, હઝરત મનામે મોહમ્મદે બાકર અં થી ગરવી છે કે તકબ્બુર કરનાર માટે જહન્નમમાં એક ગાદી છે તેનું નામ સકર છે અને તેમાં એટલી તો સખતી છે કે તેણે હઠથી વધુ ગરમી હોવાની શકાયત કરી અને એક શ્વાસ લેવાની રગ્ગ માગી અને રગ્ગ મળવાથી એક શ્વાસ લાધો તેથી જહન્નમ બળી ગઇ, આ દરમાવ્યું કોઇ એવું નથી કે તકબ્બુર કરે અને પોતામાં હલકાઈ ન જુવે, અને દરમાવ્યું જખમારે મલકિન એ છે કે હકથી જલ્લીલ હોય, અને લોકોને હલકા સમજે, દરમાવ્યું દરેક જણ માટે હીકમત અને દાનાઇ છે, અને એક શીરીસ્તો છે કે તે એ હીકમતને સાંચવે છે, પણ બંદો જ્યારે તકબ્બુર કરે છે ત્યારે તે શીરીસ્તો કહે છે કે ખુદા તને ઝલીલ (મેઇનજત) કરે, તેથી તે પોતાને પોતાની નજરમાં સરવે કરતા ખુજુર્ગ જણે છે; અને લોકોની નજરમાં સરવે કરતા હલકો દેખાય છે, અને જે આજેઝી અને નમ્રતા કરે તો તે શીરીસ્તો

કહે છે ખુબંદ મરતમાવાળો થા ખુદા તને ખુબંદ કરે, તેથી તે પોતાના દીલમાં પોતાને સરવે કરતા વુઝ સમજે છે અને લોકોની નજરોમાં તમામ કરતાં ખુબુર્ગ દેખાય છે,

ફસલ ૪૭ મી તકબ્બુરની કીસમો.

જાણવું જોઈએ કે તકબ્બુરની ત્રણ જાત છે.

૧—તકબ્બુર ખુદાની સાથે જેમકે નમઝદ અને શીરઝોને કહ્યું, એ તકબ્બુર ખરાબમાં ખરાબ છે. ખલકે મોટું કુદ્ છે, અને એવું તકબ્બુર થવાનું કારણ તદ્દન નાદાની અને અજ્ઞાતા અને હદથી ધી જવાનું છે અને એવા શેકો વીશે ખુદાએ ઇશારો કર્યો છે કે જેઓ મારી બંદગીથી તકબ્બુરાઈ કરે તેઓ પુરા હાલત અને બેમજબૂતીથી જલદી જલ્દનમાં જશે.

૨—તકબ્બુર પયગમ્બરો સાથે, અને તે એવી રીતે છે કે પોતાને તેઓ કરતા ખુબુર્ગ અને માનવત જાણે, તેઓના તાબેદારી ન કરે, જેમકે અપુજેદલ વીં ક તેઓ કેહતા હતા કે આને અમારા માટે માનવત અને પયગમ્બર કરેલ છે ? !! અને કહેતા હતા આતો અમારા જેવા ઇનસાન છે, અને આ તકબ્બુર પણ ખુદાની સાથે તકબ્બુર કરવા સમાન છે

૩—તકબ્બુર ખલકે ખુદા સાથે, એટલે લેકા સાથે તકબ્બુર કરે, પોતાને સર્વે કરતા શ્રેષ્ઠ જાણે, બીજાઓને પોતા કરતા હલકા સમજે, અગરમે પહેલા નંબર કરતા આ તકબ્બુર હલકું છે તો પણ તેની ખરાબી અને તેનું પરીણામ જાહુજ ખરાબ અને હલકા કરનાર છે, અને વધતા વધતા એટલે સુધી પહોંચે છે કે ખુદાની નાફરમાની કરવા લાગે છે, જેમકે એવો શખસ કોઈ પાસેથી હુક વાત સાંભળે છે પણ તેને પોતા કરતા હલકો સમજે છે તેથી તેની વાતને પણ હલકો સમજે છે અને તેને હલકો નજરથી જુવે છે, તકબ્બુરાઈ અઝમત વીં ખાસ પાક પરવરદીગારની જાતને લાયક છે, તો જે કોઈ તકબ્બુર કરે તો એવું છે કે ખુદાની રીફત લેવા ચાહે છે

જાણવું જોઈએ કે જેવી રીતે તકબ્બુરની ત્રણ જાત છે તેમજ તેના ત્રણ દરજ્જા છે.

૧—દરજો સરવેથી વધેલો છે, તે એકે તકબ્બુરાઈ બોલવા ચાલવામાં જાહેર કરે છે, જેમકે મજલીસમાં સરવેની ઉપર બેસે છે, અને પોતાની ખરાબરીયાની ઉપર બજાઈ કરે છે તેઓથી પોતાને શ્રેષ્ઠ જાણે છે, તેઓથી ભંવા ચડાવે છે મોટું ખાટું કરે છે મોટું ફેરવો લીએ છે, અને કોઈ તેની તાબગીમમાં કમી કરે તો તેના ઉપર ગુસ્સો કરે છે, અને પોતાની બજાઈ કુકે છે, અને તેઓ ઉપર સત્તા મેળવવાના પ્રયત્ન કરે છે, તેમજ ઇલમ અને અમલતા મસાએલમાં તેઓથી વધી ગીએલ હોય એવું બતાવે છે, અને આ દરજ્જે ખરાબમાં ખરાબ છે, કેમકે કીઆના ઝાડે તેના દીલમાં પોતાનો સંપુર્ણ ફેલાવો કરેલો હોય છે, અને તેથી તેના તમામ અવયવમાં તકબ્બુરાઈ આવી જાય છે.

૨—દરજો મધ્યમ છે, કે પહેલા દરજ્જાથી કાંઈ ઉતરતો છે, અને તે એ છે કે તેના દીલમાં તકબ્બુરાઈ છે, અને એવા કામ પણ કરે છે પણ તે જીલ થકી જાહેર કરતો નથી.

૩-દરજો એ બંને કરતા હલકો દરજો છે, કે દીલમાં તકબ્બુર છે પણ ને તેવા કામ કરે છે ન જીભથી બહાર કરે છે, બલકે નમ્રતા અને આજેઝી કરવામાં બનતી કાશીશ કરે છે, તો તે શખસે કીચ્છના અડની ડાળ પાંદને બાણે કાપી નાખેલ છે પણ મુળ બાકી છે, અને તેથી પણ નારાજ હોય અને પોતા ઉપર ગુસ્સો કરતો હોય અને એ મુગને ઉખેડવાની કાશીશમાં રહે તો આસાનીથી નીકળી જશે, અને ખીયાલ વીના તકબ્બુરાઈ આવી જાય અને તેને તોડવામાં કાશીશ કરે તો તેના માટે ગુનાહ નથી, અને તેને ખુદા નજાતની તવરીક અતા ફરમાવશે.

આ ઇનસાનને તકબ્બુરાઈ અને અહંકાર જાનતુ નથી, અરે ઇનસાન તુ વીચાર અને બાણ કે તુ કોણ છો ? તારી શો હકીકત છે ? ખીજને ઉપર બડાઈ કરવાનું શું કારણ છે ? અરે તને શી સતતા છે ? તુ પોતાની શીકરમાં રહે પોતાને ઝોળખ, કે તેથી અહંકાર ન કરે, અરે તારા જેવા ખુદાના મુલકમાં ધણા જનાવરછે, પહેલેથી છેલ્લે સુધી પોતામાં નજર કર, પોતાના અંદરના ભાગમાં જો, તુ એક દુરખંધ મનીનો કતરોછો તુ મુરદાર બદખોદારછો, તુ નજસત ઉપાડનાર હમ્માલછો, તારામાં બદખોવાળી અણુગમાવાળી ચીજો બરી છે, તુ અશકત અને કાચારછો, તુ હજરો ચીજનો મોહતાજછો, અને તને અને તકબ્બુરને શું વારતો ? તું ક્યાં અને તકબ્બુર ક્યાં ? તારી શું હકીકત છે ? જરાક જેટલા ચાંચડથી તો આજીઝ અઈ જાય છે, એક કલાક ખાવાનું ન મળે તો તડપે છે, અને જો વધારે ખવાય તો બદખુવાળી હવા છુટે છે, રાતના પોતાના પડછવાથી ઠરીને ભાગે છે એ શીવાય બીજી બધી બાબતો છે કે જે આપણે બાણીએ છીએ, તો વીચાર કે અહંકાર કરવાને લાયક કોઈ પણ બાબત છે ?

આ બદ સીફતનો ઇલાજ એ છે કે જે ફસલ ૪૪ મીમાં ઉજાબનો ઇલાજ આવી ગયો છે, કેમકે કીચ્છ છે તે ઉજાબને લગતી સીફત છે, ઉપરાંત કીચ્છની મઝીમ્મતની હદીસો અને આયતો વાંચે અને વીચારે, અને બાણે કે ઇનસાન એક આકા અને માલી-કના પયદા કરેલા બંધ છે, તેની મેહરજાનીના દરયાના તમામ ટીપા છે, અને ઇનસાન ગમે તે અમલ કરે પણ છેવટ શું થશે તેનું પરીણામ શું આવશે તેની કોઈને ખબર નથી, જેનો આખેરી વખત ખેરથી પસાર થયો તેજ જીતી ગયો, કોઈને અદાવતની નજરથી જોવો નહીં તમામ જણને ખુબી અને દોસ્તીની રૂએ જીવે, હા-ખુદાની ખુશી માટે જે અદાવત અને અણુગમો રાખવાનો હુકમ છે તે જીદી વાત છે તે તકબ્બુર નથી બલકે ખુદાનો હુકમ ઉપાડવાની વાત છે, બાકી પોતાના ઇલમ અને અમલ ઉપર મગર થવું નહીં સાંઠ વરસનો કાફર ઇમાન લાવી નેક અમલ કરીને ગુજરી જાય અને તેનો ખાતેમો ખેર થાય તો નવાઈ નથી, તેમજ સો વરસ સુધી કોઈ આખીડ ઇયાદત કરે અને છેલ્લે બે ઇમાન થઈને મરે અને ખાતેમો જુરો થાય તો પણ બનવાજોગછે, ખુદાની ખુશી માટે ગુસ્સે થવું અને દુશમની રાખવી તેથી તકબ્બુર થતુ નથી, જેમકે કોઈ કાફર હોય અથવા કોઈ ગુનાહનું કામ કરે તો તેનાથી ખુદાની ખુશી માટે ગુસ્સે થાય, લે એવું છે કે જેમ કોઈ અમીર માણસ પોતાના ગુલામને પોતાનાં છોકરો સાંપી દીએ કે તેને અદબ વીંડ સીખવે અને તે ખતા કરે તો ગુલામ તેને મારે છે ધમકાવે છે, પણ તેના

હુમર પોતે તકબ્બુરાઇ અને બાઇ કરતો નથી જલકે તેને દોસ્ત રાખે છે અને પોતાના આકાનેશ્વરજીને જોણે છે.

હાં ! હાં ! અગે બીરાદર એક વાત ખુબ યાદ રાખજો કે ઇતસાન પોતાને નમ્ર અને તકબ્બુર બીનાનો સમજે છે, પણ કેટલીક વખત એવું પણ બને છે કે કીધ અને તકબ્બુર છુપેલું હોય છે, તો તે વીશે અજમાઇય પણ કરવી જોઇએ, કેમકે જો છુપી રીતે કીધ હોય તો ઇમતેહાન લેવાથી દેખાઇ આવે છે, અને તેની નીશાનીયો પણ છે કે તેથી ખબર પડી આવે છે.

૧-લી નીશાની એકે જ્યારે પોતાની બરાબરીયા સાથે મસાએલમાં વાદવીવાદ થાય અને તેમાં આગલાની વાત વાજળી હોય અને તેને કબુલ કરી લીએ અને તેનો શુકર કરે કે તેણે એક ખાખત બતાવી અને ગફલતથી જગાડ્યો અને શુકર ચુગરીથી અણગમો પણ ન ઉપજે તો જાણવું કે તકબ્બુરાઇ નથી, પણ આગલાની વાત ખરી અને હક હોવા છતાં તેને કબુલ કરવા દીલ ન માને અને બારે લાગે તો જાણે કે તકબ્બુરાઇ છે; તો તેને દુર કરવાના ઇલાજ કરે, અને તે ઇલાજ એ છે કે એ વાતનો વારવાર ઇકરા કરે અને તેના માટે દોઆ કરે પોતાની જુલ જાહેર કરે, કે તેથી એ અંદરની ખરાબી દુર થઇ જવાની, અને કેટલીક વખત એમ પણ બને છે કે ખાનગીમાં જુલ કબુલ કરવામાં અચકાતો નથી, પણ લોકોની રૂબરૂ જુલ કબુલ કરવી બારે પડે છે તો તે કીધ નહીં પણ રીયામાં ગણાશે.

૨-જી નીશાની એકે મહરીસો અને મન્લીસોમાં જાય તે વખતે તેની બરાબરીયા ઉંચી જગ્યાએ બેસા હોય અને આને નીચે બેસવું બારે લાગે નહીં તેમજ રસ્તામાં ચાલતી વખતે આગળ પાછળ ચાલવા વીશે પણ કાંઈ ખાખત ન હોય તો સમજવું કે તકબ્બુરાઇ નથી અને જો એ ખાખતો બારે લાગે તો જાણવું કે દીલમાં તકબ્બુરાઇ છે, અને એનો ઇલાજ એ કરે કે પોતાની હાથ નીચેના માથુસને આગળ ચલાવે અને પોતે તેની પાછળ પાછળ ચાલે, હરતે ઇમામે જાઅદરે સાદેકઅં ફરમાવ્યું કે તવાઝીઅ (નમ્રતા વીં) એ છે કે ઇતસાન પોતાના મરતયા કરતા નીચી જગ્યાએ બેસે, અને હલકામાં હલકી જગ્યાએ બેસવા રાજ થાય, અને જો મળે તેને સલામ કરે, અને અગડા ન કરે અગરએ પોતે હક ઉપર હોય તો પણ તકરા ન કરે, અને તકવા તથા પરહેઝ-ગારની તારીફ કરાવા ન ચાહે.

કેટલાંક તકબ્બુરવાળા તકબ્બુર કરે છે અને તેમાં એવો હીલો કરે છે કે પોતે તકબ્બુર કહે તે જાહેર થયા ન પાગે, જેમકે કહે છે કે મોઅમીને પોતાને બેઇજન્નત કરવો ન જોઇએ, અને કેટલાંક ઇલમનો દાવો કરનાર કહે છે ઇલમને ઝલીલ કરવું નહીં, પણ એ ખાખતો શયતાનના ફરેબની છે, કેમકે પોતાના બરાબરીયાથી નીચે બેસવામાં શું હરકત છે ? હા ઝલીમો અને ફાસેકાના ટોળામાં જાય અને ત્યાં પોતાને કે ઇલમને બેઇજન્નત ન કરે તે જુદી વાત છે.

૩-જી નીશાની એ કે સલામ પહેલે કરવામાં અણગમો ન થાય, તેમ બારે ન લાગે, અને જો પહેલે સલામ કરવી બારે લાગે તો તે તકબ્બુર છે, અજબ છે કેટલાંકથી કે પોતે સ્વાર થઇને ફરે અને રસ્તામાં પગે ચાલનાર કે બેઠેલાઓથી સલામની ઉમ્મેદ રાખે.

૪ થી નીશાની એ કે કોઇ ગરીબ માણસ દાઅવત કરે અથવા કોઇ હાજત માટે જોલાવે તો ઇનકાર ન કરે, અને પોતાના રક્ષીકો તેમજ સગા બહાસાઓની સાથે જવામાં કાંઈ પણ અણગમો ન રાખે તો સમજવું તકબ્બુર નથી, અને જો એ બાબત તેના ઉપર ભારે પડતી હોય તો બાબતું કે તકબ્બુર છે, તેમજ બાજીપાલો દાણા વીઈ જે ધરમાં ચીજો જોઈએ તે હોય તે બજારમાંથી લઈને પોતે ઉપાડી લાવવાથી અણગમો રાખે તે પણ તકબ્બુર છે, અને ખાનગીમાં અણગમો ન થાય અને લોકોની સામે અણગમો હોય તો તે રીયામાં દાખલ છે, હજરતે અમીરલ મોઅમેનીન અં ૧૨માવ્યું કે કોઇ ચીજ ઉપાડીને બાલમચ્યાઓ માટે ઘરે લઈ જવી તેથી ઇનસાનના કમાલમાં કાંઈ ઘટારો થતો નથી, એક દીવસ એ જનાબ એક દીરહમનું ગોસ્ત વેચાતુ લઈ આદરના છેડામાં લઈને ઘરે જતા હતા, કોઈ સાહેબે કહ્યું યા અમીરલ મોઅમેનીન મને આપો તો હું પોંહ-ચાડી આપુ, તો આપે ૧૨માવ્યું કે ધરખણીને સજાવાર છે કે પોતેજ ઉપાડે.

બાબતુંજોઈએ કે મજકુર ચીજો ઉપાડીને ઘેર લઈ જવી વીં બાબતો એવે ટેકાણે છે કે જ્યાં તે વીશે હરકત ન હોય, પણ લોકે ગીબત કરે અને મશકરી કરે તો બેદતર છે કે ન ઉપાડે, જેમકે આ ઝમાનામાં આ મુલકમાં દાણાનો કાચળો ખભે નાખીને સાધારણ માણસ લઈ જાય તો તેને બખીલ કેહશે વીં તેની તારીફને બદલે મઝીમ્મત કરશે, તો ત્યાં ન ઉપાડવું બેદતર છે તો દરેક શખસની ઇજ્જત અને આબરુ દરેક જગ્યાનો રીવાજ પણ જોવો જોઈએ હુંકમાં એ કે બાજીપાલો વીં ચીજ રીવાજ અને ઇજ્જત મુજબ પોતે ન ઉપાડે તો હરકત નથી, હરકત છે તે એ છે કે અહંકાર અને તકબ્બુરાની રૂએ કોઈ બાબતથી અણગમો ન રાખે.

૫-મી નીશાની એ કે બડાં અને મલાં કપડાં પહેરવા તેને ખરાબ ન લાગે, અને સારા સારા ઉચી જાતના કપડાં પહેરવા તરફ હીરસ ન રાખે, અને એ બાબતથી અણગમો રાખે તો તે તકબ્બુર છે, હજરતે રસુલે ખુદા સં ૧૨માવ્યું કે ખીજી કાંઈ નથી પણ એ કે હું બંદો છું કે માટી ઉપર બેસીને ખાઈપી, બિનના કપડાં પહેરું છું, ઊંટને બાંધું છું, આંગળીયોને ચાટું છું, અને શુલામ જોલાવે તો જવાબ આપું છું, તો જે કોઈ મારા તરીકાને તરક કરે તે મારાથી નથી. મરવી છે કે હજરતે રસુલે ખુદા સંની વક્ત પછી આપના અંગ મુજારકથી પહેરાન કાઢ્યું તે બિનનું હતું અને તેને બાર થીગડાં હતાં, તેમાં કેટલાંક થીગડાં હુંખાના છામડાનાં હતાં. લખે છે કે જનાબે રાક્ષમાનને કાંઈએ પુછ્યું કે શા માટે નવા કપડાં પહેરતા નથી ? જવાબ આપ્યો કે શુલામ છું તો જ્યારે શુલામીમાંથી મુકત થઈશ ત્યારે નવાં કપડાં પહેરીશ, હજરતે રસુલે ખુદા સં ૧૨માવ્યું કે થોડી કીમતનાં અને હલકાં કપડાં પહેરવા તે ઇમાનદારી છે, હજરતે અમીરલ મોઅમેનીન અં ને જ્યારે જાહેરી ખીલાફત મળી ત્યારે આપે બહુજ જુનાં કપડાં પહેર્યાં હતાં તેને થીગડાં પણ ઘણાં હતાં, તેથી કોઈ અમદાબે ઠપકા આપ્યો, તે વખતે આપે ૧૨માવ્યું કે તેમાં ઘણા ફાયદા છે, ૧-એ કે મોઅમેનીન એ બાબતમાં મારી પયરવી કરી તે મુજબ પોતે પણ વરતે છે, ૨- એ કે દીલને નમ્ર કરે છે, અને કીબ્રથી પાક કરે છે.

૬-ઠી નીશાની-એ કે શુલામ લોંડી અને ખીદમતગારોની બેગો બેસીને એક

સુદરાકિપર ખાય અને તેઓને સાથે ખવરાવે, જે આ બાબત તેને બારે ન પડે તો સમ-
જનું કે કીધ નથી, અને બારે પડે અને અણુગમે ધાય તો સમજનું કે કીધ છે, બલ-
ખંતો એક શખસ રીવાયત કરે છે કે હું પુરાસાનની સદરમાં હમારે રૂઝા અં ૦ સાથે
હોતો, એક દીવસે સુદરો મંગાવી હજરતે તમામ નોકર ચાકર એટલે સુધી કે કાળા શુભા-
મેને પણ સાથે બેસાર્યા, તે વખતે મેં અરજ કરી હું આપ ઉપર શીદા થઈ બનઉં
અગર આલોક માટે સુદરો જુદો પીછાંવા તો એકતર છે, આપે દરગાવ્યું ચુપ રહે, અરે-
ખર તમામનો ખુદા એકજ છે, તમામનો દાન પણ એકજ છે, તમામના માથાપ પણ
એકજ છે, અને દરેક શખસને તેના અઅમાલના પ્રમાણમાં બદલો મળશે, બાણુનું નેપથ્ય
કે કીધ અને તકબ્બુરાઈનું કમતેદાન એટલીજ બાબતથી નથી બલકે એ શીવાય પીછા
ઘણી બાબતો છે, જેમકે કાઠ ચાહે કે લોક મારી સામે હમા રહે વીં ૦ હજરતે અમીરલ
મોઅમેનીન અં ૦ દરગાવ્યું કે જે કાઠ જહનમી શખસને નેપા ચાહે તે એ શખસને
જુલે કે જેની સામે લોક હમા રહે અને પોતે બેઠો હોય. હજરતે રસુલે ખુદા સં ૦ કાઠ
કાઠ વખતે અસહાબોની સાથે જતા હતા અને અસહાબોને આગળ કરતા અને પોતે
તેઓની વચ્ચે ચાલતા હતા, અને કેટલાંક એવા છે કે ખીચાર તેમજ દકીર વીં ૦ પાસે
બેસવાથી અણુગમે રાખે છે, મરત્રી છે કે એક શખસને કહેલો થયો હતો તે કહેલો કુટી
ગયો તેમાંથી પડે નીકળતું હતું અને ઉપરની અગડી નીકળી ગઈ હતી, તે હજરતે રસુલે
ખુદા સં ૦ની ખીદમતમાં આવ્યો, તે વખતે હજરત અસહાબોની સાથે ખાણું ખાતા હતા,
તે શખસ જેની પાસે બેસતો હતો તે શખસ ઉઠી જતો હતો, તે વખતે હજરતે તેને
પોતાની પાસે બેસારીને તેની સાથે જમવા. એક દીવસ એ હજરત અસહાબોની સાથે
ખાતા હતા ત્યાં એક ભાંગા વખતની ખીચારીવાળો ત્યાં આવ્યો તેનાથી લોકો અણુગમે
રાખતા હતા હજરતે તેને પોતાના પગ ઉપર બેસારીને દરગાવ્યું ખા, હજરતે રસુલે ખુદા
સં ૦ ની રીતમાત બેસ બેઠા બહુજ સબ્યતા અને નમ્રતા બરેલી હતી, તકબ્બુર વીં ૦ તું
જરા પણ તેમાં નામ નહતું, તો તેઓની ઉન્મત્તતા લોકોને સજવાર છે કે એ હજરતની
પેરવી કર, હજરતના અસહાય અણુસહકે ખુદરીએ રીવાયત કરી છે કે હજરતે રસુલે ખુદા
સં ૦ પોતે ઉઠને ઘાંસ નાખતા તેને બાંધતા, અને ઘરમાં જાડુ કાટતા હતા, હુ'બાયેને
હોતા પોતાના પગરખાને થાંગડાં આપત, કપડાંને સાંધતા, ખીદમતગારોની સાથે ખાણું
ખાતા હતા, ખીદમતગાર દળતાં દળતાં ચાકી જતો તો હજરત પોતે દળતા હતા, બખ્તરમાંથી
કાઠ મીઠા વેચાતી લખને પોતે ઉપાડીને લાવતા હતા, નમાઝી લોક અમીર દકીર ધોળો
કાંત નાજાદ કે શુલામ મોટો નાનો જે હોય તે સરવેને પહેલે પોતે સલામ કરતા હતા,
ધરતો અને ખાદેર પહેરવાના કપડાં એકજ બતના રાખતા હતા, જે બોલાવે
તેને જવાબ આપતા, ધુળ વીં ૦ અંગ ઉપર હોય તેજ લાલતમાં રહેતા, કાઠ
જે કાંઈ લાવતમાં, ખવરાવે જુલે તો કરમાઈ ગીએલો ખુરમે હોય
તેને હલકુ ગણતા ન હતા, સવારે સંજ માટે કાંઈ રાખતા ન હતા, અને સાંજે સવાર
માટે કાંઈ રાખતા ન હતા, ખોરાકી હલકી ખાતા, પુષ્કપુષ્કા અને મીઠા સ્વભાવ રાખતા
હતા, ફરતે મોટે લોકોથી મળતા હતા, ભંવા ચડાવ્યા વાંતા ગમગીન રહેતા હતા. દીનના,

કામમાં બહુજ સખત હતા લોકો ઉપર સખતાઈ વીના મનપ્રતીતી કામ લેતા હતા, જે ઇચ્છાતી અને ઝીલ્લતથી રહીત રહીને નમ્રતા અને નરમીથી જ્વરતતા હતા, ઇસરાજી બચીને બહુજ બખશીશ કરતા હતા, તમામ સગા બહાલાઓ સાથે મેહરબાની રાખેતા હતા, તમામ મુસલમાન તથા ઝીમ્મી કાફરો ઉપર રહમ કરતા હતા. હમેશા માથું નીચું રાખતા હતા, હરગીઝ એટલું ખાતા નહતા કે બદલગમી થાય, કોઈ વખત તમાથી કોઈ જીવન તરફ હાથ લંબાવતા નહતા.

કુસલ ૪૮ મી તવાઝોઅ (નિગલિમાન-નમ્રતા) વીશે.

બાલુવું જોઈએ કે કાલ્લાની વીંધ ઉગદા અને પસંદ કરવા જેવી સીકત “તવાઝોઅ” (નિગલિમાન-નમ્રતા) છે તવાઝોઅથી મતલબ એ છે કે ઇનસાન પોતાને બીજા કરતાં બુઝુર્ગ ન સમજે, અને પોતાને હમેશા આજુબ સમજે, તવાઝોઅના સમખથી ઇનસાન બીજાની તાઅઝીમ કરે છે લોકોની બુઝુર્ગી કરે છે, અને એ સીકતની તારીફની ઘણી હદીસો વારીદ થઈ છે, હઝરતે પયગમ્બરે ખુદા સં ફરમાવ્યું કે જેણે તવાઝોઅ કરી તેને ખુદાએ ખુલ્લું કર્યો, મરવી છે કે ખુદાવદે આલમે હૉ મુસા અં હુપર વહી મોકલી કે હું એની નમાઝ કયુમ કરું છું કે જે મારી અઝમત માટે તવાઝોઅ કરે, મારી મખલુકાત ઉપર તકબ્બુર ન કરે, પોતાના દાલમાં મારા ખેાફને જગ્યો આપે, દીવસને મારા ઝીકરમાં પુરો કરે, અને મારી ખુશી માટે પોતાને નફસની ખવાદીશોથી બચાવે, એક દીવસ હઝરતે રસુલે ખુદા સં પોતાના અસહાબોને ફરમાવ્યું કે હું તમામમાં ઇબ્રાહીમની હલાવત (મીઠાસ) શામાટે જોતો નથી ? તેઓએ અન્જર કરી કે ઇબ્રાહીમની હલાવત શું છે ? આપે ફરમાવ્યું તવાઝોઅ, એજ હઝરતથી મરવી છે કે ચાર ચીજ એવી છે કે ખુદા તે કોઈને આપતો નથી પશુ જેને દોસ્ત રાખે તેને આપે છે, ૧—ખામોશી (ચુપ રહેવું) કે તે પાંક્ષી ઇબ્રાહીમ છે, ૨—ખુદા ઉપર તબક્કલ, ૩—તવાઝોઅ, ૪—ઝોદફ દુન્યામાં. એજ હઝરતથી મનકુલ છે કે જ કોઈ તવાઝોઅ કરે તેને ખુદા માનવત કરે છે, અને જે કોઈ અહં-કાર કરે તેને મેહજનત કરે છે, અને જે કીનાઅત (સતોશી) કરે તેને રોજી આપે છે અને જે કોઈ ઇસરાફ કરે તેને મદરમ રાખે છે, અને જે મોતને બહુજ યાદ કરે તેને દોસ્ત રાખે છે, અને જે કોઈ તેને બહુજ યાદ કરે તેને બેહીશ્તમાં પોતાના છાયામાં જગ્યો આપે છે, હઝરતે ખસા અં ફરમાવ્યું કે દુન્યામાં તવાઝોઅ કરનારના ખુશાહાલ કે તેઓ કયામતમાં મીમખર ઉપર હશે. ખુદાવદે કરીમે હઝરતે ફાકદ અન્ને વહી મોકલી કે જે પ્રમાણે બહુજ નજીકવાળા બહુજ તવાઝોઅ કરે છે તેજ પ્રમાણે બહુજ છેડાવાળા લોક બહુજ તકબ્બુર કરે છે.

મરવી છે કે હઝરતે સોલયમાન પયગમ્બર હમેશા સવારના પૈશાબાળા અને અમીરો પાસેથી નીકળતા હતા અને છેલ્લે મીસકીનો પાસે આવીને બેસતા હતા અને કહેતા હતા કે હું મીસકીન છું અને મીસકીન બેગો ખાઉં છું, મરવી છે કે એક વખત હઝરતે અલી અં ને ત્યાં આપ દીકરો જે જશુ આવ્યા, આપ ઉભા થઈ ગયા અને માન આપી ઉંચી જગ્યાએ બેસારીને તેઓની પાસે પોતે બેઠા, પછી જમવાનું મંગાવી તેઓ તેની સાથે

જન્મ્યા, કંબર યાગો તથા લોટો લઇ હાથ ધોવરાવા આવ્યા, ત્યાં હજરત ઉભા થઈ ગયા અને તે શખસના હાથ ધોવરાવા ચાલું તે વખતે તે શખસ ભોંય માટી ઉપર પડીને બેઠો. કે યા હજરત હું કેવી રીતે રાજા થાઉં? કે તમે માસ હાથ ધોવરાવો અને ખુદા વતે, આપે ફરમાવ્યું બેસીજા અને હાથ ધો, ખુદા તને અને તારા ખીરાદરને જીવે છે કે બનીશો કાંઈ ફરક નથી અને તારો ખીરાદર તારા હાથ ધોવરાવીને ચાહે છે કે બેઠીસ્તમાં તમામ દુન્યાથી દસગણું મળે, તે વખતે એ શખસ બેસી ગયો અને જરતે ફરમાવ્યું કે એ અજામ હક જે તારા ઉપર ધરાવું છું તેની કસમ આપુછું તુ બેસી જા અને કંબર હાથ ધોવરાવતે અને તુ સાંતળણથી ધીને તેજ પ્રમાણે હાથ ધો, પછી હજરતે તેના હાથ ધોવરાવ્યા, હજરતે પ્રમાણે જાન્યારે સાદેક અં ફરમાવ્યું કે તવાજોઅ છે તે તમામ સન્દ અને ખુજુરગીનુ મુળ અને મોટો ચરતળો છે અગર તવાજો અને વાચા હતે અને ઈમાન સમજી શકતે નો તે છુપા બેઠોની ખખર આપતે, તવાજોઅ એ છે કે ખુદાની ખુશી માટે ખુદાની રાદમાં કરે બાકી તે સીવાય મક્કર છે, જે કોઈ ખુદાની ખુશી માટે તવાજોઅ કરે તેને ખુદા ધણા ખતઓ ઉપર શરફ અને ખુજુરગી આપે છે, તવાજોઅ કરનાર માટે નીશાની છે કે તેથી મજાગેકા અને દાના માખણો ઝોળખે છે.

“નાજી” ચરત કરે છે કે હા એવી નીશાની તો હોઈજા જોઈએ તેમજ મોઅ-મીનની પણ નીશાની છે કાંઈની પણ નીશાની છે કે એ નીશાનીઓથી ઝોળખાઈ આવે છે અને એ વાત કાંઈ અજાન થવાની નથી, જીવો કે દાલ ફીરીમિશનનુ એક ટોળું બંધાણું છે તે મશહુર છે અને સન્દે કોઈ જાણે છે; તેમાં હીંદુ મુસલમાન પાસ્તી વીં ધણી જાતના લોકો સામેલ છે અને તેઓએ આપસમાં એક એવા જાતની નીશાની રાખી છે કે જે ફીરીમિશન થાય તે દરેક ફીરીમિશનને ઝોળખી લીએ છે એટલેમંથીકે એક શખસ લાંડનમાં ફીરીમિશન હોય અથવા ખીજે મુજબમાં હોય તો મુબઇવાળો લાંડન જાય અને તેને જીવે તો તરત ઝોળખી લીએ છે કે આફ્રીમિશન છે, તેમજ લાંડનવાળો મુબઇ આવે તો તે મુબઇવાળાને ઝોળખી લીએ છે, તો આ દુન્યાના લોકોએ જોઈવેલી નીશાનીથી એક બીજાને ઝોળખી લીએ છે કે હા તેને જોએલ ન હોય તેમ સાંભળેલ ન હોય, તો ખુદાએ મુકરર કરેલી નીશાનીથી શા માટે ન ઝોળખાય ? જ્યારે ફીરીમિશનનું નામ આવ્યું તો ત વંશે પણ જરા બે બોલ બોલ્યા તો જોઈએ એ વંશે તપાસ કરતા એવું સાંભળ્યું કે કે એ શું છે અને તેમાં શું કરવું? પરે છે તે વંશે કોઈને ખખર પડતી નથી કેમકે જે કોઈ તેઓમાં દાખલ થાય તે કાંઈ પણ વાત કરતો નથી, તેમ કોઈ કોઈ તો એવા નીચત્યા બને છે કે તેઓમાં દાખલ થઈ તેઓમાં બળીને પછી વાત કરીશ પણ તેઓમાં બળ્યા પછી કાંઈ પણ કહેતા નથી, એક શખસે પોતાના બાપને બહુજ નજીબત વચન આપેલું કે હું તેઓમાં દાખલ થઈને તમામ વાત કરીશ પણ તે દાખલ થયા પછી કાંઈ પણ વાત કરી નહી, હવે તેમાં શું છે તે તે લોકો જાણે, અગર તેઓમાંના કોઈને બહુજ આશ્ચર્ય પુછીએ છીએ તો કહે છે તેમાં સલાહ સંપ અને એકબીજાને મદદ આપવાનું કોઈ રુઝરી જાય અને તેના બાલબચ્ચા તંગીમાં આવી જાય તો તેઓને સંબાળવાનું વીં જાણત છે, અને કોઈના પણ ધર્મને હરકત આવતી નથી, હવે અગર આ

વાત ખરી હોય તો તેઓ શા માટે છુપાવે છે ? તે વંશના નીચમો છપાવી બાહર પાડે તો ભોકાને ખબર પડે અને શક દુર થાય. હવે તે સર્વે આખંત એક તરફ દાખીને હું મારી નાકીસ અક્ષય મુજબ મારા દીની બાંધણીને તેમાં દાખીલ થવાનું નુકસાન બતાવું છું નકલ સાંભળી છે કે એક સખસ બેદીન કે તે કયામત થવાને અને હીસાબ દેવાને નેમજ સારો નરસો બદલો મળવાને ખોટું જાણુનો હતો, તેનો મત એવો હતો કે જે છે તે દુન્યાજ છે ખાવું પીવું મોજ મગલ કરવી તેજ કામનું છે, બાકી મરી ગયા એટલે નાચુદ થઇ ગયા, મરવા પછી ન હીસાબ છે ન કાતાબ છે ન સવાબ છે ન અજાબ છે, તે સખસે હકરત અલી અં ને કહ્યું કે યા અલી તમે એટલી બધી સખતી બોગવે છો કે સારું સારું ખાતા નથી જમતા જમતા કપડા પહેરતા નથી, અને નમાઝ રોઝા કરીને પોતાને ચકુજ સખતી પહેચાડો છો તે શા માટે? મરવા પછી તો કાંઇ છેજ નહીં? આપે ફરમાવ્યું તારા મત પ્રમાણે મરવા પછી કાંઇ પણ સવાબ કે અજાબ નહોય, તો તકરારને ખાતર અગર એમજ તારા મત પ્રમાણે કયુલ કરોએ કે મરવા પછી કાંઇ નથી તો એનો ચોક્કસ છે કે હું દુન્યામાં જે સખતી બોગવું છું તેથી મર્યા પછી મને કોઇ બનતની સખ તો નહીં થાય ના ? તેણે કહ્યું નહીં, આપે પુછ્યું તુ એશ અને આરામ ભોગવે છે તો તને મરવા પછી કાંઇ સુખ કે રાહત નહીં મળે ના ? તેણે કહ્યું નહીં, આપે ફરમાવ્યું એ બાબતમાં તો તારો એજ મત છે કે દુન્યામાં આરામ ભોગવે કે ન સખતી બોગવે સારા કામ કરે કે ખરામ કામ કરે પણ મરવા પછી કોઇને કાંઇ પણ સુખ હજ નથી, તો ફક્ત આ દુક મુદતની જીંદગીમાંજ જે કાંઇ સુખ દુઃખ વેઠી લીએ એજ છે, તેણે કહ્યું હા, આપે ફરમાવ્યું હવે તને એક બાબત પુછું તેનો જવાબ રોઝા શીત આપજ, ત એ કે જે તારા મત પ્રમાણેજ હોય તો મરવા પછી તારો અને મારો એજજ હાલ છે, ફક્ત દુન્યામાં હું સખતી કપાટું અને તુ રાહત ભોગવે એટલોજ કરક છે અને એની કાંઇ લાંબી મુદત નથી સુખ હોય કે દુખ હોય થોડા વરસમાં ગુજરી જશે, પણ વખતે મારા મત પ્રમાણે થયું કે મરવા પછી કેઇ હીસામ લેનાર ઉભો થયો અને સારા કામ કરનારને હમેશા કાયમ દાયમની જન્નત આપે અને ખરાબ કામ કરનારને કાયમ દાયમની જહાન્નમમાં નાખે તો તે વખતે તારો કેવો હાલ થવાનો ? માટે અકકલ વાળાએ એવું કામ કરવું કે પાછળથી પસતાવું ન પડે, સારા કામ કરનારને પસતાવાપણુ નથીજ વખતે બદલો ન હોય તો પણ તેને હરકત નથી, પણ બદલો હોય તો સારા કામ કરનારને કેટલી મજલ થઇ પડે ? અને ખરાબ કામ કરનારને કેટલું પસતાવું પડે? અને તે પસતાવાથી કાંઇ પણ વળે નહીં; આ કલામ સાંભળવાથી તેના દીલમાં સપુર્ણ અસર થઇ ગયો અને તરતજ સુસલગાન થઈ ઇમાન સાવ્યો.

તો એજ પ્રમાણે મારો કે વખતે ક્રીમેશન થવામાં આપણા મઝહબમાં ફરકત આવતી ન હોય, તો કાપદો તો કાંઇ નથી ખરી મદદ પયદ કરનારની છે, દુન્યાના ભોકની મદદ શા કામની ? અને જે મઝહબમાં વાંધો આવતો હોય તો કેટલી ખરાબી અને કેટલો પસતાવો થવાનો ? કે જેની હદ નથી કેમકે એમાં દાખલ થયા પછી કાંઇ વાત તો કોઇને કહેવાતી નથી એવું સખત બંધન છે કે જેની હદ નથી, માટે હે ખીરાદરો સુલે-

ચુકે એમાં ફસાતા નહીં, આપણા આઠા અને સરદારોએ કંઈ બાબતની ખામી રાખી છે કે આપણે નવો સુધારો કરીશું ? મીત્રાચારી રાખવાની જે શરતો અને બાબતો શરતોમાં છે એવી કોઈ જગ્યાએ નથી, અગર ખરેખર બાઈપણું રાખવું હોય તો તમામ જથ્થો પોતાનું નાણું બેગુ કરીને સરખે બાગે વેંદવ્યી લીએ, દ્યો એમ કરવું હોય તો એમ પણ છે; તો જે વાતની પહેલે ખચર ન હોય કે તેમાં શું ફાયદો છે અને શું તુકસાન, છતાં તેમાં દાખલ થવું તે મોટી જુલ છે, એ તો કારા પ્રસ્ટાપની નીચે સહી અને સક્ષાએ કરવા જેવું છે કે પછી આગલો સખસ પોતાની મરજીમાં આવે તે લખે, જીવેતો ગુલામી ખત લખે તો પણ છુટકો નથી. કેમકે સહી અને સાક્ષી તો પહેલેથી કરી ચુક્યો હતા હવે શું વળવાનું ? તો અગર એવી કોઈ ઈમાનને ખલલ પહોંચાડનારી બાબત હોય તો કેટલો પસતાવો થવાના અને આ એમ નથો કે પછી મુકત થઈ શકે, હા તેની રીતબત અને બાબતની પહેલેથી ખચર હોય તો તેને તગસીએ અને દયાનમાં ન બેસે તો આલો મને પુછાવ એ અને કોઈ જોતની અડચણ ન હોય તો તેમાં દાખલ થઈએ આ સરખે બાબત મેં મારા એ મનદયી બોરાદરો માટે લખી છ કે જેઓ આના ઉપર અમલ કરે બાકી બીજા કોઈ સાથે મને કોઈ પણ મતલબ નથી.

જે ઇલાકતમાં તવાઝોઆ છે તેને ખુદા કમુલ કહે છે અને પસંદ કરે છે, અને હાકીકતમાં તવાઝોઆ શું છે તેને નથી જાણખતા પણ આ મોકરરખ બાબ કે જેના ખુદાની વહવાનીયતને સમજ્યા છે: ખુદાએતગ્યાલા ફરમાવે છે કે ખુદાના બદા એ છે કે જેઓ તવાઝોઆની સાથે જમીન ઉપર ચાલે છે. હઝરતે મમામે હસન આન કર અં ફરમાવ્યું કે ફરમામાં જે કોઈ પોતાના બોરાદરે મોઅમીન સાથે તવાઝોઆ કર ન ખુદાની પાસે હક સી હીકોમાંથી છે કે તેઓ હઝરત અલી અં ના શીયાહ છે.

જથ્થુનું જોઈએ કે આગળ બપાત થયું છે કે દરેક ચીજ માટે ત્રણ દરજ્જા છે, ઈફરાત તફરીત અને અવસત, ઈફરાત એટલે હદથી વધી જવું, તફરીત એટલે હદથી ઘટી જવું, અવસત એટલે મધ્યમ, તો દરેક બાબતમાં ઈફરાત અને તફરીતની મઝીમત છે અવસતની તાઅરીફ છે, તો તવાઝોઆ માટે પણ એ ત્રણ બાબતો છે, તેમાં જે હદથી વધી જવું તે તકમ્પુર છે, ઘટી જવું તે બે મજબૂતી છે તો તે બન્નેથી હંટ રહી વચલે રહે ચાલવું, અને જેવી રીતે આહંકાર અને તકમ્પુરની મનાઇ છે તેવીજ રીતે પોતાને ઝલીલ અને બેગજત કરવાની પણ મનાઇ છે, કેમકે મોઅમીનને જયજ નથી કે પોતાને હસકો અને ઝલીલ કરે, જેમકે કોઈ આલીમ પાસે મોચી આવે તે વખતે આલીમ પોતાની જગ્યાથી ઉભો થઈ પોતાની જગ્યાએ તેને બેસારે, અને તેના માન માટે દરસ અને તાઅલીમને બંધ રાખે, અને તે ઉઠે તે વખતે તેને પહોંચાડવા ધરના દરવાજા સુધી તેની પાછળ જાય, તો આ તવાઝોઆ ન કહેવાય બલકે પોતાને બે મજબૂત અને હસકો કયો ગણાય, વચલો રસ્તો પસંદ કરવા લાયક એ છે કે પોતાના બરાબરીયા તેમજ જેઓનો મરતબો પોતા જેટલો નહીં પણ પોતાની નજીક હોય તેઓની તાઅઝીમ અને તવકીર કરે, હવે બજારના લોકો સાથે આલીમની તવાઝોઆ એ છે કે તેઓને હસતે મોઢે બોલાવે, તેઓ ઉપર મેહરબાની કરે, અને તે દાવત આપે તો કમુલ કરે, અને તેની હાજતો પુરી કરવામાં કોશીશ કરે અને પોતાને તેના કરતાં બેહતર ન જાણે.

જાણવું જોઈએ કે તવાજોએ એનાથી કરે કે જે તકબ્બુર કરતો ન હોય, અને જે તકબ્બુરાઈ અને આદંકાર કરે તેની સાથે બેઠતર એ છે કે નમીતા ન કરે, કેમકે જે તકબ્બુર કરે તેને નમવું તેની તાજીમ કરવી તે પોતાને બેઠજીવ કરવા સમાન છે, એવું જ નહીં પણ તેથી તે શખસ વધારે ગુમરાહ થવાનું અને વધારે તકબ્બુર કરવાનું કારણ થાય છે, અને એમ પણ બને છે કે જે એવા શખસની તાઅજીમ તવફીર ન કરે તો તકબ્બુરને તજીદીએ છે, અને તેથીજ હજરતે સુલે ખુદા સં ફરમાવ્યું છે કે જ્યારે મારી ઉમ્મતમાંના નમ્રતા કરનારાઓને જુવો ત્યારે તેઓ સાથે નમ્રતા કરજો, અને જ્યારે તકબ્બુર કરનારાઓને જુવો ત્યારે તેઓ સાથે તકબ્બુર કરજો કે તેથી તેઓ બેઠજીવ અને હલકા થશે.

ફસલ ૪૯ મી ફકિતખાર (ફખર-ગર્વ-ખડાઈ) વીશે.

જાણવું જોઈએ કે ફકિતખાર (ફખર કરવો-ખડાઈ) એ છે કે પોતામાં કોઈ એવો ગુણ હોય કે તેને તે પોતાનો કમાલ સમજે અને તેથી ખડાઈ કરે, અને તે પણ તકબ્બુરને ભગતી બાબત છે, તો જે જે બાબતો તકબ્બુરની આપી ગઈ તે આના માટે પણ છે, અને તકબ્બુરનો જે ઈલાજ છે તેજ ઇલાજ આનો પણ છે, અને જેમ બેવકુફી અને નાદાનીથી તકબ્બુર પૈદા થાય છે તેમજ ફકિતખાર પણ પૈદા થાય છે, અને ફખર કરવાની મનાઈ છે, હજરતે ઇમામે ઝયનુલ આબેદીન અં ફરમાવ્યું કે અજબ છે તકબ્બુરવાળા ફખર કરનારથી કે ગઈ દાલે તો નુતફો હતો અને આવતી કાલે મુરદાર થઈ જશે, હજરતે ઇમામે મોહમ્મદે બાકર અં થી મરવી છે કે મક્કા રહેલ થયું તે દીવસે હજરતે રસુલે ખુદા સં મીમબર ઉપર ગયા અને ફરમાવ્યું અએ લોકો તકબ્બુર, ફખર કરવો ખડાઈ કરી એ બાબતોની ખુદાએ મનાઈ કરી છે, જાણો કે તમે તમામ આદમ અં થી હો, અને આદમ અં માટીથી છે, ખુદાનો એ બંદો છે કે જે પરહેઝગારી ઇખતીયાર કરે, મનકુલ છે કે એક દીવસ કુરેશીના કુદરો એક ખીજા ઉપર ફખર કરતા હતા, તે વખતે જનાબે સક્કમાન પણ ત્યાં હાજર હતા તેઓએ કહ્યું હું નજીસ નુત્રાયા પપદ થયો છું, અને ફર્ગેષ વાળો મુરદાર થઈશ, અને છેવટે અઅમાલના કાંટા પાસે જવું પડશે, જે નેક અમલનું ત્રાજવું બારે થયું તો માનવંત થયો, અને જે બદ અમલનું ત્રાજવું બારે થયું તો બદ બખત થયો. આ સીદ્દતથી ઉભટી બાબત એ છે કે પોતાને હકીર અને તુચ્છ સમજે, અને ખીજાઓને પોતા કરતાં સારા સમજે.

ફસલ ૫૦ મી બગી (ખંડ) વીશે.

બગી (ખંડ, તોફાન)થી મતલબ જેનો હુકમ માનવો જોઈએ તેનો હુકમ ન માનવો, ખંડ અને બગવો કરવો વીં છે, એ પણ કીય અને તકબ્બુરને ભગતી બાબતોમાં છે, અને પ્રયગમજર અને તેના વસીતી તાબેદારી ન કરવી તે કુશર સુધી પહોંચે છે, અને

પહોં નંસારા અને કુરેશમાંના કુરુદરો વીં એજ અળખથી કુરુમાં બાકી રહી હલાક થઇ ગયા; અને હુસમ અને ફસાદ કરવો મુસલમાનોને ઈન પહોંઆડવી વીં એજ સીકતના અળખથી થાય છે, અને શક નથી કે એ બાબતો હલાક કરનાર છે, હં રસુલે ખુદા સં ફરમાવ્યું કે તમામ બદી કરતા ખગીની બદીની સજા જલદી મળે છે, જલ્લુલું જોઇએ કે ખુદાએ જખ્ખાર હુસમ કરનારને એવી હાલતમાં હલાક કર્યા કે તેઓ બહુજ સારી હાલતમાં અને બહુજ અમાન અને આરામમાં હતા, આ બદ સીકતનો ઇલાજ એ છે કે તેની બદી તરફ નજર કરે, અને તેની ગીરૂધ જે સીકત છે તેને મેળવે; તેની વીરૂધ જીનદ અને શ્રેષ્ઠ મીજ તસલીમ છે એટલે જેઓની તાબેદારી કર્યો અને હુકમ પાળવો જાણ્ય હોય તેઓના હુકમને આધીન થવું, તેઓની સામે થવું નહીં.

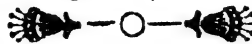
ફસલ પર મી ખુદ સીતાઇ (પતરાજી) વીશે.

ખુદસત ઇથી મતલબ પોતાનાં વખાણ કરવા, કુમાવું, ગર્વ વીં છે, પોતાના વખાણ કરવાં ને વધારે બદ સીકત છે, જે સખસ પોતાને ઓળખે અને જાણે છે ઇનસાનની જાતમાં કેટલીક ધીકારવા જેવી બાબતો છે તો, કદી પોતાની જીભ થકી પોતાની તારીફ નહીં કરે, એ શીયાય સન્ને કામ જાણે છે કે એ મીજ બહુજ નાપસંદ છે. જે કોઈ પોતે પોતાના વખાણ કરે તે બેઇજનજત દલકો અને વફર વીનાનો થાય છે, અને ઇનસાનની હલ-જાત વીશે જે કોઈ પાછળ બયાન થયું તે બસ છે, કે તે કપરથી કામ પશુ પોતાની તારીફ કરેજ નહીં, અને દરેક જણને સમવાર છે કે એ બદસીકતથી છેટે રહે, અને વાત કહે તેમાં પહેલે તપાસે કે તેમાં પોતાના વખાણ ન હોય.

ફસલ પર—મી તઅસ્સુખ (પક્ષપાત-તરફદારી) વીશે.

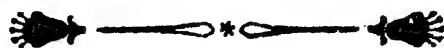

જલ્લુલું જોઇએ કે “તઅસ્સુખ” થી મતલબ પોતાની અથવા પોતાને લગતા સંબંધની બાબતમાં પોતાની પક્ષ અને તરફદારી કરવાનો છે, જુવે તો ધર્મ સખધી કે માલ સખધી કે સગા વહાલા વીં સખધી “તઅસ્સુખ” હોય, તઅસ્સુખ છે તે બે જાતનો છે એક પસંદ કરવા લાયક બીજો ધીકારવા લાયક, જેની મદદ અને પક્ષ કરવી લાઝીમ છે તેની મદદ અને પક્ષ કરે અને હદથી વધી ન જાય અને બે ઇનસાફી ન કરે તો તે પસંદ કરવા લાયક છે, તેની ફઝીલત છે અને તેને ગૈરત કહે છે જેમકે તે વીશે પાછળ બયાન થઇ ગયું, અને જેની પક્ષ અને હીમાયત કરવી શરાથી મનાઇહોય અથવા હક અને ઇનસાફી ખીલાફ હોય તો તે ધીકારવા લાયક છે, નાહક તઅસ્સુખ કરવાની બ્રણી સખત મનાઇ છે અને તે હક ખરાબ છે તે હલાક કરનારી ખુરી અને ખરાબ સી-કત છે, નાહક તઅસ્સુખ એવી ખરાબ મીજ છે કે તે થકી ઇનસાન પોતાના કબીલાને મુસમના કામમાં મદદ કરે છે. હઝરતે ઇમામે અયનુલ આમેદીન અ. થી મરબી છે કે કોઇ હમીયત (મદદગારી) બેહીસ્તમાં નહીં જાય પણ હમજામીન અગદુલ મુતલીબની હમીયત કે બ્યારે મુશરેફોએ સાંઢણીની ઓર હં રસુલે ખુદા સં સીજદામાં હતા

તે વખતે આપના માથા ઉપર નાંખી તે વખતે જે ગુસ્સો અને હમીયત કરી તેહમીયત હતી અને દીન ઇસલામ કબુલ કર્યું, હઝરતે ઇમામે નાઅફરે સાદેક અં ૧૨માવ્યું કે શીરીશ્તાઓએ એમ નાવ્યું હતું કે ઇમ્મલીસ તેઓમાંથી છે, અને ખુદા નાંખતો હતો કે તેઓમાંથી નથી, અને શયતાનની હમીયત અને ગુરસાએ તેની હકીકત નહિર કરાડી કે તેણે કહ્યું અએ ખુદાવંદા તેં મને આગથી પપદા કર્યો અને આદમને માટીથી પેદા કર્યો.

ફસલ ૫૩ મી “કીતમાનેહક” હક છુપાવવા) વીશે.

હકને છુપાવવો ઘણીજ ખરાબ સીકત છે, એ સીકત મવાનું કારણ કાંતો તગ્ગરસખ અને કાંતો ખેદ અને ખીક છે, અને કાંઈ વખતે લોભના સખખથી પણ એમ બને છે, અને આ ખખીસ સીકતના સખખથી ખીક ઘણી ખનખ સીકતો પેદા થાય છે, જેમકે એક તરફ ફેસલો આપવો, ગવાહી છુપાવવી, ખોટી ગવાહી નાપવી, ખાતીસ લોકોની સત્તા કાઢવી, હકને કુદ માવવું વીં ૦ વીં ૦ અને એ દરેક ખખત મનસાનને હલાક કરનાર છે તેમાં શક નથી અને એ ખાખત નહિર છે, અને એખાખતો હગમ હોવા વીશે તમામ ઇસલામીયોનો એકજ મત છે, અને આયતો અને હદીસો તે વીશે ઘણી વારીદ થઈ છે, તો દરેક જણને એ બદ સીકતોથી બચવું સાઝીમ છે. આન નેયા ઉલટી ઉમદા સીકત છે કે ઇનસાફથી ચાલવું, હઝરતે રસુલે ખુદા સં ૧૨માવ્યું કે બદાનું ઇમાન કામીલ નથી જ્યાં સુધી તેમાં ત્રણ ખખલત ન હોય, ૧-રાહે ખુદામાં તપવું અગરચે તગ દાલત હોય, ૨-પોતાનો ઇનસાફ પોતેજ કરવો, ૩-સલામ કરવા, અને ૧૨માવ્યું કે તમામ અઅમાલનો સરદાર પોતાનો ઇનસાફ પોતેજ કરવો ન છે, અને ૧૨માવ્યું જે કોઈ ગરીબને પોતાના માલમાંથી ભાગ આપે અને લોકોને ઇન્સાફ આપે તો તે હૈકે મોઆમીન છે, હઝરતે અમીરુલ મોઅમેનીન અં થી મરવી છે કે જે કોઈ ઇનસાફ કરે અને હક વાત હોય તેજ કહે તો ખુદા તેની ઇજ્જત વધારે, હઝરતે ઇમામે નાઅફરે સાદેક અં ૧૨માવ્યું કે તમેને એ બહુજ સખત ઝીજની ખબર આપું કે જે ખલકત ઉપર ખુદાએ વાજીબ કરી છે ? પછી આપે ત્રણ ઝીજ બયાન કરી જેમાંની પહેલી ઝીજ બયાન કરી તે ઇનસાફ હતું, અને ૧૨માવ્યું કે જે કોઈ પોતાનો ઇનસાફ પોતે ન કરે તેને ખીજઓ પોતાનો ઇનસાફ સોંપવા પસંદ કરતા નથી, અને ૧૨માવ્યું કે જે જણમાં ઝગડો થાય અને એક જણ ઇનસાફથી ચરતે તો ખીજો કામલ થઈ જશે, અને ૧૨માવ્યું ખુદાને એક એવી ખેહીસ્ત છે કે તેમાં કોઈ દાખલ નહી થાય પણ ત્રણ સખસ, અને તે ત્રણમાંનો એક એ છે કે જે પોતાનો હક ઇનસાફ પોતેજ કરે.

ફસલ ૫૪ મી કસાવતે કદમ (કંઠજી રીઝ) વીશે.

સખત દીલ એ છે કે ખીજને કાંઈ મુસીબત અને દુઃખ પહોંચે તેથી તેને સદમો અને રંજ ન થાય, અને કંઠજ હેમાવાળાથી ઘણી ખરાબ બાબતો બને છે જેમકે કુદમ

કરો, ઇન્ન આપવી, મઝુભોની ફરમાદે ન પહોંચવું, ઝરીય અને મોહતાબોની ખખર ન લેવા વીં વીં એ સીફત બહુજ ખરાબ છે કેમકે એના શખસના દીલમાં રહમ હોતી નથી, અને એ રહમ માણસ કાંઈ કામનો નથી, એ બદ સીફતથી વીરૂપ ઉમદા અને વખાણવા લાયક રહુમ અને રીફતે દહ્ય છે, અને તેથી ઘણી સારી અને નેક બાબતો પપદા થાય છે, અને તેથીજ એની ઘણીજ તારીફ વારીદ થઈ છે, હઝરને રસુલે ખુદાસં થી મરવી છે કે ખુદાએ ફરમાવ્યું કે મારા બંદાઓમાંના મેહરબાન હોય તેઓથી નેકીની ઉમ્મેદ રાખો, અને તેઓનાં પનાહમાં ઝીંદગાની કરો, કેમકે મેં મારી રહુમત તેઓમાં રાખેલી છે.

કહાવતે કહ્યનો ઇલાજ એ છે કે રહમ મેળવે, અને રહમ મેળવવી બહુજ કઠણ છે, કેમકે કસાબત છે તે નફસમાં મજબુત ધર કરે છે, તેથી આસાનીથી તેને દુર કરવી મુશ્કેલી છે; નો જેનું દીલ સખત હોય તેને નરમ દીલ કરવું હોય તો એકદમ નહીં થાય ખીરે ધીરે અને આસ્તે આસ્તે થશે.

નાજ કહે છે, નરમ અને રહમ દીલની ઘણી તારીફ છે, ખુદાને નરમ દીલ અને રહમ બહુજ પસંદ છે, જે વિશે કેટલીક નકલ આમે આગળ લખી ચુક્યા છીએ, અને અહીં પણ એક નકલ લખીએ છીએ કે બાહુરજગુમ્મામાં લખેલું કે આગળના ઝમાનામાં કોઈ કસાબએ એક ગાયની સામે તેના પાછડાને ઝપ્પાદ કર્યું તેથી તેનો હાથ સુકાઈ ગયો, એક વરસ પછી ધરમાં બેઠો હતો ત્યાં ચકલીનું બચ્ચું માળામાંથી પડી ગયું, તેથી ચકલી બેઝેન થઈ છુમો પાડવા લાગી, કસાબને તેના આદવાલ ઉપર રહુમ આવી તેથી તે બચ્ચું ઉપાડીને તેના માળામાં સુકી દીધું, તો આ પ્રમાણે રહમ કરવાના સખબથી તેનો સુકાઈ ગયેલો હાથ પહેલાંની જેમ હતો એવા સારો થઈ ગયો મુખશ્વાનહસાહ જુવો કે મજ-દુર કસાબએ પહેલી વખતે કઠણ દીલના સખબથી બેઝમી કરીને ગાયની સામે તેના બચ્ચાને ઝપ્પાદ કર્યું તો હાથ સુકાઈ ગયો ગયા તે બેઝમીની સખ મળી, અને બીજી વખતે નરમ દીલ અને રહમ કરીને ચકલીના બચ્ચાને તેના માળામાં સુકી દીધું તેનો આ બદલો હતો કે તેનો હાથ દુરસ્ત અને સારો થઈ ગયો. તો જેમ બને તેમ દીલમાં રહમ રાખવી અને દરેક રહમ કરવા લાયક ઉપર રહમ કરવી, કેમકે આપણે જો કોઈ ઉપર રહમ કરીશું તો બીજા આપણા ઉપર પણ રહમ કરશે, અને અગર આપણે રહમ ન કરી તો બીજા પણ રહમ નહીં કરે, એ શીવાય રહમ કરવાની ઘણી ફઝીલત વારીદ થઈ છે ઇન્ન તેના મતકા ઉપર એ વીશેની હદીસો જાયાન થશે.

૫૫૫ પ મો.

કુવએ શહવીયાહથી નીકળતી બદ સીકતો.

કસલ ૧ લી “શરહ” (લોલ-દુશા) બીશે.

બાલુવું જોઈએ કે કુવએ શહવીયાના જોરથી શરહ પપદા થાય છે. શરહથી મતલબ લોલ, દુશા, અને નક્સની ખાલીશની ચીજોની ઇચ્છા વીં છે, અને તેથી માન, મરતબો, માલ શોભા વીં વીં ની ખાલીશ થાય છે. અને અપમાના ધણી આલીમોએ કહેલ છે કે શરહથી ખાસ મતલબ શહબત હીરસ અને સોહબત છે, અને એ બદ સીકત મળત હલાક કરનાર છે તેમાં શક નથી, અને તેથીજ હજરતે રસુલે ખુદા સં ફરમાવ્યું છે કે જે કોઈ પેટ, જીભ, અને ફરજ (શરમની જગ્યા) થી હીકાઝતમાં રહે તે તમાગ બદીથી રક્ષણમાં રહે છે, અને આપે ફરમાવ્યું કે મારી ઉમ્મતમાંના લોક જહન્નમમાં જશે તેમાંનો મોટો ભાગ પેટ અને ફરજના સળગથી અજાળને લાયક થશે, એ બાબત બરાબર છે કે એ બે ચીજના સળગથી ધણી હલાક થયા છે.

પેટથી મતલબ ઢોરની જેમ ખાવાપીવામાંજ ઉમ્મર ગમાવાનો છે, અને ગમે તેમ થાય પણ પેટ ભરવાનુંજ કામ રાખે તે ધણી ખરાબ બાબત છે; ઇત્તિફાક માટે થોડાક લુકમા ખસ છે કે તેથી જીવતો રહી શકે, અને એટલા ઉપર ખસ ન કરે અને વધારે ખાય તો પેટના ત્રણ ભાગ કરી એક ભાગમાં ખોરાકી ખાય, એક ભાગ પાણી માટે, અને એક ભાગ શ્વાસ લેવા માટે રાખે, હજરતે ફરમાવ્યું કે બહુજ ખાધ પીધને દીલને મારી ન નાખો, દીલ છે તે ખેતીની માફક છે, ખેતીમાં વધારે પાણી નાખે તો સડી જાય છે, અને ફરમાવ્યું કે તમારામાં બેહતરમાં બેહતર એ છે કે જે વધારે જીખ વેઠે છે, અને પોતાના હાલ અને ખુદાની કારીગરીમાં વીચાર કરે છે, અને ખુદાની પાસે તમારામાંના વધારે દુશ્મન એ છે કે જે બહુજ સુવે છે બહુજ ખાય છે અને બહુજ પીયે છે; અને ફરમાવ્યું ખુદા પાસે લોકોમાંના વધારે દુશ્મન એ છે કે જે એટલું વધારે ખાય કે તેથી બદહામી થાય અને પેટ ભરાઈ જાય, અને જે બંદને જે કાંઈ ખાવાની ખાલીશ થાય અને તે ખાય નહીં તો તેના માટે બેહીસ્તમાં એક દરજ્જો હાસીલ થાય છે. અને એ હજરતથી મરવી છે કે દીન માટે ખરાબ દુશ્મન બીકણુ દીલ બધું પેટ અને અતીશે શવહત છે, અને એ જનાબથી મરવી છે કે જેનું પેટ ભરેલું હોય તેના દીલમાં આસમાનના મલકુતના બેઠ ઘખલ મતા નથી, અને તવરેતમાં લખ્યું છે કે ખુદા આલીમને ખુદા દુશ્મન રાખે છે કેમકે ખુદાખુદા છે તે ગફીલત અને વધારે ખાવાની નીશાની છે.

હજરતે લુકમાન પોતાના ફરજંદને કહ્યું અમે ફરજંદ જુમારે મેદો ભરાઈ જાય છે ત્યારે વીચાર શકતી છોંધી જાય છે, અને હીકમત તથા ઇતિફાક મુંગી થઈ જાય છે; અને અવશ્ય ઇતિફાક કરવાથી અટકી પડે છે. હજરતે હામામે જાઅફરે સાદેક અં ફરમાવ્યું કે જુમારે પેટ ભર્યું હોય ત્યારે દંગો સુએ છે, અને જ્યારે પેટ ખાલી હોય ત્યારે ખુદાની વધારે

નજીક છે, અને ખુદાની આજ્ઞા વધારે દુશ્મન જે છે કે જેનું પેટ ભર્યું હોય, અને ફર-
માવ્યું કે પોતાને એ સુવરની જેવા પુષ્ટ ન બનાવો કે જેને કુદકારો ઝખાહ કરવા માટે
પુષ્ટ બનાવે છે, અંગે પુષ્ટ અને વનકુ ડરવું અને રહેને દુખળી કરવી તે ખરાબ છે, અને
ફરમાવ્યું કે મોઝમીનના દીલને વધારે ખાવા જેવું ખીજી નુકસાન નથી, અને વધારે
ખાવાથી એ ચીજ થાય છે, એક તો હેયું કંઈ થાય છે, ખીજી શદ્દવતનો ગલખો થાય
છે, ભુખ છે તે મોઝમીન માટે શાક રૂઢ માટે ખોરાકી દીલ માટે ખાણું અને અગ માટે
તનદુરસ્તી છે, અને એમાં કાંઈ પણ શક નથી કે વધારે ખીમારીયો ખોરાકીના સખખયા
થાય છે,

હજરતે ઇમામે નઅફરે સાદેક અં ફરમાવ્યું કે દરેક ખીમારી બદલખીના સખખયા
થાય છે, અને ખાધા ઉપર ખાવાથી સફેદ ઢાગ થવાની બીક છે, યેહું ખાવાથી કાંઈ નુક-
શાન થતું નથી અને વધારે ખાવાથી સેકડો નુકશાન થાય છે, પેટ એલું છે કે તેના
સખખયા તમામ બલા અને અકબો ભેગી થાય છે, કેમકે જ્યારે બહુજ ખોરાકી ખાય
ત્યારે શદ્દવત ગલખો કરે, અને તેથી ઈનસાન વધારે ઓરતો કરે છે, અને વધારે ઓરતો
કરવાથી આલાદ પણ વધારે થાય, અને આલાદ વધારે થાય ત્યારે ખરચ પણ વધારે થાય અને
ખરચ માટે નાણું જોઈએ તો તે મેળવવા માટે હલાલ હરામ નહીં તપાસે,
હસદ ખુગઝ કીનો કપટ અદાવત બઝાઈ વીં વીં બલામાં ફસાવાનો, જે
પેટ બરચામાંજ સમજે છે તે ખુદાની ઇબાદત ખરાબ કરતો નથી, અગર
ઈનસાન ભુખ સદન કરે અને તે થકી અપનાવના રસ્તા બંધ કરે તો હલાલમાં
ફસાય નહીં, અને તેથીજ ભુખ્યા રહેવાની ફઝીલતની બની હદીસો વારીદ થઈ છે, હજ-
રતે રસુલે ખુદા સં ફરમાવ્યું કે ભુખ અને પ્યાસ થકી પોતાના નફસ સાથે જલાદ કરો
કેમકે તેનો અન્નર રાહે ખુદામાં જલાદ કરવા જેવો છે, અને ભુખ અને પ્યાસ વેઠવા જેવો
કાઈ અગલ ખુદા પાસે પ્યારો નથી, અને ફરમાવ્યું કે બેહતરમાં બેહતર એ અખસ છે
જે યોહું ખાય, યોહું દાંસે, અને અરગતી જખો દંકાય એટલા કપડાથી રાજી થાય, અને
ફરમાવ્યું યોહું ખાવું ઇબાદત છે, અને જેની ખોરાકી યોડી હોય તે અખસની તારીફ
ખુદા મલાએકા પાસે કરે છે અને ફરમાવે છે જુબો મારા બંદાને કે તેને દુન્યામાં ખાણુ
અને પછીની તકલીફ આપી અને તે મારી ખુશી માટે તે ચીજોને તરક કરે છે તમે
ગવાહ રહો કે જે જે ચીજ ખાવાની તે તરક કરે છે તેટલા દરખ તેના માટે બેહીસ્તમાં
આપીશ. એકદમ યોહું પણ ખાવું નહી કે અશકત બની નમ જેમકે તે બીશે આગળ
ખીજી ફસલના છેવટમાં આવશે. હજરતે રસુલે ખુદા સં ના તરીકા અને રીતો તરક
નજર કરો કે હજરતની એક બીબીએ કહ્યું કે હજરતે કહી પેટ ભરીને ખાધું નથી, અને
કેટલીક વખત હજરતને ભુખ્યા જોઈને માઈ દીલ બળતું હતું અને તેથી રોતી હતી, અને
એ હજરતના પેટ મુખારક ઉપર હાથ ફેરવતી હતી, અને એ સય્યદને અરજ કરતી હતી
કે મારી જાન આપ ઉપર શીદા થાય આપ દુન્યામાંથી એટલું ખાઓ કે આપને થકતી
આવે અને ભુખથી બચો તેથી શું હરકત છે ? આપે જવાબ આપ્યો કે મારા ખીરાદરો
ઓલુખઅઝમ પવગમખરોએ આ કરતાં વધારે સખત હાલત ઉપર સખર કરી હતી અને

એજ હાલતથી દુન્યામાંથી ગુજરી ગયા અને પોતાના પરવરદીંગાર સાથે મુલાકાતે ફરી, ખુલ્લે તેઓને માન આપ્યું અને ઇજ્જત કરી, અને તેઓના સંવાળમાં વધારો કર્યો, તો મને સારી હાલતથી ગુજરાન કરતાં શરમ થાય છે, કે તેઓથી મારો મરતબો હંધકા થાય, આખેરામાં મારો હોસ્સો અને ભાગ થોડો થાય તે કરતાં આ દુન્યાના થોડા દીવસમાં સખર કરે તે મને વધારે વહાલું છે. અને મારા ખીરાદરો અને દોસ્તોની સાથે જોગો થાઉં. એ કરતાં બોલુ ચીજ મને પ્યારી નથી, મરવી છે કે એક દીવસ જનાખે ફતેમા અં. એક રોટી પોતાના વાસીદ ૬૦ રસુસે ખુદા સં માટે લાખ્યા, હમરતે પુછ્યું શું ચીજ છે? આપે જવાબ આપ્યો રોટી છે મેં પોતે તેને પકાવી છે અને આપને મુકીને એકલા ખાવું ગવારા થયું નહીં, આપે ફરમાવ્યું ખુદાની કસમ ત્રીજે દીવસ આજે આ ખાજીં છું.

જાણવું જોઇએ કે જુખ્યા રેહવામાં ધણા ફાયદા છે, જેમકે દીલને તુરાની અને રોશ્ન કરે છે અને સફાઈ અને રીફ્રાન લાવે છે, એદન (ખુદીબળ) ને તેજ કરે છે, અને તે મકી ઇનસાનને મુનાજ્જતની લજ્જત મળે છે, અને ઝીકર તથા ઇખ્લાસથી ખુશ થાય છે, ગરીબ અને જુખ્યા ઉપર રદગ કરે છે, કયામતની જુખને યાદ કરે છે, તમિઝાતેમાં જાહેર થાય છે, ઇખ્લાસ અને બદગી કરવી આસાન થાય છે, ખરાબ શબવત ને ઝોછી કરી નાખે છે, ઊધ કે તે તથા ધણા નુકશાન છે જેમકે નમાઝે શય પડાતી તથા સુમતી રહે છે કામ બંધાને અને ઉમરને ખરબાદ કરે છે તેને ઝોછી કરે છે, અંગને સહીદ સલામત રાખે છે, બીમારીઓને દૂર કરે છે, એવી ચીજ થોડી હશે કે જુખ જેટલો ફાયદો કરી શકે, તો પેટ ભરી જાણનાર અને જુખ ખાનારને લાઝીમ છે કે પોતાનો ઇલાજ કરે અને પેટ ભરીને ખાવાની જો હદીસો અને આયતોમાં મત્રમ્મત છે તેને જુખે, અને જુખ્યા રહેવાના જે ફાયદા છે તે તરફ તજર કરે, અને નખીયો ઇમામો અને આલીમોનો અહવાલ જુખે અને જાણે કે જેને જેને મોટો મરતબો મળ્યો તે જુખ સહન કરવાથી મળેલ છે, અને એ પણુ ત્રીયારે કે શબવતોના ફદાયી જુખ્યા રેહવા વીના છુટકારો નથી, અન બ્યાનમાં લાવે કે મલાએકાઓ જેવું થવું સારું છે કે હયવાનોની જેવું થવું સારું છે, કેમકે હયવાન છે તે પેટ ભરવામાં સમજે છે, જ્યારે ઇનસાન ખાવા પીવા સીવાય બીજુ કાંઈ ન સમજે તો તેમાં અને હયવાનમાં શું ફરક થયો ?

ફરજ-પેટની હદીકત અને પેટની પુઝ કરનારની ખરાબીથી વાકેફ થયા તો હવે ફરજ વાશે જુખો કે શબવતના ગલખાથી એટલી તો ખરાબી થાય છે કે જેની હદ નથી, ઇનસાન ઝીનામાં ફસાય છે, અને તેથી જનમાલ ઇજ્જત આખર ખરબાદ થાય છે, અને તેનો રાત દીવસ ઓરતોનીજ મોહબ્બત અને સોહબતમાં પસાર થાય છે. અને રફતે રફતે ખુદાને ખાફ નરા પણુ રહેતો નથી, ઇનસાન પેહલેથીજ એવી ખાજતોથી બચે, અથવા શુરઆતમાંજ ચેતે તો બચવું આસાન છે, પણુ જો લાંબી ખુદત થઇ તો એ જહ અને ખખીસ સીફાતને તજવી બહુજ બારે અને મુશકીલ છે, ઇનસાન થોડાની લગામ હાથમાં રાખે સાં સુધી થોડો તાબામાં રહે છે અને જ્યારે લગામ મુઝી હીધી લારે તેને હાથમાં રાખવો મુશકીલ છે, તો જે નજાતને ચાહનાર છે તેને જરૂર છે કે ફરક કામમાં બહુજ એહતીયાત કરે અને તે કામમાં પડવાની પહેલેથીજ વીચાર કરવો જોઇએ.

જાણવું જોઇએ કે એ લોકોથી બહુજ અજબ છે કે જેઓને કુન્વત અને શકતી

તથા શદ્ધવત હોવા છતાં કુવ્વન અને શક્તી વધારવાની દ્વા ખાય છે અને જાત જાતના ઇલાજ કરે છે, વધક અને હકીમો પાસેથી પ્રકાર પ્રકારના માન્યુન મેળવે છે, સોનાની ખાક ખાય છે; તો એવા ભોક ફાડીખાનાર વીકાલ દયવાન જેવા છે, અને જેવામાં આવ્યું છે કે જેઓ શક્તીની દ્વાઓ વધારે ખાય છે અને ઓરતો વધારે કરે છે અને જાત જાતના માન્યુનમાં રકમ નાણા ખર્ચે છે તેઓ વધારે નખળા અને અશક્ત થતા જાય છે, અને ખીંગાર રચા કરે છે, અને એમ પણ બને છે કે કોઈ દવા એકદમ ગરમ પડે છે તો અંગમાં ઝુટી નીકળે છે, અને લાંબી મુદત સુધી પીડા બોગવે છે, કેટલાંકના મગજમાં ખામી પવદા થાય છે, કેટલાંક દીવાના જેવા બની જાય છે, અને કોઈ તો મગજમાં સખત ગરમી ચડી જવાથી જાન પણ ખોઈ જોડે છે, એવારીતની શદ્ધવતને ભગામ વીનાનો ઝાલીમ નામ આપેલ છે, જેમકે કોઈ ઝાલીમને કોઈ બાદશાહ એકદમ મુકત કરી મુકે અને તે જે કાંઈ કરે તે બીજે તેને કાંઈ પણ પુછે નહીં તો તે પાતાના મુલમને વધારતા વધારતા એટલે દરજે પહોંચી જાય છે કે રકમવાળા દુન્યા આપવામાં ખામી નહીં રાખે, તેઓના માલને છીનવી લેશે અને બાંખારી કરી નાખશે અને એટલે એ બાંચારા ફરકે અને ફાકાના સખમથી હલાક થઈ જાય.

હજરતે રસુલે ખુદા સં ૧૨માવ્યુ કે ખુદાએ જટલા પવનમનને ઉદય તે સંઘેને શયતાને આપ્યું કે ઓરતોની બાબતમાં કસાબને દલાલ કરે તથા એ કે એ વીશે શમતાન ખાલુજ આસાનીથી ફાવી જાય છે.) અને હું કોઈ એક વાત જણાવવા નથી એટલે સુધી કે ઓરતથી પણ ડરતો નથી એટલે ઓરત ચડાઈ જાય છે ૧૨માવ્યુ આવનાર નથી, અને આપે ૧૨માવ્યુ કે દુન્યાના અને ઓરતોના ફીતવામાં ખચકો, અને બેનાઈમરાઈસમાં પહેલો ફીતનો જે થયો તે ઓરત વીશેનો હતો, મગજને જે શયતાને ૧૨માવ્યુ કે ઓરતો છે તે માફ અરધું લશકર છે, અને તે માર માટે એવું તો છે કે તે ફીક સાં લાગ્યા પીના રહેજ નહીં, ઓરત છે તે મારા ખાનગી બેડ છે ન ગારી કારણ છે, ઓરત અને સાંપ બન્ને દરમાં છુપી રહે તેજ બેડતર છે, જેમ સાંપનું દરમાંથી બાહર નીકળવું મનસાનની હલાકીનું કારણ છે તેમજ ઓરત પણ પરદા પાંના બાહર નીકળે તે મનસાનને બલામાં ૧૨માવ્યુ કારણ છે, જે શદ્ધવત ન હોય તો ઓરતના ગરદો ઉપર કદી સત્તા ન મેળવતે. અને આ ઠંકણે એ વાત પણ ધ્યાનમાં રાખવાની છે કે હજરતે રસુલે ખુદા સં ૧૨માવ્યુ કે ઓરતો વધારે હતી તે ઉપર અટકળ કરવી નહીં. તે પાક નુરે ખુદા હતા તેઓ હક મનસાદથી વરતે હક અને અદલથી આલે તેઓની વાત જુદીજ છે, તેઓ ખુદાની મોહબબતમાં એવા મુસ્ત હતા કે જેની હદ નહતી, ખુદાની મોહબબતમાં ગરક હતા, તેઓ હક રસ્તાના આશક હતા તેઓ તે ઊંડા દરયામાં ગરક થયા છતાં પાણીનો ઝાંટો અડ્યો નહીં, એ ખુજુરગવારના દીલમાં ખુદાની મોહબબત એવી જોશમાં ભડકો થતી હતી કે અગર કોઈ કોઈ વખતે તેને થડી પાડવા માટે પાણી ન નાખતે તો તમામ દીલ ભડકી ઉઠતે અને તમામ અવયવમાં તેનો અસર પહોંચતે ખુદાના ઇશકમાં તેઓનો એવો હાલ હતો કે આ જોખીયામાં રહી હંદેરની મુશકીલ હતી અને તેથીજ હજરત વધારે ઓરતો કરતા હતા અને તેઓ સાથે હજતામળતા હતા કે સેજસાજ પણ દુન્યા સાથે ઇલાકો રહે કે તેથી રહ મુખારક દુન્યામાં હંદેરે, અને જે એમ ન કરતે તો રહેપાક આલમે પાક

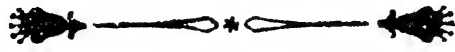
તરફ પરવાન કરી જતે (હીંદી જતે.) હવે તુ દુન્યાના ભેડા સાથે બેસતા પશુ ન્યારે વધારે વાર થતી ત્યારે દીલ તંબ થતા અને સખર રહતી ન હતી અને ફરમાવતા હતા કે અને ખીલાલ અઝાન કહે અને અમેને દુન્યાના અગમથી કાઢીને સહતમાં નાખ.

હવે શહવતને બહાન એ છે કે જુખ્યા રહીને એને તોડે, અને શહવત વધવાની જે જે ખાખતો છે જેમકે સ્ત્રીઓ વીરો ખીયાલ કરવો તેઓ તરફ જોઈને વાતો કરવી એકાંત કરવી વીં બાજતોથી પરહેઠ કરે, અને એ ચાર બીજો શહવતને વધારે વધારવાવાળી છે, અને તે ચારમાં નજર કરવી અને એકાંત કરવી તે તો બહુજ વધારે અસરકારક છે, અને તેથીજ હકતઆલાએ ફરમાવે શરીફમાં ફરમાવ્યું છે કે મોઅમેનીનને હુકમ કર કે (પરાઈ સ્ત્રીઓને જોવાથી) આંખો બંધ કરે, હજરતે રસુલે ખુદા સં ફરમાવ્યું કે (પરાઈ સ્ત્રી તરફ) નજર કરવી તે રખતાનના તીરમાંનું ઝેર ભરેલું તીર છે, તો જે કોઈ ખુદાની ખુશી માટે એને તરક કરે તો ખુદા લેને એવું હનામ અતા કરે કે તેની મીઠસ પોતાના દીલમાં પામે હજરતે યહયા અં ને પુછ્યું કે જીનાની શુરઆત શું છે ? તો આપે ફરમાવ્યું કે (પરાઈ સ્ત્રી તરફ) નજર કરવી અને ખ્યાલ કરવો, હજરતે દાઉદ પયગમબરે પોતાના ફરજંદને ફરમાવ્યું કે વાછળી પાછળ ચાલ પશુ સ્ત્રીની પાછળ ચાલ નહીં.

જાણ્યું જોઈએ કે પરાઈ સ્ત્રી તરફ નજર કરવાથી શહવત જેશમાં આવે છે તેથી શરીઅતે મુકદ્દસાએ સ્ત્રી અને પુરૂષને એકબીજા ઉપર નજર કરવી હરામ કરી, તેમજ જરૂર વીના એકબીજા સાથે વાતો કરવી પશુ હરામ કરી, એટલે સુધી કે કાંતીવાન જવાન છોકરા ઉપર શહવતની રૂએ નજર કરવી હરામ કરી, અને જે અમાનામાં દીનદાર ખાદશાહ હતા અને આલીમોના હુકમને માન આપતા તેઓના વખતમાં ઝોરતોને જરૂર વીના ગલ્લીયો અને બજારમાં નીકળવાની મનાઈ હતી, તેમજ ઈદગાહ અને મસજીદો વીં માં ઝોરતો મરદો બેગા થવાથી શીનના અને ખરાખીનો ખોદ રહેતો ત્યાં બેગા થવાનો હુકમ ન હતો.

નાજી અરબ કરે છે કે ઝોરતોને ગલ્લી અને બજારમાં નીકળવાની મનાઈ છે તે એક તરફ પશુ આ અમાનામાં તો દીન બદીન શરાતે હુકમ નખજો અતો જા્ય છે કેટલાંક શરાના હુકમને કાંઈ સમજતા નથી જાણે (મઆઝઝાલાહ) “તુમ બકતે હે” હમ સુનતે હે” એવું યર્મ ગયું છે, પરદો ન રાખવો તે જુદી વાત પશુ કોઈ કોઈ ઇસલામનો દાવો ખરાખનાર ઇગરેજોની જેમ પોતાની ઝોરતને પોતાની સાથે પરદા વીના દરેક પહેરાવીને ફેરવવા આતુર છે બહાર સાંભળવા પ્રમાણે ખીજે ગામ જઈ અથવા ખીજે કોઈ મવડો તપાસીને એ ઉઝેદવાર પશુ પાડે છે, ખુદા જાણે તેમાં શું ખુશી સમજતા હશે, એવું કારણ જે તપાસીએ તો એજ છે કે શરાની કીતાબો અદબ આદાબની ખાખતો હદીસો વીં વાંચતા નથી ત્યાં જુવો ત્યાં ઇસ્કાખાજીની લાવજીયો મઝસો અને વારતાઓના કુચલાની ચોપડીઓ કબાટમાં ભરી હોય, કેટલાંક તો હાથમાં લઈને ફરે છે જરા કુરસત મળી કે તે વાંચવા લાગે, જે તેની જેમ અહકામે ખુદાની જેમસીદતની હદીસોની કીતાબો વાંચતો હોય તો આંખો નુરાની અને રોશન થાય આ બધા મરફીની જેમની યદી છે તેનું કારણ જોહેરમાં તો આપણા ગુનાહની સજા માટે કહરે બહાલી ખાલુમ પડે છે, જુવો

ઝીનાખેરી એટલી તો વધી મધ છે કે જેનો હદ નથી ધરની ઝોરત ખીજાના ઉપર આપી રાત અશ્વસા અને હિસાસીમાં તડપતી હોય અને સ્વહરજાળ રાંડોને ત્યાં રખડતા હોય, દીવસના પાંચ દસ કમાણા કે રાતના રાંડોમાં જઈ પુરા કરી નાખ્યા, આ ઝમાનો દીન બદીવ સખત આવતો જાય છે વરસાદ બહુ જોડો વરસે છે બીમારીઓ ઉપર બીમારીઓ ફેલાય છે પણ આખા ઉદ્વડતી નથી અરે વધુ અને વધુ ગદ્ગદત આવતી જાય છે, અવા મલકે તો બેગા યધને ખુદાની યાદ બંદગીમાં મક્કાગુલ થવું યુનાહોથી તૌળા કરવી જેમજે પોતાના ખરાબ અઅમાલ ઉપર નજર કરી રોજું જેમજે.

ફસલ ૨—૭ ખોમુદ બીરો.

ખોમુદથી મતલબ જરૂરત કરતા પણ યોડું ખાલું, કે તેથી તદ્દન અશક્ત થઈ જાય એટલે સુધી કે શક્યત પણ ન રહે, અને ઓલાદ પણ ન થાય, તો એ સીધા પણ ખરાબ અને નાપસંદ ખીજારવા જેવી છે, ખુદાને ઓળખવો તેની ઇબાદત કરવી, ફઝાએલ અને નેક સીધતો મેળવવી, બદ સીધતોને દુર કરવી તે કુબલ અને તંદુરસ્તી વીના બની શકતી નથી, તો એટલું ખાલું કે કુબલ હાસીલ થાય અને તેથી પરવરદીગારની ઇબાદત મધ મકે તે જરૂર છે, તેમજ અવલાદ થવાની કુબલ પણ હોવી જરૂર છે કેમકે ખુદાએ ઇનસાનને તે કુબલ એટલા માટે આપી છે કે તેથી ઇનસાનની નસલ બાકી રહે, તો જે કોઈ ઝોરત ન કરે તો તેણે આ ઇનસાનની નસલ બાકી ન રહેવામાં કાશીશ કરી ગણાય અને તેથી જે મ્હોટો ફાયદો છે તેથી ગદ્ગદ રહ્યો સમગ્રાય, ખુદાએ નીકાલ કરવામાં ધણા ફાયદા રાખેલા છે જેમકે ઇનસાનનો વધારો થાય, અને હઝરતની ઉમ્મતમાં ધણા માણસો હોવાથી હઝરત ફખર કરશે, નેક ફરજંદ પાછળ રહે તો તે દોઆ કરે, નાના બચ્ચા ગુજરી જાય તેઓ પોતાના માબાપની સફાવત કરશે પોતાને સ્વતાનના ફરેમથી બચવાનું સાધન છે કે ઝીનામાં ફસાય નહીં, ધરખારની શીકર રહે નહીં, રાંધવા પકાવા ખીજાનાની તકલીફ દુર થાય, હઝરતે રસુલેખુદાસં ફરમાવ્યું કે તમારામાંના દરેક જણને જો-ધએ કે ઝીકર કરનારી જીભ, શુકર કરનાર દીલ, પરહેઝથી રહેનારી ઝોરત રાખે કે તેણી આખેરતના કામમાં મદદ કરે, કોઈ શાએરે શેઅર કહેલ છે તેનો ખુલાસો એ કે નેકબખ્ત ફરમાં ખરદાર ઝોરત ગરીબ માણસને તવંગર બનાવે છે, આખા દીવસની મુસીબત અને ગમને રાતના એવી ઝોરત ટાળે છે, રંજ અને ગમને દુર કરે છે, પણ જે બદ ઝોરત મળી તો પુરા બોગ ખુદા તેણીના શરથી બચાવે, ઉપરાંત ઝોરત કરવામાં બીજા પણ ફાયદા છે કે ઝોરત કરવાથી સખતી વેઠવી પડે છે, ખાલ બચ્ચાના બરખ પોષણ માટે કમાવું પડે છે, તેઓને અદબ આદબ દીન ઇસલામના અરકાન સીખવતા પડે છે, બચ્ચા. જોને પાળવા સાંચવવા પડે છે, બીમાર થાય તો દવા ઇલાજ કરવો પડે છે, તેઓની બદ મીઝાજ ઉપર સખર કરવી પડે છે વીં વીં બાળતો પણ ઘણી ફઝીલત અને બેહદ તબીબ મેળવવાની છે, અને તેથીજ હઝરતે રસુલે ખુદા સં ફરમાવ્યું કે જે કોઈ ખાલ બચ્ચા તે ઝોરતથી બચાવે તેણે તે એવો છે કે જાણે રહે ખુદામાં જહાદ

કરે છે, અને ફરમાવ્યું કે જેની નમાઝ સારી હોય, બાલબચ્ચા વધારે હોય, માથ યોડો હોય અને મુસલમાનની ગીમત ન કરે તો તે મારી સાથે બેઠીસ્તમાં આ બન્ને આંગળી જેમ એક બીજીની પાસે છે તેમ રહેશે, અને ફરમાવ્યું કે કેટલાંક એવા યુનાહ છે કે તે માફ થતા નથી પણ યુન્નસન માટે નાણું મેળવવાની સખતીથી માફ થાય છે, અને ફરમાવ્યું કે જેને ત્રણ હોકરી હોય અને તેણીને એટલે સુધી જોરાફા પોશાકી આપે અને એહસાન કરે કે તેણીથી જાપની પરબરીથી બેપરવા થઈ જાય તો ખુદાવદે કરીમ તેના ઉપર બેઠીસ્ત બાજી કરે, જાણવું જોઈએ કે ઝોરત કરવામાં જેમ ફાયદા ધણા છે તેમ નુકસાન પણ ધણા છે, કે એકથી વધારે ઝોરત હોય તો તેણીથી સાથે ઇનસાફથી વરતવું, તેણીને રાજી રાખવી મુશ્કેલી થઈ પડે છે, માલમતા બેજો કરવો વખતે હરામમાં ફસાવું પડે છે, અને એટલે દરજે પહોંચે છે કે જે કામ માટે ખુદાએ મોકલ્યો તેને ભુલીને દુન્યાનીજ હાયવોયમાં રહે છે, તો દરેક જણને સળવાર છે કે પોતાના નફસને મુજતહેઃ રહે, અને હરહાલતમાં તેને હદથી બાહેર જવા ન આપે, અને જેમ બનેતેમ પોતાને ખરાબ બાબતોથી બચાવે અને સારા કૃત્ય કરવામાં મશગુલ રાખે.

જે બન્ને સીદ્દતની વીરદ ઉમદા અને સારી સીરત છે તે ઇફકૂત છે, અને તેથી મતલબ પોતાને બદ કામથી ગચાવી નેક કામમાં મશગુલ રાખવાનો છે, હવે ઉપર જે જુખની તારીફ આવી તેથી એમ ન સમજવું કે એકદમ જુખ્યા રહીને પોતાને તદ્દન અશક્ત કરી નાખી ઝમ્મફ કરી નાખે, ના એમ નથી કેમકે ખુદાએ ઇનસાનને ઇમાદત માટે પૈદા કરેલ છે, અને ઇમાદત તાકત હોય તોજ થઈ શકે છે તો બાજીમ છે કે એટલી જોરાફા ખાય કે શક્તી અને કુવ્વત રહે, અને ખાવાની મઝીમ્મત છે તે એ કે પેટ ભરીને અને વધારે ખાય નહીં કે તેના ઉપર હમવાનીયત ગાલેબ થઈ જાય, તો જ્યાં સુધી બહુજ ખાહીશ ન થાય ત્યાંસુધી ખાય નહીં, અને હજુ રૂચી ખાકી હોય ત્યાં બંધ કરે, અને ખાવાથી લીજ્જત હાસીલ કરવાનો મતલબ ન હોય, બલકે ઇમાદત માટે કુવ્વત મેળવવાનો મતલબ હોય અને જાનજાતના સ્વાદીષ્ટ ખાણાની પાછળ ખ્યાન ન આપે, બલકે કોઈ વખત ખાહી ધડોતી રોટી ખાય, કોઈ વખતે જવની રોટી ખાય, અને કાંઈ ખાય તો એકાદ જાતનું ખાય, અને જોસ્ત હમેશાં ન ખાય તેમ જીલકુલ મુકી પણ ન આપે, હજરને અમીરૂલ મોઅમેનીન અઃ ફરમાવ્યું કે જે કોઈ આળીસ હીવસ સુધી જોસ્ત ન ખાય તો તે બદમીઝાજ થઈ જાય છે, અને જે કોઈ આળીસ હીવસ જોસ્ત ખાય તો તેનું હીલ સખત થઈ જાય છે, અને ખાવાની દદ એ છે કે રાત હીવસમાં એક વખત ખાય, અને બેહતર એ છે કે મળસકે નમાઝે શબ પછી ખાય, અથવા રાત્રે ઇશાની નમાઝ પછી ખાય, અને એક વખત ખાવા ઉપર સખર કરી ન શકે તો બે વખત ખાય, એક વખત સવારે અને બીજી વખત રાત્રે, ખાતી વખતે “બિસ્મિલ્લાહ” કહે પછી ખુદાનો શુકર કરે, ખાવાની પહેલે અને પછી હાથ ધોવે, હદીમ્મત છે કે ખાવાની પહેલે હાથ ધોવાથી ગરીબી દુર થાય છે, ખાવાની પહેલે અને પાછળ નમઝ ખાય એ સીવાય ખાવાના કેટલાક આદાબ છે કે જે હદીસોના કીતાબમાં મજકુર છે.

જાણવું જોઈએ કે આરીફાએ જુખ્યા રહેવાની ધણી તારીફ કરી છે અને બયાન કર્યું છે કે તેથી અસરારે ઇલાહી (ખુદાના બેદ) બાહેર થાય છે, અને બહુજ મહોર

અંગીમ દરબને પહોંચાય છે, અને જુખ્યા રહેનારાઓની એ વીશે કેટલીક હીમપતો નક્ક કરેલ છે અને કોઈથી ઝીકર કરેલ છે કે કોઈએ એક મહીના કોઈએ બે મહીના અને કોઈએ બાર મહીના સુધી કોઈ ખાધું નથી, પણ અબી ખાખનો જે કોઈ હઠીસો ખયાન થઈ ગયો જુદીજ છે, અને એ મુજબ વરતવાનો સરવેન કુકમ મયો નથી, અને વખતે એવી ખાખત સારી હોય તો તે ખાસ અમુક અમુક માટે હશે, દરેક જણ માટે એવી તકલીફ નથી, હા નફસ એકદમ તોફાની થઈ હજાર નીકળી મયો હોય તો તેને કબજે કરવા બહુજ જુખ વેઠવી પડે તે પણ જુદી વાત છે.

ફસલ ૩ જી દુન્યાની મોહખત વીશે.

દુન્યા શાને કહે છે અને તે શું છે તે વીશે ખુબસો એ છે કે જમીન અને તેની ઉપર જે કોઈ જાજ મનજુદ છે તેને દુન્યા કહે છે, અને જમીનથી મુરાદ મહાનો દુકાનો ઘર વીં છે, અને જમીનની ઉપર ખાણની મીજો વનસપતી હમવાન તે પણ તેમાંજ ઘણલ છે, હવે ખાણની મીજો જેમકે સોખંડ ત્રાણુ બીં ને મેળવે છે તે વાપ-રવાના મીજો માટે છે, અને સોનું રૂપું વીં ને મેળવે છે તે લેણદેણ અને વેહવાર સાલવા માટે છે કે તે થકી ખાવા પીવા અને અને વેહવાર ઝોડવાની મીજો લેવાય, અને હમવાન છે તેને ખાદ્યમતગારી અને અમુક અમુક મતલબ માટે લીએ છે જેમકે ધોડા બેલ વીં અને લોંડી ગુલામ છે તે લીજત માટે અથવા મદદ માટે છે અને ખુદાવદે કરીમે એ સરવે મીજોને એક આવતમાં ખયાન કરેલ છે, જેમકે ફરમાવ્યું છે “જુરયેનલિજાસે હુંજુ રક્ષાહવાતે મેનન્નેસાએ વહખનીન વહકનાતોનીદમો કંતરતે મેનજુહએ વહકીજેન વહખવાસદમો સવખતે વહખન્યામે વહકેસ, ઝાલેકમ તાઉલેહુયા તિ-દુન્યાડે એના જાવરી અર્થ અને ખુલાસો એ કે “ઈન્સાનને માટે જોરતો અને છોકરાં, અને સોના તથા રૂપાની કાન્તાર (જાણખંધ) અને સારા ચિન્હવાળા ધોડા અને ચોપગા, અને ખેલી, એ તમાગ તરફની લાગણીની મોહખતની શોખીત કરવામાં આવેલ છે, આ તમાગ દુન્યાની જીદગીની સામગ્રી છે,” એ સરવેની મોહખત કુવખે શહવીયાહથી છે, અને લોખને તામેદાર કરવા અને સત્તા બોગવવાની ઇચ્છા તે કુવખે ગમખીયાહથી છે.

જાંદા માટે દુન્યાની હકીકત એ છે કે મરવાની પહેલે ફાયદો મેળવે લજજત પામે વીં અને તેમાં તેના માટે બે ઇલાકા છે, એક ઇલાકો દીલનો કે તેની મોહખત દીલમાં હોય છે, બીજો ઇલાકો અંગનો કે તેની સાથે બંધાએલું હોય છે, કે પોતાનો સુધારો અને ગુજરાન તે થકી કરે છે, અને જાંદાના હકમાં ખરેખરી દુન્યા એજ ઇલાકા છે કે તે થકી લજજત પામે છે.

હવે જાણવું કે ઈન્સાન દુન્યાની મીજની ખાહીશ રાખે છે તેની બે જાત છે એક તો એ કે તેના ફાયદા મરવા પછી મળે છે અને તે ફાયદો ચવાની ખાખતો એટલા

જુ એની વધારે તફસીર વાંચવી હોય તો કુરઆને શરીફની તફસીરના પહેલા બાગમાં ત્રીજા પાસમાં સુરએ આલેફમરાનની ૧૪ મી આવત જુઓ.

માટે હાસીલ કરે છે કે તેના ફળ આખેરતમાં પામે જેમકે નફા મળનાર ઈતિમને, અમલ, કે તેથી ઈનસાન લગજત પામે છે બલકે એમ પણ અને છે કે તમામ કરતાં વધારે ખેતર અને મોહખત તેનીજ સાથે રાખે છે અમરચે આ પણ દુન્યા છે, પણ આ પસંદ કરવા લાયક છે કેમકે તેના મોટા ફાયદો આખેરતમાં મળનાર છે, અને તેને દુન્યા એટલા માટે કહે છે કે તે દુન્યામાં મેળવે છે અને તેથીજ હજરતે રસુલે ખુદા સં નમાઝને દુન્યામાંની ચીજ અચૂતા હતા અને ફરમાવતા હતા કે તમરી દુન્યામાંથી ત્રણ ચીજ મને પ્યારી છે, ૧—ખુશખો. ૨—સ્ત્રી. ૩—નમાઝ, અને નમાઝ છે તે મારી આખોતું તુર છે. તો નમાઝ આખેરતનો અમલ હોવા છતાં દુન્યાની ચીજ ગણી.

ખીજી જાત એ કે તેની લીજગત દુન્યામાંજ મળે છે અને આખેરતમાં તેનો નફો કાંઈ પણ મળતો નથી, અને તે પસંદ કરવા લાયક નથી અને એ લગજત પણ એ જાતની છે એક તો એ કે ચુનાહના ખરાગ કામ કરીને મેળવે, ખીજી એ કે મુંખાહ કામ કરીને મેળવે, એટલે તે કરવામાં ન સવાખ હોય તેમ ન ચુનાહ હોય.

કેટલીક ચીજ એવી છે કે તે જરૂરી છે જેમકે જરૂરત જેટલી ખોરાકી પોશાકી કે તેના સખળયથી જીંદગી બાકી રહે તો એ નેક અમલ અને ઇલાહતમાં દાખલ છે, જેમકે હદીસોમાં તેની તફસીલ બયાન થઈ છે, હજરતે રસુલે ખુદા સં થો મરવી છે કે ઇલાહતના સીતેર ભાગ છે, તેમાં સર્વેથી અફઝલ ઇલાહત હલાલ રીતે રોજ મેળવવી તે છે, અને આપે ફરમાવ્યું છે કે જે પોતાના બાર બીજા ઉપર નાખે તે મલકત છે. હજરતે ઈમામે જવાલ આબેદીન અં ફરમાવ્યું કે દુન્યા એ જાતની છે, એક દુન્યા એ છે કે તે જરૂરી ચુજરાત જેટલી છે, અને બીજી છે તે મલકત છે, હજરતે ઈમામે મોહમ્મદે બાકર અં ફરમાવ્યું કે જે કે હ એટલા માટે રોજ મેળવે કે ભોકેથી બેપરવા થાય અને બાલખચ્ચાઓને ખાતાપીવામાં ફસમત થાય અને પાડોસી ઉપર એહસાન કરે તો તે એવી હાલતમાં ખુદાની મુલાકાત કરશે કે તે વખતે તેવું મોદું પુનમના ચંદ્ર જેવું રાગફતુ કરશે, હજરતે ઈમામે જવાલસાદેક અં થી મરવી છે કે જે કોઈ પોતાના ધરના ભોક્ષ માટે રોજ મેળવવામાં કેશીશ કરે તેના માટે એવું છે કે જાણે તે રાહ ખુદામાં જલાદ કરે છે, અને ખરેખર ખુદા મુસાફરી કરનારને દોસ્ત રાખે છે, અને ફરમાવ્યું જે કોઈ આખેરત માટે દુન્યાને તરક કરે અથવા દુન્યા માટે આખેરતને તરક કરે તે અમારાથી નથી, એક દીવસ એક શખસે એ હજરતને પુછ્યું કે અમો દુન્યાને ચાહીએ છીએ અને દોસ્ત રાખીએ છીએ કે અમાને મળે તો તે વીશે શું ફરમાવો છો ? આપે જવાબ આપ્યો કે તેથી તારો શું મતલબ છે ? તેણે અરજ કરી મતલબ તો એજ છે કે અમો અને બાલખચ્ચાને રાહત મળે સીમે રહમ કરીએ સદેક આપીએ હજ કરીએ, આપે ફરમાવ્યું આ દુન્યા ચલાવી ન કહેવાય બલકે આતો આખેરત છે, હજરતે ઈમામે મુસીએ કાઝીમ અં જમીનમાં કાંઈ કરતા હતા અને હજરતના કદમ પરશેવાથી તર થઈ ગયા હતા એ જોઈને એક શખસે અરજ કરી કામ કરનાર ક્યાં ગયા છે ? કે આપ પોતે તકલીફ ઉપાડો છો, આપે ફરમાવ્યું મારા અને મારા બાપ કરતા જે બેહતર હતા તેઓએ જમીનમાં બેલકારી કરી છે, તેણે અરજ કરી તે કોણ હતા ? આપે કહ્યું હજરતે રસુલ અને જતાએ અમીરલ મોઅમેનીન, અને મારા

બાપદાસ હાથે કામ કરતા હતા, ખેતી કરતા હતા, અને એ અમલ નળીયો મુરસબો વસીયોનો અને સાહેબોનો છે.

જાણવું જોઈએ કે એ વંશે ધણી હઠીસો વરેદ થઈ છે તો પોતાના અને પોતાના બાલ્યવચ્ચાઓના ગુજરાન માટે અને રાઈ ખુદાનાં વાપરના માટે જે કામ ધંધો કરવો તે અગરવે દુન્યા છે પણ નેક અને ઉત્તમ દુન્યા છે. બસકે દરેક મેળવણીને સાત્રીય છે કે પોતા માટે કે.છ કમલ ધણો શાંતી કાઢે, કે તે થકી પોતાની જંદગી હાજતો પુરી પાડે, હજરતે અમીરસ મેળવણીને આં દુરમાવ્યું કે ખુદાએ હજરતે દાઉદ અં ને વહી મોકલી કે અગર બહુમ માલમાંથી ન ખાતે અને પોતાને હાથે મેહનત ધંધો કરીને ખાતે તો મારો નેક ગંદો મને, આ સાત્રીય હજરતે દાઉદ અં આળીય દીવસ અને રાત રોયા, તે વખતે ખુદાએ તેઓ માટે સાંખડ નરમ કર્યું તેથી હમેશા એક બકતર બનાવીને હજર દીરદમયા વેચતા હતા, એટલે મુઠ્ઠી કે ત્રણસોને સાઠ બકતર બનાવ્યા, અને બૈતુલ માલથી બેપરસા થઈ ગયા, હજરતે ઇમાને જાણકારે સાહેબ અં ને કોઈએ કહ્યું કે એક શખસ કહે છે કે હું ધરમાં બેસી રહું નમાઝ રોઝા અને ઇલાહત કર્યા કરું અને રોજ મગરો ? આપે શરમવ્યું ત્રણ શખસ એવા છે કે તેઓની દોઆ કબુલ થતી નથી તેમાંનો તું એક છે.

આ સરવે બાબતેથી એ સાળીત થયું કે દરેક મેળવણીને સળવાર છે કે હલાલ રીતે રોજ મેળવવાનું સાધન રાખે, અને એ આઝાદ (મુક્ત) પણ છે, પોતાને હાથે મેહનત મજૂરી કામ ધંધો કરીને પરશોવા વાળીને મેળવવું તે ઊત્તમ અને આઝાદપણ છે, ન દુન્યામાં કોઈ મેળા મારી શકે છે ન આખેતરનો વળાલ માથે આવે છે, અને આમાં પણ એ બાબત છે એક તો આ, અને બીજી એ કે હીરસ અને ભોજ કરીને નફસને આધીન થઈ જાવા પીસામાં અને કમાવામાંજ મશગુલ ન રહે અને એ દુન્યાની મોહબ્બતની મઝીનમત એ.

આ ઉપર જે આઝાદ પણથી રોજ મેળવવાની બાબત બયાન થઈ તે પસંદ કરવા લાયક દાન અને દુન્યાની બેહતરીનું કારણ છે, અને એ સીવાય તેથી ઉભટી બાબત ગુજામપણ છે, અને તે એ કે લોકોના હાથમાં જે ચીજ કે માલ હોય તેના ઉપર નજર કરવી અને પોતા અને પોતાના બાલ્યવચ્ચા માટે મેહનત ન કરતા બીજાઓ ઉપર બાર નાખવો, ઝુલમ અથવા દરામથી મેળવવું કોઈનું છીનવી લેવું, ચોરી કરવી, હજમ કરવું, ગસલ કરવું, અમાનતમાં ખયાનત કરવી, અથવા દરામ કામ કર્યા વીના બીજાને રસ્તો રોકવો જેમકે સદકો લેવો મફત લેવું કે એ પણ ગુજામી છે, એવા શખસને સરવે કોઈ ધીકારે છે તેની જરા પણ આગઈ કે ઇજ્જત રહેતી નથી, એ સીદ્ધત ખરાબ અને અબીસ છે, જેમકે દરામ રીતે લોકોનો માલ લેવો તેમાં ધણું નુકસાન છે, તે માલ મેળવવો તે બાબતની જેમ મેળવ્યો કહેવાય, બેસરમી કહેવાય, અને દરેકની નજરમાં બેઇજ્જત અને તુચ્છ અને હપકાને પાત્ર થાય, એ સીવાય આખેતરનો અઝાબ છે તે છેજ, અરે જોયા વધારે ન લાયકી અને અબીસપણ કર્યું હશે ? કે કોઈ બીચારાએ મેહનત મજૂરી કામ ધંધો કરીને માલ મેળવ્યો તે તું જનરાઇથી ઝુલમ કરીને છીનવી લે, અને તે પોતાના તથા પોતાના બાલ્યવચ્ચાના કામમાં વાપરે, તેમજ હૈફ છે એના ઉપર કે કોઈના

માલમાં ખવાનત કરે અને છુપી રીતે ખાઈ જાય અથવા ઉપાડી લીએ, અને તેથી ગોતાનું ગુજરાન ચલાવે એ કરતા કઈ બેશરમી વધારે હશે કે કોઈના માંસને ચોરીને લેવા એ અને પાછો તેની ઉપર પોતાની ખુશુરમી બતાવે.

હવે બીજી રીત જે સદેકા વીં છે તે એ પોતે મુસતહક હોય તો દુગ્ધ પીવડી થાય પણ લોકો આપે એવી ઉમ્મેદ રાખે તેમાં પણ બેધનજતી છે અને ખુદા રીયાય બીજા પાસે હાથ ફેલાવાનું અને “તમા” રાખવાનું અને ઉમ્મેદ રાખવાનું થાય છે અને તેથીજ ખુદા ઉપર બરોસો અને તબક્કલ એટલો થઈ જાય છે; અને તેથી ખવાનમાં ખલસ પડે છે.

નાજી અરજ કરે છે આ મવકા ઉપર માલના લોકોમાં ફસાઈ કળેવ પામેલાનો આબેદુજ ચીતાર ખેંચવા ઇસ્પેહાનમાં ફસાએલા એક બાપડા ગામડીયા ગળાની ધણી રસીક અને રમેજી પણ નસીહત કારક નક્ક “તાનો નમક” માંથી પેશ કરે છે—

જળ ખુરાસાંસે ચલા સુએ ઇરાક=યું મુના મંતે બ હસ્મે ઈતેરાફ
એક છુર આયા બ શહેરે ઇસ્ફહાં=ખેચવી મનજુરથી એક માનવ
મોસલે ગુજરાન શહેરમા આરાસ્તા=થા બીચબાને ચમન પેરાસ્તાફ
હવે આખા અનહાર નહરે જામન=સેંકડોદો મસજીદો મહુમાં રાખે

આ કીતાબ બખતાર સાહેબ લખે છે કે જ્યારે હું ઇરાક તરફ ચાલ્યો ત્યારે મેં સાંભળ્યું કે ઇસ્પેહાન કે જે શહેર દેખાવમાં ધણુંજ રળીયામણું છે તેમાં જગ્યાએ જગ્યાએ નીર્મળ જળના ઘસા વહે છે અને ઇબાદત કરવા માટે સેંકડો આલીશાન મસજીદો બનાવી છે અને પરદેશીઓને ઉતારવા માટે અનહદ ધર્મશાળાઓ નજરે પડે છે તેની ગલી કુંડાઓ અને બગ્ચા ઉપર છત જડેલી છે, દીવલમાં બને વખતે સડકો ઉપર ઢાંઠા થાય છે, કુંડમાં દહેતાં તે શેરગતો દેખાય બેહદ આનંદ આપનાર છે, ત્યાં એક ગામડીયો ઘેડી વેચવા માટે આવ્યો હતો, જ્યારે તે ગામડીયાએ ઉંચી ઉંચી ઇનારો જોઈ ત્યારે તેને ઇસ્પેહાન પસંદ આવ્યું, કાસીસ કલામ તે પોતાની ઘેડી લઈ જનરમાં ગયો ત્યાં બીજા ધણા સારા સારા કાંમતી ઘેડા વેચવા આવ્યાં હતાં તેમાં આની ખુશરુત ઘેડીના પણ મરજી માફક સો સિક્કા રીયાસ ઉપજ્યા, જે તેણે એક નીલા રંગના રૂમાલમાં બાંધ્યા, પછી તેણે ખુશ થતા થતા મનમાં કહ્યું કે આજ આ આખા રળીયામણા શેરની સૈર કરીશ, પછી તે આમતેમ સૈર કરવા લાગ્યો અને અનહદ ખુશ થતો થતો આમતેમ ફરતો હતો, જ્યારે યાકી જતો ત્યારે કોઈ ખાલી દુકાન જોઈ ત્યાં બેશ જતો અને રૂમાલમાં બાંધેલા રીયાસ ગણ્યા કરતો હતો, એક સ્ત્રી તેને રીયાસ ગણતાં અને ખુશ થતાં જોઈ ઉભી રહી અને તે કટલાં છે તે તેને બરબર નજર ડેરાવતે ગણી લીધાં, અને તેને તે ગામડીયા પાસેથી છીનવી લેવાનો નીશ્ચય કર્યો. પછી તે ગામડીયો ત્યાંથી જે તરફ ગયો તે તરફ આ બાઈ પણ તેની પાછળ પાછળ ગઈ, ગામડીયાને તેણીની બગ્ચા ન હતી કે મ્હારી પાછળ મ્હારા રીયાસનો તોડ ઉતારવા કોઈ આવે છે તે તો બીચારો પોતાની પાસે એટલાં બધાં નાણાં જોઈ ધુનમાંને ધુનમાં ચાલ્યો જતો હતો, જ્યારે તે આખો દીવસ અથડોને ઇસ્પેહાનની સૈર કરી રહ્યો ત્યારે સમીસાંજે ધર્મશાળામાં આવ્યો, પેલી સ્ત્રી જે ધણી પ્રપંચી અને સ્ત્રી ચરીત્રો બરાબર સીખેલી હતી તે પણ તેની પાસે આવી અને

સભાગ કરી બેઠી કે હે. ડાકા મ્હારે ત્હારું કાંઈ કામ છે, તે ગામડીયાએ કહ્યું કે હા કહે, હું સાંભળું, તેણીયે પોતાની કાચળી બેઠી દસ રીયાસ કાઢી તેની રૂબરૂ મુડીને કહ્યું કે પહેલા આ દસ રીયાસ ત્હારી મથુરીના લઈ લે પછી મ્હારી વાત સાંભળી મ્હારી હાજત પુરી કર—

શવહરમ ગરદીદ મલકુદુલ ખલ્લ—શવહર દેહ સાલ. ચીઝી બીશતરક

કાગઝે એય નયામદ સુયે મન—શુદ સુદેદ અઝ ગુસ્સાંગમ મુએમનક

આજ દસ વરસ થઈ ગયા મ્હારા શવહરના પત્નો નથી તેમજ તેની તરફથી મ્હારા ઉપર કોઈ કાગળ પણ આવ્યો નથી અને તેથી હું કોઈ વળતે તો ગુસ્સે થાઉં અને કોઈ વળતે ગમગીન થાઉં અને તેની બુદ્ધિમાં મ્હારા વળ સફેદ થઈ ગયા છે અને તેનો શું હાલ છે તેની મને જરાએ ખબર નથી તેથી રાત દીવસ ગભરાઉં અને બેચયન રહું તેમજ એટલી તંગ દરત થઈ ગઈ છે કે રોટલી પણ નરીય થતી નથી મ્હારા બર અંદર તનુરમાં દેવતાને બાંધે પાણી પડેલું છે એટલે પકાવવા માટે મ્હારી પાસે કાંઈ અનાજ રહ્યું નથી.

હાજત અકલુ પીરી તુ અરાનુદ અમ—તારા ડિકરે બાદિલે ખુદ મદ અમમ

તો હવે કટાળી જમ હું તારા પાસે મારી હાજત લાવીશું અને મેં મારા મનમાં એક નવો વિચાર કર્યો છે, તે એકે હું કોઈ મલકારને મારો શવહર બનવું જેથી મારા અંતરના ઝખ્મો સારા થાય અને આ મારું દુખળું થઈ ગયેલું શરીર પાછું જીવું અને તબુ બને, હવે હું શું કરું ? મારા શવહરની કેટલી રાહ જોડ ? હવે તો મારી જવાની પણ આવી જશે, હવે મારો ઉમર પંચાવનજ વરસની થઈ છે તો પછી શા માટે દુઃખ વેઠું ? મારા આગલા દાંત પડી ગયા છે તો પણ શું થયું ? હવે હું જવાનહું, મારો ખડગચેડો દરચળીયો પડેલો ખુબસુરત મહેરો ચંદરમા જેવો ચમકે છે અને મારું વાળ વીનાતું માથું ઘાંસ વીનાના જાંઘ જેવું સાફ અને સ્વચ્છ છે અને મેં ઝુકડે રાખી છે તો પછી મને એમ લાગે છે કે મારામાં આવી આવી ખુબસુરતી હોવા છતાં મારે શવહર વિના શા માટે રહેવું જોઈએ ?

લેક મીતરસમ એ હુલસાયાં ખસે—માને ઉલ અયરસ્ત ઝીંહા હુરદસેક

બુરસ ગેયંદ અએ ઝંઝના સજ્જકુન—શવહરત ઝિંદસ્ત અરખુદ જલ્લ કુનક

તા નયાબી અઝ વફાનેઉ ખખર—અકદ બયઝ નીસ્ત બા મરદે દીગરક

પણ હું મુલ્કાંઓથી ઘણી બીજી છે તેઓ અને આ નેક કામથી અટકાવે છે અને સરવે જણ એમ કહે છે કે તારો શવહર જીંદ છે ત્યાં સુધી તારા નફસને રોક અને જ્યાં સુધી તને તેની વશતની ખબર પડે નહીં ત્યાં સુધી તું બીજા મરદ સાથે નીકાહ કરી શકતી નથી અને તે નીકાહ બયઝ થતા નથી, માટે તું મારું એટલું કામ કર કે મારી પાછળ પાછળ આવ અને મારા દુખનો ઈલાજ કર અને તુ મુલ્કાંની ખીદમતમાં જઈને કહે કે હું આ ઝોગતના વણીશું, હું ઘણી મુલ્કતથી તુરકિસ્તાન અને રૂમની તરફ ગયો હતો અને મારા દુખાળે મને ઘણો ફેરવ્યો પણ તેમાં કાંઈ વળતું નહીં જેવો ગયો હતો તેવા પાછો આવ્યો અને હું વતન તરફ મુશ્કિલ અને મોહતાજ પાછો આવ્યો અને હવે મારામાં ઝોગતનો ખરસ ઉપાડવાની શક્તિ નથી તેથી હું હવે મારી ઝોગતથી બુરો

આઉં છું અને તેને તલાક આપું છું અને મારે હવે તેની સાથે કાંઈ સેવાદેવાનથી તેને જોધયે તે કરે, મુજ ફકારને તેનું કાંઈ કામ નથી, જોધયે તો તે ખીજો માલદાર શ્વહર કરી લોયે, ખસ મારે આટલું કામ છે, મને ખીજી કશી હાજત નથી, અને હું દુઃખીયાસેનું કામ કરી આપીશ તો તને સત્તાય થશે અને પછીથી હું કોઈ માલદારની સાથે નીકાફતો સેગો પડી લઇશ જેથી મારા માટે આ મોહતાજી રહેશે નહીં—

હું સ દિયાં છુરને કહ્યા દુશ્વાર નીસ્ત=ચરમે ખિદમત મીકુનમ ધન્કાર નીસ્તક
તેથી તે ગામડીયો હંશી પડી બોલ્યો કે એમાં શું મોહટી વાત છે ? અને ધનકાર નથી, એમ કહી તેણે પોતાના નાણા વીં જોઈ કોટડીમાં મુક્યા અને તે કોટડીને તાળુ ઘઈ જુરસાખંચ બહાર નીકળ્યો અને પેલી ઝોરતની સાથે મુલ્લાને ત્યાં ગયો અને મુલ્લાને સબજો કીસ્સો કહી સાંબળાળ્યો, આ સાંબળીને મુલ્લાએ કહ્યું કે પોતાની મુલ્લીસી ઉપર સગર કર, ગમગીન નથા પરવરદીગાર તને રોઝી અને રીઝક આપશે. અએ ખીરાદર રોઝીતો ઝામીન ખુદ છે અને દુઃખ પછી સુખ છે અને સુખ પછી દુઃખ છે. પણ આ મુખ ગામડીયો તેની વાતને ક્યાં માનતો હતો ? જ્યારે એવી રીતે ઘણી વાત ચીત થઈ ગઈ ત્યારે મુલ્લાં તેનો વકીલ બન્યો અને પેલી સ્ત્રીને ગામડીયા તરફથી તલાક આપી તેથી તે બન્નેમાં જુદાઈ પડી, પછી તે મુલ્લાંએ તે ગામડીયાને કહ્યું કે આ બાઈની મહર આપી દે તેણે કહ્યું કે મેં પહેલાંજ દીવસે મહર આપી દીધી છે અને ઝોરતના દેખાથી મુકત થયો છું પેલી બાઈએ પણ તે વાતનો ધકાર કરી કહ્યું કે ઈન્કાર કેમ કરાય ? તેણે મારી મહર અદા કરી દીધી છે, મુલ્લાંએ તે સ્ત્રીને ત્રણ વખત કહ્યું કે હવે તું તારા ઘણીથી જુદી પડે છે અગર તેના ઉપર તારો કાંઈ હક હોય તો બોલી દેજે, જો પછી આવીશ તો તારો દાવો સાંબળાયામાં આવશે નહીં, આ સાંબળીને તે સ્ત્રી બોલી કે ત્યારે યોડીવાર સગર કરો હું મારા ઘેર જાઉં છું અને મારી પાસે જોટલાં નાણાં છે તેટલાં ગણીને આવું છું કેમકે મારી પાસે કેટલુંક રોકડ નાણું છે તે શું આ ચોરી તો ગયો નથી ? તે જોધને આવું છું, પેલી રૂખસત લઈ પોતાને ઘેર ગઈ અને પેલો ગામડીયો મુલ્લાંની પાસે બેસી રહ્યો, જોટલામાં જોઈ કલાક પછી તો પેલી મક્કારા ખુમો પાડતી અને રડતી ત્યાં આવી પહોંચી કહેવા લાગી કે મને દાદ આપો આ કમળખત મારા એકસો રીયાલ ચોરી ગયો છે, ગામડીયો બોલી ઉઠ્યો કે મુલ્લા સાહેબ મુજ ફકીર પાસે વળી રીયાલ ક્યાં ? તેણીએ આપની નજદીક મારા ઉપર બોહતાન મુક્યું છે અને અદાવતથી બોલે છે, મુલ્લાંએ કહ્યું તું તારા ઘમવાના સાક્ષીયો રજુ કર, તે મક્કારા બોલી અમો બન્ને એકાંતમાં હતાં ત્યાં ત્રીજો કોઈ માણસ ન હતો કે શક્ષી પુરે, તો મુલ્લાંએ કહ્યું કે હું તારી વાતને કેવી રીતે માનું ? પણ હું તેને સોગન ખવરાવું છું.

બોલી ઝોરત ખચર અએ સાહેબે ખિરદ=સદ કસમ ઈં નામોકચ્ચદ મી ખુરદક

તે સ્ત્રીએ કહ્યું અરે મુલ્લા સાહેબ તે તો સેંકડો સોગન ખાઈ લેશે તેને ધમાન ક્યાં છે ? તે તો કફેર ફાસીક અને બેહયા છે, ત્યારે મુલ્લાએ કહ્યું આખર તેને શું પ્રમાણ કરવો ? તો તેણીએ કહ્યું કે અએ મારા આઠા અગર ત્યારે ખાદીમ મારી પાછળ આવે તો હું આ બદખતના ઘરમાં તલાક કરું, મેં મારા સો રીયાલ નીશા રમાલમાં બાંધેલાં હતાં અને તે ચકકઈ સો રીયાલ છે, અને દસ જુદા હતાં અગર મને કી નીશા-

ન્યૂથી જડી આવે તો તે મારા રીયાલ છે હું ખેડમાન તેને લઈ જાઉં, આ સાંભળીને મુલ્લાંએ કહ્યું બરાબર છે તે વખતે પેલી મક્કારા ઉભી થઈ અને મુલ્લાંનો નોકર સાથે લઈ રવાના થઈ—

કિસ્સા કોનાહ જન્મકે છાના ઉરને ઝંર=હુરને વાવયલા કિયા જ્યાર શોરે શરૂ તેના નાણા મળી આવ્યા ગામડીયો વાતમાં બંધાય ગયો. તેથી મારવા દોડ્યો અને શોરબકાર મચાવી દીધો, તો તેણીએ મુલ્લાના નોકરને કહ્યું કે હાં બાઈ આ કુતરાને માર તેથી નોકરમાં અને ગામડીયામાં પહેલાં તો અરસપરસ છુંડી ગાળો ચાલી અને પછી સોટગસોટી ડાંગમડાંગી અને જુતમજુતી ઉડી, એટલે તો પુછવુંજ શું ? એક તો ગામડીયાબાઈને ઉપરથી જુતાઓનો પ્રહાર એટલે તો ખુબ ચીડી ગયો અને ઘેટા મારવા લાગ્યો લોકોએ તેને પાછળથી જઈને પકડી લીધો અને મુસ્કેટાટ બાંધી પહેલાં તો તેના બેલડક ખુબ હાડકાં બોખરાં કર્યાં, પછી તેને તથા પેલી મક્કારાને મુલ્લાની હજુરમાં લઈ ગયાં, પેલીએ મુલ્લાને કહ્યું કે આકા સાહેબ જુવો જે નીશાનીયો હું કહેતી હતી તે મળી આવી ? આ નાલો રમાલ અને આ મારા શકકક સો રીયાલ છે અને આ દસ રીયાલ જુદા છે, જ્યારે મુલ્લાંએ સરવે નીશાન જોયાં ત્યારે કહ્યું ખરેખર આ માલ તારોજ છે.

હુરને મુલ્લાસે કહા અએ મોલવી=દારમ અકબુ અઝ તુ અરમે મુનસફી*

ગામડીયાએ કહ્યું અએ મુલ્લાં સાહેબ મને આપ ઇનસાફ આપશો એવી આશા છે હું તમને સાચે જાણી વાત કહ્યું કે તેમાં સો રીયાલ મારા છે અને દસ તે બેલયાના છે તો મુલ્લાંએ કહ્યું કુતરા ગુ નખા તારા કરતાં કોઈ વધુ બેલયા મેં જોયો નથી પહેલાં મને કહ્યું છે કે મારી પાસે કાંઈ નથી હું ફરાર છું અને હવે કહે છે કે તે સો રીયાલ મારા છે તારો પહેલો કૌલ ખરો છે અને આ જુડો છે, ચોરી અને ઉપરથી સરઝોરી ? તુફ છે તારા ઉપર બન મલકિન મારી પાસેથી તારું કાળુ મોંઢ દુર કર.

જ્યારે મુલ્લા આ પ્રમાણે ગુરુસે અયાં ત્યારે બીચારા ગામડીયાના હોશજ ઉડી ગયાં નોકરોએ તેની મુસ્કા ખોલતે તેની ગરદન પડીને બહાર કાઢી મુક્યો, આણીમેર તો પેલો ગામડીયો રડતો રડતો ચાલતો થયો પેલી મેર પેલી મક્કારા રીયાલ લઈ પોતાના ઘર તરફ રવાના થઈ, તે બીચારો આખી રાત રડતો રહ્યો, જ્યારે પરીઠીયું થયું ત્યારે તે બીચારાએ પોતાના ઘરનો રસ્તો લીધો અને ફેહતો હતો અએ પાક પરવરદીગારા ઇસ્પેહાનનો નાશ થાઓ અને તેના ઉપર તારો અજાબ નાઝીલ થાઓ; યા પાક પરવરદીગારા હજરતે ઇસા અબ આ વખતે ક્યાં છે કે મારી મદદ કરે ? તેઓને જમીન ઉપર મારી મદદ મોકલ, યા પાક પરવરદીગારા આવી મક્કારા રાંડોનો નાશ કર, આ પ્રમાણે ફેહતો જતો હતો તે સાંભળી એક ઝોરત હંશી પડી અને તેની પાસે આવી સલામ કરી બોલી તને શું દરદ છે અને આટલો બધો બેકાર કેમ થાય છે ? તે ગામડીયાએ કહ્યું મારા દરદની દવા થાય તેમ નથી અને હું ઇસ્પેહાનના રહે નશીયેનો શીકવો કર્યું, પછી તે બીચારાએ પોતાની આખી કહાણી સંભળાવી, જ્યારે પેલી નેકળખત બાઈએ તેનો આવો હાલ સાંભળ્યો ત્યારે તેને પોતાને કોઈ લઈ જઈને કહ્યું અએ બાઈ સખર કર હું તારા નાણા તેની પાસેથી કલાબી આપીશ બગકે તારા ગયાં છે તે કરતાં તને બમણાં આપાવીશ. અને એવી યુક્તિ મેં કાઢી છે કે તેનો પ્રાણ નીકળી જશે, આથી તે ગામડીયો ખુશ થયો અને તેના ઉપર

કુરબાન થવા લાગ્યો, પેલી સ્ત્રીએ તેને કહ્યું કે સાંભળ હું કહું તેમ કર, હમણાં તું મોહટા રસ્તા ઉપર જ અને ત્યાંથી એમનેએમ શાહબાગરમાં ચાલ્યો જશે, અને ત્યાંથી જ્યારે તું મોહટા ચાર રસ્તા ઉપર પહોંચે ત્યારે જમણી બાજુની ગલીમાં જશે એટલે તને તે રસ્તામાં જમણી બાજુએ એક નવો પથુ ન્હાની મસજીદ દેખાશે અને તેની બાજુએ એક મદરેસો છે તેમાં જશે તેમાં એક ઘરડો સુધા બચ્ચા પડાવે છે, અને ન્હાના છોકરા પડે છે, અને જે સ્ત્રીએ તને ગમગીન કર્યો છે અને તારૂં નાથું છીનવી લઇ ગઇ છે તે વિધવા છે, અને તેને બે છોકરા છે એક નવ વરસનો છે અને બાજો દસ વરસનો છે તેમાંના મોહટાનું નામ ઇમરાદીમ છે અને ન્હાનાનું નામ ઇસમાઇલ છે. તે બન્નેને મદરેસાની બહાર કાઢ અને મુદ્દલાંથી કે કોઇ પથુ માણસથી ખીલ નહી, જો તે બચ્ચાંઓની મા પથુ તેઓને છોડવા આવે તો પથુ તેઓને પકડી રાખ અને મુક નહીં, હવે તેણી તારો સાથે કબ્રો કાઢશે અને મારે શોરબકાર મચાવશે અને તેઓને તારાથી છોડવા માટે લોકોને એકઠાં કરશે પથુ તું જરાએ ડરીશ નહીં અને બચ્ચાંઓને પકડી રાખી બેગાં થએલાં લોકોને મોહટા સાદે કહેજે કે અએ જોનારાઓ આ ઝોરત મારા નીકાહમાં હતી પથુ તેણીએ મારી ધણી નાફરમાની કરી તેથી મેં ભાચાર થઇ રહ્યા મુદ્દલાંની રૂમર ગઇ રાતરે તમાક આપી અને તે આ બાબત ઉપર શાક્ષી છે, અને મેં તેની મદરે તમાક આપવા પહેલાં અદા કરી દીધી છે, હવે તે ઝોરત મુજને મારો મા જરાબર છે, હવે મારા આ બન્ને છોકરાઓને લઇ જાઉં, જ્યારે તું આ પ્રમાણે દરેક ત્યારે તે ઝોરત તને તારા નાથા પાછા આપી સમજવવાનો પ્રયત્ન કરશે પથુ તું માનજે નહીં ત્યારે તે તને બમણાં નાથાં આપે ત્યારે તે લઇ લેજે અને મારી પાસે આવજે અને તેમાંથી મને મારી મેહનતના અગીયાર રીયાલ દેજે,

આ સાંભળીને ગામડીયા બાઇએ હાંસીને કહ્યું કે અગીયાર રીયાલ શા લેખામાં છે અગર મૌર કામ થાય તો અરધો અરધ તને આપુ, હાંસીસ કલામ તે ગામડેયો બાઇ રવાના થયો અને પુછતો પુછતો તે મદરેસા આગળ જઇ પહોંચ્યો, જ્યારે તેણે બચ્ચાંઓને પડાવે આવજ સાંભળ્યો ત્યારે તેણે પેલાં બે છોકરાઓના નામ લઇ લખને બોલાવ્યા પેલાં બચ્ચાંઓ સાંભળતાંજ લખખચક લખખચક કહેતા લેલાં થયાં, તે ગામડીયાએ તેઓને જોતાંજ તેઓના હાથ પકડી બીધાં અને ચાલવા મંડ્યો, તે બન્ને છોકરાંઓ અબજવા માણસની સાથે જતાં બચકાયા તેથી ગામડીયા બાઇએ બન્નેને એક એક તમાચો લગાવી દીધો. ત્યારે તે બચ્ચાંઓ રડવા લાગ્યા અને બોલ્યા કે-અએ બસા માણસ તું હીવાનો થયો છે કે શું ? તું અમારો ઝોળખાણવાનો નથી અંજણ્યો છે, તું કોણ છે અને અમે તેને ક્યાં લઇ જાય છે ? અને અમેને શા માટે નાહક મારે છે ?

ત્યારે ગામડીયાએ કહ્યું કે શું તમે મને ઝોળખતા નથી ? હું તમારો બાપ છું, મેં ગઇ રાતરે તમારી માને તમાક આપી દીધી છે તેથી તે મ્હારાથી જુદી થઇ છે હવે તમારે તમારી મા સાથે કાંઇ કામ રહ્યું નહીં હવે તો સ્વેચ્છાથી મ્હારી ખીલમત કરો, તેની આવી વાતચીત સાંભળી છોકરાંઓએ શોરબકાર કરી દીધો અને મુદ્દલાંને બખર આપી, તે વખતે મુદ્દલાં સાહેબ ગુસ્સે થઇ બહાર નીકળ્યા અને ગામડીયાને બે

હાંસીલ કલામ છેવટે નેણે બમણાં નાણાં તેની પાસેથી લીધાં અને તે ઔરતને ફારગતી લખી આપી, અને તેના બન્ને છોકરા સોંપી આપ્યા પછી તે મામડીયો તેનાણાં પોતાના ઉસ્તાદ આગળ લખ ગયો, પછી ઉસ્તાદે તેને શીખામણ આપી કે હવે ઇસ્પેહાનમાં રહેતો નહીં. આ શેહરમાંથી જન્મ અને તેમ જલ્દીથી ચાલ્સોજી કે પાછો કોઇ બલામાં ફસાય નહીં, અગર હું તને આ શેહરમાં બીજી વખત જોદશ તો યાદ રાખ કે ત્હારા બાર વગાડીશ, ગામડીયો બણું સારું બણું સારું કહી પોતાના રંયાલ કબરમાં બાંધી ચાલ્યો થયો. તે વખતે જો પોહર ઢગી ગયા હતા અને તે આખી રાત અને દીવસથી ભુખ્યો હતો તેથી બનરમાં જઇ રોટલી અને પતીર લઇને બાંધી અને ઠંડુ પાણી પીધું, તેની સામે જુમ્મા મસજીદ હતી અને તેમાં તે વખતે અઝાન થઈ તેથી તે મસજીદમાં જમાઅત સાથે નમાઝ અદા કરવા માટે ગયો, ત્યાં જોયું કે એક ઇમામ શાન અને શવકતથી નમાઝ પઢાવરાવે છે અને તેની પાછળ લોકો નમાઝ પડે છે, અને તે પેશ ઇમામ એટલી ફસાહતથી નમાઝ પડતો કે તેના ઉમદા અવાજથી માણસનું મન પીગળી જતું. જ્યારે તે એહરૈનને અદા કરી રહ્યો ત્યારે તે વાએઝ કરવા માટે મીમ્બર ઉપર ગયો આ વખતે સાંજ પડી જવા આવી હતી, ગામડીયાએ જોયું કે ધર દુર છે અને રસ્તો ભયાનક છે માટે આજ જવું ઠીક નથી ચાલ રાતની રાત અહીંયા પડ્યો રહીશ, પણ તેના મનમાંથી હજુ શેહરવાળા લોકોની બીહીક ગઇ નહતી અને તે પેશી ઔરતથી બીહીતો અને કદી ડરતો કે આજ રાતરે ત્હારાં નાણાં કોઇ છીનવી લે નહીં, તેથી તેણે વિચાર કર્યો કે ત્હારાં આ નાણાં મુદલાં આપુંદ સાહેબને સોંપી દઇ આખી રાત ઇસ્પેહાનમાં રહું. તે આપુંદ કરતાં કોણ વધારે અમાનતદાર હશે ? એમ નિશ્ચય કરી તે વાએઝ સાંભળવા માટે બેઠો, આ ઇસ્પેહાનના મુદલાંના કપાળ ઉપર સીજદાઓના ડાહ પડેલા હતા અને તેની દાઢી ફુટી સુધી લટકતી હતી. અને તેનો અહેરો લાલચોળ હતો, અને તેણે માથા ઉપર શુંબદ જેવો મોટો અમામો બાંધ્યો હતો અને પીઠ ઉપર શમલો લટકતો હતો, અને તેના અમામાની એટલી તો લાંબાઇ હતી કે તે આખા થાનનો બનાવેલો હતો અને તેણે ઉમદા શાલથી પોતાની કબર બાંધી હતી અને જમાની નીચે કસબનો કબજો પહેર્યો હતો અને તેના હાથ ઉપર મેંદુદીનો હલકે હલકો રંગ જણાતો હતો, જ્યારે તે વાએઝ કરી રહ્યો ત્યારે બુખીજ શાન અને શવકતથી મીમ્બરની નીચે ઉતર્યો, સરવે જણાઓએ તેના હાથ મુમી લીધા અને ગામડીયો પણ તેના હાથ મુમવા દોડ્યો, પછી તે મુદલાંસાહેબ મદ્રેસામાં

આવ્યા અને તેની આસપાસ તેના સઘળા મોઝતેકિદ લોકો વિટલાઈ બેઠા, તે ત્યાંના મુલ્લાઓનો સરદાર હતો અને તે ઇલમનો દરિયા હતો અને તે દરેક જાતના ઇલમમાં ધણેજ પ્રવીણ હતો.

હાસિલકલામ પછી ઇમામ બનીને તેણે મગરિમ ઇશાની નમાઝ પઢાવી પછી જ્યારે તે નમાઝ પઢાવી રહ્યો ત્યારે સરવે જણાઓએ તેના હાથ ચુમ્યા અને તે ઘેર ચાલ્યો તેની આગળ આગળ એક ખાદિમ ધનુસ લઈ ચાલતો હતો અને પાછળ પાછળ શાગીદો જતા હતા પેલો ગામડીયો પણ તેની સાથે ચઢ્યો ગયો, હાસિલ કલામ તે આખુંદ સાહેબ પોતાને ઘેર પહોંચ્યા એટલે સરવે જણા રૂપસત લઈ પોત પોતપોતાના ઘેર રવાના થયાં. પેલો ગામડીયો તો તેઓની ખીદમતમાંજ ઉભો રહ્યો મુલ્લાએ તેને પૂછ્યું કે તું કોણ છે? કાંઈ કામ હોય તો કહે, ગામડીયાએ કહ્યું કે અમે મહારા આકા આપનો છાંયો અમારા ઉપર સદા રહે હું એક ગરીબ ગામડીયો છું અને મહારા ઉપર અજળ અને વીચીત્ર હાલ થુમ્મી છે, અમે આકા મહારી પાસે કેટલાંક નાણાં છે અને મહારાં ઘર અહીંયાથી ધણે છેટે આવેલું છે માટે મહારી અરજ એ છે કે આટલો માલ આજની રાતની રાત તમારે ત્યાં અમાનત રાખો જ્યારે સવાર પડશે ત્યારે હું હાજર થઈશ અને મહારો માલ લઈ જઈશ, આ સાંભળીને મુલ્લાએ કહ્યું કે પરાયા માણસના માલનો અમાનતદાર થવા ચાહતો નથી અને મહારે શામાટે અમાનતદાર થવું પડે? જ તમારા માલનો ખુદ હાકિમ અને નીજેહબાન છે બીજા કોઈને ત્યાં જઈને મુક, મુલ્લાએ ઇન્કાર કરી કહ્યું કે તું આગ્રહ કર નહીં ગામડીયાને તેના ઇન્કાર કરવાથી વધુ વિશ્વાસ બેસતોથી વધુ આગ્રહ કરવા લાગ્યો મુલ્લાએ કહ્યું જે સાંભળ્યો થોડી મુદત અગાઉ હું લોકોના માલને અમાનત રાખતો હતો, પણ જ્યારે હું પાક પરવરદીગારની મહેરબાનીથી હજ કરવા ગયો ત્યારે મેં મહારા મનમાં એવી સજ્જડ ગાંઠ વાળી છે કે બીજાના માલથી મહારો હાથ સાફ રાખુ, મને આ દુન્યાના માલનો જરૂરો પ્રીતી નથી મેં દુન્યાને તરક કરી દીધી છે, તેથી હુંતો ફકીરી આહું છું કાંઈ બીજાના માલનો સાંચવવા ચાહતો નથી.

છેવટે ગામડીયાએ લાચારી કરી તેને અમાનત રાખવા મનાવ્યો અને તેની સામે કોથળી મુકી દીધી પછી પોતે ત્યાંથી રૂપસત ચઢ્યો એક દુકાનમાં જઈ તનુરની પાસે સુઈ રહ્યો, સવાર પડતાંજ તે ગામડીયો આખુંદની પાસે આવ્યો અને સલામ કરી ઉભો રહ્યો, તે આખુંદ હમેશના પારા પ્રમણે તઅઝીળાતમાં મરાયુલ હતો, જ્યારે તેણે ગામડીયાનો અવાજ સાંભળ્યો ત્યારે કહ્યું કે અમે ફકીર માફ કર ખુદ આપશે અહીંયાથી જ, જ્યારે ગામડીયાએ આવો જવાબ સાંભળ્યો ત્યારે કહ્યું કે અમે મારા આકા હું ફકીર નથી ત્યારે મુલ્લાએ અજબયા થઈ કહ્યું કે બોલ હું કોણ છે તારો શો મતલબ છે? ગામડીયાએ કહ્યું મારી અમાનત મને પાછી આપો એટલે હું મારા વતન તરફ પાછો જઈ, આખુંદે કહ્યું તારા નાણાં કોની પાસે છે? ગામડીયાએ હશીને કહીયું શહેબ આપની પાસે છેને!! આવું શું બોલો છો!!! આખુંદે ગુરસે થઈ કહ્યું હુમ્મ્યા મહારી સાથે પણ હું મરકરી કરે છો!! ત્યારે બીચારો ગામડીયો હપરાન અને પરશાન થઈ રહેવા લાગ્યો કે અમે મહારા પેશવા મેં આપને ગઈ રાતર નાણાં આપ્યાં છે, એટલામાં શું તમે ખુલી ગયા? મુલ્લાએ કહ્યું તું દીવાનો છે હું તને જાણખતો નથી.

બમલાં મુઠી પોતાની લોંડીને પાસે બોલાવી તેના કાનમાં કાંઈક કહ્યું પછી ગાંધીયાને
કહ્યું કે હું હમણાં એકલી જઈશું, તું અહીંયાંજ બેસી રહેજે, અને પાક પરબંદીગારની
દરમાહમાં હાજત ચાલજે અને એક કલાક પછી મુદ્દાંને ત્યાં આવજે અને તેને સંભાળ
કરી તેની આગળ ગુલામની જેમ ઉભો રહેજે, અને તેની તાઅરીફ શેવાય મોંહથી પીગુ
કાંઈ બોલીશ નહીં, આ પ્રમાણે શીખામણ આપી પેલી નેકગણતગાઈ મુદ્દાંને ઘેર રવાના થય.
પંદ, ચેહુ દેકર ચડી વોહ લડ રાનાસ=પોંહથી જાકર જીસધડી મુદ્દાકે પાસક
અદમ હોકર કીયા પહલે સલામ=દીર દોઆઈયા કરને લગી કલામ
તબકીયા આખુંદને રહે સલામ=ઐર કહા ખુશ આમદી અએ ખુશાખેરામ

સલામ કરી અને પછી દેઆગો આપવા લાગી, મુદ્દાએ સલામનો જવાબ વળી
કહ્યું કે બહે પધયા, તેણી જઈને તેની સામે બેસી ગઈ અને બોલી કે આપનો છાંયો
અમારા ઉપરથી શુભ ન થાય, મુદ્દાએ કહ્યું તમે કોણ છો ? શુ તમારા શબ્દર માન આ-
શના છે ? ત્યારે તેણીએ કહ્યું કે મારા શબ્દરો હરકોઈ જાણે છે અને જોળાળે છે અને
તે આપના મુલ્કદોમાંથી છે અને તેનું નામ આકા હુસયન મરાહી છે—

રફના મુઝે કરબલા આકાએ મન=હસ્ત પેહલુએ ખાના જાએમન
કરમલા તરફ મારા આકા ગએલાં છે અને નવ માસથી કાંઈ વધારે થયું કે ને-
જોના કાંઈ સમાચાર આવ્યા નથી અને અમારા આખા ઘરમાં હું અને મારી લોંડી બસ
એકલાંજ રહીએ છીએ અને અમેને જાળવવા માટે કોઈ નથી અને આખી રાત અમે
ખેર અને ડરમાં ગાળીએ છીએ તેથી મારા ઘરમાં મારું ને ને ઝેવર અને જગાડીર
ઈત્યાદી હતું તે આપની પાસે લાવીશું કે જ્યારે મારો શબ્દર આવશે ત્યારે લઈ જશ
એમ કહીને મુદ્દાંજીને પેલી પેટી દેખાડી, મુદ્દાએ કહ્યું તે પેટીનું તળુ ઉઘડો અને
તેમાંનો માલ મને દેખાડી સોંપી જાઓ, તેણીએ પહેલાં હીરાની અમુલ્ય ચીજો દેખાડી
પછી સેનાની વસ્તુઓ બતાવી અને તે પછી સાચા મોતીનો એક હાર દેખાડ્યો. બંધી
મુદ્દાંની તો આંખોજ ઉઘડી ગઈ, પછી રોકડ સીકકાદાર નાણા બહાર કાઢ્યા, જ્યારે તેણી
અરજાગતે દેખાડતી ત્યારે મુદ્દાં મનમાં એમ ધારી ખુશ થયો કે આ બધો આખોજ
માલ છે ને હવે કોઈની શું મકદુર કે તે મારા પંજગાંથી હીનવી જાય એટલામાં તરતજ
ગામડીયાએ આવીને સલામ ક્યો જેથી મુદ્દાં તો સ્તબ્ધ થઈ ગયો.

દીનમે સોંચ્યા લુરને કી મરકીસો કાલ=મુકત જાવેગા લઝારોંકા ચે માલ
ગર બડક જાવેગા ઐરત માનદાર=હાથસે જાતા રહેગા ચેહ શીકાર
મનમાં કહેવા લાગ્યો કે જો આ મડગડ કરશે અને હું માલ નહીં આપું તો આ
જોરત બડકી જઈ માલને અમાનત મુકશે નહીં, જો કદાચ આ કાગડો અહીંયા બેસશે
તો આ હીરાની ચકલી હડી જશે, તેથી ગામડીયાને આખુંદ સાહેબે ઝટ કહ્યું કે અએ
બસા માણસ અન્યાર સુધી તું ક્યાં હતો તે તો કહ્યું હતું સવારમાં હું લઈ જઈશ ?
શું સુઈ રહ્યો હતો કે નાસ્તાના વખત સુધી મેં તારી રાહ જોઈ, હું તારા નાણાનો ક્યાં
સુધી અમાનતદાર રહું, તારા નાણાં લઈજી.

લુર હુવા ખુશ ઐર દોઆ દેને લગા=ઝર કીયા આખુંદને ઊસરોઅતા
આથી ગામડીયો ખુશ થયો અને મુદ્દાં પાસેથી મળીને પેતાના નાણા લઈ બીજાં,

બગલમાં મુઠી પોતાની લોંડીને પાસે બોલાવી તેના કાનમાં કાંઈક કહ્યું પછી ગાંઠડીયાને કહ્યું કે હું હમણાં એકલી જાઉં છું, તું અહીંયાંજ બેસી રહેજે, અને પાક પરબરદીગારની દરગાહમાં હાજત આહજે અને એક કલાક પછી મુલ્લાને ત્યાં આવજે અને તેને સલામ કરી તેની આગળ શુભામની જેમ ઉભો રહેજે, અને તેની તાબ્સરી શોવાય મોંહથી ખીંચી કાઢી જોશીશ નહીં, આ પ્રમાણે શીખામણ આપી પેલી નેકગપ્તગાઈ મુલ્લાને ઘેર રવાના થઈ પાંદ થેહ દેકર ચડી વોહ લક શનાસ=પોંહથી જાકર જીસધડી મુલ્લાકે પાસે આમદમ હોંકર કીયા પહલે સલામ=ફીર દોઆઈયા કરને લગી કલામ તબકીયા આખુંદને રહે સલામ=ઐર કહા ખુશ આમદી અઝમ ખુશાખેરામ.

સલામ કરી અને પછી દેઆઓ આપવા લાગી, મુલ્લાએ સલામનો જવાબ વાળી કહ્યું કે બહે પધર્યા, તેણી જઈને તેની સામે બેસી ગઈ અને બોલી કે આપનો હાથો અમારા ઉપરથી ગુમ ન થાય, મુલ્લાએ કહ્યું તમે કોણ છો ? શું તમારા શબ્દર મારા આશના છે ? ત્યારે તેણીએ કહ્યું કે મારા શબ્દર હરકોઈ જાણે છે અને ઝોળાળે છે અને તે આપના મુકલ્લિદોમાંથી છે અને તેનું નામ આકા હુસયન મશહૂરી છે—

રફતા સુએ કરખલા આકાએ મન=હસ્ત પેહલુએ ખડાના જાએમન.

કરખલા તરફ મારા આકા ગએલાં છે અને નવ માસથી કાંઈ વધારે થયું કે તેઓના કાંઈ સમાચાર આવ્યા નથી અને અમારા આખા ઘરમાં હું અને મારી લોંડી જસ એકલાંજ રહીએ છીએ અને અમેને જાળવવા માટે કોઈ નથી અને આખી રાત અમે બોશ અને ડરમાં ગાળીએ છીએ તેથી મારા ઘરમાં મારું જે જે ઝેર અને જવાદીર ધર્યાદી હતું તે આપની પાસે લાવી છું કે જ્યારે મારો શબ્દર આવશે ત્યારે માર્ક નાશ એમ કહીને મુલ્લાંજીને પેલી પેટી દેખાડી, મુલ્લાએ કહ્યું તે પેટીનું તાળુ ઉઘાડો અને તેમાંનો માલ મને દેખાડી સોંપી જાઓ, તેણીએ પહેલાં હીરાની અમુલ્ય ચીજો દેખાડી પછી એનાની વસ્તુઓ બતાવી અને તે પછી સાચા મોતીનો એક હાર દેખાડ્યો. બંધી મુલ્લાંતો તો આંખોજ ઉઘડી ગઈ, પછે રોકડ સીકકાદાર નાણા બહાર કાઢ્યા, જ્યારે તેણી અરખાએ દેખાડતી ત્યારે મુલ્લાં મનમાં એમ ધારી ખુશ થયો કે આ બધો આપણેજ માલ છે ને હવે કોઈની શું મકદુર કે તે મારા પંજગાંથી છીનવી જાય એટલામાં તરતજ ગામડીયાએ આવીને સલામ કર્યો જેથી મુલ્લાં તો સ્તબ્ધ થઈ ગયો.

હીસમે સોંચા લુરને કી મરકીસો કાલ=મુક્ત જાવેગા હજારોંકા ચે માલ.

ગર બડક જાવેગી ઐરત માલદાર=હાથસે જાતા રહેગા થેહ શીકાર.

મનમાં કહેવા લાગ્યો કે જો આ મડગડ કરશે અને હું માલ નહીં આપું તો આ ઐરત બડકી જઈ માલને અમાનત મુકશે નહીં, જો કદાચ આ કાગડો અહીંયા બોલશે તો આ હીરાની ચકલી હડી જશે, તેથી ગામડીયાને આખુંદ સાહેબે ઝટ કહ્યું કે અમે બધા માણસ અત્યાર સુધી તું ક્યાં હતો તે તો કહ્યું હતું સવારમાં હું માર્ક જઈશ ? શું સુઈ રહ્યો હતો કે નાસ્તાના વખત સુધી મેં તારી રાહ જોઈ, હું તારા નાણાનો ક્યાં સુધી અમાનતદાર રહું, તારા નાણાં લઈન.

લુર હુવા ખુશ ઐરત દોઆ ફને લગા=ઝર કીયા આખુંદને હીસરોઅતા.

આથી ગામડીયા ખુશ થયો અને મુલ્લાં પાસેથી બધીને પોતાના નાણા માર્ક લીધાં,

નાગહાં આ પહોંચી ઓરતો કમીર-આર કહા ગણરાકે અએ ખાતુનખીઝ*
અવ સફર આકાએ મન આપાઈ બિચારાસ કહા ખીખીને અએ શુકર પુત્રા*
શુકર સાજદા કયા બનઆપ ખાતુનફર કહા શુદ્ધાસે અએ પાલા સીકાત*
હાજતે મન આશુમા અકલુ નમાદ-શવહર મરા કાદારે બેચુ રસાંદ*

એટલામા તે ખાતુની લોડી આવી પહોંચી અને કહેવા લાગી કે અમે ખાઇસ હેખ
ઉમાં થાએ. ઉમાં થાએ મારા આકા આવી પહોંચ્યા, તે ખા. એટલું અલહુદેહાદીલાહ
અને સુદ્ધાંસાહેબને કહ્યું કે હવે મારે જ હાજત હતી તે પુરી થઇ કેમકે મારા આ. પ
સુમાદરીથી આવી પુગ્યા, હાંસીસ કલામ પેટીમાં સઘળો માલ સુકી અંધ કરી ખગલમાં
મારી રવાના થઇ અને પેલાં સુદ્ધાંસાહેબ ગોંદ તકતાં બેસા રહ્યાં, પછી ખાઇથી પેલો
ગામડીયો પણ રખસત લઇ ધર તરફ રવાના ગયો.

હાં દીનાં ઇસ નકલસે હૈ ચેહ ગ ઝ-હુએ દુન્યાકા હસે હોવે મઝ*
આહાપે હૈ તુઝકો ઉસમે ઇજતેનાખ-ગ-ચિહો અદનાખ વોહ આલેજનાખ*
બુખખઓ દસ્તારપર હરખીઝ ન હુક-હુવાકી શકલ બન બાતો હૈ ગુલ*
મોલવાન કોલ હૈ ચેહ માઅતખર-ચ-ચે ખુઝમા સફા દઅમા કફર*

અએ દીન આ વાત ઉપથી એટલો સાર લેતાનો છે કે જેને દુન્યાની મોહખ્ખતની
મરડી લાગુ પડી હોય તેવાથી પરહેઝ કરવી જોઈએ કેમકે જો તું તેની મોહખતમાં બેસીશ
તો તને તેનો ચેપ લાગશે અને તું પણ તે રોગમાં સપડાઇ જઠરા, અમરમે એ રોગમાં
મોહટો આવીશ હોય કે ગમે તે હોય પણ તેનથી પરહેઝ કરવી જોઈએ, તું કોઇની મોટી
પાવડી અને મોહટો જામો બોધને લુપ્ત પાઓ નહી.

અએ બસા ઇખલીસ આદમ તસ અતસ્ત-પસ અહર દસ્તે નખાયદ દાદસ્ત*

ધણાં ગાણસો ઇખલીસ જેવાં હોય છે મટે એવાં દરેક ગાણુસની પયરવી કરવી
જોઈએ નહી, પણ જેની પયરવી કરવાં તેને ખજાનર તપાસી લેવો જોઈએ.

હિસ્સો પહેલો ખતમ થયો.

